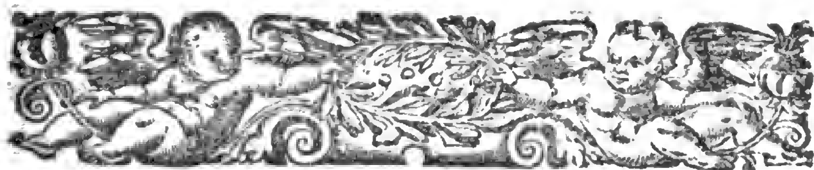

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
12
2 M
26

HERMANNI
KIRCHNERI,
J. U. Doctoris,
MORVILLERIUS:
DE OFFICIO ET DIGNITATE Cancellarii,
Libris quatuor expositus.



MARPURGI,
Typis Pauli Egenolphi, Typogr. Acad.

cIↄ Iↄ CXIII.



ILLUSTRISSIMÆ PRINCIPI
AC DOMINÆ,

DOMINÆ SOPHIÆ,

DUCI BRUNSUICENSI ET LUNEBURGENSI, Principi & Comiti in Henneberga, viduæ in hac antiquissima domo ultimæ,

Dominæ suæ clementissimæ, in Regia-Breitunga residenti.

D. D.



CUM, *Illustrissima Princeps, & Domina clementissima, viderem jam pridem clarissimorum hominum lucubrationes, non modò vernaculo, sed etiam Latino sermone, & quidem de rerum sublimiorum contemplationibus, sub illustr. tuæ Cels. nomine atq; auspicio, ex aliis atq; aliis locis etiam procul dissitis, in lucem prodiisse; ratus equidem sum ingratitudinis vitio atq; pudori mihi versum iri, si nō eodem studii atq;*

obser-

observantiæ debitæ genere qualemcunq; animi mei significationem declarassem. Quæ enim beneficiorum acceptorum ratio alios ad offerenda atq; consecranda sua opera invitasse videtur: ea mihi longè maxima causa est, quamobrem Illustriß. tuæ Cels. non solùm unum atq; alterum ingenii mei tenuioris opusculum, verùm etiam omnes universæ ætatis labores atq; vigilias addicere, & dedicare debeam. Nam ex quo tempore primùm illustrissimi atq; celsißimi Principis, & Domini mei atq; Evergetæ clementißimi, Dn. Mauritii, Landgravii Haßiæ, &c. commendatione, in Celsitud. tuæ clientelam atq; in gratiam susceptus fuerim, non materni ullius animi affectio majore benevolentia liberos suos complecti potuit, quàm Cels. tuæ benignitas mihi (indigno fateor) tanquam aliquod cœlitùs oblatum lumen numenq; affulserit. In qua quidem Celsit. tuæ ergà literatos homines propensißima voluntate, verè heroicum, tamq; illustris tuæ familiæ altitudine dignißimum animum, virtutemq; patria indole ingeneratam, prudentißimi quiq; mortalium perspiciunt & agnoscunt.

ſcunt. Eadem enim erga viros eruditos bonosq́ clementiſsmi animi promptitudine magnanimum atq celſiſsimum Principem, Ducem Erneſtum, conſtantiſsimum purioris Evangelicæ doctrinæ Confeſſorem, Celſ. tuæ dilectiſsimum, auguſt. mem. parentem, fuiſſe accepimus. Cujus ex quàm plurimis illuſtribus dictis & factis, quæ in prædicatione noſtrorum temporum verſantur, illud etiam omnium doctorum hominum vocibus celebratur, quod, quàm præclarè de bonis ſtudiis ſenſerit, quantoq́ in precio doctrinam ſacram liberalemq́ eruditionem habuerit, teſtimonio clariſsimo omni poſteritati eſſe poteſt. Cùm enim ex conventu Auguſtano, poſt exhibitam confeſsionem in provinciam ſuam feliciter rediiſſet, percunctantibus, ut fieri ſolet, domeſticis, quid ſibi rerum ex comitio retuliſſet? Retuliſſe ſe, inquit, theſaurum rerum omnium pretioſiſsimum, qui toti provinciæ quàm maximo uſui & commodo ſit futurus. Admirantibus quid rei foret omnibus, doctiſsimum virum Vrbanum Regium, quem ſecum ex urbe Auguſtana adduxerat, ut Eccleſiam & ſcholas ditionis

suæ ordinaret, in medium constituit, atq; hic, ait, ille noster thesaurus est, quem nullis cum unionibus atq; opibus permutare velimus. Egregium & verè regium verbum! Ita enim Hispaniæ Regum sapientißimum Alphonsum, & cum eo omnes Imperatores atq; Principes prudentiores rectißimè de literis sensisse legimus. Atq; hanc divinam sententiam Illustrißimus Princeps Poppo, optim. memor. dilectißimus Illustriß. tuæ Cels. Dominus, & vitæ conjugalis consors, non modò summa erga homines eruditos clementia, amore & beneficentia, sed etiam aßiduo studiorum usu & cultu comprobatißimam dedit. Nam quod præclarissimo exemplo Caroli Magni Imperatoris doctissimi quiq; Principes summa cum laude & prædicatione nominis sui fecisse leguntur, illud longè optimus Princeps divinæ gloriæ amplificandæ gratiâ diligentissimè secutus esse perspicitur, cùm, quantos in studio Theologico profectus fructusq; habuerit, publicis librorum monumentis, quæ non sine admiratione leguntur, contestatus fuerit. Idem verò Cels. tuæ judicium, tum de sacrosanctæ doctrinæ studiis, in

qui-

quibus noctes atq; dies diligentissimè legendis & audiendis versaris, tum de reliquis præstantioribus disciplinis esse, mecũ omnes, qui aulam T. Cels. ingressi sunt, literati homines intellexerunt. Quòd autem hunc librum civilem, de Cancellarii officio & dignitate scriptum, consecrare Illustr. tuæ Celsitudini voluerim, id peculiari quodam jure fieri debere censeo. Maximam enim ille partem per otium ejus temporis meditatus, & conceptus est, cùm dissipata nostra Academia metu pestilentiæ, ad socerum meum perdilectum, Wolfgangum Lauterbachium, Secretarium & Præfectum domesticum Cels. tuæ, profectus, liberalissimo Clement. tuæ hospitio cum tota familia mea complures per menses uterer. Quid verò æquius esse potest, quàm quidq; ad natalem suum locum domumq; remitti? Argumentum autem scriptionis illud est, quod memini sæpiùs etiam inter Ill. tuæ Cels. mensas pertractari, cùm de boni Cancellarii officio, eiq; multorum contrariis vitiis, ex historia veteri, disputaretur, qui Principum suorum gratia & dignitatis potestate abusi essent. Quod igitur

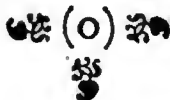
vete-

veteres benefactoribus suis præstitisse prædicantur, cùm etiam vivis statuas & columnas in memoriam sempiternam erexerint: Ita gratissimi quasi monumenti loco hæc quoq; libri mei dedicatio habeatur, quam ut clementissimè Cels. tua admittat, & me meosq́; materno illo affectu perpetuùm complexos teneat, submissa animi devotione rogo, eamq́; divinæ protectioni, ut quàm diutissimè sospitam ætatem exigat, precibus quàm maximis commendo. Dab. Marpurgi, Kalend. Mart. An. M D C X I I I.

Illustriss. tuæ Cels.

Addictiss.

Herm. Kirchnerus, J.U.D. & Profess. Marp. Acad.



LIBER



DE OFFICIO ET DIGNITATE CANCELLARII, CAP. I.

Scriptionis & inscriptionis ratio.



QUEM cunctæ civilis prudentiæ Enchiridium appellant, rerumq; gerendarum usu Senatorem clarissimum, Philippum Cominæum, cum quivis veterum componendum historicum, cujus libri omnibus, qui in Republ. ac Principum atq; Regum consiliis versantur, cognitu utilissimi, juventuti Academicæ ex suggestu publico in frequentissima auditorum corona, quantis potui pro ingenii mediocritate viribus explicandum superioribus annis susceperam, hac opera fructuosissimi auctoris lectioni adhibita, ut, quod in sapientum singulis fieri verbis oportere ajunt, ex minutissimis granis uberrimas arbores producere studuerim. 1 *Lips. not. ad lib. 1 pol. c. 9. Bod. lib. 3. c. 6. Lips. d. lo. Chyt. in Chronolog. Eras. in ling.*

2 Quomodo verò illud? Rivulis, quos in singularium rerum tractationibus obvios habui, secundum Comicum consilium ad maris & Oceani profundum investigandum comitibus usus sum. Nondum fortè quid velim, satis assequeris? Eloquar clarius. Hypothesin, ut in scholis loquuntur, singularum rerum ad thesin, generalemq; locum revocavi, quæque de materia unaquaq; in partem dici utramq; poterant, methodicis rationibus complexa, eo modo pertractare institui, ut è singularum rerũ diligentiori disquisitione, singuli libri confici possent. Illorum è numero hic de officio & dignitate Cancellarii exit, quem *Plaut. in Rud.*

3 Morvillerium ob id inſignitum volui, quòd in commentariis noſtri Philippi, qui omnibus Alexandris dignus, quemadmodum rectiſſimè de eo prædicat politicorum recentium magi-
Lipſ.lib.1.pol. c.9. ſter ſub primo limine, id nominis nobis occurrat Galliæ regis Ludov.undecimi Cancellarius, qui hujus diſſertationis noſtræ occaſionem aperuit. Ejus n. intuitu de optima Cancellarii forma cepi cogitare altiùs, quodq; veteris picturæ nobiliſſimus
Plin.li.35.c.9. artifex Zeuſis in adumbranda Junonis imagine feciſſe legitur,
4 illud in hujus noſtri perſona effingenda ſecutus ſum. Quemadmodum enim ille ex Agrigentinorum civitate quas habere potuit omnium præſtantiſſimas forma legit virgines, & ex eo, quod in ſingulis laudatiſſimum atque pulcherrimum videbatur, ideam divinæ imaginis comprehendit, comprehenſam penicillo atq; coloribus ſuis expreſſit. Ita hujus mei Cancellarii
5 ſimulacrum ex optimis omnium ætatum exemplis collectum effinxi, & Platonicum quaſi quoddam ſpeculum dedi, in quo vultum ſpecioſiſſimæ dignitatis, altitudinemq; muneris contempletur, quicunq; in ea civilis adminiſtrationis parte collocatus, ampliſſimum Cancellarii nomen decusq; tueri, atque longè graviſſimam provinciam ſingulari laude munire, dignèque ſuſtinere velit. Quod quidem neminem non velle perſuaſiſſimum mihi habeo, cui virtus ac vera gloria cordi & curæ
6 erit. Ut igitur quod velis, eò felicius perficias, expeditiſſimi negotii eſt, ex aliis, ut ille in ſocro loquitur, exemplum capere, ti-
7 bi quod uſui ſit. Hic autem multò maximus, atq; adeò divinus hiſtorici ſtudii fructus eſt, ut uno die, quod ſaniſſima mente Fu-
Ceriol.lib. de conſiliar. rius Ceriola aſſerit, perfectè diſcere queas, quæ vix totius vitæ experientia apprehendas. Atqui huic rei Morvillerium hunc meum in publicam literarii theatri ſcenam adductum volui, ut quæ ille documenta in illuſtri poſita momento continet,
8 diligenter intuearis, indeq; tibi atq; tuo muneri, quod imitere

capias,

capias, quod fœdum inceptu, fœdum exitu, secundum Livia- *Liv. in præf. oper.*
nam cohortationem vites. Sunt enim præteritæ res, perhiben- *Polyb. lib. 3.*
te Polybio, optima rerum gerundarum documenta, facileque 9
ostendunt uniuscujusq; rationes, & consilia atque occasiones
eorum, quæ nobis gratiam, opem, beneficium parere possint.
Sunt præterea, secundum prudentissimi Hispaniæ Regis Al- 10
phonsi dictum, optimi rerum omnium consiliarii mortui (li- *Panor. in d. & fact. Alph.*
bros intelligit) qui rectissima consilia atq; præcepta inquirenti *Chyt. in præfat.*
absq; omni simulationis & adulationis fuco fidelissimè cuique *Chronol. ad*
præbeant. At studia ista altiora, inquis, ad curias aulasq; & se- *Henr. Iul. Duc.*
natorias potiùs sellas, quàm ad subsellia Academica pertinent: *Brunf. & Luneb.*
Scitamenta siquidem adultioris stomachi sunt, quibus adole-
scentior ætas nondum satis concoquendis. Idem verò Philo- 11
sophorum magister de totius practicæ doctrinæ auditore ju- *Arist. in Eth.*
dicat, qui tam à morali, quàm civili studio juvenem procul ha-
bet. Sed multò prudentius Plato, qui hæc & alia id genus stu- 12
dia adolescentibus à prima lanugine diligenter advertenda es-
se monet, ut & juvenili memoriæ infixa diutiùs hæreant, & ma-
turiori deinde judicio ad actionem earum rerum rectiùs insti-
tuendam promptiùs occurrant. Hoc itaq; consilio ejusmodi
doctrinarum tractationes in scholis publicis suscepi, ut qui ad
civilis vitæ gubernationem adolescerent (quis autem juve- 13
num nunc temporis ad id genus vitæ non aspirat?) haberent
olim unde facem & viaticum, ut cum Comico loquar, ad rectè
ingrediundum iter mutuentur. Nullius verò rei magis indi- *Marcell. lib.*
gent, qui ad Alexandros suos & principum aulas profecturi 14
sunt juvenes Callisthenes, quàm vitæ & officii prudenter be- *Plut. in Alex.*
neq; administrandi præscripta ratione, & optimis consiliis, ex-
emplo & monitu summi illius aulici magistri, qui ad regem, *Arrian. lib. 8. ἀναβάσ.*
quem ipse adolescentem instituerat, nepotem missurus, salu-
berrimis præceptis juvenem instruxerat, quo cautè & pro- *Curt. lib. 8.*

15 vidè in lubrico aulæ limine versaretur; at ille dictorum immemor, in præcipitium & exitium se ipse conjecit. Quod pari pro-
Cic. lib. 3. Tusc.
16 pè fato perquàm infeliciter quàm plurimis in hoc officii, de quo agimus, genere tanquam in scopulosissimo aliquo freto evenisse, nullæ non hominum ætates animadverterunt, quod quidem infra ostendemus suo loco pluribus. Nunc verò ad id, quod in rerum tractatione primum omnium expediri oportet, progrediemur.

CAP. II.

Cancellarii notatio, origo, differentia, definitio.

1 UT itaq; principio nominis notationem investigemus, unde Cancellarii verbum profectum esse dicemus? Communi sententia ad Cancellos vulgò itur, quorum quidem significatio veteri foro notissima. Notus itidem Ciceronis lectori locus ille ex Oratore est: *Nam si quis*, inquit, *erit, qui hoc dicat*
Lib. 1. de Orat.
2 *esse quandam Oratorum proprias sententias atq; causas, & certarum rerum forensibus cancellis circumseptam scientiam.* Quid verò ibi? Notant antiquitatis indagatores judicum consessum fuisse septis & repagulis distinctum, atque cancellis circundatum, ne quis temerè irrueret; nec nisi admissus & intromissus per mini-
l. 5. C. de assess. Godof. ibidem in Not.
3 stros judicum ingredi posset, quos ex eo Cancellarios primùm vocabant, quòd cancellis aperiundis præessent, & judiciorum quasi Jani haberentur. Illud verò clariùs ex Ammiano perspi-
Am. lib. 30.
4 citur, qui de judiciis Romanis ita loquitur: *Cumq; intra*, inquit, *cancellorum venerint septa, & agi cœperint alicujus fortunæ vel salus, &c.* Illustri inditio forensium Cancellorum, quibus judicii locus circumseptus erat. Sed & consilio secretiori, & causę gra-

viori peragendæ prætendebantur cancellis aulæa & vela, de quibus admodum perspicuè scripsit Clemens Const. li. 2: c. 56. *Clem. Const. li. 2. c. 56.* his verbis, ubi de veterum judiciorum more agit: *Aspicite mundana judicia, quorum potestati videmus traditioni credas, adulteros,* 6
veneficos, sepulchrorum perfossores, latrones, de quibus cùm quæsiverunt præfecti judicio ab iis, qui illos in judicium adduxerunt; demùm interrogant reos; an illa ita se habeant? Quibus affirmantibus non continuò eos ad supplicium mittunt, sed per plures dies quæstiones exercent multo consilio, & quidem velo interjecto. Tandem verò is, qui sententiam mortis in reum pronunciaturus est, sublatis manibus adversus Solem, se innocentem ab illius sanguine contestatur. Hæc ille. Sed 7
neq; judicialis illius veli usus in Jurisprudentiæ Rom. libris obscurus. Quid enim aliud Honorii & Theodosii Impp. locutio *l. 5. C de nauf. & C. Theod. eod. tit. l. 6.* significat? *De submersis,* inquiunt, *navibus decernimus, ut levato velo istæ causæ cognoscantur.* Obscurior tamen nonnullis interpretibus verbi sensus esse videtur. Nec enim illi velum illud 8
rectè aperiunt, qui velo levato cognoscere opinantur idem esse, quod judicare deo eo quod quis viderit, nec illi, qui idem, *Cavalc. de br. reg. p. 1. c. 1. n. 144.* quod sine metu sententiã dicere. Pro velo enim nubes: quam tamen sustulere antiquitatis peritiores, qui levato velo cognoscere, idem esse rectè docuerunt, quod, ut alibi leges loquuntur, de plano, summariè, sine strepitu, simpliciter, extra cancellos & judicii solennis consessum, aperta, ut Cujacius eo loco annotavit, fore. Sed ut ad Cancellos revocemur, non solùm judicum consessus, iis obvallatus, sed & loca illa, in quibus scribæ & ministri judicum Consistorio proximis versabantur, & tum 9 *Fely. in c. Canonum statuta. Marant. de ord. jud. part. dist. 9. n. 32. pract. Menochi. de arbit. jud. q. 7. Cujac. d. l.*
exarandis epistolis, unde viri Epistolares nominati, tum in scripturam referendis mandatis, edictis responsis, & sententiis incumbebant, cancellis erant, à judicum consessu distincta & separata, quod vel hodie etiam videre est in benè ordinatis curiis ac dicasteriis, ut Godefridus notavit. A cancellis itaque istis, *l. 5. §. 2. C. de temp. appell. God. in Not. ad d. l. 5. God. in Not. d. l. 8.*

 tan-

10 tanquam à subjecto loco, quos intra versabantur, Cancellarii
denominati, eadem flexionis ratione, qua Secretarii, Cubicu-
larii, Camerarii, &c. dicuntur.
11 Verbum autem Cancellarii è Cancellis, qui oris Latini
Agat. lib. 1. mutilatione ἀπὸ τῶν κιγκλίδων appellati videntur, longè post Pli-
niorum ætatem, cùm linguæ puritas plurimum jam pridem
lib. 3. §. 8. C. de Adsessor. degenerasset, emanavit. In Arcadii enim & Honorii atq; Theo-
dosii Constitutionibus primùm illud legitur, quod Pandecta-
12 rum libris planè ignotum. Antiquius verò in jure verbum
l. inductum 22. C. de solut. & l. si chirog. 24. ff. de prob. l cancellaverat 2. ff. de his qui in test. del. cancellandi est, quod non modò ab Imperat. Diocletiano &
Maxi. usurpatum in C. verùm etiam à Modestino lib. 8. Re-
gul. & Ulpiano JCtis lib. 4. disp. frequentatum. At tum tem-
poris vocem illam novam fuisse, minusq; vulgi auribus extra
forenses Cancellos tritam, inditio nobis esse videtur, quòd
tum Ulpianus illam tanquam intellectu difficiliorem, verbo
13 synonymo explicaverit, *cùm cancellaverat quis,* inquit, *vel indu-*
d. l. 2. *xerat,* tum quòd ipsi Imperatores, qui alioqui Imperatoria bre-
vitate, ut Tacitus testatur, præsertim in mandatis, edictis & le-
gibus utuntur, interpretationem eandem adhibuerint, & in-
ductum tanquam usitatiùs verbum novo forensi præmiserint;
inductum, inquiunt, *id est, Cancellatum, nec ne sit chirographum, &c.*
quasi dicerent, inductum, quod nunc cancellatum vocant, &c.
Cùm enim ea, quæ stylo delentur, lineis, veluti cancellis, & re-
ticulis inducantur, scriptura & chirographum ea forma dele-
tum, inductum & superscriptum Cancellatum per Metapho-
Suet. in v. Ner. ram dici cepit. Atqui his tribus antiquioribus verbis Sueto-
niùs conjunctim utitur. *Multa,* inquit, *& deleta, & inducta, &*
superscripta inerant. Et ita titulus inscriptus quartus ff. lib. 38. *De*
his quæ in testamento delentur, inducuntur, vel inscribuntur, ubi in
postrema editione animadversum, inscriptum pro superscri-
God. in Not. ibi. pto accipi. Illud verò uno Cancellandi verbo complectebatur
stylus

stylus forensis. A cancellando itaq; Cancellarium, qui nobis 14
hodie existit, & quem hoc libro descriptum volumus, appellamus. Ille enim verbi ejus vi & potestate utitur, cancellat, hoc est, delet, inducit, suprascribit, vel etiã rumpit, lacerat, ut illud explicat Johannes Montanus, curiæ & dicasterii scripturas *Mont. de autor.* omnes, dum reliquorum, qui in cancellis unà versantur, ma- *mag. con. n. 10.* num & mentem regit, corrigit, emendat, revidet, & ut summatim dicam, regni & principis animum, sensum & dexteram in curia totam repræsentat. Longissimo enim tam officii, quàm 15
dignitatis intervallo hic noster ab illis Cancellariis destinctus est, quos veteres Imperatorum cancelli continebant. Illi siqui- *d.l.5.l.5.§.2.* dem judicibus erant adjuncti administri, erant eorum domestici, erant anagnostæ & scribæ, qui epistolas jussiones, edicta *C. de temp. app.* describebant, non verò inscribebant, non subscribebant, quod ne quidem assessoribus licebat, metu exilii, sed soli præsidi & judici competebat. Erant in eo re ipsa Cancellarii, hoc est, cancellis & repagulis quasi servilibus circundati atque conclusi, 16
quòd non solùm cum consiliariis, præsidum & judicum, post *d.l.5.* depositam administrationem, intra quinquaginta dies exire provincia prohiberentur, quodq; deinde ad ministerium in *d.l.5 l.6.* provincia semel gestum, iterum non aspirare, nedum per ambitionem remeare auderent: verùm etiam, si idonea causa exegisset (verba legis) ad detegenda judicum flagitia instar servo- *l.8. C. de ass.* rum in caput domini, quæstioni subjicerentur. Erant iidem *l.1. & passim ff. de quæst.* non arbitrio judicis quæsiti, cui interdictum erat proposita 17
honoris & bonorum amittendorum pœna, ad provinciam sibi commissam quenquam secum ducere, cui domestici vel *d.l.8.* Cancellarii nomen imponeret, sed periculo primatum officii sub fide gestorum ex eodem officio electi, & judici dati, ita ut post completum sui temporis actum, neque militiam desere- *d.l.6.* rent, sed in vitę & officii eodem genere permanerent, unde de- *l.5.§.2.ff. de app. temp.*

voti

voti Epistolares dicebantur, & provincialibus sui præsentiam exhiberent, quò accusandi, si qui vellent, eos esset facultas, (d.l.2.) quemadmodum Theod. & Hen. Imperatores rescripserunt.

18 Apagete autem cum veteribus istis cancellis, quibus profectò indigna nostri Cancellarii dignitas, indignum nomen & munus eo metu & necessitate, quæ libertati, testimonio Imperatorum Dioclet. & Maxim. incongrua. (l.1.c.cod.) Sed & alterius notationis venit hoc loco mihi in mentem, quam memini aliquando

19 animi, & dicis, quod dicitur gratia, in arenam me projicere, cùm ex annosis membranis contenderem non Cancellarios, sed Concellarios esse legendos. Ita enim vetusti exemplaris cujusdam in vita Heliogabali character erat. Quæ verò ejus verbi ratio? (In v. Adr.) Docebam ex Lampridio, Adrianum Imper. centum

20 curias & dicasteria, quas cellas appellatas voluit, pro numero centum provinciarum, quibus Romanum Imperium id ætatis florebat, in eo loco Italiæ, ubi centum cellæ (urbs Adriani) (Egu. in Not. ad d.loc.) celebres existunt, constituisse, ibiq; nomen Concellariorum videri primum esse natum, cùm ii, qui judicibus centum cellarum, ut à secretis & officiis eorum essent, adjungebantur, Concellarii, hoc est, cōtubernales & domestici appellarentur, quod in iisdem cellis, ac, ut olim libertos apud patronum habitasse, scribit Ulpianus, sub una eademq; clave cum judicibus versarentur. (l. quid sit fug. 17. §. apud Cælium 15. ff. de ædil. ed.)

Sed hæc ut me ipse indicavi, non tam ex animo, quàm animi & gratiæ causa, ut veteri literæ suffragerer. Per cancellos itaq; satis, ut existimo, veteres Cancellarii, de quibus Imperatores loquuntur, cuivis apparent, quos si quis per fenestram potiùs, quàm per transennam intueri expetat, propiùs per eam conspiciendos dabimus: non tamen, ut Nerva olim ob pensionem detentos servos monstrasse legitur, qui propterea derisus, perhibente Paulo, sed ut definitione, tanquam rerum (l. 9. ff. in ea. pig.)

omnium

omnium luce adhibita, genus & formam universam ostenda-
mus. At quæ illa? Cancellarii erant judicibus legitimè dati ad 22
scribendi, aliarumq; rerum judicio expediundo necessariarum
operam adjutores & administri. Vides tanquam in meridie ve-
teres Cancellarios, quibus notarios & scribas, qui in cancellis
hodiernis Cancellario & consiliariis assessoribusq; à manu
sunt, quodammodò assimulare possis, nisi quòd non eodem
nexu & jure habeantur. Quorsum verò nostrum conferemus?
Nihil ille ex antiquis cancellis, & muneribus, nihil ex dignita- 23
tibus priscis simile sibi reperiet? Atqui Ulpianũ JCtum, quem *l. 2. § fin. ff. de*
modò nobilem, modò nobilissimum nominavit Modestinus, *exc. tut. l. 4. eod.*
Cancellarium vulgò prædicant Alexandri Sev. Imp. Prædicant 24
idem de Papiniano juris asylo, & doctrinæ legalis thesauro, *Chyt. in Chro-*
quem Cancellarium nominant Severi Imp. ejus, qui cum An- *nol. an. Ch. 225.*
tonino clavũ tenuit. At eo nomine neq; hunc neq; illum me- *Idem d. lib. sub*
mini me uspiam apud veteres auctores legere. Poterit tamen *A. 197.*
præceptoris mei & theologi & historici, si à Melanchthone dis-
cedas, longè doctissimi, D. Chytræi, quem nunquam non ho- 25
noris causâ nominatum velim, sententia, qua vulgo hoc loco
præit, si rationem veteris officii cum hodierno conferas, quàm
optimè consistere. Quid ita verò? An non præfectus prætorio,
Papinianus, teste Lampridio, & Paulo JCto, in famosissima l. *ff. l. 40.*
de reb. cred. quem ἐκ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν unum ex viris illustribus 26
appellat Xiphilinus. Quid verò Ulpianus? modò in Æmilii *In vit. Ant. ex*
auditorio Assessor, modò magister libellorum apud Alex. Se- *Dion.*
verum, imò idem imperante Heliogabalo præfectus. Quanta *Lamp. in vit.*
verò præfecti prætorio non modò dignitas, verùm etiam ma- *Ant.* 27
nus & potestas fuerit, etiam iis, qui à limine saltem antiquita-
tem veteris Imperii salutarunt, incognitum esse nequit. Multa
quidem illius munere continebantur, quæ cum Cancellarii 28
nostri officio conveniunt. Quemadmodum enim noster in di-

 caste-

casterio & curia sua, quam vulgò Cancellariã dicunt, ita ille in
29 auditorio suo olim princeps & caput: atque uti in hodiernis
cancellis litigantium causæ audiuntur, querelæ & postulata li-
bellis offeruntur, factaq; cognitione petitiones litesq; senten-
d.l.40.ff.de reb. cred. Dd. ad l. un. de offic præf.
tiis atq; decretis finiuntur: Ita & in illius quondam auditorio
eadem tractabantur, perspicuo modò nominati antecessoris
30 testimonio. Verùm longè alia illius potestas atque altitudo,
Steph. de tur. lib. 3. c. 10. n. 5. l. un. ff. de off. præf. præt.
quàm ut in nostri Cancellarii munus nomenq; cadere possit.
Tanta siquidem præfecti prætorio potentia, ut Charisius
libellorum magister non potestatem, sed licentiam pleniorem
appellarit, quæ data erat cum Imperio summo, ad disciplinæ
31 publicæ emendationem, quod nullis aliis magistratibus com-
petebat, quibus tantùm partes quædam Imperii permitteban-
d.l.un.§.1.
tur: accedebat insuper, quòd neq; ab ejus sententia provoca-
tionis via ulla patesceret. Qua de re notissima Cassiodori sen-
6. Epist.
tentia extat. *Potestati præfecti prætorio*, inquit, *nulla dignitas est
æqualis: vice sacra judicat: nullus ei miles auctoritate præscribit, exce-*
32 *pto officiali magistri militum, curiales etiam verberat: in officio suo jus
retinet singulare, & talibus tantisq; noscitur jubere, quos etiam pro-
vinciarum non auderent judices in qualibet parte contemnere: militia
perfunctis tribunorum & notariorum honorem tribuit, & milites suos
illis exæquat, gratanter implet Imperator, quæ illo constituit.* Hæc ille,
d. t. de off. præf. præt. C. de off. præf. præt. in l. omnes. ff. de just. & jur.
quorum veritas etiam in legum vestigiis hinc inde expressa.
Istam autem potestatem verè regiam fuisse Bartolus, & ex eo
omnes juris interpretes cum Theodorico apud Cassiodorum
communi sententia statuunt, neq; quisquam refragatur, præ-
33 ter Panciro lam, qui lucem tantæ dignitatis, & amplitudinem
34 officii, ut de eo Arcadius loquitur, nycticoracis oculo, ut Phi-
d.l.un. Arist. & ex eo. Scal. exerc. 1.
losophorum magistri verbo utar, aspexisse videtur. Quid enim
præter fasciam, præter purpuram & trabeam huic Imperio de-
35 fuit, quò minùs, ut Eunapius disputat; instar Imperatoriæ di-
gnita-

gnitatis habuerit. *Cuj.ad tit.C.de off.præf.prat.Bald.in Papin.* Qua *Franc.Iun.ad*
ratione commotus Bartolus, *præfecti prætorio*, exclamat, *regibus* *Sym.li.1.Ep.12.*
æquiparantur omnibus, qui sunt hodie per mundum. Quod certè ve- *in l.omnes pop.*
rissimè prædicari potuit de eo, quem Augustus primùm pala- *9.ff.de iust.& jur.n.8.*
tio & prætorio suo præfecit, dato eidem plenissimo Imperio 36
non modò in urbem ipsum matrem omnium urbium, sed et-
iam cunctas provincias, cujus potentiæ prætorianæ limites, et-
si Imperator Justinianus aliquo modo contraxerit, cùm ut ur- 37
bis auctoritatem nomenq; illustraret, gloriosius urbi præfe- *l.3.C.de off.præfect.urb.*
ctum altius extolleret, concessa eidem suprema jurisdictione *83.*
urbis, & ab urbe finitimæ ad centesimum usq; lapidem regio-
nis: tamen & duobus illis, quorum priore præfecturæ ratione
mutata idem Imperator, alterum Orienti, alterum Illyriæ, & *l.2.3.C.de off.*
tandem etiam Africa à Vandalis recuperata, adjectum tertium *præf.Orient.*
Africano constituit prætorio præfectum, regia manus non *quasi gratias.C. de off.præf.prat.*
modò terra, sed etiam mari longissimis Imperii finibus conces- 38 *Afri.*
sa fuit. Eam itaq; veteris præfecti prætorio dignitatem & au- *Henn.cons.1.*
ctoritatē in hodierno rerum statu, quam proximè vulgò cen- *Schard.in proœm.*
sent accedere ad principum Electorum fastigium, sed & iis- 39
dem multò angustiora decora quædam esse contendit Hei- *Wes.cons.42.*
gius, quàm vel præfecto prætorio, aut aliis veteris Reip. majo- *n.2.War.de fœd p.1.n.147.*
ribus magistratibus convenerint. *Heig.p.1.q.4.*

Nec minus Cardinales suos eodem sublimitatis evehit *n.18.*
sanctimonia Pontificia, eosq; & veteris præfecti prætorio insu- 40
lis, ut à Justiniano appellantur, & eminentioribus regū diade- *l.curialibus 66. C.de decur.*
matibus confert, imò præfert. Sed ô vos veteres duodecim *gl.in l.1 ff.de*
nunciorum panni! ô piscatorii centones! unde ille ostri Apo- *off.præf.prat.*
stolici splendor? unde tantæ dignitatis supercilium? Quid ve- *Ias.ibid.Alex.* 41 *in rub.eo.*
rò ipse gloriæ omnis antistes & Dominus? *Reges dominantur*, in- *tit.Ale.de jur.*
quit, *at vos non ita.* At nos ad prętorium, cui se ipse rex omnium *om jud.n.117.*
regum mortalitatem indutus Deus spontè subjecit, oculos ite- *Cur.Palat.de sac.cons.cons.5.q.1.*

 rum

rum convertimus, in quo plus dignitatis & potestatis, quàm ut Cancellario nostro competat, pervidemus, nisi fortè magnum
42 aliquem Zamorsciam, Polonorum regni Cancellarium objicias, qui nostra memoria Sarmaticum Imperium prætoriano nutu, manuq; verè regia administrasse prædicatur. At ille non modò in togato munere Cancellarius, verùm etiam supremus exercituum regni dux & capitaneus; præterea præfectus totius minoris Poloniæ, quæ cum officio veteris prætorii comparari potest, maximam à Rege potestatem habuit. Quid verò de Gerhardo Germaniæ nostræ Archicancellario, Pontifice
43 Moguntino quadragesimo dicemus? qui sese Reges & Imperatores in pera sua gestare, vel, ut alii referunt, in cornu venatorio abditos habere, quos si velit, uno flatu excitare possit, jactare insolentissimè solebat? De Archicancellarii dignitate & potentia agemus infrà pluribus: vocem verò inanis superbiæ
44 non attendimus. Nec ille de cera & sigillo suo, sed de Septemvirali suffragio, vanum tamen, ista gloriatus esse facilè intelligitur. Quapropter Prætorium ejusq; præfectum in superiore culmine, cui conferre cancellos nostros non possimus, relinquemus, & si quid fortè in aliis honoribus ac muneribus sit, videbimus. Nam & libellos egisse Æmylium prodidit Tryphoninus JCtus. Quid verò illud? Magister libellorum appellabatur, qui scrinio eorum præerat, quo officio Papinianus, an-
45 tequam ad præfecturam prætorii eveheretur, perfunctus; cùm libellos & desideria principi oblata exciperet, & cognitione facta postulata cujusq; expediret. Ita enim moribus & consuetudine receptum erat, ut de privatorum caussis atque litibus li-
46 bellus principi exhiberetur, hoc fine, ut desiderium, quod eo continebatur, cognosceretur, quo juris experiundi causa libelli exhibitor, adversarium in jus vocabat, ex qua etiam διδασχολικὸν nominatum. Atq; hic libellus principi oblatus litis conte-

Herdensi. de bell. Mosc. lib. 3.
Chyt. Sax. lib. 27.
Crom. Polon. lib. 2.
Bruf. de monast.
Ioh. Wolf in cent. mem.
l. rescriptum est 12. ff. de dist. pig.
Nov. 119.

ſtatæ vim obtinebat, ſi ad eum princeps reſcripſerat, cogeba- 47
turq; adverſarius, contra quem libellus porrectus erat, reſpon- *l.1. & 2. C. quand. lib.*
dere. Idem verò libellos annotabat, hoc eſt, ſubſcribebat. Idem *l. ult. C. de div. verſ. reſ.*
cauſarum quandam cognitionem habebat. Facta enim ad
principem ab ejus delegato appellatione, non quidem judex
erat cauſæ per appellationem diductæ, ſed cognitionem ea-
rum tractabat, actis per libellenſes exceptis & deſcriptis, præ-
fectus autem prætorio, & Quæſtor de ea cognoſcebant. Ipſe 48
verò quæcunq; ad muniendam appellationis viam cauſæq; in- *l. ult. C. de prox. ſac. ſcrin.*
troductionem pertinebant, expedita ſolus faciebat. Idem præ-
terea divininas, ut appellantur, probatorias curabat, de quibus 40
Leo & Zeno Imp. ad Hilarium Mag. offic. & Erithrium præf. *l. u t C. de div. ff.*
præt. reſcripſerunt: Eratq; in illis aurea officii meſſis ſita. Quid
verò illæ? Audiſti ſuprà, neminem, niſi ſub fide geſtorum per- *l. 8 C de aſſ.*
venire ad provincialem functionem potuiſſe; illud quid ſit hoc 50
loco cognoſces clariùs, nullam videlicet promotionem fieri ſi-
ne ſacris probatoriis fas fuiſſe. Probatoriæ autem erant, literæ,
quas vulgò dicimus teſtimoniales, quibus eorum, qui ad offi- 51
cia provincialia mittebantur, induſtria & fides probabatur,
quòd digni eſſent, qui officiis præficerentur. Quorum exem-
plo itidem in Canonico jure à Conciliis conſtitutam legimus, 52
ne ſine dimiſſoriis & commendatitiis literis, quas Græci εἰρηνικὰς
dixêre (formatas à certa forma appellarunt) clericorum quiſ- *diſt. 71. c. 6. 7.*
piam ab Epiſcopo ſuſciperetur. Probatoriæ autem & à princi- *diſt. 72. & 73.*
pe, ut plurimùm verò à Magiſtro libellorum ſubſcribebantur, 53
ad quem ingens ex eo ſportularum compendium redundabat.
Nam ſi Procopio credis, centum amplius centena quotannis
inde proveniebant, quorum ſumma, ſecundum calculum Jo- 54
ach. Steph. decem millia coronatorum adæquabat. Etſi autem *de jur. lib. 3. c. 11. n. 25.*
præterea alia ſcrinia eſſent, quibus itidem ſui Magiſtri præfe-
cti, quos inter Magiſter memoriæ & Epiſtolarum præcipui: hi 55

tamen qui libellos agebant, à præfecto prætorii primi erant, &
ad ejus apicem atq; dignitatem proximum gradum aditumq;
habebant, erantq; ex JCtorum flore lectissimi viri, qui huic of-
ficio administrando adhibebantur. Ita verò noster Æmylius,
56 Jurisconsultorum omnium lumen & vertex, à libellorum scri-
nio ad summum præfecturæ fastigium altioribus divini inge-
nii, & civilis doctrinæ alis felicissimè evolavit. Habuit præter-
57 ea idem scrinium Ulpianum, habuit Paulum legum, uti à Mo-
destino appellantur uterque, Coryphæos, habuit Arcadium
Charisium JCtum eximium, habuit Constantinũ virum illu-
strem, quem ipse Imper. Justinianus & comitem sacrarum
largitionum, & Magistrum libellorum, sacrarumq; cognitio-
num honorificè nominavit, *l. 2. de vet. jur. en. §. quæ omnia.*

l. scire oportet. 13. §. 2. ff. de ex tit.
l. un. ff. de off. præfect. præt.
Spart. in Pesc.
C. de no. C. fac. §. 1.

Ad hanc igitur dignitatem & officium respexisse viden-
tur, qui tum Papinianum, tum Ulpianum Cancellarios Impe-
58 riales fuisse prædicarunt. Ad ejus enim honoris & muneris
formam, dignitas & officium nostri Cancellarii videtur acce-
dere propiùs. Alii verò cum veteris Quæstoris officio hodier-
59 num Cancellarium conferre malunt, de quo extat titulus C.
lib. 1. 50. Quemadmodum enim ille & principis Concilio ad-
movebatur, unde Candidatus Principis nominatus, & ad pre-
ces respondebat, leges dictabat, edicta, Epistolas atque libellos
& orationes Imperatorum in Senatu recitabat: unde princi-
pis imago, vox & custos legum, thesaurus publicæ famæ, arma-
rium juris appellatus: Ita & noster verba principis nomine in
curia, in conventu quolibet publico facit, causis non modò de-
60 liberandis in consilio principis interest, sed etiam præest, casq;
ad deliberandum proponit, & mens & os principis habetur,
vox idem juris & legum in dicasterio, & revera μέγας λογοθέτης exi-
stit, quo nominé Græci Quæstorem illum rectiùs appellarunt,
61 cujus dignitas à Cassiodoro literaria vocata, quòd literati ho-
mines

l. un. de offic. Quæst.
Cassio. 12 Nov. val. de hom. cas.
Laut. in prin. Ch.
Cuj. ad d. tit. & ibi in not. God.

mines duntaxat etiam ex plebe, si aliorum penuria esset, huic
muneri adhiberentur. Atq; hunc Quæstorem & Logothetam
novissimè Cancellarium eo officio & honore, quo nunc noster 62
est, ceptum appellari, testatur Nicetas lib. 7. Ann. Legitur au- *Nic. lib. 7. Ann.*
tem eodem Quæstoris titulo & literata dignitate in aula Im- *Laut. no 111. & ai.*
peratoris Ottonis secundi, eximius id ætatis Doctor Burchar-
dus de Mangenfeld, Germanus Saxo, juris Magdeburgici com- 63
pilator, qui Saxonica jura primus cum legibus Cæsareis con- *Sparg. li. 11. p. 1.*
ferre, atq; notis & declarationibus eadem illustrare ingressus *c. 6. de spec. no.*
est, quem & Consiliarii & Cancellarii munere perfunctum
vulgò scribunt. Alii cum Bodino Primicerium è præclara & *l. 2. C. de primit.*
nobili spectabilium notariorum militia, ut de ea Zeno Impe- *Bod. de Rep. 3. c. 5 n 33.*
rator prædicat, huc adducunt, eiq; æquiparandum volunt ho- 64
diernum Cancellarium. Quis autem ille? Princeps & caput
notariorum, qui à secretis Imperatoris in Palatio erant, & lite- 65
ras notis à characteribus demandabant, quorũ officium, mo-
dò nominatus Imperator Zeno, gloriosis obsequiis prædicat *d. l. 2.*
Reip. commoditatis & decoris non parum afferre. Huc verò
Græci scriptores videntur sententiam suam contulisse, qui Ar- 66
chigrammateum dixêre, quem nos Cancellarium hodiè voca- *Georg. Siml. in*
mus, eamq; vocem in eo significatu in civitatem Latinam Flav. *Not. ad Serg. Renckl.*
Vopiscus introduxit. Sed & Cancellarium vertit Lutherus 67
eum, qui Græcis γραμματεὺς dictus, Act. 19. quem Erasmus scri-
bam pronunciavit. Eadem dignitate & nomine insignivit Pa-
truum Davidis, Jonathan, *1. Chron. c. 28.* quem Cancellarium 68
fuisse in vernacula versione legimus, qui Hebræis *Sophèr*, hoc
est, doctus & eruditus, unde Græcorum σοφὸς, sapiens Scriba
appellatus. Quo tamen nomine etiam Bennaja apud eundem *Sam. 2. c. 8.*
regem, inter proceres aulicos fuisse celebratur, Sopherq; dici-
tur, quem Scribam expressit vernaculus textus, cùm ibidem 69
paulò antè Josopha prædicatus fuerit Cancellarius, qui He-
braicè

braicè *Mascir* nominatus, quod est, faciens reminisci: atq; ille, quantum verba referunt, cum Magistro memoriæ, quem veteres scrinio memoriæ præpositum habebant, comparari poterat, quemadmodum & ille, qui in eadem aula *Isch nephim*, hoc est, vir faciens intelligere, quem Lutherus explicavit Magistrū aulæ, cum veteri Magistro Epistolarū vel Referendario, quem comitem etiam dispositionū nominabant, óptimè conferendus. Quæ cùm diligentiùs ex Hebræorum literis perpenderem, animadverti eadem illa tria munera, quæ tribus scriniis Alexander Severus Imp. distinxerat, tresq; Magistros tanquam Principes & capita singulorum instituerat, prudentissimum administrationis regiæ Davidem, in imperio suo longissimè antè eodem modo ordinasse.

(Margin notes: * — *1.c.28. Ch.1.*; paragraph numbers 70, 71.)

Qui enim in Romano scrinio libellorum Magister, ille Sopher in Davidis dicasterio: qui illic Magister memoriæ, hîc Mascir: qui illic Epistolarum Magister & Referendarius, hîc
72 Isch Nephim fuit appellatus. Quorum quidem omnium & singulorum officia, eorumq; partes in unum hodierni Cancellarii nomen & dignitatem atq; munus confluxisse videntur.

73 Nec enim alius generis fuerunt antiqua illa scrinia, quàm distinctæ pro rerum & negotiorum multitudine curiæ & Cancellariæ, quas hodie vocamus, quorum Magistri & Præfecti cum Cancellario nostro ob eam causam rectissimè comparari
74 possunt. Scrinia autem dicebantur, à capsulis & arcis, quibus antiquis Imperatorum temporibus, qui plus ætatis sub pelli-
Plat. in Alex. bus & tabernaculis, quàm sub tectis conficiebant, quibusq; re-
75 gia & Roma sua, ut Alexandro Magno, orbis totus erat, acta & jura Imperii asservabantur, quorum compages, quod plerunque ad firmitudinem & contra injuriam ævi è robore esset, δρυ-οχάλκινὴ λάρναξ à Græculo descriptum scrinium legitur, etsi postea armis & expeditionibus cum otio & pace mutatis, non in

quercu

quercu & ilice, sed in marmoreis delubris ac splēdidissimis curiis scrinia, hoc est, curiæ & dicasteria haberentur. Eadem verò origo fisci, cùm fiscellis contextis & corbibus æraria vetera in bello circumducerentur, quod quidem nomen rei hæsit, etsi postea laqueatis & aheneis Cameris publicus Reip. lien esset illatus. Sive itaq; cum veteri vel libellorū, vel Epistolarum, vel memoriæ Magistro, vel cum Quæstore & Logotheta, sive cum primicerio notariorum Cancellarium hodiernum componas, undiquaq; similitudinem, quæ illi conveniat, officiorum animadvertes. Quin & Notarii nomen à veteri notariorum primicerio in dignitate Cancellarii diu remansit. Illo siquidem titulo in literis Caroli Magni, ejusq; successoris filii Ludovici diplomate, Eginardus, qui vitam soceri sui Imperatoris descriptam reliquit, insignitur, & Notarius Imperii appellatur, quem vulgò Cancellarium prædicant: Alibi etiam Protonotarius eundem denotat. Quo nomine Henricus, Episcopus Vangionum, qui ab Henrico VI. Ecclesiæ perquàm insignia privilegia memoratur impetrasse; à Godefrido Monacho celebratur; quem constat Cancellarii munus apud Imperatorem administrasse. Sed & domesticum succurrit exemplum, quod ex Academiæ nostræ Marpurgensis tabulario (vulgò Archivum vocant) me annotare memini. Extant ibidem antiquæ literæ Henrici Abbatis Hersfeldensis, datæ Anno 1272. quarum clausula his verbis finitur: *Hujus autem collationis & donationis testes sunt Cunradus S. Iohannis Præpositus, Wernher montis S. Petri Præpositus, Hermannus in Blanckenheim Præpositus, Magister Onagrius Notarius noster, Henricus Dapifer noster, Gerlacus de Vfhusen miles, & alii, &c.* Ubi per Notarium eundem, quem nunc Cancellarium dicunt, intelligis, non obscuro argumento, quòd tanquam honorificentioris officii & dignitatis Notarius præscriptus sit, & antepositus Dapifero & militibus, quorum nomine

76 77 78 79 80 81

82 equites, quos nunc nobiles appellamus, ut passim in consue-
tudinum Feudalium libris accipiuntur. Præterea verò Cran- *Crant. Metr. lib. 3. c. 16.*
tius in Metropoli, antiquitatis Germanicæ peritissimus, pri-
mum & intimum Secretarium testatur, Saxonum Imperato-
83 rum ævo fuisse eum appellatum, quem ætas nostra vocet Can-
cellarium, adjecta verbi hujus ratione, quòd per cancellos
præ multitudine negociorum & interpellantium consueve-
84 rit appellari. Nominat ibidem ille Adaldagum, virum nobi-
lem & industrium, qui primus & intimus Secretarius trium
Ottonum extiterit. Quo quidem Secretarii nomine video et-
iam in Henrici Aucupis Imperatoris curia, virum longè pru-
85 dentissimum Magistrum Philippum, qui princeps & auctor
veteris ludi equestris (Torneamenta vocarunt) fuisse legitur, *lib. Torn. in pr.*
imò anima & os, atq; adeò oraculum regis. Et posteriore tem-
pore Felix Faber in Suevicis Histor. Æneam Sylvium Cancel-
86 larium Friderici tertii Imp. nominavit, qui seipse passim in Epi-
stolis suis Secretarium inscripsit. Atq; eo sensu intelligendus
Magister secretioris scrinii, apud Siciliæ reges, cujus mentio-
87 nem fecit Jovius, quando Antonium Panormitanum, equestri
familia natum, hoc nomine apud Alphonsum regem in sum- *Iov. in Elog. doct. vir.*
mo precio habitum fuisse scripsit, eiq; postea successisse Jovia-
num Pontanum in eodem officio, cui sigilli regii custodia ejus-
que usus commissus, ex quo Cancellarius utrumq; fuisse liqui-
88 dò constat. Illud enim etiam apud Barbaros huic muneri assi-
89 gnatum esse solet, unde, qui apud Turcas Nassangabassi barba-
ra voce appellatur, quòd literas signet, & sigillum Principis ge-
stet, idem esse scribitur, qui in Occidentis Imperiis Cancella-
rius. Ut enim in navigio totius navis cura Magistro: ita totius *l. 1. §. 1. magister ff. de exerci*
curiæ, quam Cancellariam vocant, huic mandata est, ex quo re-
90 ctè Cancellarius sive Princeps & moderator rerum earum,
quæ ad Cancellariam pertinent, definiri Magister Cancellariæ
pote-

poterit. Est autem Magistri nomen hoc loco civile, complectiturq; genus omnium, quibus præcipua rerum commissarum 91
cura incumbit. *Qui enim*, uti Paulus illud luculenter vi nominis expressit, *magis quàm cæteri diligentiam ac solicitudinem rebus, quibus præsunt, debent, hi Magistri appellantur*, quòd, ut antiquum verbum apud Festum legitur, magistrent, hoc est, quemadmodum idem, explicat, gubernent, regant & moderentur, jussu & 92
Imperio mandatæ rei negotium. Quò etiam veteres istæ, quas suprà adduximus, appellationes, quibus scriniorum priscorum Magistri insigniebantur, respexerunt.

l. cui præcipui 57. ff. de V. S.
Fest. in verb. magist.

Magisterium enim illud nihil aliud, quàm honor & admi- 93
nistratio commissi in Republ. officii, cum gradu, ut de eo Callistratus loquitur, dignitatis.

l. honor 14 ff. de mun.

Genus itaque genuinum in Magistri appellatione habes; formam verò & differentiam in curia, quam Cancellariam hodie vocamus. Quod enim olim Imperatorium scrinium, illud 94
priori Romuli ætate apud Latinos, & posteriore seculo, Curia, quæ non uti ineptè judicavit Nicena Synodus, *in qua*, quod Carolus noster Magnus scripsit, *multi hebetudinis discursus continentur*, à cruore, sed à cura, quæ ibidē publicis de rebus suscipitur 95
& agitatur, nominatur. Eadē Græcis βουλή, qua voce Atticā cu- 96
riā Solon princeps instituit, quod cōsilii habendi locū βουλευτήριον (Concilium vocant) propriè sonat; & φρατρία, hoc est, fraternitas, & collegium atq; sodalitium nominatur. A Græco enim φράτωρ, frater Latinis est, ἀπὸ τοῦ φρέατος, à puteo & fonte, quòd ejusdem originis & sanguinis tanquam ex uno eodemque pu- 97
teo & scaturigine educti fratres essent. Qua fraterna animorum conjunctione cùm veteres curiarum collegas esse vellent, unaq; tanquam fratres quàmplurimum cohabitare, ut ex So- 98
lonis lege Cajus scripsit, φρατρίας curias appellarunt, ratione rei multò accommodatiore, quàm qua Bodinus existimat, dictas

Plut. in Rom. v. in præf. cont. syn. de ad. imag.
Plut. in Solon.
idem in d. v. Rom.
l. sodales, 4. ff. de orig. jur.
d. l. 4.
de Rep. lib. 3. c. 2. n. 329.

 esse,

99 esse, quòd eodem puteo & aqua uterentur. Nec verò aliter curiæ verbum etiam in Longobardorum jure, quàm pro Collegio & Senatu accipitur, in quo pares tanquam in eadem βουλῇ & ἐκκλησίᾳ versentur; unde mores & judicia curiarum, &c. passim leguntur, quod postea Latini sermonis rudior ætas non modò pro solenni Principum conventu & congregationibus, quo sensu passim in Bulla Aurea, quæ rectiùs Comitia appellantur;

C. de mil. vas. C. in quib. cau. feud. am. C. quæ fu. cau.

100 verùm etiam pro aula, quam curtem Longobardi dixêre, usurpavit, & curiales ineptè dixêre, quos Aulicos Latini. Nam qui

101 in jure civili curiales nominantur, longè alia conditione erant, ex decurionibus seu principalibus civitatũ, qui munera omnia sustinere cogebantur, & ab aliis exigere, ex quo illorum conditio cœpit pessima existimari, cùm à præsidibus tributorumq; exactoribus plurimùm vexaretur, & de suis facultatibus cogerentur tenuiorum onera subire. Qua de causa interdictum eis

Alc. lib. 2. p. 3. c. 26.

102 erat omni prædiorum alienatione, ne fortè solum verterent, quo muneris & oneris molestias evitarent. Curiales autem iidem à curia, hoc est, à collegio & cœtu suo dicebantur, & quasi

103 Senatores, cùm jus curiæ Romanæ non haberent, licet patres civitatum nominarentur, quòd in eorum curia minor Senatus versaretur. Cùm itaq; plura curiarum genera fuerint, hanc de qua agimus, Cancellariam cum recentioribus vocamus, vocabulo tam in vulgus noto, ut Cancellariæ regulis, ejusque stylo nihil tritius in foro habeatur, quàm & Grammatophylacen, à custodia literarum, quæ in ejus scriniis & capsulis asservantur,

Anch. cons. 287 Alc. in l. bene est ff. si cert. pet. n. u. 12. Geil. de pig. c. 7. n. 13.

104 Dicasterion autem à judiciis & sententiis, quæ ibidem expediuntur, Græco ore pronunciant. Sed nos & nomine Cancellarii ejusq; definitione satis perspicuè cognita, quotuplici genere idem sit, perpendemus.

CAP. III.

Quot genera Cancellariorum.

QUemadmodum autē Justinianus in duo genera militum legitur universum militiæ corpus distribuisse, cùm alios 1 *l. licet u't. C. de loc.*
majores, alios minores dixerit, his verbis: *Iubemus itaq; omnes omnino, qui sub armis militant, sive majores, sive minores sint, &c.* Ita nos iisdem duabus classibus Cancellarios distinguemus, & alios majores, alios minores pronunciabimus: Majores verò eos, qui in regnis & Imperiis ac Principatibus in eo officii 2
& dignitatis genere sese superiorem non habent, quales sunt in nostro Imperio, qui hodie Archi-cancellarii indigetantur, & in Hispania, qui maximus, in regis verò aliis, qui Cancellarius magnus nominatur. Minores, qui superiorem in eodem mu- 3
nere agnoscunt, & vice Cancellarii, sive Procancellarii appellantur, quòd & majorum vices gerant, & proximi ab eodem in Collegio Cancellariæ numerentur. Quia ratione etiam olim 4
in scriniis tribus suprà explicatis, Magistro adjunctus erat Vicarius, qui proximus dicebatur, & Mello-proximus, quòd Magi- *l prox. C. de prox. sac. scrin.*
stro dignitate proximi haberentur. Quod autem ad Archican- 5
cellarii nomen attinet, vocem agnoscis hybrida esse ex Græco atque Latino sermone composita, exemplo Melloproximi, quam prisca Latinitatis puritas, teste Scaligero, non admisisset. Significatur autem illâ primatus in Cancellarii officio & dignitate. Quo quidem nomine & jure in Imperio Romano tres illi 6
ad Rhenum Pontifices, quos Archiepiscopos appellamus, prò *Cusp. in v. Car. M. Mut. in ead.*
tribus Imperii Germano-Romani regnis, quæ corpori Occidentalis Imperii, ordinatione Caroli Magni, olim inserta, et- 7
iámnum gloriosissimè insigniuntur. Nam per Germaniam, quæ Imperii sedes & Occidentis Roma est, Archicancellarii ti-

Au. Bull. 4. tulo & jure atque dignitate utitur Antistes Mognatinus. Per Galliam verò idem nomen usurpat Trevirensis Præsul: Per Ita-
8 liam Archicancellarius audit Pontifex Vbiorum. Nec minus eodem honore & appellatione effert sese inter Germaniæ & Galliæ Abbates primas, Fuldensis, qui se Augustæ Archicancellarium prædicat. Quando autem dignitas nomenq; Archicancellarii natū sit, quando itidem & in tribus, quos nominavimus, Archiepiscopis & Abbate hereditaria esse cœperit, ut
9 cum infulis per suffragia acceptis, possideretur, atque perpetuùm apud successores permaneret, inter antiquitatis Germanicæ nubes videtur esse aliquo modo obscuriùs. Alii siquidem & originem & institutionē istam ad fundatorem occidui Im-
10 perii Carolum derivant: alii ad tempora Ottonum devolvunt: alii Friderico primo, alii secundo tribuunt. Bullæ deniq; aureæ sunt, qui initium & nominis & præeminentiæ assignent, & Ca-
11 rolo quarto acceptum referant. Sed postremam opinionē tum ipsius Caroli literæ ante Bullam scriptæ, tum ultima, quæ in civilis juris corpore habetur, pagina validissimè refutat. Extant
12 enim de jure Electoratus in Rom. Imperio Regibus Bohemiæ
Rer Boh ant. script. Fich. competente, Rudolphi I. & Caroli IV. Rom. regum, & Ruperti Palat. senioris attestationes, quarum media, quæ Quarti est, Aureæ Bullæ promulgationem octennio antecessit. Eam verò
13 sua manu confirmavit Gerlacus, qui è familia illustri Nassovica fuit, Archiepiscopus Moguntinus, & S. Imperii Archicancellarius per Germaniam: Hoc enim titulo ibidem insignitur. Longè verò antiquior pagina illa ultima est, quæ Constantiensis pacis formulam inter Fridericum Barbarossam, ejusque filium Henricum, atque inter civitates Longobardicas constitu-
14 tam continet. Est enim pax illa inita anno 1183. Illam verò se re-
C. de pac. Const. § signum. cognovisse, vice Christiani Moguntinæ sedis Archiepiscopi, & Germaniæ Archicancellarii, testatur ibidem Godefridus, Imperia-

perialis aulæ Cancellarius, qui paulò antè in eadem Constit.
Abbas, ejusq; frater Ludovicus Comes de Olfestre nomina- *§ hi at. de Const.*
tur. Ex quo quidem perspicuum est, majoris & minoris Can- 15
cellarii differentiam etiã Friderici primi tempestate frequen-
tatam fuisse, & alterum Archicancellarium, alterum Imperia- 16
lis aulæ Cancellarium nominatum fuisse, eadem planè ratione
modoq;, quo Caroli quarti Bulla de utroq; loquitur. Nam &
illa majorem, κατ' ἐξοχὴν Archicancellarium: alterum verò Im- 17
perialis curiæ, & absolutè Curiæ, Cancellariũ appellat. Quam
differentiam cùm historici Annales non observaverint, pluri-
mum confusionis huic rei intulerunt. Eundem enim Christia- 18
num, qui in Catalogo Antistitum Moguntinorum numeratur
trigesimus quartus, in Chronico Alberti Abb. Stad. legere est, *Alb. Abb. St. sub an. 1172.*
non quidem Archicancellarium, sed tanquam Vicecancella-
rius fuisset, Imperialis aulæ Cancellarium, & sedis Apostolicæ
legatum. Quod ne fortè monachi Franciscani errori, qui Rei-
publ. lucem ejusq; dignitates non admodum perspexerit, con-
cedendum esse arbitreris, eadem ferè ex Crantio, qui etsi Ca- 19
nonicus, tamen & antiquitatis & Imperii rerum peritissimus
fuisse animadvertitur, cognoscuntur, cujus hæc verba: *Cùm*
Christianus Moguntinus electus, bella pro Imperio in Italia gerebat sa- *Crant. lib. 6. Metrop. c. 46.*
tis feliciter, legatum se ferebat summi Pontificis Paschalis, Imperialis
aulæ Cancellarium, & sedis Apostolicæ Vicecancellarium. Utrunque
quidem hîc audis tibi nominari, & Cancellarium, & Vicecan-
cellarium, diversarum tamen curiarum: de Archicancellario
verò nihil verbi. Nec ferè aliter in titulo isto, quem alioqui ad-
modum magnificum ipse Pontifex Romanus, qui circumspe-
ctus in ea re quàm maximè esse solet, huic Christiano bellatori
clerico assignavit. Ita enim ille in literis, quas ad Magontinum *Abbas d. l. &*
hunc dabat: *Paschalis servus servorum Dei, Christianissimo legato* *Crant. eod.*
Imperialis aulæ Cancellario, & Romanæ Ecclesiæ filio fidelissimo salu- 20
tem.

tem. Omittit ille quidem suæ sedis Viceecancellarium, cùm fortè id temporis nondum lectus fuerit, Imperialis autem aulæ Cancellarium, non Archicancellarium scribit. Dixeris fortè illud vel ex ἀντιχρονισμῷ fieri, cùm antequam ad Archiepiscopalem Infulam electus & evectus fuerit, aulæ Imperialis Cancel-
21 larius fuerit, & vices Superioris administrarit Archicancellarii. (Ita enim plures ab ejus officii vice ad dignitatem summam conscendebant) vel non adeò accuratè differentiam verborum attentam fuisse. Sed videtur Crantius aliud verbis suis innuere, cùm scribat hoc modo: *Ferebat se,* inquit, *legatum, & Im-*
22 *perialis aulæ Cancellarium Moguntinus electus,* ac si illud novum & insolens fuisset, quòd se, cùm electus esset administrando Archiepiscopatui, simul Imperialis aulæ Cancellarium, & sedis Apostolicæ Viceecàncellarium ambitiosè venditarit, tum
Stad. d.l. potente manu, cui nihil neq; domi, neq; foris (bellator fortissimus erat) resistere audebat: tum ingenii admiratione nixus,
23 cùm octo linguas (miraculum id ætatis, præsertim in homine illustris familiæ) expeditissimè calleret. Videtur verò hanc sententiã plurimùm illud cõfirmare, quòd, cùm plures ante ipsum & ad Archiepiscopales, & Episcopales infulas, tanquam ad me-
24 ritissima priorum laborum præmia, ut infrà pluribus ostendetur, à Cancellarii gradu pervenisse legantur, tiara tamen assumpta sigillo renunciarint, Cancellariiq; munus successori novo tradiderint. Quod inter alios perquàm perspicuè docet Lam-
Lamb. Schaff. in hist. Germ. bertus noster, sub anno 1068. imperante Henrico quinto: *Ravenger Patriarcha,* inquit, *Aquileiensis obiit, cui Sigehartus Cancellarius successit, pro quo Bibo Cancellarius est substitutus.* Idem ex Ca-
25 talogis Episcoporum passim constat, ita usu & moribus fuisse receptum, quòd existimatum sit, gravissimis illis duobus mu-
26 neribus, quæ totius hominis vitam requirerent, unum virum
L. nemo 24. §. 3. C. de assess. non sufficere, secundum illud, quod Justinianus scripsisse Demosthe-

mosthemi P. P. legitur. Verùm accedit & illud, quòd videtur
non levi argumento esse, ante Fridericum Archicancellarii
nomen & dignitatem nondum Ecclesiasticis illis tribus antisti- 27
tibus hereditariam fuisse, quòd eadem tempestate nomina-
tum Archicancellariũ S. Imperii floruisse per Italiam Philippũ
de Heinsberg, Ecclesiæ majoris Agrippina in urbe Decanum
asserat Godefridus Monachus, & quidem id dignitatis obti- 28
nuisse, antequam Archiepiscopus esset electus. Atq; idipsum
ibidem legitur de Johanne Archiepiscopo Trevirensi, qui ante-
quam ad gubernationem Ecclesiæ eveheretur, Imperialis aulæ 29
Cancellarius fuisse prædicatur. Quod quidem, si, ut hodie ra-
tio ejus dignitatis, fuisset; fieri non potuisset, ut ab Archiepi-
scopi dignitate dignitas Archicancellarii separatim haberetur.
At paulò pòst cùm Christianus Moguntinus in Italicis bellis
exspirasset, atq; Cunradus demortuo, cui cedere jam ante co- 30
actus fuerat, successisset, legitur, idem Archiepiscopus cum
Dietherico Cancellario in Apuliam à rege præmissus, ubi vide-
tur eadem utriusq; dignitatis separatio in Moguntina Ecclesia
ab obitu superioris & Archiepiscopi & Archicancellarii ad
priorem locum rediisse. Sed & Philippi Coloniensis antecef- 31
sor Reinholdus, Comes de Dache, Cancellarii munus & digni-
tatem magna facundia & humanitate jamdiu administratam,
ad Agrippinensem Archiepiscopatum attulerat. Commenda- *Brusch. in monast.*
verat eadem administratio Arnoldum Secundum, qui Can- *Catal. Episc.*
cellariatu apud Conradum tertium perfunctus, ab eo etiam *Colon.*
invitissimo animo ad Ecclesiæ clavum esse abductus legitur. 32
Plurimum verò huic opinioni accessionis ex eo fit, quòd à ve-
teribus historicis ultra Friderici I. ætatem, illorum trium Ar- 33.
chiepiscoporum nemo Archicancellarii titulo celebretur, ne *Chr. Laurish.*
quidem Anno ille Coloniensiũ Pontifex, quem inter Ecclesię *temp. Henr.*
regniq; Principes incomparabilis & nominis & meriti præ- *Imp. V.*

D dicant,

Schaff. in hist. sub an. 107. dicant, cui rerum quoque omnium administrationem legitur commendasse Henricus Imp. V. tanquam patri & salutis publicæ tutori. Verùm huic disputationi refragari vicissim videtur

34 literarum vetustiorū auctoritas, quæ ad Ottonis I. Imperium originē hujus rei extendit. Nam ex monasteriis proferuntur donationes & privilegia, quæ ab isto Cęsare concessa, & nomine ac vice non quidem Archicancellariorum, sed Archicapellanorum recognita. *Chron. Laur. sub an. 963.* Ita enim Chronicon Laurishamense, quod superioribus annis ex bibliotheca Marci Freheri exiit, ostentat, anno 963. datas literas, quas Ludolfus Cancellarius ad vicem Brunonis Archicapellani se recognovisse testatur. At

35 quis ille Bruno? Ottonis Imperatoris germanus, quem pri- *Cat. Episc. Col.* mum scribunt cum sacerdotio Ecclesiæ Coloniensis politicam

36 gubernationem conjunxisse, eumq; Samueli in eo conferunt. Verùm ille non Archicancellarius, sed Archicapellanus prædicatur. Quo nomine etiam insignitus Eginhardus legitur Notarius, quem Cancellarium Caroli Magni ejusq; generum fuisse, suprà ostendimus. Et in literis Henrici Claudi Cæsaris, quæ

37 anno 1023. in Triburia villa regia, Laurishamensi monasterio datæ sunt, legitur, Aribo Archicapellanus, qui Comes Palatinus genere fuit, & à Bonifacio Archiepiscopus Moguntinus vigesimus primus, insignis id ætatis Theologus, cujus Commentarii in Psalmos, quos nuncuparunt Graduum, celebrantur. Ejus in recognoscendis literis Imperatoriis vicem se sustinuisse testatur ibidem Guntherius Cancellarius. Et eodem of-

38 ficii dignitatisq; nomine inclaruit id ætatis Adeldagus, qui è cancellis ejusdem Imperatoris Ottonis Primi, ad Episcopatum Hamburgensem progressus, Danos & Vandalos fidei Christianę principiis imbuit, quorū idcirco Apostolus nuncupatus. Atqui ex his, & id genus aliis antiquis monumentis, vetustas utriusq; & minoris, qui vicariam recognitionem præstitit, & superioris

rioris Cancellarii Archiepiſcopi jus, cujus vice recognitio facta 39
eſt, perſpicuè cognoſcitur ad Ottonis uſquè imperium perve-
niſſe, etſi Cancellarii nomen non ſemper ſit expreſſum. Nam
vel illud Archiepiſcopi, vel Archicapellani ſacerdotali nomine
(quod etiam hodie humilimæ obſervantiæ & ſubjectionis er-
gò ad Imperatorem Archiepiſcopi uſurpant) tanquam majore 40
lumine fuit obſcuratū, & ideò nonnunquā prætermiſſum; In-
venitur tamen illud in Magdeburgenſibus literis, quæ ab Ot-
tone Secundo, Eccleſiæ ejus loci Mauritianæ, de donatione a-
grorum & prædiorū complurium in Northuringio datæ ſunt,
anno 973. Eas enim legitur Willigiſus Cancellarius, qui poſtea *Mar. Wag. in antiq. Thurin.*
rotarum inſignia Moguntinæ ſedi intulit, & primus Electorali
dignitate inter Archiepiſcopos Mœni exornatus fuit, vice Ro- 41
berti Archicancellarii ſubſcripſiſſe, qui hunc plauſtrario na-
tum in Eccleſiæ gubernatione anteceſſit. Similiter diplomati
Henrici IV. an. 1071. ſubſcriptus eſt Sigefridus, cujus vice fun-
ctum ſe ibidem confirmat Sigehardus Cancellarius. Fuit au- *Cat. Epiſc. Mog.*
tem ille Sigefridus vigeſimus quartus à Bonifacio, Pontifex 42
Moguntiæ, genere Baro de Epſtein, quem paulò pòſt, quòd *Mut. in V. Henric.*
Rudolfum Suevum Anticæſarem creaſſet, Henricus ſolio de-
jecit. Et hæc quidem ad ætatem Ottonis primi: quid verò ul-
terius? Vices etiam in Magni Caroli literis recognitis cogno-
ſcuntur. Legitur Rado, qui ſe vicem in eo munere ſuppleſſe
Rudberti profitetur. At quis ille? Genere & familia Comes, 43
& quaſi Achates Imperatoris, qui fortiter contra Nortman- *Ann. Fuld. tom. 1. Rer. Germ. M. Freh.*
nos dimicans apud Ligerim fluvium occubuit. Rudberto de-
inde è rebus ſublato, Radonis vice functus legitur Gilbertus,
quos, ut Eginhardum, domeſticos Imperatoris fuiſſe, & mune-
re Cancellariorum perfunctos eſſe, non hereditariò, ſed preca- 44
riò veriſimile eſt. Nondum enim erant Epiſcopi Germaniæ, 45
tum temporis Principum dignitate præditi, neq; aliis munera-

 bus,

bus,quàm docendi officio in Ecclesia fungebantur: neq; Carolus extra domum sigillum suum, quod in capulo gladii sui, quo semper accinctus erat,ferebat, credidisse ulli memoratur.
46 Verùm hoc loco sese nobis objicit vetustum Ecclesiæ Bremensis fundatæ diploma,cujus auctor idem Carolus Imp.sub anno Ch. 788. Quid verò ibi? Subscriptum antiquæ membranæ, quæ apud Abb.Sradensem legitur his verbis: *Hildibaldus Archiepiscopus Coloniensis,& sacri Palatii Capellanus recognovi.* Dicerem equidem in Ecclesiæ istius fundatione Archiepiscopum tanquam testem asscriptum, quod etiam in aliis id temporis piæ causæ gratiâ factis donationibus fieri solitum fuisse ostendunt complures literæ, quibus non unus duntaxat, sed multi Episcopi subscripti.

Abb.Stad.sub d.an.

47 Sed Recognoscendi verbum huic opinioni refragatur, quod Cancellarii munus & manum prodit, non solùm hodie, verùm etiã olim in literarũ publicarũ subscriptionibus. Constat itaq; liquidò,per recognoscendi facultatem Cancellarium notari,eumq; Archiepiscopum,& S.Palatii Capellanum fuisse. Sed ex eo nõ tamen evincitur illud,de quo cõtroversamur, nimirũ Cancellarii munus cum Archiepiscopatu hereditario & perpetuo jure fuisse conjunctum, & eodem modo ac ratione per Italiam constitutum,quemadmodum nunc Coloniæ Præ-
48 sul ejus titulo utitur. Quid ita verò? Italia eo tempore nondum in regni formam erat redacta, tametsi Longobardicum solium esset solo æquatum,multò minus potuit Archicancellariatus in ea esse constitutus. Sed & ipse Carolus nondum ista tempestate Imperator Romanorũ erat declaratus, multò minus Italia potuit corpori Imperii Romani fuisse inserta. Præ-
49 terea recognoscendi jus, si ad eum modum Cancellariatus ordinatus esset, quo nunc est, non Coloniensi Archicancellario, sed Moguntino per Germaniam competiisset. Ex quibus rationi-

tionibus relinquitur Hildebaldum Archiepiſcopum, Impera-
toris quidem Notarium & Cancellarium, ſed non perpetuum
ac hereditarium per jura ſuæ Eccleſiæ, verùm precarium, & ad
tempus eadem ratione fuiſſe, qua ante ipſum plures alii Epi-
ſcopi fuiſſe leguntur. Nam neq; Ludovicus filius & ſucceſſor
ejus, etſi velint nonnulli ab eo in Principum nomen & celſitu-
dinem Epiſcopos eſſe provectos, quod tamen alii etiam Otto-
ni tribuunt primo Archicancellarios Epiſcopos hereditarios 50
& perpetuos adhibuiſſe advertitur; neq; in reliquorum literis
quicquam certi veſtigii ad Ottonem uſq; offenditur, cui veriſi-
mile eſt acceptam hereditariam Archicancellarii dignitatem 51
Archiepiſcopales Eccleſias debere. Nec verò negaverim tum
Henrici IV. tum Friderici & aliorum Cæſarum Imperio jus ve-
tus eſſe nonnunquam interpellatum, & ab Epiſcopis vel ad
Decanos vel etiam ad alios tranſlatum, prout ſæpiùs Archiepi-
ſcoporum alienior à rebus Imperatoriis animus fidesq; appa- 52
ruerit, dignitatemq; tamen quaſi poſtliminiò ad ſedem ſuam
tandem eſſe reverſam. Quid verò mirum ſi nubeculas tantas in
rei hujus initio & progreſſu animadverti, cùm in longo illu-
ſtrioribus ordinationibus Imperii multò majores tenebræ de-
prehendantur? Quæ enim politicorum & hiſtoricorum que-
rimoniæ de incertitudine tum auctoris, tum temporis in Col-
legio Septem-virorum conſtituto? quæ ſcriptorum concerta- 53
tio? qui conflictus ſententiarum? Multi quidem multùm cum
Schardio laborarunt: nec tam diligenter olim quæſitus Oſi-
ris, ut cum Poëta loquar: Verùm is omnium ferè rerum, quæ
conſuetudine & moribus introducuntur paulatim, paſſus eſſe
ſolet, ut veſtigium vel nullum, vel admodum exiguum ortus
ſui, & progreſſionis relinquant, quarum irreptio tam tacita eſ- 54
ſe conſuevit, ut vix unquam percipiatur, nec niſi converſione Bod. de Rep. lib.
ſecuta ſentiatur, quemadmodum in ſimilibus Gallorum po- 1. c. 6. lib. 6. c. 5.

liticus annotavit. Illarum verò rerum è numero & hanc & illam dignitatis inſtitutionem eſſe cenſemus. Quid verò de Au-
56 guſtæ Archicancellario? unde & quando ille? plus in eo ambigui, de quo ferè nihil in antiquis literis, niſi quòd non modò verborum, ſed etiam cruentiſſimorum verberum dimicationes inſtar juſti prælii legantur, ab illo habitæ, ſeſſionis & προεδρείας gratia. Contendebat enim cum omnibus, non modò Epiſcopis, verùm etiam Archiepiſcopis à Moguntini Pontificis ſella ſibi in conventu publico ſecundam & proximam ſedem conſuetudine pervetuſta deberi. Hinc illud pueritiâ Henrici Imp. Quinti ſuſceptum in æde ſacra Goſlarienſium ſanguino-
57 lentum cum Hildesheimenſi antiſtite certamen, cujus lanienam tragico colore depictam nobis reliquit Lambertus, patriæ olim meæ Hersfeldiæ Presbyter, egregius, ut ætas ea ferebat, etiam Lipſio judice, ſcriptor, qui cauſam excitatæ cædis hanc fuiſſe prodit. *Conſuetudo*, inquit, *erat in regno per multos retrò majores obſervata, ut ſemper in conventu Epiſcoporum Abbas Fuldenſis Archiepiſcopo Moguntino proximus aſſideret. Sed Epiſcopus cau-*
58 *ſabatur neminem ſibi intra diœceſin ſuam poſt Archiepiſcopum debere præferri, &c.* Eandem verè contentionis infeliciſſimæ ſerram idem Abbas Weideradus ab ineunte ætate loripes, prædicatur in comitio Moguntino aliquot pòſt annis cum Archiepiſcopo Ubiorum reciprocaſſe, cùm locum ſiniſtræ Imperatoris proxi-
59 mum occupare conaretur, *quòd*, ut ait Crantius, *multi quidem meminerant ab antiqua obſervantia in eo præſertim loco eſſe factum, ſed Princeps Elector & Archiepiſcopus cedere Abbati duxit inglorium.* Proferunt quidem uterq; auctores cauſam excitatæ rixæ atq; tumultus, cùm ſecundum veterem conſuetudinem tueri prærogativam ſeſſionis ſuæ Fuldenſis niteretur, Epiſcopus autem & Archiepiſcopus cedere eidem recuſarent: Verùm unde conſuetudo iſta, & quæ ratio tam ſublimis olim conceſſi Abbati ſeſſus,

Lipſ. in Not. ad polit. c. 9. & in Mon. c. 11. n. 2. Lamb. Schaff. in hiſt. Ger. ſub an. 1063.

Cran. lib. 6. Sax. c. 46.

ſeſſus, nullibi explicatur. Quod quidem ſilentium eò magis ad-
mirandum, quòd neque Fuldenſes Annales, qui de rebus aliis 60
Imperii ſatis expeditè loquuntur, vel verbum ullum de hoc ne-
gotio fecerint. Dixeris Primatem eſſe per Germaniam & Gal-
liam omnium Abbatum: Scimus: at ea dignitas poſterioribus
temporibus ætate Lotharii, per Abbatem Bertholdum de 61
Schlitſe, ex familia Gortiorum, qui nunc Mareſcalli hereditarii *Sp. in Chr.*
Abbatię Fuldenſis habentur, primùm impetrata, & Eccleſiæ il- *Querf.*
lata. Quid verò, vetuſtior etſi illa prærogativa eſſet, ut non eſt,
quæ ad Primatum inter Abbates obtinendum attinet, quid,
inquam, Epiſcoporum, nedum Archiepiſcoporũ chorum res
iſta turbaret? Nec certè aliam cauſam illius altitudinis ſuſpica-
ri poſſumus, quàm Auguſtæ Archicancellariatũ, qui nulli alii 62
dignitati & muneri, quàm Imperii Archicancellario per Ger-
maniam in Germania cedere voluit. Quemadmodum enim *Aur. Bull. t. 15.*
Imperatrix in ſolenni conventu proxima infra Cæſarem, men- *§. Imperialis in-*
ſa tamen tribus pedibus depreſſiore accubat: Ita ejuſdem ſum- *ſuper.* 63
mus Cancellarius proximum ab Auguſti Archicancellario ſe-
dem ſibi vendicabat. Quod olim & uxoria quadam conniven-
tia ab Imperatoribus conceſſum, & actibus aliquot tolerantia
Principum in conſuetudinem perveniſſe credibile eſt, cùm ob
reverentiam ſexus & honorem Auguſtæ, ſi fortè ipſa conſeſſi- 64
bus publicis intereſſet, nemo obloqueretur. Tum verò de-
mum in contentionem illud deduci cepit, cùm etiam Henri-
cus V. adhuc impubes eſſet, ac Auguſtâ conventus careret, &
poſtea per conjugale diſſidium quàm rariſſimè in ſolenni con-
gregatione Imperatrix videretur. Ex quo auctoritate & po-
tentia Archiepiſcoporum plurimùm per inteſtinas flammas
Saxonicæ ſeditionis contra Imperatorem invaleſcente, Abbas, 65
ut Moguntiæ eſt factum, coactus cedere, paulatim antiquæ ſel-
læ, & προεδρείας jus, temporum deſuetudine, amiſit. Sed & titu-
lum

lum ipse dimisisse videtur, cùm neq; Annales, neq; diaria ulla ejus usquam mentionē faciant, neq; annotatum sit in Decretis (Recessus vulgò dicunt) Imperii, quenquā ad annum usq; 59. ex Abbatibus Fuldensibus eo titulo usum fuisse. Wolfgangus autem primus est, qui in Augustanis comitiis patrum memoria electus & confirmatus Abbas Fuldensis, Romanæ Imperatricis Archicancellarius, & per Germaniam & Galliam primas

Recess. Imp. Aug. 1559.

67 nominatus. Reliqui antecessores, etsi ex Principibus Hennebergicis, & longè antiquissima Comitum illustrium familia, duo Johannes, & ex Burgraviis Krichbergensibus Hartmannus, qui ibidem Doctoris titulo insignitus fuit, titulo tamen

68 isto abstinuere, seq; ut in Decretis est, Abbates divinæ domus Fuldensis tantùm appellarunt. Nec verò possum, quin hoc loco interjiciam jocosum & facetum Ferdinandi Cæsaris verbū, quo in eodem comitio Augustano usus esse perhibetur, cùm eundem Wolfgangum Abbatem eo nomine & officio perfrui in Cancellaria Imperatricis audisset. Memini autem recitari illud mihi in Comitio Ratisbonensi à viro nobilissimo sene quodam Imperatoris Consiliario hunc in modum: Wolfgangum Abbatem, ajebat, ad aulam regis honoris & officii gratiâ, ut fie-

69 ri solet, aliquoties venisse, & in vestibulo cum aliis præstolatum: fuisse autem virum, ut etiam ex aliis cognovi, statura & forma corporis, dignitateq; oris perquàm conspicuum, quem cùm foribus multoties ultò citroq; per accessum & recessum apertis, Cæsar è conclavi interiore inter alios opperientē animadvertisset, sciscitari cepit ex adstantibus, quinám ille in longa veste sacerdos, foribus qui assisteret? cui cùm responsū foret Abbatem esse Fuldensem, eundemq; Archicancellarium Augustæ, denuò patefieri januam jussit, ut hominem intueri magis propiusq; posset, quo facto, apagite, inquit, apagite cum isto Archicancellario: Tam plenum sanguine monachum in conjugis

jugis meæ Cancellaria videre nolim. Atqui & nos ex eo animadvertimus, pœnè in oblivionem antiqui officii dignitatem 70
cum titulo suo abductam fuisse, de qua ne Imperatori quidem quicquam videtur constitisse. Sed de Archicancellarii nomine ejusq; origine hæc dicta velimus, quod hodie in propriæ & hereditariæ dignitatis appellationem titulumq; abiit, haud secus
ac Archiducis nomen & Archiepiscopi, ut præter quatuor 71
viros illos, quos diximus, nemini assignetur in Imperio, sive Regis, sive Electoris, magnive Ducis Cancellarius sit, qui vicẽ
alterius sub se habeat. Latiore itaq; sensu scholasticè & orato- 72
riè potiùs quàm civiliter scripsisse videtur, qui Lampertum Di- *Franc. Hildub. in v. Lamp. Distil.*
stelmejer, Electoralem olim in Brandeburgensi Marchia superiorem Cancellarium, Archicancellarium in funebri elogio proclamavit. Idem verò appellationis tribuit Johanni Ficino præclariss. Cancellario olim Hassiæ, in libro suo, Academiæ
nostræ Decanus, his verbis: *Quæcunq; statuta & leges de lectioni-* 73
bus & institutione Pædagogica habentur per præsentem amplissimum virum D. Iohan. Ficinum, totius Hassiæ Archicancellarium, sua ipsius manu sunt confirmata, præsentibus totius Academiæ Professoribus ad unum omnibus. Sed de eo infra pluribus.

Vicecancellarii autem nomen relationis est, quod Can- 74
cellarium sibi præsupponit. Suntq; uterq; nominibus & loco
quidem distincti, ut testatur Cromerus in Polonia sua, sed mu- *Crom. pol. lib. 2.*
nere & potestate æquali, de qua tamen re paulò pòst videbimus accuratiùs.

In Imperio quidem eodem Vicecancellarii nomine se indicat, qui in Bulla, & antè ipsam, Imperialis aulæ Cancellarius, ad differentiam Archicancellarii nominabatur, quod in aula
Cæsaris commoraretur, eamq; sequeretur ad vices officii dili- 75
gentissimè præstandas. Ita enim Decreto Imperiali Augustæ, anno 1566. promulgato, subscriptum Cancellarium Ulricum

Zasium JCtum, & quidem infra legimus, Danielem Archiepiscopum Moguntinum, per Germaniam Archicancellarium,
76 qui eodem loco infra Cæsarem scriptus, ubi tamen non tam vices, quàm jus proprium auctoritatemq; Vicecancellarii videtur exercuisse, cùm unà cum Archicancellario præsente
77 subscripserit. Quiescit enim vicaria manus, cùm quæ sui officii sunt, ipse præsens præstat ea, quorum agendorum causa Vicarium habet. Idq; animadverto observatum in aliquot anterioribus Decretis. Nam quod anno 1559. Augustæ sancitum est, infra Ferdinandum Regem, idem Archicancellarius Elector
78 Daniel solus subscripsit, & quod antè ibidem promulgatum, anno 1548. antecessor ejus Archicancellarius Sebastianus itidem solus cum Imperatore Carolo, manu sua annotavit, sed ea de re alibi etiam disseretur pluribus. Inter sedis autem Pontifi-
79 ciæ tria maxima munera Vicecancellariatus est alterum; Nec
Sylv. de mor. Germ. enim illa, testante Sylvio, Cancellarii nomine utitur, propter reverentiam sancti Marci, cui illud honoris relinquunt, vel etiam
80 propterea, quòd P. P. Romanus ipse Christi sese Cancellarium venditet. Quod tamen Sylvius ipse fatetur, priscis temporibus non ita observatum fuisse, cùm Alexander III. P.P. antequam cathedram conscenderit, S. Marci Cardinalis & Cancellarius Romanæ sedis in historiis perhibeatur. Supra autem Christianum Archiepiscopum Moguntinum ostendimus hunc titulum, ut Romanæ sedis Vicecancellarius appellaretur, usurpasse. Fortè ille primus, qui cùm antea Divi Marci Cardinalis hereditariò Cancellarius Pontificiæ aulæ esset, veteri more mu-
81 tato, pro Cancellario Vicecancellarius institutus: primus certè est, utut alterum sit, qui è Germanis dignitatem eam gessit, primus, qui cum aulæ Imperialis Cancellariatu, Pontificium Vicecancellariatum conjunctum tenuit. Nunc autem si quæ alia distributionis genera haberi possint videamus.

Sunt

Sunt autem alii, qui dicuntur Imperii & regni principatus- 82
que Cancellarii; alii Imperatoris, Regis & Principis: Illi in rem
videntur magis, hi in personam constituti. Illorum è genere
Archicancellarii S. Imperii habentur, tres viri Archiepiscopi,
& in aliis regnis, quæ ab electionis suffragio dependent, ut in
Polonia, Cancellarius Magnus, cujus longè alia potestas, quàm 83
alterius, qui Regis & Principis Cancellarius existit. Ille enim, *Crom. lib. 2. Polon.*
teste Cromero, multa etiam inconsulto Principe signare, mul-
ta, quæ contra regni leges esse videntur, Regi jubenti denega-
re, multa retractare potest; cùm sit regni ipsius custos, & liber- 84
tatis conservator, sit quasi Ephorus salutis publicæ. Nihil verò
eorum ille, quem Rex & Princeps sibi ipse constituit, quiq; ab
ejus jussu & nutu totus pendet, agere potest. Potest hic quidē,
quæ è re Regis & Principis esse videntur, plurimùm suadere, & 85
si quæ contraria sententia sit, eam dissuadere, potest consulere,
Jure verò suo contra voluntatem Principis uti, aut rogare, aut 86
abrogare, nihil potest. Atqui huic secundum Bodini consilium *Bod. de Rep. lib. 3. c. 4. n. 293.*
præstat, abdicare sese munere, si quid, quod contra leges & æ-
quitatem sit, dicere aut facere jubeatur, quàm resistere & sese
opponere, exemplo Cancellarii Burgundici, cujus constantiā
conspicatus Philippus secundus Dux, maluit suam sententiam
mutare, quàm forti & prudente viro carere.

Est autem præterea non modò Imperatoris & Regis, sed 87
& Augustæ & reginæ suus Cancellarius. Eoq; refertur ille, de
quo suprà egimus, Imperatricis Romanæ Archicancellarius,
qui, cùm gynæcocratiæ & muliebri dominationi in Imperio
legibus Romanis, & jure Imperii nullus locus sit, rerū earum, 88
quæ ad clavum Imperii attinent, curam nullam habet, sed uti
in cæteris masculis regnis, reginæ saltem sigillum gestat, ejúsq;
literas signat, scribit, subscribit, legit, & compellantibus eam
respondet, teste eodem Cromero, curamq; gerit negotiorum *Crom. d. lib.*

eorum, quæ ad reginam pertinent. Sed & eo genere differunt,
89 quòd alii successoria dignitate & munere perpetui: alii verò precarii; Eò referuntur tum S. Imperii Archicancellarii trini, tum unus ille Augustæ. Est enim horum officium & dignitas hodie inserta, & ut loquuntur, incorporata Ecclesiarum successionibus, atq; cum infulis pariter assumitur, ad quod genus
90 etiam redeunt multarum Academiarum honorarii Cancellarii, quorum perpetua successio in quibusdam Episcopatibus vel Prælaturis constituta, ut infra pluribus declarabitur. Precario verò munere funguntur, tum in Imperio & Principatibus
91 Germaniæ, tum in exteris regnis & majores & minores cæteri, quorum officio nuncius, quandocunq; libitum est, remitti, & ipsi, quando velint, sese munere abdicare possunt, pro duplici autem Imperii Principum statu alii Ecclesiasticorum, alii secularium Cancellarii existunt. Denique aut unius Cancellarius,
92 aut plurium est, qualis ille, qui Reip. ut Venetorum, & quondam teste Sylvio, Florentinorum, qualis item, qui in universi-
93 tate habentur. Postremò, ut olim pro causarum diversitate & multitudine, plura scrinia, pluresq; eorum magistri: sic & in
94 regno, & Imperio, atq; principatu plures quandoq; ex eadem causa Cancellariæ; plures Cancellarii: ita quidem in regno
95 Lusitaniæ Gamma testatur, Ulyssbonæ Cancellarium alterum civilis curiæ, alterum Senatus supplicationum haberi. Sed ut explicatiùs de his generibus agatur, quinam Cancellarium jure habeant, speciatim videbimus.

Ant. de Gam. dec. 1. n. 35. & seq.

CAP. IV.

Quorum Cancellarius.

1 Cùm quæ nunc Cancellaria appellatur, & Dicasterium inter regalia referatur, utpote quę in veteris pretorii locum, quod

c. un. de reg. in verb. Palatia.

quod postea Consistorium fuit nuncupatum, ex quo tandem Imperatoria scrinia emanarunt, successerit, & instar auditorii illius antiqui habeatur, in quo causæ litigantium audiebantur, 2 querelæ & postulata libellis exhibebantur, factaq; cognitione petitiones atque lites decretis & sententiis finiebantur, perspicuum omnibus est, illam non posse, nisi ab eo institui & haberi, qui summam juris dicundi potestatē teneat. Hanc enim cùm 3 primùm Augustus à populo esset consecutus, in Palatio suo ad 4 eam perpetuò confirmandā muniendamq; pretoriū excitavit; in quo tum civibus, tum peregrinis jus ipse reddebat. Quem successores ejus imitati, circumstantibus omnibus Consiliariis, qui postea Comites Consistoriani, & ipse locus, ut jam ante diximus, Consistorium ideò dictus, in Imperatoria sella & tri- 5 bunali sedebant, atque causis audiendis & judicandis adhibita doctissimorum Jureconsultorum prudentia, vacabant. Ut itaque jus Prætorii, jus Consistorii, jus Scrinii (res eadem in diversis nominibus) ad solum Imperatorem in Rom. urbe pertinebat, unde nomina summæ curæ & meditamenti apud Tacitum appellantur, proptereaq; accusatus Junius Torquatus legitur, quòd nobiles ab Epistolis & libellis haberet: Ita & Cancellariam, quæ in veteres istas appellationes successit, atq; qui ejus caput & Princeps, Cancellarium, Cæsar solus habet. Idem juris in regnis omnibus aliis & principatibus liberis ei, qui cum summo Imperio est, & absolutam juris dicundi potestatē continet, rectè competit. Quæ quidem absoluta potestas, cùm in electivis Imperiis & regnis moderatione plurima teneatur, factum est, ut Imperii & regni Cancellarii majores dicerentur, qui unà cum Imperatoris & Regis cura leges & auctoritatem 6 Imperii ac regni contra omnes, etiam ipsos Reipubl. Principes tuerentur. Quam quidem potestatem etiam atq; longè majorem boni olim Imperatores in se quidam celebrantur ultrò 4

Pereg. de jur. Fisc. lib. 1. Zab. c. n. 1.

Dion. lib. 53. Rom. hist.

Lamp. in Sev.

C. de Com. Consist.

An. 15.

7 concessisse præfecto prætorii, qui summam à Principe potesta-
l. lecta. ff. de reb. cred. tem & auditorium Romæ habebat. Cui enim incognitũ Tro-
jani verbum, quod cùm præfectum cingeret, eique gladii jus
Xiph. in V. Troj. conferret, gravissimè dixisse memoratur: λάβε τοῦτο τὸ ξίφος ἵνα ἂν
8 μὲν καλῶς ἄρχω ὑπὲρ ἐμοῦ, ἂν δὲ κακῶς κατ' ἐμοῦ αὐτῷ χρήσῃ: Accipe, ait, gla-
dium, quo, si rectè fecero, pro me, si secus, contra me utaris. Etsi
autem ista gladii licentia muneri togato nullibi regnorũ con-
9 veniat, in eo tamen præcipuè Cancellariorum cura & indu-
stria fidesq; sita est, ut quæ adversari juri & legibus Reipub. vi-
deantur, neq; literis, neq; diplomatibus, neq; sigillo confirmari
10 publico sinat. Cùmq; diversorum regnorum diversæ rationes
& statuta, fundamentalesq;, ut vocant, leges existãt, in singulis
regnis & Principatibus, etsi sub uno capite & Imperio conti-
neantur, ideò peculiaris tamen Cancellarius, etiam iis quę suc-
cessorio jure deferuntur, constitutus habetur, in cujus curia
negocia cujusq; regni singulatim pertractentur. Inde verò, ut
etiam suprà indicatum est, triplex illa Archicancellaria sacri
11 Imperii, & per Germaniam, & per Italiam, & per Galliam anti-
quis temporibus ordinata, perillustri documento, non modò
in Italiæ, verùm etiam in Galliæ regno Cancellariæ jus, & per
12 illud jurisdictionem ad Imperium Romano-Germanorum, e-
Bald. in c. venerab. jusq; Cæsarem pertinuisse. Non possumus verò hoc loco non
imminuere Baldi ac Zabarellæ, & ex iis Gregorii Tolosani sen-
13 tentiam, existimantis jus suffragii & electionis Septemviralis
Tol. de Rep. lib. 7. c. 15. in Imperio per id competere regno Galliæ, quòd Archiepisco-
pus Trevirorum, qui inter suffragatores septem existit, Archi-
Henn. cons. 1. de elect. reg. Rom. c. 1. n. 3. cancellarius Galliæ prædicetur. Quanquam enim ille &
Archiepiscopus, & Imperii per Galliam Archicancellarius
& Elector deniq; ejusdem existat, in una tamen eademq; per-
sona diversa munera, honores & dignitates, diversam etiam
14 rationem & respectum suum retinent. Non autem ut Archi-

cancel-

cancellarius, sed ut Septē-vir Imperii & Elector, suffragii atq; calculi Imperialis jura Trevir exercet: Nec verò præterea quicquam juris accidit regno vel Regi Galliæ ex eo, quòd Imperii 15
Archicancellariatus in Trevirorum antistite sustineatur. Nec 16
enim ille Galliç, sed Imperii per Galliam Archicancellarius audit, clarissimo vetustatis monumento, & inditio in istis trium Archicancellariorum titulis certissimo residuo, veteres Romano-Germanici Imperii Cæsares non tantùm in Germania,
verùm etiam in Italiæ & Galliæ regnis jura Cancellariæ, & re- 17
liquas jurisdictionis partes exercuisse. Quod quidem in Italia
ad Frider. II. usq; excessum, in Arelatensi verò regno observa- 18
tum, usq; ad Caroli IV. prodigalitatem, quem Maximilianus *Onuph. de com.*
I. ob eam causam non Augustum Imperatorem, sed dissipato- 19
rem appellare solebat. Nihil itaque Archicancellarii per Galliam titulus regno vel Regi Galliæ confert in Imperio juris, nihil dignitatis, nihil loci, sed contrà Imperio & Imperatori antiquum jus, quod habuit in Galliæ regno, testatum facit, & si *Onuph. d. tr. de com. Paur. de jur. Rom. Imp. lib. 2. c. 4.*
tempora ferant, postliminiò revocandum servat. Quemadmo- 20
dum autem in Imperio veteri, ita in aliis majoribus regnis &
Principatibus, quorum corpus ex diversis regnis collectum est 21
hac ratione, ut suum cuique jus, sui mores & consuetudines integræ & inconfusæ consistant & maneant, diversæ Cancellariæ
earumque Cancellarii habentur. Ex qua causa nemini mirum 22
videatur, quod Doctor Lutherus se & cognovisse & vidisse ipsum in comitio Vangionum testatur, triginta ampliùs Cancellarios in comitatu Caroli V. Imperatoris fuisse. Etsi enim *in serm. quotid. mens.*
plura Hispaniæ regna potentia in unum corpus, & amplissimi 23
regni fastigium collata sint, singula tamen singulas curias, easque diversorum morū & consuetudinū statutorumq; habent, haud aliter ac si singula regna suū Regem singulatim teneant. *Ant. de Gam. in decis. Lis.*
Quod quidem secus in illis Imperiis & dominatibus, quorum

rum non modò sub uno capite, verùm etiam sub una eademq;
lege, iisdemq; moribus omnia Principatuum membra versan-
34 tur; illis enim quanquam plures pro magnitudine provincia-
rum minores curiæ sint, in quibus minores itidem Cancella-
rii versentur, ad unam tamen Cancellariam, eamq; summam
curiam, judiciorum omnium auctoritas redit. Qua ratione e-
tiam in Daniæ regno, quod sibi insertũ & incorporatũ Norve-
35 giæ regnum habet, regni Cancellarius unus, qui utriusq; regni
aliarumq; ad utrunq; pertinentium provinciarum Cancella-
riatum supremum administrat. Quamvis enim Regi & alius
sit, quem vulgò Germanicum Cancellarium appellant, ille ta-
men non regni Danici, sed extra regnum aliarum provincia-
36 rum nomine, quæ ad Regem hereditariò pertinent, suum mu-
Herb.lib.12.c.6. hist.Pol. nus & dignitatem gerit. Eodem modo unus in utraq; Polonia
magnus regni Cancellarius: & alius in Lithuania, quæ cum o-
37 lim singulare regnum esset, sub nomine magni Ducatus legi-
bus & moribus suis integris sese per matrimoniale fœdus Po-
Crom. lib. 2. Polon. loniæ regno aggregavit. Nemo verò reliquorum regni proce-
rum, sive Palatini sint, sive Castellani, qui quòd summo honore
38 & dignitate præditi, vulgò dignitarii vocantur, Cancellariæ
jure aut Cancellario utuntur, cùm summa jurisdictione, quæ
Commin.lib.1. com.m. ad hoc requiritur, careant. Et unus in regno Galliæ Morville-
rius noster, domesticæ disciplinæ judiciorumq; Princeps. Can-
39 cellarius seu Primicerius, in summa potestate constitutus, uti
Bod.lib.2.c.1. n.181. Bodinus de eo officii genere scribit. Sed licet in Hispaniarum
regno plures existant, unus tamen, quod suprà etiam innui,
40 maximus nominatur, cui reliqui omnes, tanquam Soli mino-
Ant.de Gom. d.obs.1.n.26. res Planetæ, dignitate cedunt. Hujus tamen ut & omnium mi-
norum auctoritas, ad supremæ potestatis arbitrum, Regem re-
fertur. Aliter verò illud in Imperio Germanico. Etsi enim olim
41 & antè & pòst Carolum Magnum, Romani Imperatoris Can-
cella-

cellarius solius fuisse videtur, qui præter Imperii Archicancellarios, in aula Imperiali, diplomatum & literarum revisioni, earumq; signationi, aliisq; ad Cancellariæ munia pertinentibus negotiis præfuerit, more veteris Imperii, cùm jura Palatii & scriniorum apud Cæsares solos essent. Attamen cùm secun- 42
dum hodiernum Reipubl. statum in hereditariam successionem, eamq; perpetuam Ducatus & Principatus pervenerint, *Sur. dec. 1. n. 3. Bal. proœ. ff. n. 25.*
eademq; quisque potestate & jure in suis provinciis ac territoriis fruantur, quo Imperator in universo Imperio, idq; ratione celsioris dignitatis sublimiorisq; fastigii, quo Principatus Im- 43
perii evecti, non solùm hoc, sed & alia majora jura, quæ Regalia *Wes. cons. 27. n. 17.*
vocant, tum Electores, qui columnæ & palmites Imperiales, 44
membraq; Imperatoris propria & pars corporis ejus, quorum præsidio dextera Imperialis potentiæ roboratur: tum omnes 45
quoq; cæteri Principes Imperii, æquè usurpant. Nam quemadmodum Cels. Mancinus de re ista disputat, hoc ipse titulus & dignitas nomenque Principis in se continet, ut ei annexa & 46
conjuncta omnia propemodum regalia censeantur, quæ Im- *Manc. de jurib. Princ. lib. 2. c. 4.*
peratoris olim unius in universo Romanorum orbe erant. Quantum verò ad Cancellariorum habendorum jus attinet, 47
rariores quidem in superiorum ætatum annalibus Principum Cancellarii occurrunt, cùm plerunque Secretariorum nomine & Notariorum insignirentur, qui eorum à sigillo & epistolis erant, ut suprà ostensum pluribus. Quod quidem etiámnũ animadvertere est apud plerosq; Comitũ, qui etsi causis judicandis rebusq; gerundis publicis Consiliarios Doctores & Ma- 48
gistros jurisperitos adhibeant, Cancellario tamen nullo utuntur, sed per Secretarium negotia expediunt. Quod perspicuum est ex subscriptionibus Decretorum Imperialium, in quibus longa Cancellariorum centuria legenda, quos inter vix septem Comitum notatur. Primum etenim Cancellariũ Comitis Für-

F sten-

An. 42. [illegible]chbergii, invenio in illis appellatum inter nomina Decreti No-
49 rici, quod Anno 1142. promulgatum, D. Matthiam Rasthium, qui eodem titulo in subscriptione subsequente Wormatiensi
Anno 45. repetitus. Ibidem legendus Martini Comitis Oetingensis Cancellarius, D. Sebastianus Vischer, qui in Recessu, ut vulgò loquuntur, Augustano sese eodem nomine indicavit. Et eo-
50 rundem Comitum Cancellarius nominatus in Ratisbonensi
Ann. 98. conventu Wilhelmus Hammonius, & Jacobus Heiner, & ante
An. 82. illos in Augustana annotatione Joh. Meiser. Præterea Nassovicum Sarbrugensem Cancellarium reperies Matthæum Hirs-
51 bachium in Augustana congregatione. Et in Ratisbonensi
An. 48. communis omnium Comitum Mansfeldensium extat Can-
An. 94. cellarius, Christophorus Faber: extat eorundem Wolfgangus
An. 82. Schröter in Augustana priore. Nec verò alii præter Gleichensem Laurentium Norimbergum, & Hieronymum de
52 Pflaumern, Caroli Comitis de Hohenzollern Cancellarium, notantur se eo nomine assignasse. Omnium autem Comitum
An. 94. Wetteraviorum Syndicum leges D. Andream Christiani, &
An. 98. eundem Nassovicum Dillenbergensem Consiliarium: leges
53 alios eodem titulo; alios verò Secretarios inscriptos. Etsi au-
Sich. cons. 8. n. 51. Sot. jun. cons. 126. tem Comitem in ditione sua Principi æquiparari, eodemq; jure superioritatis gaudere, vulgò disputent, video tamen complures consuetudinem veterem in hac re suam magis sequi, etiam illos, qui Imperiali cera rubra in signando cum Principibus
54 utuntur. Illud enim jurisdictionis plenioris signum esse volunt, neq; omnibus, nisi veteri consuetudine aut certo privilegio impetratum sit, competere.

55 Quod quidem etiam in regno Galliæ, non tamen in ru-
Bod. lib. 1. de Repub. c. ult. n. 172. bea, sed flava cera, quæ Regii sigilli est, observatum, teste Bodino, qui Ludovicum XI. perhibet in Actis curiæ Parrisiensis annotatum, magni beneficii loco Renato Siciliæ ac Neapoleos

Regi

Regi istud privilegii, ut cerā flavam tractaret, permisisse. Quo
rubræ ceræ privilegio in sigillis suis utuntur etjam Academiæ 56
& Universitates studiorum, etsi jurisdictionem simplicem, ut *Phil. Landr. Hass. in stat. Acad. Marp.*
pleræq; omnes, cum nostra Marpurgensi habeant; Quibus iti-
dem ex Imperiali gratia & privilegio, nec non ex consuetudine 57
omnium honorarius Cancellarius existit, qui ut de nostræ A-
cademiæ Procancellario in statutis & legibus continetur, Os
Universitatis habeatur, cujus dignitas & officium potissimùm
in Promotionum, ut vocant, publicarum actibus elucescit. Ab
eo enim honores & studiorum apices, laureæque & Coronæ, 58
tum Magistrorum, tum Doctorū, nomine Imperatoris oran-
tur & exorantur, publicaque auctoritate dignitatis collatio
confirmatur. Quod quidem munus cùm Palatinum sit, Cæsa-
reæq; potestatis lucem splendoremq; referat, quò conspectior
& illustrior ejus auctoritas foret, Episcopos & Principes alios- 59
que fulgentiore dignitate Prælatos plerunq; Academiarum
Cancellariatu honoratos esse cognoscimus. Qua ratione anti- *Wimph. in Epit. rerū Germ. c. 52.*
qua Academia Erfurtensis, quam sua ætate scribit Wimphelin-
gus principem locū in Germania obtinuisse, Cancellariū con- 60
secuta est perpetuum Archiepiscopum Moguntinum, S. Impe-
rii eundemper Germaniam Archicancellarium & Electorem
summum. Et quæ eodem Anno cum Thuringica Myrtileti
prodiit Palatina, nacta Episcopatus Wormatiensis Ecclesiæ 61
præpositum. De quo honore sibi olim plurimum gratulatus *Sylv. de mor. Germ.*
Æneas Sylvius, quem postea fortunæ successus Pium Secundū
fecit, quòd cùm præposituram istam cum nobili, ut scribit, Po- 62
latio teneret, simul Academiæ Heidelbergensis Cancellaria-
tu fungeretur. Eodem munere & dignitate in Academia Ba- 63
siliensi fungitur ejus loci Episcopus. Habet præterea ex Episco-
porum ordine Lebusiensem antistitem Academia Marchica,
quæ ad Viadrum à Joachimo I. Electore Brandeburgico collo- 64

Chyt. in metrop. cata, illoq; munere, cum superioris seculi anno sexto aperiretur, primus lætatus est Episcopus Theodoricus, è familia nobi-
65 lissima Buloviorum natus. Sed & ejus quæ ad Varnum, in ur-
66 be Rosarum Mogalopyrgensium condita est, Suerinensis Episcopus Cancellarius fuit constitutus. Fungebatur eo officio, cùm ibidem auditionibus Chytræi historicis, & Johannis Cas-
67 selii moralibus literis operam darem, Illustrissimus Princeps, Dux Uldaricus, qui quoties opus erat, uni ex Professorum classe, quem volebat, vices suas ad actum publicum illustrandum commendabat, quòd idem Suerinensis Ecclesiæ administrationem cum hereditaria hac functione haberet. Pluribus ejus generis supersedeo, quæ tum in Saxoniæ Academia Episcopus Merseburgensis, tum alii alibi exempla suppeditare pos-
68 sent. In nostra, quæ ad Lanum, in antiquissima Principum Cattorum sede, Philippi Principis longè fortissimi, tanquam Ma-
69 cedonis beneficio fundata est, Viceecancellarius non annuo, ut Rector & Decanus, sed perpetuo officio habetur. Vicem autem ejus ab aliis quidem audivi ad Illustrissimi Hassiæ Principis Cancellarium, alii ad Hersfeldensis Ecclesiæ regalis & exemptæ antistitem referri, qui etiam inter Imperii Principes Ecclesiasticos unà cum Fuldensi antiquis temporibus asscriptus.
70 Verùm tametsi in cunctis ferè Academiis per Germaniam hoc ita constitutũ esse videatur, ut Ecclesiastici Principes Episcopi vel Abbates, Prælati, ac Præpositi, Cancellariatũ Universitatum fungantur: tamen in nostra Marpurgensi Illustrissimi
71 Cattorum Principis Philippi Fundatoris Cancellarius Johannes Ficinus eo etiam officio fuisse exornatus videtur, ut unà Academiæ, cujus ortum & incrementũ ope & consilio suo plu-
72 rimùm juverat, cujus privilegia à Cæsare Carolo V. Ratisbonæ in conventu Imperii impetrata, summa cum gratulatione domum reportaverat, primus Cancellarius haberetur. Eamque ratio-

rationem esse puto, quamobrem ille, ut antea dictum est, in
Decani libro, aliquoties Archicancellarius fuerit appellatus, 73
quòd geminata Cancellarii dignitate & munere tam in aula,
quàm Universitate fungeretur. Deinde mihi argumento & in-
ditio longè maximo est, quòd novem annis pòst quàm jam
scholæ fundamenta jacta essent, Academiæ primus Vicecan-
cellarius, Johannes Ferrarius, qui primus itidem Universitatis 74
nostræ Rector, primus in ea promotus Juris Doctor, cùm an-
tea idem S. Theologiæ Bacularius, idem Medicinæ Licentia-
tus esset, legatur ab eodem Cancellario Ficino ordinatus, &
surrogatus eidem esse vir longè clarissimus, qui non modò pri-
marius Juris Professor, sed & judicii supremi Assessor, ac Con-
siliarius Principis extitit. Quæ idcirco hoc loco prætermittere 75
nolui, ut dubitationis nubem, quam ea de re inter nostros et-
iam versari intellexi, aliquò modo discuterem. Sed ut ab Aca-
demiarum Cancellariis, quos & Archiepiscopos & Episcopos
cognovimus, ad universum Ecclesiasticum ordinē veniamus,
quid de jure Pontificum, aliorumq; antistitum, in Cancellaria
& Cancellariis habendis sentiendum? Olim præter discipli- 76
nam Ecclesi...cam in moribus Christianorum castigandis, &
autoritatem paternam, qua Patres ab Imperatoribus ipsis ap- *Inst. ad patr.*
pellati, nihil juris publici & jurisdictionis Episcopi habebant, *Const. C. de sum. Trin.*
quàm maximè in eo conformes Apostolorum imagini, quibus
secundum summi magistri præceptum, nihil omninò Imperii, 77
ne quidem, ut doctor gentium præscripsit, ἐν τῷ κυριεύειν τῶν κλήρων,
ut populo & cœtui Christiano dominarentur, concessum. Ve-
rùm cùm ab Imperatoribus Christianæ fidei addictissimis, tan-
dem agnoscerentur, ex uno eodemq; principio, ut Justinianus *Nov. 6. in prin.*
scripsit, Sacerdotium atq; Imperium procedere, & maximo-
perè vitam humanam pariter utrumq; exornare, ut redderent *l. 8. C. de sum. Trin.*
propter opinionem religionis, seu potius superstitionis, Apo-

 stoli-

Chyt.in metrop. cata, illoq; munere, cum superioris seculi anno sexto aperiretur, primus lætatus est Episcopus Theodoricus, è familia nobi-
65 lissima Buloviorum natus. Sed & ejus quæ ad Varnum, in ur-
66 be Rosarum Mogalopyrgensium condita est, Suerinensis Episcopus Cancellarius fuit constitutus. Fungebâtur eo officio, cùm ibidem auditionibus Chytræi historicis, & Johannis Cas-
67 selii moralibus literis operam darem, Illustrissimus Princeps, Dux Uldaricus, qui quoties opus erat, uni ex Professorum classe, quem volebat, vices suas ad actum publicum illustrandum commendabat, quòd idem Suerinensis Ecclesiæ administrationem cum hereditaria hac functione haberet. Pluribus ejus generis supersedeo, quæ tum in Saxoniæ Academia Episcopus Merseburgensis, tum alii alibi exempla suppeditare pos-
68 sent. In nostra, quæ ad Lanum, in antiquissima Principum Cattorum sede, Philippi Principis longè fortissimi, tanquam Ma-
69 cedonis beneficio fundata est, Vicecancellarius non annuo, ut Rector & Decanus, sed perpetuo officio habetur. Vicem autem ejus ab aliis quidem audivi ad Illustrissimi Hassiæ Principis Cancellarium, alii ad Hersfeldensis Ecclesiæ regalis & exemptæ antistitem referri, qui etiam inter Imperii Principes Ecclesiasticos unà cum Fuldensi antiquis temporibus asscriptus.
70 Verùm tametsi in cunctis ferè Academiis per Germaniam hoc ita constitutũ esse videatur, ut Ecclesiastici Principes Episcopi vel Abbates, Prælati, ac Præpositi, Cancellariatũ Universitatum fungantur: tamen in nostra Marpurgensi Illustrissimi
71 Cattorum Principis Philippi Fundatoris Cancellarius Johannes Ficinus eo etiam officio fuisse exornatus videtur, ut unà Academiæ, cujus ortum & incrementũ ope & consilio suo plu-
72 rimùm juverat, cujus privilegia à Cæsare Carolo V. Ratisbonæ in conventu Imperii impetrata, summa cum gratulatione domum reportaverat, primus Cancellarius haberetur. Eamque ratio-

rationem esse puto, quamobrem ille, ut antea dictum est, in
Decani libro, aliquoties Archicancellarius fuerit appellatus, 73
quòd geminata Cancellarii dignitate & munere tam in aula,
quàm Universitate fungeretur. Deinde mihi argumento & in-
ditio longè maximo est, quòd novem annis pòst quàm jam
scholæ fundamenta jacta essent, Academiæ primus Vicecan-
cellarius, Johannes Ferrarius, qui primus itidem Universitatis 74
nostræ Rector, primus in ea promotus Juris Doctor, cùm an-
tea idem S. Theologiæ Bacularius, idem Medicinæ Licentia-
tus esset, legatur ab eodem Cancellario Ficino ordinatus, &
surrogatus eidem esse vir longè clarissimus, qui non modò pri-
marius Juris Professor, sed & judicii supremi Assessor, ac Con-
siliarius Principis extitit. Quæ idcirco hoc loco prætermittere 75
nolui, ut dubitationis nubem, quam ea de re inter nostros et-
iam versari intellexi, aliquo modo discuterem. Sed ut ab Aca-
demiarum Cancellariis, quos & Archiepiscopos & Episcopos
cognovimus, ad universum Ecclesiasticum ordinē veniamus,
quid de jure Pontificum, aliorumq; antistitum, in Cancellaria
& Cancellariis habendis sentiendum? Olim præter discipli- 76
nam Ecclesi...cam in moribus Christianorum castigandis, &
autoritatem paternam, qua Patres ab Imperatoribus ipsis ap- *Inst. ad patr. Const. C. de sum. Trin.*
pellati, nihil juris publici & jurisdictionis Episcopi habebant,
quàm maximè in eo conformes Apostolorum imagini, quibus
secundum summi magistri præceptum, nihil omninò Imperii, 77
ne quidem, ut doctor gentium præscripsit, ἐν τῷ κυριεύειν τῶν κλήρων,
ut populo & cœtui Christiano dominarentur, concessum. Ve-
rùm cùm ab Imperatoribus Christianæ fidei addictissimis, tan-
dem agnoscerentur, ex uno eodemq; principio, ut Justinianus *Nov. 6. in prin.*
scripsit, Sacerdotium atq; Imperium procedere, & maximo-
perè vitam humanam pariter utrumq; exornare, ut redderent *l. 8. C. de sum. Trin.*
propter opinionem religionis, seu potius superstitionis, Apo-

 stoli-

78 ſtolicæ ſedi & ſanctitati Epiſcoporum honorem, eoſq; majore
auctoritate munirent, non modò ampliſſimis fundis & prædiis, verùm etiam ditionibus & territoriis cum omni jure & ju-
d.l.8. riſdictione ſanctitatem & beatitudinem eorum donarunt. Illud autem hoc verbi temperamento primum introductum
79 eſt, ut non quidem juriſdictionis nomine, in qua civilis pote-
C. de aud. Epiſc ſtatis feſtuca faſceſq; ad invidiam conſpectiores, ſed molliſſi-
80 mo audientiæ vocabulo uterentur. Quid verò illa? Notionem cauſarum continebat; eratque facultas cognoſcendi, non autem juris dicundi, vel ſententiæ exequendæ. Verùm ex hiſce principiis ad majores faſces faſtus paulatim progreſſus eſt, cùm primùm quidem civilis juriſdictionis habenas in Clericos,
81 quos à laicis judicari minùs æquum eſſe diſputabant, indulgentia ſuperſtitioſorum Principum conſequerentur; deinde etiam ipſis veterum Imperatorum conſtitutionibus in eo de-
c. indicaſti, c. ſi diligenti, de foro comp. rogarent, ne, ut quondam, ſi quid criminaliter à clerico commiſſum eſſet, reus ad civile tribunal traheretur. Poſtremò verò ratione territorii, quod jure Eccleſiæ inſtar Principum ſecularium poſſidebant, mixtum Imperium, gladiumq;, cujus cauſa
82 curiam, quam à cruore deducebant, ingredi cum Judaicis Pontificibus religio illis erat, utraque manu arripuerunt. Quibus tandem acceſſit in Imperio Germaniæ Epiſcopalis ſtatus in or-
83 dinem Principum ſeculariſq; dignitatis faſtigium evectio, cujus jure omnia ea, quæ Laici Principes ratione regalium & be-
Caſt. in l. ſi quando, C. de appell. & vulgò Can. in c. Romana, de app. neficiorũ, quæ ab Imperatore recognoſcuntur, obtinent. Nec minus reliqui Prælati reſpectu ditionum & dominatuum, quos ab Imperatore capiunt, Principes & Comites eſſe poſſunt; Imò verò tantam radicem in poteſtate & dominatione
84 civili Eccleſiaſtica manus defixit, ut non modò minora, ſed etiam majora beneficia, in quibus Comitatuum & dominiorum celſitudines collocatæ, aliis collata dederint. Quin & ipſi Epiſcopi

ſcopi ſecularium Ducum & Principum nomina atq; jura, regalesq; faſcias involutas Eccleſiaſticis ſuis tiaris, atque Pontifi- 85
ciis apicibus habent. Hinc iſti in Eccleſiis Duces Weſtphaliæ & Angariæ, alibi Dux Franconiæ: Dux Bullioniæ alibi: alibi Dux
Cameraci: & in Alſatiæ jugis Epiſcopus Landgravius. Quid 86
verò ad hæc? tu contra ex prima Apoſtolica Eccleſia diſputabis? incaſſum cœlo os oppones. Diſputavit olim, teſtante Sigonio, neſcio quis Arnoldus, homo non ineruditus, patria Brixianus: at ille hæreſeos anquiſitus, & in Concilio Lateranenſi 87
Sixt. de reg. & lib. II.
à mille amplius ſacris Capitibus condemnatus. Habeant itaq; ſibi cum Petri ſucceſſore vi annuli piſcatorii terrarũ ſupercilia, habeant omnia jura regalia poteſtatisq; ſuperioris faſtigium.
Cancellariam verò primum Romæ excitavit Johannes XXII. 88
Pontifex, unà cum Rota, teſte Petrarcha, eaq; duo urbis luminaria appellavit, etſi alii Lucio III. aſcribant.
Petr. de reb. memor.

De Romanæ autẽ ſedis veteri Cancellario, & qui nunc eſt, de Vicecancellario, ſuprà diximus. Nec verò aliter, Pontificis exemplo, omnes in Germania Archiepiſcopi & Epiſcopi ſuum Cancellarium nacti, & Moguntino quidem ajunt pro Cancellario perpetuo Epiſcopum Eichſtedenſem à Bonifacio, quem Haſſorum & Thuringorum Apoſtolum nuncupant, ordinatum. Nec tamen minus hodie ſe ii quoque Cancellarios profi- 89
Brunſch. de Monaſt.
tentur in eadem Cancellaria, qui precario munere funguntur, ut in Comitialibus annotationibus eſt videre. Ex quibus, Sylvii ætate, floruit Martinus Meyer juriſperitus, patriæ amans, 90
qui ſe ipſe in literis ad Cardinalem Æneam, Moguntini Præſulis Cancellarium inſcripſit. Sed tamen eundem, non eodem Cancellarii titulo honoravit in literis, quas reſcripſit idem Cardinalis. Nec in veteribus Chronicis & Annalibus noſtris quiſ- 91
quam occurrit, qui Cancellarius Archiepiſcopi, aut Epiſcopi, multò minus Abbatis appelletur. Notariorum verò & Proto- 92
nota-

notariorum mentio frequens, quos eosdem apud Germanos
Sylv. Ep. 158. sua fuisse ætate, qui Secretarii sint, testatur Sylvius in Epistolis;
93 Quin & ipse se Protonotarium in aula Cæsaris, eoq; nomine simul
94 Consiliarum prodidit. At alii, ut Felix Faber, Suevicarũ rerum scriptor, eundem Cancellariũ Cæsaris insignivit. Res itaq; etsi olim eadem fuisse videtur, ut suprà disquisitum est, nomine tamen eo, quod propriè ad curiam Imperialem pertinere videbatur, inferiores curiæ ultrò abstinebant. Quo quidem etiam mea ætate fieri vidi in Cancellaria Abbatum Hersfeldensium.
95 Etsi enim clarissimi Doctores U. Juris essent, qui eam voce & consilio moderarentur, req; ipsa officiũ Cancellarii præstarent, nemo tamen nomine Cancellarii uti voluit. Equidem memini me aliquando ad Doctorem Christophorum Vultejum, nostri Jurisconsulti & Vicecancellarii in Academia Hermanni
96 fratrem germanum, amicum meum singularem, cùm Primarius esset in curia Consiliariorum, familiariter scribere, eumq; Cancellarii Hersfeldensis titulo, quo dignissimus erat, insignire: at ille literis rescriptis, plurimum contra protestari & expostulare, ne se illis titulis, quibus antecessores ejus uti noluissent, non tam honorarem quàm onerarem. Nec quidem
97 ille adduci potuit, etsi Abbas Joachimus fieri perlibenter vellet, ut appellari sese Cancellarium pateretur. Interfui sermonibus, qui inter cœnandum, præsente Abbate, ea de re aliquando haberentur, cùm inter alia, quibus ego contendebam, etiam prioribus temporibus Cancellarii nomen id loci esse usurpatum, adducerem auctoritatem & testimonium Lutheri; reci-
98 tata ejus Epistola, quam ad Georgium Spalatinum de suo ex
Epist. Luth. ad Spalat. comitio Vangionũ discessu, & de honorifica exceptione apud Præsulem Hersfeldensem, qua ipsum transeuntem complexus sit, exaravit. Nec verò possum, quin eam huic loco, ad declarandum
100 id, quod velim, interseram. *Nõ credas,* inquit, *quanta nos humani-*

manitate Abbas Hersfeldensis exceperit: Cancellarium & Quæstorem obviam misit, milliari magno, tum ipse ad castrum suum multis equitibus nos excipiens, in oppidum Comes fuit. In Monasterio suo nos lautè pavit, & in cubili suo me locavit. Manè quinta sermonem facere 101
coëgerunt, frustrà me causante, ne fortè sua Regalia amitteret. Si hoc factum cœperint Cæsariani interpretari læsam fidem datam, cùm mihi inhiberent, ne in via prædicarem. Ego tamen me non consensisse dice- 102
bam, ut verbum Dei alligaretur, quod & verum est. Et Isenaci prædicavi, sed timido parocho, & notario, testibus præsentibus, coram me protestante, humiliter tamen excusante necessitatem hanc ob metum 103
tyrannorum suorum. Ita & Wormatiæ fortè audies per hæc à me solutam fidem esse, sed non est soluta. In mea enim potestate non erat conditio ea, ut verbum Dei esset alligatum, nec pepegi in eam, & si pepegissem, quia contra Deum fuisset, servanda non fuisset, &c. Hactenus verba illius Epistolæ, quæ Cancellariũ Hersfeldensem etiã tum temporis, cùm Crato primus ex plebeja cõditione, Abbas in Wet-
teraviæ oppido Hungen natus, post agricolarũ fatale Oestrum 104
conquassatam sævissima tempestate navim resarciret. Sed tum mihi ad hæc responsum est, Lutherum rhetorum more, ut plerunq;, ἐν πλάτει, & cum vulgò locutum Cancellarium pro Consiliario indistinctè accepisse. Verùm ego exemplis aliarum Ecclesiarum non modò parium, sed etiam inferiorum instabam.
Vicinam Abbatiã Fuldensem in ejusdem fluvii margine, cum 105
Hersfeldensi ab eodem fundatore positam, ostendebam, cujus Cancellarius in Comitiali libro non obscurus. Esse autem inter Abbates, addebam, antistiti Hersfeldensi proximum à Pri-
mate locum in subselliis publicis, morisq; olim fuisse, ut con- 106
junctis manibus uterque sessum in conventu juxtâ irent. Præterea verò & Murbacensis Abbatis, qui infra Ecclesiam regalem, & exemptam Herolfi Cathedram suam locatam habet, 107
Cancellarius in Catalogo comitiali sese indicavit, uti videre in An. 48. & 94.

G Decre-

Decreti Auguſtani, & Ratiſbonenſis conventus indice. Quin
108 & Præpoſitorum tum Elbangenſis, tum Echterigadenſis Cancellarii ibidem nominatim expreſſi. At Hersfeldenſis Eccleſiæ, ut antiquior, ita multò celſior dignitas, & meritò dignior lo-
109 cus. Nec enim ejus antiſtes primùm inter Imperii Principes
Cruſ. Ann. Suev. p.3. lib.5. numeratus à Carolo IV. quod Cruſius de opulentioribus quibuſdam Abbatibus opinatus: Sed longè antè veterum Ottonum Imperia, etiam inter illos, qui auctoritate præcipua ante
100 Tertii ſeptemviralem conſtitutionem ſuffragiis adhibebatur. Et ideò notatus in vetuſtis Eccleſiæ membranis Abbas Cutz-
111 bertus eſt, qui ne Ottonis III. creationi, invito animo, calculum ſuum adjicere cogeretur; dignitate ultrò ſeſe & antiſtitis
Lamp. Schaf. infula exuit. Ejuſdem quoque meminit Lampertus, & Abbatiam reddidiſſe teſtatur. Sed hæc per otium alibi agemus fuſiùs: Hoc loco oſtendiſſe ſufficiat à Principibus Eccleſiaſticis, omnibusq; Prælatis, qui Principum dignitati annumerantur, æquè ac à ſecularibus, jura Cancellariæ & Cancellarii habendi, hodiernis moribus uſurpari. Quid verò civitates, quæ ap-
112 pellantur Imperiales & liberæ? Etſi illæ ideò Imperiales, quòd immediatè, ut loquuntur, Imperii & Imperatoris poteſtati ſint ſubjectæ, ſtatusq; per hoc Imperii exiſtant, jureq; ſellæ comitialis & ſuffragii potiantur, prætereaque liberæ appellentur, quòd immediata libertate fruantur, & nulli Principi alii, præterquàm Imperatori ſint obnoxiæ; plurimùm tamen à Rebuſ-
113 publ. & verè liberis civitatibus differunt. Hæ enim quamvis in
Gail. de p. pub. lib.1. c.6. 2. obſ. 72. n.15. ſuos omnimodam jurisdictionē poteſtatemq; & jura habeant: tamen neq; Cancellariæ nomen, neque Cancellarii uſurpant: ſed Syndicos ſuos & Notarios more majorum retinent. Nec
114 aliter in comitiali cōſignatione illorum quemquā aſſcriptum
115 reperio, præter Martinum von Ingenheim Doctorem, qui in
An. 12. Trevirenſis & Colonienſis Decreti ſubſcriptione Metenſis civita-

vitatis nomine legitur Cancellarius. Sed fortè idem apud Episcopum Metensem id munus sustinuit. Repetitur quidem etiam Coloniensis civitatis Cancellarius, in Augustana congregatione Georgius von Halten/ D. sed ille ad Syndici nomen subsequente conventu sese recepisse videtur. Neque Argentinensis Reipubl. Cancellariũ in publico illo Recessu invenio; tametsi, qui Episcopi Cancellarius fuit, Christophorus Welsinger, sese ad ejus differentiam videatur principalem Cancellarium Argentinensem aliquoties nominasse. Quod autem de liberis Imperialibus civitatibus ad hunc modum disputatur, illud ad municipia provincialia referri nequit, multò minus ad Collegia & societates, quæ etsi copiosissimæ sint, privatorum tamen jure tenentur. Nec verò civitates, quas vulgò Ansaticas appellant, quòd maxima earum pars ad Balthicum fretum collocata, etsi, testante Chytræo, florentissimæ superioribus seculis, & omnibus vicinis Principibus & Regibus ζηλωταὶ fuerint, vi tamen societatis, sumere sibi publicæ quicquam potestatis possunt, quæ ultra privatorum Collegiorum conditionem caput non effert. Quemadmodum igitur, ut in Legato meo disputatum est copiosius, illæ legationis jure carent: ita & Cancellariam & Cancellarium hoc loco non habet. Nec enim Ansaticæ omnes, ut Bodinus falsò autumavit, Imperiales civitates & liberæ sunt, neq; quicquam ad publica jura consequenda adjumenti toti societati, & iis, quæ in ea municipia provincialia existunt, affert, quòd, non quidem una duntaxat, ut Waremundus scripsit, sed quatuor civitates Imperiales liberæ, eodem Ansæ corpore hodie etiam contineantur. Verùm de re ista pluribus Legatus noster secundùm editus agit. Nos verò Morvillerius noster ad se è diverticulo revocat, ut lectissimũ Cancellarium, quem velimus, omnibus partibus ad vivum, quod dicitur, resectum demus, ejusq; formam, quam afferre ille ad

Re. An. 48.
116
Re. An. 51.
117
Rec. An. 57. 166. 159.
118
119
Chyt. lib. 23. Sax.
120
leg. nost. lib. 1. c. 3. n. 53. & seq. edit. secunda.
121
Bod. lib. 1. de Rep. c. 6.
122
War. de fœd. p. 1. c. 2 p. 45.
leg. nost. lib. 1. c. 3. n. 55. & seq.

hanc dignitatem & officium debeat, in conſpectum atque lucem omnium, tanquam aliquod pulcerrimum cunctis lineamentis abſolutum Phidiæ ebur proponamus.

CAP. V.

De legendo Cancellario cautio.

Plin. ſecund. in Paneg.

Cùm nullum boni Imperii ac Principatus inſtrumentũ majus exiſtat, ut Panegyriſtæ verbum commodiſſimè huic lo-
1 co adhibeamus, quàm bonus Cancellarius, qui regni verè pre-
2 cioſiſſimus theſaurus, & Principis non modò optimus amicus,
verùm etiam parens, quo nomine olim fidiſſimi Conſiliarii ab
Imperatoribus appellati, ſitq́; præterea ſingulare Dei donum
3 atque beneficium, quemadmodum Syracides prudenter ſcri-
ptum reliquit, ſecundum verſionem ſermonis noſtri vernacu-
li, præclarus Cancellarius, erit profectò operæ precium, omnes
eò maximi judicii atque conſilii rationes conferri, quantum
4 diligentia atque ſtudio noſtro fieri poſſit, ut virum tam divino
muneri maximè idoneum, longeq́; optimum, ex toto genere
eligamus. Nam quod Blondum rerum, veterum ſcriptorẽ, de
quadam opulentiſſima civitatis Piſtorienſis in Italia familia,
5 quæ Cancellariorum fortaſsè olim ab hujus muneris admini-
ſtratione appellata fuit, memoriæ prodidiſſe cognoſcimus,
cùm orta inter eos diſſenſione, graviſſimisq́; factionibus, partem albos, partem nigros cognominatos fuiſſe retulerit: Idem
6 cùm de omni genere hominum, qui, ut cum Venuſino vate lo-
quar, in campum deſcendunt, hoc eſt, munera ac honores petitum eunt, officiorumque & dignitatum faſtigia ambiunt,
tum etiam de iis, qui ad Cancellorum adminiſtrationem aſpi-
7 rant, uſurpari poſſe, nullo modo inficiari poſſumus. Sæpiſſimè
enim uſu venire ſolet, ut etiam in delectu non indiligenter ha-
bendo

Blon. dec. 2. lib. 9. & ex eod. Sylv. in Epit.

bendo oculi & judicia nostra quàm plurimum fallantur, acci-
datq́;, quod Bucolico versu in triviis cantatur: Alba ligustra ca-
dunt, vaccinia nigra leguntur. Quod quidem in omni vitæ ci- 8
vilis parte, maximè verò in hoc amplissimo munere, in quo
Reip. quasi alterum columen nititur, ne temerè eveniat, sum-
ma diligentia ac studio providendum. Nec enim abs re est pri-
scum illud Capitolini verbum, quod ex arcanis Imperii prola- 9
tum, cùm scripserit, meliorem esse Rempubl. & propè tutio-
rem, in qua Princeps malus sit, quàm ea, in qua mali Principis
Consiliarii & ministri. Quod profectò inprimis de Cancellario 10
intelligendum, qui si candidus, fidus & bonus fuerit, ne bos
quidem, uti de vicino bono, antiquissimus Græcorum Poëta-
rum prædicavit, in toto regno perierit. Quid enim? Tametsi
pro Helena sua magis, quàm pro civium vita & salute Agame-
mnon sollicitus fuerit, tamen Nestor unus universæ Græciæ 11
opes consilio conservabit. E contrario verò si idem perversus
& improbus extiterit, Principis quoque animum natura bo-
num in deterius trahet, publicamq́; navim in Syrtes & scopu- 12
los raptam evertet. Quod quidem regnis & Imperiis, maximis-
que Principatibus sæpiùs accidisse, singularum ætatum exem-
plis confirmari potest, passimq́; leguntur gravissimæ pœnæ & 13
supplicia, quæ de id genus hominibus, Sejani illius Tiberiani
similibus, quavis tempestate sumpta, quod infra pluribus de-
monstrabitur. Eò itaque circumspectior & cautior in legendo
Cancellario princeps esto, quò gravius in rei istius errore peri-
culum versatur. Nam quod de Senatoribus indicavit ille apud 14
Tacitum, cùm dixerit, ex iis Imperatorem & Principem quem-
que, qualis sit, cognosci: Illud multò veriùs de Cancellario præ- 15
dicabitur. Ita enim certè est: Ex Cancellario quemq́; suo prin-
cipem cognoveris. Nos itaq́; illum prius & agnitum & cogni-
tum dabimus, quem velimus pulcherrimo Principis speculo

16 dignum haberi. Conſiſtit autem forma ejus partim in externis, partim internis rebus. Illuc corporis & omnes alias fortunæ dotes: huc naturæ habitum, & mores ac ſtudia referas, de quibus ſingulatim ordine dicere inſtituemus.

Cap. VI.

Naturæ habitus & conſtitutio legendi.

AC primùm quidem de interno hominis filo agemus, &
1 quod Pythagoram curioſè obſervaſſe etiam in diſcipulo
Gell. lib. 1. c. 9. aſſumendo ajunt, ne operam incaſſum conſumeret, id multò
æquius in Cancellario legendo attendemus, ut qua natura,
2 qua indole, quo ingenio quiſque præditus ſit, antè perſpicia-
mus, quàm ad provinciæ tantæ aditum admittamus. Requiri-
mus enim huic muneri ſuſtinendo ingenium magnum, cui fe-
3 rundo non quævis animi & naturæ conſtitutio, ut maximè ve-
lit, etiamſi diſrumpat ſeſe, eſſe poteſt. Cùm enim, uti paulò antè
ex ſacris literis oſtenſum eſt, idoneus atque utilis Cancellarius
ſingulare Dei donum exiſtat, datusq; cœlitus eſſe dicatur, ſin-
4 gulari eundem oportet tum cœli indulgentia, tum naturæ
conſtitutione, fatorumq; benignitate prodire. Quod etiam à
veræ religionis cultu alieni homines animadvertiſſe videntur.
5 Sunt enim, Tullio teſtante, nonnulli hoc aſtro nati, ut his ad
amplitudinem & gloriam ad res magnas gerendas divinitùs
adjuncta fortuna videatur. Quod vel ex eo perſpicuum eſſe
poteſt, quòd etiam plurimis in hoc munere verſatis, antequam
animum ad ſtudia & diſciplinas appulerint, prædictum ab A-
6 ſtrologis fuerit, eos ingenii ac ſtudiorum præſtantia ad Cancel-
larii dignitatem perventuros. Ut enim alia vetuſtiora omit-
tam,

tam, dignissimum ejus rei memoriæ exemplum in Lamperto *Fran. Hild. in ejus vitâ*
Distelmejero habetur, qui omnes ferè superiorum ætatũ Can-
cellarios rerum maximarum successu, divinaq; felicitate supe- 7
raverit, proximusq; ad incredibilem Caspari Selicii fortunam
accesserit. Nam, ut in ejus monumento legitur, bona, quæ in *Angel. in Chr. March.*
hoc mundo cara & rara esse putantur, omnia virtute prædica-
tur esse consecutus, honores summos, perpetuum potentum 8
favorem, nominis famam indelebilem, divitias stabiles, conju-
gium felix, florentes liberos, & ex his paternæ dignitatis suc-
cessorem filium. Quod quidem etiam adolescenti, neque quic-
quam de studiis civilibus, eorumq; honoribus cogitanti, præ-
dixisse Melanchthon memoratur, cùm genitura ejus explora- 9
ta, fore aliquando dixisset, ut maximi Principis Cancellarius e-
vaderet, summosq; in eo munere honores & fortunas stabiles
adipisceretur. Atque cùm hoc vir omnium id ætatis doctissi- *Franc. Hild. in v. Lamp. Di.*
mus Astrologicis oculis prævideret, sæpiùs juvenem cohorta-
tus est, ut juris studia, & eloquentiam, in quibus Minervam fe- 10
licissimam haberet, diligenter excoleret. Quæ quidem causa
fuit, quamobrem Theologica facultate, cui unà cum Hebræis
literis aliquot annorum operam navarat, relicta, ad Jurispru- 11
dentiæ cunabula, jam vigesimum ætatis annum egressus, sese
contulerit, & ex eo tempore ad supremum dignitatis literariæ
fastigium felicissimo gradu contenderit. Idem verò Johannem 12
Jovinianum, Astrologorum id ætatis excellentissimum, in Aca-
demia Polonorum Cracoviensi, juveni prædixisse ferunt A-
driano Albino, celeberrimo Neomarchiæ Brandeburgicæ
Cancellario, & quidem Lamperti prioris Præceptori, cùm bo-
nis literis operam danti, thematis, ut vocant, natalitii calcu-
lum exposuisset. Plurimùm itaque naturæ felicitatem, ipsumq;
genium in hoc munere valere dicendum est, qui non modò ex 13
cœli siderumq; positu, verùm etiam ex totius corporis com-
plexio-

plexione, naturæque habitu plurimum eluceſcit. Atqui illud
14 non modò interioris naturæ indagatoribus medicisq;, qui ut
Pent. de div. gen. de ſe ipſe prædicavit Galenus, εὐστοχῇ στοχασμῷ, naturali conjectandi ſolertia ac ſagacitate præditi ſunt, ſed etiam mediocri acumine hominibus cognitu proclive eſſe poteſt. Ita enim de Georgio Pontano, Cancellario Electoralis Saxoniæ, rectiſſimè judicaſſe Lutherum in Colloq. conv. accepimus, qui tamen
15 Aſtrologicis judiciis, & Melanchthoniæ ea de re ſententiæ maximoperè reluctatus eſſe legitur, cùm diceret, cum ad Cancellarii officium fictum & factum ipſius naturæ manu eſſe videri.

16 Contrà autẽ multorũ tum ad hoc, tum ad alia civilia munera naturalis quædam ineptitudo habetur, quæ ex totius ingenii corporisq; habitu apparet. Qua quidẽ ratione vulgò et-
17 iam à totius curiæ limine rejectũ hoc loco volunt hominẽ naturâ phlegmaticũ, qui indolis & ingenii ad omnia ſegnioris &
Cer. de conſ. tardioris notatur, quem neq; libri, neq; magiſtri, neq; longioris vitæ uſus & experientia raritate & magnitudine ingenii afficere ea poſſe videtur, quam muneris tanti gravitas flagitabit. Viſi etenim plures ſub hoc onere ſuccubuiſſe, imò verò illia, quod
18 dicitur, turpiter cum equo iſto Horatiano fregiſſe, qui naturæ viribus ſuæ non ante exploratis, humeros ſuos graviore, quàm ferre poterant, mole hujus muneris temerè obruerant. Viſa ſæpenumerò graviſſimarum rerum negotia in medio curſu hæſiſſe, & tanquam in Silice, per ſegnitiem & tarditatem pependiſſe. Sed tamen multò plus incommodi atque diſcriminis
19 evenire ſolet, in hoc munere ex præcipite celeritate, atque improvida feſtinatione, qua plerunque ingenium Cholericum ad res agendas rapi, cœcoq; impetu quodam in ſcopulos deferri ſolet. Nec verò plura & majora in Republ. naufragia aliunde
Thuc. lib. 3. magis, quàm ex hujus ſaxi illiſu cõtingere ſolent, cùm, pruden-
20 tiſſimo Græcorum hiſtorico teſte, nihil tam inimicum atq; adverſum

versum menti consilioq; existat, quàm celeritas & ira. Accedit præterea illud, quòd cùm Cancellarii officium, hominē quàm maximè compositum, sedatum, lenem, benignum, facilem & aditu & cōventu, dictuq; affabilem requirat; cholerica autem 21
natura iis omnibus affectus moresq; cōtrarios alere soleat, de qua rectissimè Nazianzenus scripsisse videtur, quòd qui ea præditus sit, cum spinis semper ritu echini ingrediatur, & in 22
omni negotio acerbitatem animi quandam secum circumferat, etsi res ipsa subinde nihil dispendii & incommoditatis habeat. Ex eo autem, significante Plutarcho, περὶ ἀοργ. nasci odia, 23
oriri simultates, proficisci inimicitiæ, & alienationes animorum repullulare consueverunt. Nam & familiæ paulò liberaliori, servoq; atriensi difficilis toleratu asperitas heri cholerica 24
esse videtur, quemadmodum idem ibidem perhibet, nedum in aulica conversatione, vitæq; civilis curriculo, potissimùm verò in hoc, de quo agimus, munere non odiosissima omnis mo- 25
rositas habeatur. Deniq; verò se ipsa omnis iracundia quàm facilimo negotio trahit præcipitem, cùm vi caloris nimii superante, ea vel liberiùs à cholerico homine dicantur, vel etiā scribantur, quæ offensionem & iram potentiorū incurrant. Calli- 26
sthenes quidē hoc ingenio in aula Alexandri, cum aliis periit: periit in Cancellarii Imperialis munere Petrus de Vineis, ho- 27
mo id ætatis eruditissimus; Eidem verò ad iram biliosa natura maximè proclivi, tum Cæsaris Friderici extremam offensionem, miserrimumq; vitæ finem, furore accersito, attulit. Nec nostræ memoriæ desunt exempla multorum, qui cùm veritates, ut Gellius *lib. 18. c. 7.* loquitur, fortiter dicerent, neq; respectum haberent μήτε χάριν μήτε μέτρον, diu consistere in aulica di- 28
gnitate non potuerunt. Qua quidem ratione videri homines phlegmaticos plerunque in officiis & servitiis magnatum diuturniores, scripsit Hannibal Scotus, *lib. 11. in An. Tac.* aulicæ con-

ditionis peritissimus, quòd tolerantiores omnium difficulta-
29 tum habeantur, & per eam causam omnibus etiam tolerabi-
liores existant. Solent autem ingeniosi utplurimùm ad stoma-
chi flammam facilemq; excandescentiam esse propensiores, ut
Arist. in probl. docuit Philosophus, & ex eo disputavit Angelus Politianus ad
30 Laur. Med. Epist. iram propterea, quam θυμὸν Græci appella-
runt, quæ facilè effervescit, facileq; defervescit, optimæ in pue-
ro esse argumentum indolis, ac animi generosi inditium. Nos
verò Morvillerium nostrum malimus sine hoc animi vitio mi-
31 noris etiam ingenii esse, quàm adeò præcipitem flammã cum
majore aliquo animi dono conjunctam habere. Nec enim tan-
tum ingenii raritas prodesse, quantum inflammati animi in-
temperies nocere potest. Exemplo noster ille esto apud Comi-
32 næum, *lib. 1. com.* qui vel uno verbo præcipitis caloris impetu e-
misso, gravissimi belli causam accendisse legitur, quo ferè pul-
33 cherrimum universæ Galliæ lilium deflagravit. Quid verò de
iis dicemus, quibus ne frigida quidem affusa, secundum Aristo-
telis, ac Plutarchi consilium, mitigare fervorem, pravumque
istum animi habitum lenire potest, quò minus ob levissimas
34 quasq; res in fermentum & animi vehementiam tam facilè ab-
eant, ut quod de furiosis JCtus Celsus *l. 18. ff. de acq. vel am. possess.*
scripsit, vix unquam in conspectu inumbratæ quietis esse vi-
deantur? Etsi autem acies & ingenium comitari utplurimùm
35 sanguinis fervorem bilemq; prædicetur, attamen & calida &
Curt. lib. 4. callida plerunque consilia inde proficiscuntur, quæ mutandis
& novandis rebus, quàm gerundis aptiora esse videntur. Quo-
circa multi ne quidem Consiliarium in curiam ad se receptum
36 volunt, qui igneo ingenio præditus, naturaq; propterea sit no-
Hipp. de cons. vitatis cupidior, atque assiduo in motu, & si quid auctoritatis
contineat, ipsemet destructum illam vehementia sua eat. Ab
eo enim periculum mutationis, quæ nunquam non Reipubl.
gravis

gravis esse solet, maximè formidandum. Qua quidem de cau- 37
sa in prudentissimè instituto Judæorum Concilio, quod San- 38
hedrim appellabant, etiam publicis legibus cautum fuisse legi- *Sanh. Iud. in*
mus, ne quisquam ad iram naturâ propensior in Senatorum *Thal.*
numerum coaptaretur. Est autem præterea inter arcana Im-
perii notatum, acutioris atque subtilioris sensus homines ut- 39
plurimùm infeliciùs pejusq; Rempubl. administrasse, quàm *Thucyd. lib. 3.*
eos, qui mediocri ingenio præditi altiùs sapere abstinuerint. *Lips. d. l. 3 c. 4.*
Hos itaque præ illis etiam huic officio adhibendos censent, & 40
lentiores quàm celeriores malunt. Quemadmodum autem
optimo, tum ad animi, tum ad corporis constitutionē tempe-
ramento sanguinei sunt: ita meritò reliquis omnibus tam in 41
aliis Reipubl. muneribus, quæ singulare ingenium & aciem *Fur. Cer. de*
requirūt, quàm in hac Cancellarii dignitate præclarè sustinen- *cons. c. 2.*
da præferuntur. Animadversum enim est eos maximam par-
tem tum ingenio tum memoria plurimum valere; deq; rebus
quàm prudentissimè judicare, præterea eloquentiæ dono na- 42
turali pollere, esse benignos, affabiles, candidos, magnificos, be-
neficos, magnanimos, fortes. Quæ quidem omnia in Cancel-
lario nobis summoperè optanda. Nec alio ferè habitu describi- 43
tur Casparus Sclickius, qui trium ordine successorum, & qui- *Sylv. in Epist.*
dem diversæ familiæ, Imperatorum Cancellarius, majorum *passim.*
nostrorum ætate summa cum admiratione visus. Nam quod
de Catone prædicasse legitur Livius, *dec. 4. lib. 1.* cùm in hæc
verba scripserit: In hoc viro tanta vis animi ingeniique fuit, ut 44
quocunque loco natus esset, fortunam sibi ipse facturus vide-
retur; idem in nostro amamus, & vehementer suspicimus,
quod de Casparo, quem modò nominavimus, etiā exteri scri- 45
ptores celebrarunt, quos inter Bonfinius, erat, inquit, ad omnia *Bonf. li. 3. Dec.*
apposito ingenio, & admirabili prudentia, animiq; sagacitate. *4. hist. Vngar.*
Eodē naturę filo quasi pictus & fictus ad Cancellarii Imperialis

46 personã cum summã laude sustinendam legitur fuisse Suiche-
Span. in sp. nob. rus de Mejendorff, ex antiqua Saxoniæ nobilitate eques, qui
hac dignitate & officio in Imperio Henrici III. perfunctus,
quem tum ingenii, tum facundiæ admirabilitas ex Episcopatu
47 Bambergensi ad Romanum Pontificis solium evexit, indignis-
simus professò, qui invidia Italorum intra novem Pontificia-
lis honoris menses, veneno sub hostia porrecto, magna cùm
clade maximorum animi donorum tolleretur. Sunt præterea
eo naturæ temperamento maximè gratiosi & amabiles, ut non
48 necesse habeant, quod olim à Peripati Magistro jussus fuit face-
re Xenocrates, Gratiis eam ob causam litare. Nostrum autem
49 tam amabilem Charitum filium esse velimus, ut quod de Hil-
Catal. Episc. Wormat. depoldo, Ottonis II. Imper. Cancellariò prædicatur, omnibus
Imperii ordinibus quàm maximè dilectus & gratiosus habea-
Xiph. in Tit. v. tur. Velimus cum Titi ingenio esse, ut omnibus humanus &
50 affabilis, nemini tristis atque tetricus appareat. Sed cùm ea in-
Titelm. phys. dolis & ingenii præstantia in paucissimis hominibus reperia-
Sylv. Ep. 166. tur, ut cum naturæ consultis etiam politici scribunt, mediocria
quoque ingenia, & alterius temperamenti, quæ haberi supe-
51 rioribus proxima poterunt, non prætereunda. Celeres enim
animi & ingenii motus, qui ad excogitandum, ut Cicero de iis
Cic. de [illegible] lib. 2. loquitur, acuti, & ad explicandum ornandumq; sunt uberes,
52 & ad memoriam firmi ac diuturni, in cholerica natura ample-
ctimur, eiq; frenum Socratis optamus, quo impetum naturæ
& ferventioris ingenii coërcere possit. Quod quidem hac ra-
tione fieri poterit, si bilioso apponantur alii, qui naturæ melan-
53 cholicæ fuerint, quorum moderatione illius calor cohibeatur.
Nec alterius tarditatem, qui omnia pressiùs & lentiùs expen-
54 dat, Fabiiq; ingenium cunctando referat, singulaq; diligentius
examinet, consiliis optimis ferundis non consultissimam esse
judicamus, eiq; calcar illud, quod nescio cui discipulorum ad-
hibi-

hibitum expetebat Aristoteles, additum velimus. Ideóq; suadent Cancellario ferventiori, Vicecancellarium vel Consilia- *Kecker. syst. pol. lib. 1.*
rium alterius temperamenti adjungendum, qui, instar frigidæ, calorem illius moderetur, & vicissim lentiori, & ad melancho-
licam, sine qua neminem ingeniosum censebat Plato, propen- 55
so, adhibendum alium, qui tarditatem hujus sua agilitate & subtilitate promoveat. Optimum tamē est quemq; sibi ipsum disciplinæ jugum imponere, rationisq́; gyro domare vitiosos
affectus posse. Quod certè debebat, qui doctrinæ studiorumq́; 56
laudem fructumq; assecutus esse videri voluerit, sine quibus ad hoc officium admitti nemo poterit.

CAP. VII.

De literis & doctrinis Cancellario necessariis in genere.

EST enim, ut à naturæ temperamento ad animi ornamen- 1
tum transeamus, hæc dignitas, quemadmodum suprà ex Cassiodoro ideò appellata, quòd sine literarum adminiculis expediri nullo modo possit. Ut maximè igitur ad alias complu-
res Reipubl. partes, quæ, etsi prudentiam & rerum experien- 2
tiam requirant, assumi possint homines illiterati atque nudi ac inopes ab iis artibus, quæ in Scholis & Gymnasiis liberali- 3
bus addiscuntur, sintq́;, animadvertente idipsum Aristotele, in *in Leg. lib. 2. c. 3.*
rebus gerundis plerique scientiarum ignari, doctis expeditiores, quemadmodum illud alibi docuimus, atq; exemplis confirmavimus: attamen in hoc officio non video, quî consistere aliqua cum laude & Reipubl. commodo possit, qui nullam literarum scientiam habeat. Nam & in Principe propterea lite- 4
rarum cognitionem, quæ tamen nulli hominum magis dicitur 5
convenire, teste Vegetio, quàm ipsi, minùs desideramus, quòd *Veg. in proœ. rei mil.*

6 Cancellarium, qui mens illius est, eruditissimum habeat, cujus
Laur. I. ut. art. hist. c. 9. oculo pervidere, animoq; intelligere, quę necesse habet, omnia
possit. Eoq; Sylvius spectasse videtur, cùm disputaret, persua-
7 sumq; vellet Septemviris, præstabiliùs Reipubl. esse Imperato-
8 rem indoctum, rudemq;, quàm literatum creari. Quam tamen
Æn. Sylv. in Europ. c. 37. sententiā non modò verbo, sed etiā admirando omnibus æta-
tibus facto refutavit Ludovicus, Cattorum Princeps, cogno-
mento Mitis, cùm ideò oblatam Imperii coronam Suffragato-
ribus remitteret, quòd existimaret, Cæsarem sine literarum
adjumento, quibus ipse, tutorum negligentia, longè doctissimi
Hermanni Principis filius carebat, præesse Reipubl. non posse.
9 Sed tamen sublevabit multum doctrina Consiliarii, inprimis
verò excultissimum Cancellarii ingenium, si quid Principi in
hac parte deerit. Literæ itaque ad hoc munus ante omnia alia
10 afferendæ, quarum necessaria ratio effecit, ut etiam ad Quæ-
C. de off. Quæst. &c. storis veteris officium, cui Cancellariatus successit, cùm ex
nobilitate idoneus, propter studiorum inopiam, haberi non
11 posset, ex plebe sumeretur, qui ingenii & doctrinæ gloria alios
anteiret. Quod etiānū fieri necesse esse tam in Imperiali, quàm
in Electorum, Ducum, Principumque Cancellariis videre est,
12 cùm plerunque plebei, & sine commendatione imaginum,
novi homines, raritate ingenii & eruditionis præluceant, di-
gnitatisq; literariæ fastigium literarum præstantia mereantur,
de qua re infra pluribus agetur. Hoc verò loco admonitum
13 cum velimus, qui ad hujus dignitatis & officii altitudinem in-
genii sui alas convertere cupiat, ut, quod de Helvidio Prisco
Tac. lib. 4. hist. Tacitus noster memoriæ prodidit, quàm maximè sequatur.
Quid autem illud? *Ingenium illustre*, inquit, *altioribus studiis ju-*
14 *venis admodum dedit, non ut pleriq;, ut nomine magnifico segne otium*
velaret, sed ut præclarissimum studiorum fructum assequeretur, docto-
res sapientiæ secutus est. Compertum enim est tum superioribus,
tum

tum noſtris ſeculis, eos ante alios maxima cum laude in hac 15
provincia eſſe verſatos, qui à pueris in literarum & artium o-
ptimarum cultura ætatem ſuam confecerint, fructumq; tan-
tum fecerint, ut per omnes eruditionis & ſcientiæ gradus à mi-
nimis ad ſuprema conſcenderint. Poſſem vel ex Academiæ no-
ſtræ faſtis, & ex libro, quem Decani appellamus, domeſtica ex- 16
empla proferre eorum, qui hoc ordine inſtitutis ſtudiorum
ſuorum curſibus, primùm in Philoſophia promoti Baccalau-
rei, inde Magiſtri, ex eo ad facultatis Juridicæ diligentiam pro-
greſſi, Licentiati, & tandem Doctoris nomen promeriti, feli-
ciſſimo abſolutæ eruditionis vehiculo, ad Cancellarii dignita-
tem ſumma cum gloria contenderint. Ex quorū numero dum
hæc ſcribebam; menſe Martio, anni milleſimi, ſexcenteſimi un-
decimi, Caſſellis amiſimus Henricum Caniſium, admodum ſe- 17
nem, Solonis annos egreſſum, & tanquam Appium, decennio
amplius cœcum; qui anno quinquageſimo ſuperioris ſeculi
Baccalaureus, & paulò pòſt eodem anno Magiſter artium crea-
tus, quo titulo inter Conſiliarios Principis cooptatus, & inter
comitiales ſeſſores anno ſexageſimo ſexto, in urbe Vangionum
fuiſſe legitur. Inde reverſus eodem anno Doctoris inſignia aſ-
ſumpſit, & præſente Illuſtriſs. Principe Ludovico, Principis 18
bellicoſi Philippi filio, ſimul Vicecancellarius Illuſtriſs. Wilhel-
mi Principis, in Actu promotionis eſt declaratus: poſtea per
multos annos Haſſiæ ibidem Cancellarius. Nec aliis doctrina-
rum gradibus ad idem honoris culmen extulit ſeſe hujus ſuc-
ceſſor Johannes Antrechtus, quem ex ſoceri ſui Juſti Vulteji, 19
viri doctiſſimi, ſchola progreſſum ad ſummos doctrinæ hono-
res vidimus. Viſi autem ſimilibus veſtigiis ad eandem dignita-
tem præſtantiſſimi quiq; viri in omnibus ferè regnis & Princi-
patibus quovis ævo perveniſſe. Ac infinita quidem foret ora-
tio, ſi indicem aliquem inſtituere vellem eorum, qui per Aca- 20
demi-

demicos gradus, tanquam per hederas, quas Plutarchus scri-
21 bit humo sublatas altissimis arborum cacuminibus involvi, ad supremam hanc eruditionis dignitatem emerserint. In manibus publicis versantur comitialium Decretorum annotationes, quibus magnus numerus doctissimorum virorum continetur, qui inta unius ætatis memoriam Cancellariatu in Germania apud Principes passim perfuncti, ex quibus paucissimos
22 invenies, qui Doctoris gradu & titulo caruerint. Etsi autem non tantùm intuendus titulus nomenq; sit, quantum eruditio
Petr. de rem. ut. for. & scientia, quæ sibi ipsa satis magnæ gloriæ & laudi esse potest,
23 uti Petrarcha rectè censet, neque raro eveniat, ut, quemadmo-
Cic. li. 3. Ep. 43. dum Romanorum Consul ad Appium scripsit: *Multi etiam*
24 *sine virtute, insignia virtutis assequantur*; certissimo tamen argumento illud est, nullam commendationem ad consequendam tum Consiliarii, tum Cancellarii dignitatem & officium majorem esse, quàm quæ ex publicis studiorum testimoniis, & ex A-
25 cademicis gradibus afferatur. Ex quo quidem illa in multorum Principum curiis antiqua consuetudo profecta esse vide-
26 tur, ut in Consilium atque Senatum nemo nisi vel nobili genere, vel literata dignitate & doctrinæ gradu præditus sit, cooptetur. Memini equidem de Andrea Pauli, Saxoniæ Electoralis Consiliario, mihi à gravissimo quodam viro, qui ejus collega fuerat, recitari, etsi ille Augusto Electori præclarissimæ eruditionis & prudentiæ civilis nomine commendatissimus factus
27 esset, ut certè omni prædicatione major erat, noluisse tamen Principem Imperii suffragatorem id ætatis auctoritate maximum, commendatione clarissimorum hominum acquiescere, neque prius Consiliariorum Collegio virum doctissimum aggregare, quàm Doctoris gradum in Academia assumpsisset.
28 Cui quidem conditioni, ut ille satisfaceret, è vestigio sese Basileam contulisse, tiaram impetrasse, nomenq; Doctoris Sena-

tui

cui electorali maxima cum laude & gratia intulisse dicitur. Quod quidem vetustis temporibus etiam nobilissimos homi- 29
nes legimus, ut Cancellarii munus ornarent, fecisse, quò & majore auctoritate & existimatione illud administrarent. Nam & Ottonis II. in cancellis Burchardus de Mangenfeld, primaria nobilitate enituit, de quo suprà etiã locuti, qui Doctoris nomi- *Span. in sp. nob.*
ne in vetustis membranis celebratur. Quis verò Henricum de 30
Clingenberg, nobilissimum virum ignorat, qui Juris Doctor in Academia promotus, Rudolfi I. Cancellarius, magna cũ laude 31
extitit? Eodem gradu Alberti II. Cæsaris Cancellariã, tum & antiqui generis nobilitatẽ exornavit Johannes de Eich, quem 32
auream columnam Germaniæ appellatum ab Æneа Sylvio legimus. Quin & ille, quem suprà nominavimus trium Imperatorum Cancellarium, Casparus Seliccius, cujus ex fratre poste- 33
rioritas in Illustri Comitum dignitate etiámnum versatur, Doctorem fuisse promotum, ex Bonfinio accepimus. Superiore *Bonf. d. 4. lib. 5.*
autem ætate Palatinũ Cancellariatum illustravit nobilissimus 34
vir Florentinus de Venningen, Doctor & Professor Academiæ Heidelbergensis, quem eloquentiæ raritas Phœnicis nomine condecoravit, de quo scriptum reperimus, cum parem omni- 35
bus titulis & honoribus fuisse. Celebratur ea ætate inter Saxoniæ Cancellarios, in Alberti Ducis curia Sigismundus Pflugius, qui itidem nobilitatem literata Doctoris dignitate ornatam 36
dedit, de quo prædicare idem possis, quod de Julio ejusdem familiæ Erasmus dixisse legitur, cùm scripserit: Pflugii pectus *Eras. in Epist.*
cunctæ eruditionis domicilium haberi. Sed neque domesticis exemplis ejus ævi caremus. Ex Academię etenim nostrę membranis antiquis proferre possum Petrum de Treisbach, qui 37
ut se ipse in literis manu sua indicavit, Magister artium cùm esset, Cancellarius legitur Hassiæ, anno millesimo, quadringentensimo, octogesimo octavo, multis annis ante Ficinum, quem

tamen Decani nostri liber (κατ' ἐξοχὴν puto) primum Hassiæ Can-
cellarium nominat, paulò verò post idem magister, & Cancel-
larius Proprinceps ad Lanum nostrum constitutus. Quæ qui-
dem omnia eò pertinere velim, ut in solis literis hujus dignita-
38 tis fundamentum positum esse ostendam, neque compendio-
siorem viam esse ad hoc fastigium consequendum, quàm si per
Plat. de Rep. omnium artium & doctrinarum gradus enitaris. Quod enim
de Minoë fabulantur veteres, cum in Jovis institutione, ut a-
pud Platonem est, per totum novennium versatum esse, ut
39 quibus artibus atque legibus Cretam suam instruere possit, e-
ruditetur: Illud in nostro excolendo in Academia fieri opor-
40 tet, ut ex ea, tanquā ex Minoïs novennio, præclarissimis scien-
tiis ornatissimus revertatur. Illa enim hujus dignitatis nutri-
Sim. Paul. in expl. Cant. Virg. cula est: illa mater, quemadmodum Johannem de Luca Me-
galopyrgensem Cancellarium prædicare solitum accepimus,
41 cùm diceret, se quidem parentibus & necessariis suis, quòd ad
Cancellarii amplitudinem esset à minimo loco evectus, parùm
debere, Academiis autem, in quibus esset bonis literis & mori-
bus informatus, secundum Dei gratiam, omne illud beneficiū,
acceptum referre, deq; iis propterea per omnem ætatem vicis-
42 sim, ut par esset, quàm optimè velle mereri. Quod itaque Græ-
corum veteres de Erichteo, Atheniensium Principe, prædicas-
se feruntur, cùm cecinerint eum ex Musarum sinu & nutricatu
ad Reipubl. gubernationem accessisse: Idem de nostro verissi-
mè celebrari posse velimus, ut è studiorum optimorum cultu-
ra, & ex Academiarum luce, si non promotus titulo & nomine
Doctor, attamen re ipsa doctus, atq; adeò doctissimus ad hanc
dignitatem progrediatur. Quod quidem ita quàm maximè
43 convenire, etiam indoctum nostri populi vulgus intelligit, cui
Germanica voce Cantzler dictus esse videtur, per synæresin,
quasi gantz gelehrt / quòd nihil esse literarum & artium oportere

I existi-

existimet, quod Cancellarium fugere debeat. Nec verò Do- 44
ctorum alia sententia esse potest, quàm, ut in quo quasi Palla-
dium quoddam Reipub. collocatum esse oporteat, in eodem
omnem debere Palladem cum omnibus ingenii donis habita-
re censeant, & quod de M. Catone prædicavit Plinius, Cancel- *Plin.lib.21.c.2.*
larium omnium bonarum artium Magistrum Doctoremque 45
cognoscant; qui, ut de Joviano Pontano, Siciliæ Cancellario
scriptum est, Musas per omnes numeros exercuerit. Quod ne *Liv.in v.dest.*
Scholastico more Ventuli literis & artibus faciendi gratiâ dice- 46
re videar, speciatim de iis scientiis ordine agemus, quæ huic
muneri rectè expediundo inprimis necessariæ esse existiman-
tur.

CAP. VIII.

De literis Philosophicis.

PRincipiò itaq; veniunt nobis obviam artes Philosophicæ.
Quid verò illæ? Nonné vulgi opinione ad civilium rerum 1
functiones plerunque eò ineptior & inutilior rebus agendis
esse censetur, quò diutiùs magisq; in earum studio quisq; ver-
satus? Nec aliud veterum judicium de Philosophis fuisse vide-
tur. Quid enim ille apud Athenæum in Sophistarum cœna?
Heu mihi, inquit, *philosopharis? atqui Philosophi sermone solo sunt* 2
sapientes, cæteris in rebus esse novi equidem stultissimos. Qua quidem *Ath.li.13.c.33.*
de re neq; Platonem hic audiendum esse volunt cum suo Phi-
losopho, quem Rerumpubl. gubernaculo admovendum esse 3
suadet omnibus, qui civitatis salutem & felicitatem expetant.
Monstrant enim nobis tanquam in proscenio veterum Philo-
sophorum familiam, illic quidem in assiduo risu Democritum,
hic contrà in fletu Heraclitum, illic in dolio Diogenem; hic in- 4

ter medias mensas cibi immemorem Carneadem, qui quidem
5 omnes cum illo Gelliano Domitio furere & insanire magis,
Gell.lib. 11. c.7. quàm sapere videantur. Hi verò, inquiunt, egregii Platonicæ
civitatis Principes, hi Reges, quos prius ad Anticyras, quàm ad
Rerumpubl. gubernationes amandari oporteat. Sed ipse sibi
verba dant, qui mores hominum doctrinæ imputare conan-
6 tur. Ut enim non omnes æquabili animi morumq; tempera-
Athen.lib.3. mento vinum ferunt; ita neque cuncti Philosophiam. Socra-
7 tes etsi à vespera ad matutinam stellam convivio operam de-
disset; non minus tamen eadem mente compositoque gestu
Plut. in v. Cyr. permanebat: Idem virtutis de se ipse prædicabat Cyrus junior,
8 seq; ea re digniorem Imperio, quàm fratrem gubernando esse
Herod.lib.4. existimabat. Contrà verò quàm ineptus in Callisthenis convi-
9 vio Hippoclides, qui etiam nimium desipiendo spem omnem
nuptiarum, quas avide exspectabat, perdidit. Quid igitur mi-
rum, si nimio studiorum æstu multis idem contingat? Ideóne
Tull.in Tusc.3. verò Philosophia, quæ universæ vitæ dux rectissimè à Tullio
10 celebratur, à Reipubl. clavo removeatur, quòd multorum mo-
res, qui ejus studiis usi, imò abusi, à rerum civilium administra-
tione alieni esse videantur? Minimè: nam & in civili studio e-
11 jusque professione, quæ tamen tam publicos, quàm privatos
mores politiores efficere, frequentiore fori ac curiæ consue-
tudine judicatur, complures quoque inventos esse scripsit Syl-
Sylv.Epist.111. vius, qui illis, quos suprà ostendimus, Philosophis longè etiam
ineptiores, qui, ut de iis idem loquitur, res humanas minùs
quàm capræ norint. Nos verò contra ex Philosophis nomina-
12 bimus Solonem, reliquosq; Græciæ sapientes, quos præter u-
Plut.in conv. num omnes Reipubl. moderationi prudentissimè præfuisse
accepimus. Quorum quidem vestigiis etiam nostrum ea studia
13 à prima ætate ingredi velimus, quorum cognitio ad omnes
vitæ civilis partes maximè necessaria judicatur. Quid enim? an
sine

sine Logico acumine & judicio, quod verum à falso, tenebras 14
à luce distinguit, posse Consiliarii ullius, nedum Cancellarii
munus consistere putabimus? Illa enim facultate, quæ rectè
utendi ratione viam præscribit, tanquam divino aliquo lumi-
ne, quod omnibus aliis scientiis, atq; universæ rerum pruden- 15
tiæ facem præfert, quàm maximè præditum eum esse oportet,
qui aliis consilio præire velit. Cancellarium enim Reip. men-
tem non modò appellari, verùm etiam esse oportet, quemad- 16
modum propter consilii & inveniendi & regendi præstantiam
Trojanorum Mentem appellatum esse Æneam legimus. At
mentis acies, quò Logica arte expolitior, eò ad omniũ rerum
perspicientiam clarior, & perfectior. Inde enim tum rerum fe- 17
licissima indagatio & inventio, tum de omnibus negotiis ex-
peditum judicium, &, ut Plato loquitur, τὸ ὑψηλόνουν mentis sub- *Plat. in Phæd.*
limitas proficiscitur, quibus maximè pollere eum oportet, qui 18
in difficilimis Reip. causis gubernandis versatur. Quod quàm
optimè veterum exemplo animadvertisse Pericles dicitur, qui 19
cùm studia sua ad fori & Reipubl. lucem instrueret, Zenoni se-
se Philosopho in Logicis artibus erudiendũ dedit; sine quibus,
ut in Platonis Phœdro legitur, omnis progressio, tanquã cœci
iter habetur, neque quicquam, ut in Cratylo idem disputat, re- 20
ctè interrogari, nihil responderi rectè potest. Quid verò de Pra-
ctica Philosophia dicemus? Hæc scilicet illa est, quam Platonis
oraculum intellexit, cùm solos Philosophos clavo aponen-
dos esse Reipubl. censeret: hæc illa, quam Tullius vitæ ducem 21
exclamavit, quæ testante Chrysostomo, artem Imperatoriam,
artium omnium maximam, complectitur, ex qua, uti Cicero
testatur, Jurisprudentia omnis petita. Antè verò mallem asino
lyram, quàm hujus Philosophiæ rudi atq; ignaro homini, Can- 22
cellarii munus mandari. Quod enim Crassus apud Ciceronem
disputans, nullum, ait, Oratorem esse posse, nisi qui hanc Philo-

ſophiæ partem perdi[illegible]it, ſicut de Cancellario noſtro pronunciabis; poſſe eum ne quidem in extrema linea hujus mu-
23 neris conſiſtere, niſi Ethicen & Politicen ſtudioſiſſimè percolucrit. Nec verò quenquam fore arbitror, qui eam ſententiam in dubium vocet. Mittamus itaque illa, quæ ſine controverſia admittuntur, & de iis Philoſophiæ partibus agamus, quæ in contemplatione verſantur. Quis enim ad Euclidis ſcholam,
24 & Archimedis Cylindrum hodie deducendum eſſe ſuadebit eum, qui ad fori & Reipubl. uſum ſtudiorum ſuorum curſum cõverſum habet? At illa verè Regia & Imperatoria ſtudia ſunt,
25 quibus etiã in caſtris, & ſub pellibus Principes veteres incum-
Pl. de Rep. lib. 6. bebant. Maximus verò Geometriæ uſus in civilibus munerí-
26 bus, quam ignorare ne militem quidem oportere exiſtimavit
Sylv. in tr. de Inſt. reg. lib. Plato, eamque etiam Regibus percipiendam, Sylvius ſcripſit, cùm utroq; & pacis & belli tempore fructuoſiſſima Reipubl.
27 exiſtat. Nolim verò quicquam diſciplinarum earum & artium incognitum Cancellario noſtro eſſe, quibus vel ipſi Principes
28 imbuti ſint, vel eos par erat imbutos eſſe. Eò autem magis tum Geometricum, tum Arithmeticum ſtudium Cancellario ne-
Bod. de Rep. lib. 6. c. 6. ceſſarium eſt, quò minùs ſine utraque regendæ civitatis, & adminiſtrandæ juſtitiæ ratio intelligi poterit. Ex quo Platoni aſ-
29 ſcribitur, quod dictum eſt, ἀεὶ τὸν θεὸν γεωμετρεῖν, Deũ aſſiduò Geometriam exercere. Sed neque aliud ſtudium eſt, quod ingeniũ
30 magis acuat, & animi motus celeriores ad percipiendum reddat. Quod itaque majores noſtros in exploranda civilis ingenii
31 acrimonia feciſſe ajunt, teſte Johanne Marcello, cùm aleam ju-
Spang. in Chr. Querf. ventuti proponerent, ejusq; ſolertiam luſu exercitatam, ad alia etiam civilis vitæ munia idoneam & accommodatã haberi
32 judicarent. Illud in politici, & ad doctrinæ cujuſque ſublimioris ſtudia excitati ingenii probatione per Geometricas lineas cylindriq; rationem fieri convenientius noſtris moribus exiſtima-

ſtimamus. Sed & Bartolus Juriſconſultorum vertex, omnibus 33
qui in foro & Repub. gloriam venari velint, ad hanc Matheſeos *Bart. tr. de alv.*
partem diligenter perſequendam incitamento erit, qui huic
ſtudio, quo juriſperitum in civili vita verſantem, commodè carere non poſſe videbat, ſeriùs etiam operam navavit, & uſum ejus ad legum rationes foriq; fructum, editis de eo commentariis, accommodavit. Plurimum verò Cancellario tum ad au- 34
ctoritatem, tum ad gratiam & favorem apud Principem con- *Caſtell. d. l.*
ciliandum expediet, ſi & architectonicam & mechanicam, quæ Reipubl. maximè neceſſaria, prudentibus conſiliis ex Mathematica doctrina petitis, juvare poterit. Eò verò reſpexiſſe
videtur Sylvius, cùm Marianum Socinum Juriſconſultũ, Can- *Sylv. Epiſt. 112.*
cellario Imperiali commendatum vellet, ſtudiaq; ejus Reipub. 35
eò præſtabiliora diceret, quòd inſignis Geometer eſſet, neque Boëtio cederet, in numeris verò Macrobio ſimilis haberetur.
Supputandi verò arte nulla vitæ pars ad acceptorum & ex- 39
penſorum rationem habendam non indiget. Eò tamen exa-
ctior ejus ſcientia in Conſiliario & Cancellario requiritur, quò, 40
quæ in controverſiam & judicium deduci ſolent, eiq; committi, ex fiſci & ærarii ratiocinationibus, impeditiora negotia ha-
bentur. In naturæ verò domicilio aſſiduè verſari, eamq; igno- 41
rare, homini præſertim literato turpe eſt: *Turpe Conſiliario*, ut *Hip. de conſ.*
Hippolytus ea de re diſputavit, *in Regum & Principum aulis verſanti, & cum magnis ſæpè viris congredienti de naturæ rerum cauſis neſcire loqui*. Turpius animantium genera ac naturas, de quibus 42
non modò in villis & caulis, ſed etiam in aulis crebri ſermones, non exploratas habere. Quæ quidem inſcitia obſcurare non rarò etiam celebrem majorum facultatum ſcientiam ſolet. Quapropter irriſum legimus, & tanquam ἀχρειώτατον, ac tum ad domeſticam, tum ad publicam rem adminiſtrandam inidoneum judicatum Plagorenſem, Juriſconſultum longè clariſſi- 44
mum,

Sylv. Epist. ad Casp. Slic. 112. mum, qui etiam lumen juris dicebatur, quòd, cùm audisset in villa sua scrofam undecim fœtus tulisse, asinam verò duntaxat unum pullum edidisse, furti accusaverit villicum, ratus asininam fœcunditatem non minorē, quàm porcinam esse debere.
45 Legum quidem ille libros diligenter volutaverat, Plinium verò attigisse non videtur. Ex eo enim discere potuisset, suillę fœcunditatis numerum ad vicenos usque esse; Asinam verò rarò geminos eniti. Plin. lib. 8. c. 51. lib. eod. c. 43.

Cap. IX.

De historia.

Sed ad historiam progrediamur, cujus cognitio ante omnia
1 Cancellario maximè necessaria. Ab ea enim lux omnis prudentiæ, ab ea consilii & deliberationis publicæ norma; teste
Arist. 1. Rh. c. 8. philosophorum magistro. Nam quid aliud historia, quàm, ut
2 Polybius testatur, παιδεία καὶ γυμνασία πρὸς τὰς πολιτικὰς πράξεις, disciplina & exercitatio ad res civiles? In ea siquidem, uti Basilius pa- Polyb. lib. 1.
3 ter ad Leonem filium suum designatum Principem scripsit, sine labore reperies, quæ alii magno labore quæsiverunt, hinc honorū virtutes, & improborū vitia perspicies: hinc vitæ humanæ vicissitudines, rerumq; conversiones advertes, hinc totius ævi instabilitatem, & Imperiorum casus ac præcipitia cognosces; & ut verbo complectar, hinc malorum facinorum Bas. ἐν παραιν.
4 pœnas & honorum præmia disces. Legenda autem non modò historia antiqua, tum Græcorum, tum Romanorum, sed etiam nostrorum temporum res gestæ cognoscendæ. Cognoscenda
5 inprimis diligenter regni & Principatus atque Reipubl. acta omnia, cui operā tuam & studiū navare velis. Non modò autē
6 turpe est Consiliario, eoq; magis Cancellario, ejus familiæ, cujus à consilio & officio est, Genealogiam & rerum earum, quæ illam

illam attinent, seriem ignorare, sed etiam illud cum magno incommodo & detrimento publico conjunctum. Quid enim? an non ejus rei incuria & inscitia avitis temporibus inter Po- 7
meranicam domũ, & Brandeburgicam exarsit gravissimi belli incendium, cùm Ottone III. Duce Stetinensi, adolescente in- *Chyt. in Vand.*
ter homines esse desito, agnata Wolgastensium Ducum superstitum linea proximitatis gradum, ordine stirpis parum accu- 8
ratè annotato, satis liquidò demonstrare non posset? cui quidẽ flagrantissimo malo facilè ansa præcidi potuisset, si, quod postea à nobilissimo & doctissimo viro, Valentino ab Eichsted, 9
Cancellario Ducis Philippi Pomeraniæ factum esse, ex Vanda- *Chyt. d. loc.*
lia Chytræi cognoscimus, integra Ducum Pomeraniæ genealogia ex archivis & literis fundationum, & divisionis ditionum aliarumq; transactionum hereditariarum, diligentissimè investigata eo tempore fuisset. De qua veteris ætatis negligentia, à *Phil. 2. Dux*
qua tenebræ maximæ in occultatis fortissimorum Principum *Pom. in Epist. ad Chyt.*
rebus gestis profectæ, meritò conquestus esse Princeps Philippus II. Pomeraniæ Dux, in Epistola, quam ad Præcepto- 10
rem nostrum historicum ex aula Bardensi dedit, cognoscitur. Atqui illud inter alia ad Cancellarii industriã pertinet, ut, quæ in tabulariis atq; archivis Principum, tanquam Colchica vellera latescant, literas & monumenta, quę tum ad antiquitatem 11
& gloriam generis, tum ad rerum veterum cognitionem, ad fœderum, & transactionum, aliorumq; negotiorum rationes referantur, studiosissimè indagata, & eruta, atque in promptu, si illis opus sit, habeantur. Nam quid ex ejus rei indiligentia incommodi proficiscatur, sæpiùs in gravissimis Principum con- 12
troversiis animadversum fuit, cùm seriùs, & quidem post fe- *Sleid. in hist. Ger.*
stum, quod dicitur, ventum & inquisitum in ea negotia esset, *Alb. in Ch. Mis.*
de quibus tamen tum domestici, tum externi historici jam diu *l. pupillus 24. ff.*
scripserant. Solet autem vulgò in eos, qui post festum veniant, *quæ in fr. cred.*

obvium esse illud, quod Scævola in legibus dictum reliquit, *ju-*
13 *ra vigilantibus esse scripta.* Quod quidem non sine rubore ali-
quo audiri ab eo poterit, cujus vigilantiæ rerum istarum cura
l.1.§5.ff de post. l.2.§.6 ff.de orig.
omnis commissa erit. Quis itaque non dicet multò satiùs esse
cœcum Appium in judiciis & publicis consiliis versari, quàm
14 historica cognitione, ejusq; studio destitutum Cancellarium
constitui? Suffusione enim oculorum & cataracta laborantes
vidimus in hoc officio, complures per annos, quàm optimè ad
admirationem omnium constitisse, quod itidem de Hadriano
15 Albino, Brandeburgico Cancellario, cujus jam antè mentionē
Hildesh. in vit. ejus.
fecimus, prædicavit Franciscus Hildesheimius archiater. Etsi
enim ille per aliquot annos cœcitate laboraret, tamen proprio
& unico mentis oculo, atque rerum maximarum intellectu,
ad extremum usque spiritum ad omnia officii negotia valebat.
Ludov. Carr. schol. in Sal. li. 1.
Verùm qua ratione, ille, qui historiæ, quæ omnium disciplina-
rum magistra rectissimè appellatur, rudis & ignarus est, civili
16 huic muneri dignè præesse possit, omninò non video. Etsi au-
tem aliis facultatibus & literis interioribus instructus sis, ve-
rendum tamen est, ne, si his studiis, quæ maximè in ora & ocu-
17 los hominum incurrunt, careas, idem tibi accidat, quod de
quodam in conventu Ratisbonensi vulgò dici memini, ut non
tam Cantzler vernaculo sermone, quàm Gantz lehr/ hoc est, totus
vacuus & inanis appelleris. Quod quidem Morvillerio nostro
18 dictum volumus, quem non modò in omnibus historicorum
libris volutatissimum, atque ex studiis istis prudentissimum,
verùm etiam ipsum scriptorem historiarum esse exoptamus.
19 Ita enim olim Paulus Diaconus, Longobardorum Regis Can-
cellarius: ita Eginardus, Caroli Magni Protonotarius, de poste-
ritate optimè meriti. Quis enim meliùs atque veriùs hoc ge-
20 nere scribat, quàm ille, qui exactiorē rerum scientiam ex Prin-
cipum archivis & scriniis publicis, cui præpositus est, habere
potest?

potest? Sic enim hujus officii ope, & opera fructuosa historiæ Romanæ Epitomen usque ad Tiberii Imperat. annum 16. pu- 21
rissimo ac suavissimo orationis genere descriptam à Vellejo Paterculo habemus, qui literariæ dignitatis Quæstor, & Candidatus Principis, de quo suprà egimus, sub Tiberio floruit. In eodem munere postea versatus, imperante Adriano, Suetonius, cujus magister Epistolarum fuit, duodecim priorum Cæ- 22
sarum vitas in lucem historicam emisit. Eosdem longè pòst studiosissimè secutus Procopius Cæsariensis ex Palæstina ortus, 23
qui, cùm Justiniani Cæsaris Cancellarius, ut eum Chytræus appellavit, & omnium ejus expeditionum comes, sociusque consiliorum fuisset, septem libris bella Justinianeis auspiciis gesta cum Persis, cum Vandalis, cum Gothis luculenter exposita posteritati mandavit. Eidem studio in eodem officio & di- 24
gnitate incubuit Luitprandus Ticinensis, qui Berengarii II. Regis Italiæ intimus, ac primus Secretarius, res præcipuas in omnibus Europæ regnis ætate sua gestas, quibus ipse maximā partem interfuit, libris sex comprehendit, atque ad Ottonem I. Imp. in Germaniā, pulso ex Italia rege, profectus ad Mœnum 25
nostrum Francofurti opus historicum elaboravit, quemadmodum ipse Luitprandus *in proœm. lib. 3. & lib. 5. c. 17.* de sese; & alibi testatur. Quorum gloriam imitatus Illustrissimo Ducum Au-
striæ sang[illegible]e natus, S. Leopoldi filius, Otho Episcopus Frisin- 26
gensis; fr[illegible]q; Cunradi III. Imp. uterini fratris Cancellarius, ab orbe condito usque ad ætatem suam pertexuit historiam, bellisq; omnibus interfuit, quæ cum Saracenis & Turcis fraternis armis gesta, cujus expeditiones consilio & literis juvit.

Münst. in Cosm. Mat. Cast. l. 4. de Prin. Ger. virt. c. 2.

Verùm quod multò magis admireris, ille, quem suprà non semel nominavimus, Christianus Cancellarius imperialis, & antistes Moguntinensis, inter tot bellorum strepitus, equorumq; hinnitus, tot, ut audistis, inter impedimenta, cùm Martis po- 27

Sylv. in Aust. hist.

Crant. in Met. d.l. tiùs, quàm Melpomenes pullus videretur, non tamen oblitus esse harum partium animadvertitur, quò minùs vitam Friderici Imperatoris, ejusq; res gestas historico calamo depictas dederit. Quid ergo mirum veterem historiam omnem palmam,
28 tum nostris temporibus, tum superiori Patrum ætate præripuisse? Cùm non nisi summa prudentia, rerumq; maximarum scientia atque usu exercitatissimi viri, Imperatorum, Regum, ac Principum Consiliarii, & potissimè Cancellarii, historias earum rerum, quas ipsi manu, pedibus, ac oculis, omnibusq; sensibus usurparunt, monumentis literarum proderent. Quid verò posteriora secula? Squalor, & barbaries, Politicorum judi-
29 cio. Quid ita? Scripsere imperiti monachi, de rebus, quas ne febrientes quidem unquam somniaverant, scripsere sine judicio *Lips. in Not. lib. 1 pol. c. 9.*
30 civili, sine omni experientia. Nunc verò dixeris ad triarios rem pervenisse, cùm pro Consiliariis, & Cancellariis, qui publicorum negotiorum tractationi interesse & præesse solent, non
31 modò doctiores Theologi historici, exemplo Philippi, & Chytræi nostri, verùm etiam Pastores pagani, nedum Superintendentes passim in oppidis, ubi celebrior novitatum portus, magno numero Diaria, Annales, Chronica, Relationes commententur. Quin verò, quod magna admiratione dignum, qui extra mundum vivere prædicantur, ac in latebris Carthusianis,
32 longèq; altiore silentio, quàm veteris Pythagoræ hibernales, omnem ætatem transmittunt, de totius terrarum orbis negotiis, regumq; rebus, & bellis, imò de belluis, quas soli Antipodes norunt, historias conficiunt, & de singulis rebus
33 tam accuratè scribunt, ac si universam Ovidianæ famæ domũ domi suæ complectantur, ut exclamare jure cum Lipsio possis: *Lips. in d. Not.* nostro ævo videtur historia se commovisse. Sed tamen & Patrum ac majorum ætate hujus studii se è Germania nonnulli Cancellarii admonuisse videntur, ex quibus suprà nominatum

tum Henricum de Clingenberg, Rudolfi I. Cancellarium, non 34
possum, quin rursum honoris gratia nominem. Nam & ille reliquit nobis veterum Comitum Habsburgensium res gestas Chronico comprehensas, quod successivis horis, ex literis & annalibus antiquis concinaverat. Præterea in manibus omniũ
est Johannis Naucleri, Cancellarii & Præpositi Tubingensis 35
Chronicon. Et eodem studio, quo Regum suorum Neapolitanorum res gestas Hetrusco sermone Collenutius olim conscriptas dedit, comprehendit Hennebergensium Principum ge-
nealogiam, & memorabiliora rerum acta Sebastianus Glase- 36
rus, Georgii Ernesti, Principis Hennebergici, in quo familia antiquissima exspiravit, Cancellarius, uti in indice comitiali, sub anno 1566. Augustæ idem nominatus, cujus etiam opusculo (manuscriptum habemus) Cyriacus Spangenberger, ut ipse
fatetur, ad Chronicon Hennebergense edendum postea usus. 37
Sed neque quorundam Consiliariorum, tum Imperialium,
tum Principalium opera & studium silentio prætereundum, 38
ad quos æque atque ad Cancellarios, hujus rei gloria pertinet. Ita enim Johanni Cuspiniano, professione Medico, qui, ut ipse
se indicavit Jacobo de Bannisiis, etiam à consiliis politicis Ma- 39
ximiliani I. fuit; ejusq; Orator, Augustale opus de Cæsaribus
Romanis acceptum ferimus. Et Bavaricam historicam à Wi- 40
gulæo Hund, Badensi Consiliario, qui inter nomina comitialia, sub anno 70. Spiræ legendus, descriptam habemus. Idem nobis Catalogos Episcoporum Salisburgensium, Ratisbonensium, Pataviensium, Frisingensium & Prixiensium Latinè edi-
dit. Idem studium dignissimè prædicavit in Caspare de Nid- *Laz. in præf. mig. gent.*
bruch, Consiliario Cæsareo, Lazius, quem plurima opera & 41
sumptu Centurias Ecclesiasticæ Historiæ adjuvisse scribunt. Et
in lucem prodiere superioribus annis aliquot Centuriæ me- 42
morabilium rerum, quas Joh. Wolfius, Consiliarius Palatinus

 Neo-

Neopyrgic s posteritati commendavit. Macte verò singulari merito M... m Freherum, Electoralem Palatinum Consiliarium jubemu... esse, qui hanc provinciam mirificè nobis exor-
43 natam dedit. Cujus quidem exemplo, si, qui per singulas nationes eruditi homines sunt, in hoc incumberent, ut suæ gentis
44 originem, auctum & incrementa atque antiquas historias eruerent, claritudo profectò ea Germaniæ nostræ, testante Althamero, oboriretur, quam neq; Græci, neque Romani in suis rebus haberent. Sed satis de historia, cujus scientia, tanquam maximè necessaria suppellectile, instructum Cancellarium oportere esse perspicitur, ut, quod Jacobo de Cicewitz, Philippi Pomeraniæ Ducis Cancellario, gloriosè accinuerunt his versiculis:

And. Althам. in Tac. de morib. Germ.

Quem non nulla latent legum monumenta bonarum,
Nec series veteris quem fugit historiæ.

Cyr. de Nob. d. lib. 4. 15.

de nullo non in eadem dignitate versante, rectissimè prædicari debeat.

Cap. X.

De Poëticis literis.

1 Quid autem de poësi dicemus, quæ historiæ affinis, & ad eundem finem prudentiæ civilis tendit: Imò verò, Aristotele, *de poet. c. 9.* judice, sapientior & præstantior
2 est quàm historia; hæc enim quid factum sit, singulariter exponit, illa quid fieri debeat & possit, universè proponit. Notum præterea Platonis divini judicium de Poëtis, qui eos modò
3 πατέρας καὶ ἡγεμόνας τῆς σοφίας, patres & duces sapientiæ, modò τῆς φρο-
4 νήσεως καὶ ἀρετῶν γεννήτορας, prudentiæ & virtutum genitores appellavit. Notum præterea omnibus Jurisprudentię studiosis, quid Justinianus Imp. de Homero, Poëtarum fonte, scripserit, cùm illum

Tilem. dis. phil. c. ult.

de concept. ff. §. ult.

illum patrem omnis virtutis nominaverit. Sed neque prætereunda omnium bonarum artium, ut de Catone prædicavit Plinius *lib. 22. c. 2.* magistri Melanchthonis sententia, censentis neminem sine poëticis literis in literatorum numero consistere posse. Et certè ἄμυσος meritò haberi poterit, Musarumq; & Gratiarum omnium expers, qui hanc pulcherrimam disciplinarum partem non attigerit, quæ, ut Erasmus de ea dicere solitus fuit, ex omnium artium & scientiarum delitiis ac medullis suavissimum libum ac placenta existit. Hoc itaque divino ingenii ornamento, neque nostrum carere velimus, ne cum Themistocle ob recusatam lyram indoctior videri possit. Sed & exempla clarissima multorum Cancellariorum nostrum ad idem studii invitabunt, qui etiam inter gravissimas Reipubl. occupationes Musarum otia, carminisque non modò legendi, verùm etiam scribendi studium, nunquam neglexêre. Quot enim numerare tibi potero ex hac dignitate, qui fuerint, quod de Cotta Jurisconsulto Naso noster prædicatum reliquit: *Pieridum numen præsidiumq; fori?* Quæ quidem duo maximarum scientiarum præconia, quàm pulcherrima esse, & summa cum laude & gloria simul sustineri ab excellente ingenio posse, pervenusto carmine ad Nicolaum Reusnerum, Cancellarius Saxoniæ Electoralis, David Pfeifer, nostra memoria docuit, cujus quidem alia permulta doctissima carminum opera Cancellariatum ejus non minore doctrinæ & ingenii admiratione extollunt, quàm Hospitalis, regii in Gallia Cancellarii, dignitatem Musæ doctissimæ illustrarunt. Quis verò Musas & carmina Mori Angliæ Cancellarii non legit, quis ingenium his studiis excultissimum non cognovit? Quin & pluribus accepimus poëtici ingenii felicitatem, carminisq; scribendi gloriam primum iter, tum ad hoc, tum ad alia civilia munera, summosq; honores & dignitates aperuisse. Quod quidem nunquam obscurè præ se tulit Sylvius,

D. Pfeif. in [illegible] ad Nic. Reus. præfix. p. 4. oper. Anag.

5 6 7 8 9 10 11 12 13

14 vius, qui Musarum commendatione, tanquam Pegasi ala, ad Secretarii Imperialis, & Cancellarii munus, & ex eo ad summa Ecclesiæ fastigia conscendit, nec Poëtæ titulum, quamdiu in Imperiali officio ac dignitate versatus est, unquã exuit, quemadmodum ipse ad Petrum Noxetanum, Protonotarium Pontificis Rom. scripsisse legitur. Memini equidem mihi idem de versibus suis prædicare Joh. Wolfgangum Freimonium, Can-
15 cellarium aulæ Imperialis, cùm in Ratisbonensi conventu eo tempore, quo invictissimus Rom. Imperator Rudolfus, augustæ mem. Musis meis laureã cum insignibus imponeret, inter alia quæ familiariter, vir ut doctissimus, ita humanissimus mecum loquebatur, diceret, se iis studiis, quorum ego præmium ab Augusto consecutus essem, omnes honores & dignitates, cumq; ipsum locum & fortunam, in qua tum longè amplissima versabatur, jure acceptam referre. Erat autem ille Cancellarius tum in prosa, tum ligata oratione facundissimus, ut cui-
16 vis etiam expeditissimo respondere ex tempore in utroq; genere posset. Nec verò tam sublimi literariæ dignitatis fastigio
17 digniores esse videntur, quàm qui cum Regis Neapolitani Cancellario Joviano Pontano, quod suprà etiam recitavimus, literas & Musas per omnes numeros exercuerint. In manibus doctorum versantur Joachimi Mynseri poëmata, quæ Au-
18 striadum de Caroli V. Imper. maioribus inscripta, & Neccaridum, in laudem Philippi Palatini Comitis: extant ejusdem Hymni, Epigrammata, elegiæ, quibus ingenii ad omnia majora nati, gloriam assecutus, studiorum eorundem commendationem ad Cancellarii munus & honorem attulit. Inter Megapo-
19 litanos verò cancellarios celebris est Husanus, cujus elegantissima carmina, quæ in officio suo inter fluctus negotiorum exaravit, magna cum jucunditate leguntur. Legitur ejus Cygnæũ carmen, quod in lectulo jamjam receptui canturus vitę & offi-

Meib. de vit. Mynſ.

Hen. Pet. de vit. priv.

cio

cio suo recitavit. Suprà autem mentionem fecimus Johannis 20 Ficini, Hassiæ Cancellarii, optimè de hac nostra Academia meriti, quem, ut in aliis omnis eruditionis, humanitatisq; partibus excultissimū cognovimus, ita neq; in hac doctrinę elegantia non exercitatū fuisse, indicare nobis aliquot versus videntur, quos etiam in vehiculo inter eundum lusisse, ex tempore memoratur; ex quibus illud distichon etiámnum circumfertur:

Dum studiosa cohors, & rasi forcipe fratres,
Ingrediuntur iter, concipit iris aquas.

Quam quidem avitam eadem arte exercendi in itinere ingenii rationē, tu quoq;, amplissime Cancellarie, Reinharde Schefere, feliciter tenere videris, qui nunc temporis patris tibi cognominis, & avi tui materni Ficini in Cancellariatu, ut in maxima omni virtute, felicissimè successisti. Nec enim sine singulari voluptate hoc loco recordari ante aliquot annos possum, cùm fortè comes tui itineris essem, quanta ditissimæ venæ promptitudine carmina carminibus reponeres, cùm totos ferè soles, ut ille loquitur, cantando uterque componeremus. Sunt etenim eam etiam ob causam Musarum studia viro politico, & in maximis negotiis quotidie versanti non deserenda, quòd laxamentum aliquod animo seriis occupationibus defatigato afferre soleant, sintque ex earum disciplinarum genere, quæ quàm suavissimè nobiscum peregrinentur, rusticentur. Vidi equidem Sigefridum Clotzium, clarissimum duorum Principum Hassiæ Cancellarium, in comitiis Ratisbonensibus animi liberalissimè reficiendi gratia, versus pangere, mutuisq; carminum scriptionibus, tanquam amœbęis, cum nobilissimo viro, Casparo de Fürstenberg, amicissimè certare. Vidi Imperialem Cancellarium Freimonium, inter medios comitialium negotiorum æstus Lotichiana carmina in lectulo lectitare, ut

L Musa-

Muſarum ſuavitate animum refocillaret. Sed quid pluribus hanc rem ago? Infinita foret oratio, ſi ſingulos hoc loco adducere velim, qui quòd ampliſſimum virum, Marcum Gerſtenbergerum, Saxoniæ Cancellarium, & Conſiliarium intimum Electoralem etiámnum glorioſiſſimè factitare videmus, Mu-
25 ſas & Gratias cum aulicis & forenſibus ſtudiis conjunctas excoluere, & in mediis cancellis literatiſſimum Heliconem conſtituerunt. Nec enim liberalis & ingenuæ doctrinæ index certior, quàm hujus ſtudii amor. Audiat noſter, & ſequatur: imò audiat magnum Scaligerum, ducum & regum ſanguine majo-
26 rum natum. Quid verò ille? Mavult optimi carminis auctor, quàm Tarraconenſium rex haberi. At tu qui literatæ dignitatis locum obtines, fac locum aliquem apud te, principes literarum, Muſæ inveniant: tu illis, illæ viciſſim honoribus tuis honori & ornamento erunt. Alent præterea illæ, quæ Cancellario inprimis aſſiduò excolenda, eloquentiæ fontem.

Cap. XI.

De eloquentia, & linguarum ſtudio.

1 Linguam enim Cancellarii tam exercitatam eſſe omni flumine, gratiaq; ſermonum oportet, quàm proprium huic muneri præ omnibus aliis in publico loqui & orare. Quod enim in noſtræ Academiæ ſtatutis de Procancellario legitur, cùm ſcriptum ſit eum Univerſitatis Os eſſe debere: Idem de omnibus Regum & Principum Cancellariis dictũ eſſe intelligimus. Qua quidem de cauſa diſertitudo & eloquentia inpri-
2 mis ad hoc officium requiritur, plurimumq;, ut olim Cyneas, ejus beneficio ad hanc dignitatem pervenerunt, ſemperq; facundiæ præſtantia præ omnibus aliis artibus & facultatibus in
3 hoc munere primas tulit. Idq; ita fieri prudentiæ ſingularis eſſe

cenſet

censet Æneas Sylvius, eamq; tum multis de rebus commen- 3
dandam esse scribit in Florentinorum Republ. tum verò ma- *Sylv. in Eur. c. 54.*
ximè, quòd in legendis Cancellariis non tam juris scientiam,
ut pleræq; civitates, quàm oratoriam spectent, & quæ vocant 4
humanitatis studia. Quod quidem quàm optimè evenisse ei
civitati dicitur. Nam quod Pyrrhus, Epirotarum Rex, quon- 5
dam de suo Cynea prædicasse memoratur, cùm diceret, se plu- *Plut. in Pyr.*
res urbes & nationes illius eloquentia, quàm exercituum &
armorum vi occupatas habere; idem Galeatius dux Medio-
lensium, cùm gravissimum bellum Florentinis inferret, hostis 6
de hostium Cancellario Pandulpho Colenutio, disertissimo vi-
ro, crebris sermonibus usurpasse legitur, atq; ingenuè affirmas-
se, non mille Florentinorum equites tanto sibi detrimento &
fraudi fuisse, quantum unius Collenutii scripta nocuissent.
Maximus igitur in omni civilis vitæ parte eloquentiæ fructus; 7
sed in hoc munere longè amplissimus, & ante omnia alia tum
domi, tum foris necessarius usus. Nam si veteres in Ennio poë-
ta admirati illud fuisse dicuntur, cùm tria corda eum habere 8
prædicarent, quòd tribus linguis loqui didicisset. Eò profectò
admirabiliorem sese omnibus Cancellarius plurimarū lingua-
rum eloquio faciet, quò ille officio, quàm poëta, graviori, & ad
diversarum nationum ac gentium commercia paratiori, præ-
ponatur. Hanc verò multarum linguarum peritiam atque fa- 9
cundiam in Cancellario suo etiam majorum ætate, maximè
Imperatoris nostri quæsiverunt, estque inter alios celebris ea
gloria Christianus, Friderici I. Cancellarius, cujus suprà mentio- 10
nem fecimus, quem ad hanc dignitatem octo linguarum fa-
cundia potissimùm cōmendavit. Præter vernaculam enim, in
qua disertissimus fuisse memoratur, ex Thuringia ortus, tum *Ab. Stad. in*
Latinam, tum Italicam, tum Gallicam, tum Græcam, tum Apu- *Chr. sub an.*
licam, tum Lombardicam, tum Brabanticam, expeditè calluis- *1172.*

Crant. metr. lib.6.c.49. se, iisq; non aliter ac sua usus esse scribitur. Insigne veteris ætatis exemplum! quod nostro seculo imitationis facem meritò
Aur. B.c.ult. admovere debeat. Nam cùm etiam Imperii lex ab Electorum
11 Principum liberis, qui ad spem trabeæ, & dignitatis paternæ, adolescunt, plures quàm maternum sermonem requirat, erubescere oportebit Cancellarium, si infantiam exterarum linguarum afferat ad hoc officium, in quo publicus quasi Mercurius Principatus ac Imperii Suadæq; communis comitium situm est. Student quidem plerique, & perquàm rectè, vernacu-
12 la eloquentia excellere, stylumq; fori diligenter persequi, multisq; ea industria ad Cancellarii dignitatem gradum primum
l.2 ff. de orig. j. aperuit: sed non tanto pudori olim Sulpitio illud fuisse existi-
13 mandū est, quod ei à Jurisconsulto Mutio exprobabatur, cùm diceret, turpe esse viro patritio jus, in quo versetur, ignorare: quantum ruboris Cancellario ex eo obveniat, si in Latinè dicendi facultate minùs, quàm oporteat, exercitatus deprehen-
14 datur. Quod quidem reprehensum olim in Principibus Imperii à Sigismundo Cæsare ferunt, cùm nemo ex illis in conventu
15 publico haberetur, qui exterorum legatis Latinè perorantibus, eodem sermonis genere respondere posset; Quid verò de Cancellario dicemus, qui totius vitæ suæ tabernaculum in stu-
16 diis liberalibus, & in optimè dicendi ratione collocatum habere debeat, si in qua amplissimum longi laboris præmium positum esse, Fabius rectissimè scripsit, Latinè ex tempore di-
17 cendi facultate destituatur? Verùm ita vulgò fieri solet, ut quemadmodum in Legato nostro pluribus ea de re conquesti sumus, hodiernę juventutis cursus, quem in addiscendis literis
18 & linguis tenent, perperam pleruinque instituatur, cùm Latini sermonis, quem maximè & ante omnia alia studia eos callere oportebat, cultura neglecta, solius Gallicæ aut Italicæ linguæ gloriam consectentur, non secus ac si ille, quem Plato nobis nomi-

nominavit, Philoſophus, ejusq; in Repub. gubernanda divina 19
felicitas, in iſto utriuſque gentis ore ſolùm continetur. Quis
verò non rideat eorum ſententiam, qui exiſtimant, tantum ci-
vile & politicum, ut loquuntur, eſſe Gallicè loqui, Italicè ſcri-
bere, Hiſpanicè dicere; Latinam verò aut Græcam linguam ſo- 20
lis Academiis & hominibus de ſchola relinquendam? Audiant
illi velim; quod de auctore noſtro Cominæo ſcriptum eſt, qui
etſi Gallicam, Italicam, Germanicam, & Hiſpanicam linguam 21
ſciret, per omnem tamen ætatem doluiſſe fertur, quòd Lati-
nam linguam non didiciſſet, eamq; infelicitatem ſuam ſæpiſſi-
mè deploraſſe. Se verò ipſi odiſſe videntur, qui, ut cum exteris 22
ſermonem conferre diſcant, cum matre & gente ſua colloqui
de induſtria dediſcunt. Aliter ſeſe noſter ad eloquentiam mu-
neri huic neceſſariam inſtruat. Quomodo verò? ornatum ver-
naculi ſermonis, tum in ſcribendo, tum loquendo ſtudiosè ſe-
quatur, inq; eo linguam ita exerceat, ut fluminis inſtar ſuavitas 23
gravitate condita orationis maneet. Nam quod de Julio Cæſare
ſcribunt, cujus imitationem autor noſter Cominæus feliciſſi-
mè ſecutus eſſe perhibetur, cùm ſeptenas literas diverſiſſimi
argumenti ſimul & ſemel alias exararet, alias dictaret: Idem 24
noſter crebra & diligenti exercitatione aſſequetur. Qua qui-
dem facultate nihil Reipubl. poterit eſſe domi fructuoſius, ni-
hil ad exiſtimationem & auctoritatem apud Principes cun-
ctosque homines retinendam Cancellario præclarius. Maxi-
mum enim ornamentum Reipub. eloquentia, etiam in Philo-
ſophis, uti Plato ſcripſit, nedum in Principibus, & iis, qui
Principum ore funguntur. Quemadmodum ex Imperii Pri- 25
matibus ſummam ſui admirationem Patrum noſtrorum me- *Sab. in princip.*
moria, in Imperii conciliis Germanicis ſermonis facundia ex-
citaſſe dicitur Joachimus I. Brandeburgenſis Marchio & Ele-
ctor, tanta ſuavitate & gravitate, ut Cicero Germanorum fue-

Cast. lib. 3. de rit appellatus. Sed neque duntaxat sermone patrio, verùm et-
princ. Ger. virt. iam Latino disertus fuisse à Sabino nostro canitur. Quæ verò
26 appellatio Cancellarii propria esse videtur, eâ olim insignitum
Bertholdum ejus nominis, in Hennebergica illustri familia X.
Span. in Chr. Henn. accepimus, cùm Orator Imperii nominaretur, quòd in utroq;
sermone eloquentissimus Imp. Henrici VII. ætate haberetur,
à quo in Principum fastigia evectus. Multò verò magis Can-
cellarius eò totus incumbet, ut eloquentiæ laudem, si non in
27 pluribus, in ea tamen maximè lingua, quæ Reipub. majori usui
est, qualis cujusque vernacula, & qua veluti nativa totus Chri-
Albert. Gent. de act. fab. c. 16. stianus orbis, testante Gentili, hodie utitur, Latina consequa-
tur. Quod enim patrum nostrorum memoria de Wolfgango
28 Bockio, nobilissimo viro, Cancellario Friderici Lignicensis
Span. par. 2. Spec. nob. lib. 11. Ducis, vulgò prædicabant, cùm eum Silesiorum Periclem, ob
admirabilem eloquentiam nominarent, illud de nostro etiam,
in quo exemplum omnium adumbratum volumus, quàm ve-
rissimè dici posse optamus, idemq; laudis ab omnibus eidem
tribui, ut quod, de Jurisconsulto meritissimo Matthæo Wesen-
29 becio, totius Academiæ Jenensis sententia ac voce scriptum
legimus, eximia rerum prudentia, cum dicendi gravitate atq;
Lun. C. de pri. ur. const. ornatu conjuncta, rectissimè in eo commendetur. Quid verò
de Græca lingua judicamus? Nec illa extra Romani Impe-
rii forum olim habita, sed in Senatum & tribunalia vetera re-
30 cepta: ideoq; dignissima, quæ ab iis, qui in muneribus Imperii
versantur, perdiscatur. Etsi autem veteri Germanorum Impe-
rio, cùm Imperium Constantinopolitanum etiámnum hac lin-
gua floreret, major ejus usus haberetur, in legationibus & aliis
31 cum Oriente commerciis, essetq; instituto Caroli nostri Ma-
Crant. in metr. gni in certis Germaniæ scholis, ejus exercitatio ad eum finem
præscripta & ordinata; tamen ne hodie quidem viro politico,
& solidæ eruditionis cupido illa negligenda, ut si minùs: eam
loqua-

loquatur, intelligant tamen eam loquentes veteres auctores, cùm omnis ingenii & liberalioris scientiæ fontes illorum libris contineantur. Eò verò majori ornamento illa nostro erit, quò 32
pulchriùs est virum in literata dignitate constituto nihil earum rerum ignorare, quæ ad literarum gloriam pertinebunt.
Hebreæ autem linguæ peritiam, si viro politico commendare 33
velim, vereor ne Rabinum potiùs, quàm Cancellariũ instruere velle videar, cùm eam neglectui haberi, & ignorari hodie etiam ab iis videamus, quibus maximè ad Theologicæ professionis provinciam sustinendam necessaria esse videtur. Sed neque Jurisconsultò studium illius esse prætereundum, jurispruden- 34
tiæ lumen, Bartolus suo exemplo significavit, quem linguę Hebrææ cognitionem maturiore etiam ætate consectatum esse legimus. Neque impedimento ad perfectioris eruditionis gloriam, sed adjumento potiùs, & singulari ornamento scribitur Lamperto, cujus suprà meminimus, Brandeburgico Cancella- 35
rio fuisse, quòd Hebræam linguam in adolescentia condidicisset. Quid verò ad Theologicam prudentiam, quæ meritò omnibus scientiis præferre facem debet, funditus percipiendam compendiosius, quâ Cancellarium etiam præditum esse 36
inprimis oportet, ut infra ostendetur? Exterorum autem linguas, quæ à nationibus peti possunt, peregrinationis, de quâ paulò pòst, curriculum perficiet. Quâ quidem ratione veteres etiam Philosophi diversarum gentium ora per oras assecuti.
Discendæ autem præcipuè nostro eæ linguæ, quarum aliquis 37
vel ob vicinitatem, vel legationis commercium, vel aulæ studium in Republ. usus, quasq; Princeps calleat, & loquatur, cui operam navat. Sclavonicam quidem Carolus IV. Imperator tam celebratam in Imperio voluit, ut eam etiam Electorum liberis publica lege præscripserit, cùm omnium linguarum eti- 38
ámnum habeatur spaciosissima, utpote quæ universum ferè Orien-

Bar. de Guelph. & Gibell.

Hild. in d. Orat.

Au. Bull. tit. ult.

Chyt. in Vand.

Orientem, ejusq; undiquaque latera complectatur: Minùs ta-
Cusp. in Diar. men illa propter soni barbariem, teste Cuspiniano, quàm refer-
re videtur, addiscitur, præsertim ab iis, qui cum Orientali plagâ
39 parum aut nihil negotii habent. Tametsi Arabicam linguam,
quam olim etiam in Turciam propagandæ Christianæ religio-
nis gratiâ in omnibus Gymnasiis, & Academiis doceri voluit
Viennense Concilium, multò florentiorē esse in Imperio Con-
Soran. in Ot- stantinopolitano, testetur Sorantzius. Prævalent autē in Ger-
tom. c. 104. mania illæ, quas suprà adduximus, quæ etiam in Academiis,
tum ad peregrinationis, tum ad Reipubl. usum, ut & in nostra,
40 publico è suggestu docentur. Sed satis de optima, & pessima
hominis parte, ad majora, quæ facultatis studia vulgò appel-
lantur, veniamus.

CAP. XII.

De Episcopis & Sacerdotibus olim Cancellariis.

OLim antequam leges civiles ex Apuliæ latebris in lucem
revocatæ, & in Academicam cathedram à Lothario Sa-
1 xone reductæ essent, Cancellarii officium atque dignitas Sa-
cerdotibus, & Theologici studii peritis potissimùm commen-
data fuisse videtur, cùm & Archidiaconi, & Archicapellani Re-
2 gum, & Principum eo munere fungerentur, ut unà Protono-
tarii, Cancellarii & intimi Secretarii essent. Ita quidem Paulus,
quem suprà nominavimus, Diaconi cognomen in Cancella-
3 riatu Longobardorum regis retinuit, quod à sacro officio ha-
4 bebat. Eginardum autem Archicapellanum, & Cancellarium
ex iis, quæ antea dicta sunt, novimus. Nec reliquorum Impera-
torum post Carolum Magnū Cancellarii alii, quàm vel ipsi E-
pisco-

piſcopi, aut Diaconi, vel eò in ſacris ſtudiis progreſſi, ut à Can-
cellariatu Imperiali ad Archiepiſcopatum, & Epiſcopatū aſpi- 5
rarent, & in Eccleſia docendi provinciam ſuſciperent. Adelda-
gum, Ottonis I. Cancellarium, ſuprà audiviſtis: ille inſignis eo
tempore Theologus, & Hamburgenſium Archiepiſcopus, &
Bremenſium factus, Daniam ad Chriſtianæ fidei teſſeram ſu- 6
ſcipiendam concionando commovit, ex quo Apoſtolus ejus *Crant. in Metr.*
gentis nuncupatus. Ottonis verò II. Cancellariæ præfuit Hil-
depoldus, quem omnibus Imperii gratioſiſſimum ſuprà dixi-
mus; idem Theologus ad Epiſcopale munus Eccleſiæ Wan- 7
gionum atque Nemetum, ob eruditionem ſacram tranſlatus.
Adeldago autē ſuperiori tum ſtudio, tum opere divino, quàm 8
proximus fuit Otto, Epiſcopus Bambergenſis, illuſtri genere *Chyt. in Vand.*
Comes de Andechs, Henrici IV. Cancellarius. Ille enim ex Im-
peratoriis cancellis ad Epiſcopalem lituum evectus, Pomera- 9
niam ab idolorum gentilium cultu ad veri Dei cognitionem
abduxit, cujus idcirco Apoſtolus fuit appellatus, quòd in vete-
ri urbe Julina, quam poſtea Volmarus Danorum rex manu 10
bellica devaſtavit, funditusq; deſtruxit, viginti millia hominū
aqua ſalutari imbuiſſet. Nec verò ullus ferè Germaniæ Epiſco-
patus nominabitur, qui non ex Imperiali Cancellariatu unum
& alterum antiſtitem priſca ætate fuerit ſortitus, quemadmo- 11
dum infra alio loco pluribus exemplis declarabitur. Sed neque
triplex ille Imperii Archicancellariatus alia de cauſa tribus Ar-
chiepiſcopis perpetua ſucceſſione cōceſſus eſſe videtur, quàm 12
quòd literatæ dignitatis faſtigium quàm optimè Epiſcopis ac
Sacerdotibus, qui literarum ſcientia, ac divini juris peritia prę-
diti eſſe debebant, committi poſſe exiſtimaretur. At Cancella-
riatus officium, inquis, ex eo genere exiſtit, quod ſeculi fluċti- 13
bus, uti Alexander Pontifex III. ſcripſit, pleniſſimum habea-
tur, interdictum autem Canonicis conſtitutionibus eſſe legi-

14 tur, ut, qui Deo militat, negotiis civilibus quàm minimè im-
plicetur. Illum verò ejus sententiæ, quæ etiam Apostolicis lite-
c.13. ext. ne cler. vel mon. secul.
ris continetur, germanum sensum esse, tum ipse Pontifex, tum
Concilium Moguntinum confirmavit. Atqui vinculum etiam
excommunicationis expeditum in eos est, qui clericorum nu-
15 mero cùm sint, officium tabellionatus exercere aggrediantur.
Præterea verò speciatim de Cancellarii munere interpretes
disputant, ex quibus Lucas de Penna, *abstinendum est*, inquit, *E-*
16 *piscopis ab officio Cancellarii, quòd inter alia seculi negotia Principum*
sigillo confirment plerasq; literas, quibus sanguis humanus per potesta-
tem seculi effundatur, quod Canones severè prohibent. Id ipsum
17 comprobavit Johan. Montanus allegato *c. inutilem, dist. 88.* quo
c. fin. c. cler. ne cler. vel mon.
etiam clericus, quod tamen multò minoris momenti est, pro-
hibetur, ne ratiociniorum causas assumat. Illud quidem Pon-
18 tificum posteriorum decretis sancitum est, sed jam longè ante
quàm Gratianus quicquam istius juris compilasset, pervetu-
sto more ac consuetudine, uti suprà perspicuè declaratum fuit,
in Cancellariorum munere soli ferè Episcopi, Diaconi, Capel-
lani, ac Clerici versabantur, parum memores ejus sententiæ,
quam Nicephorus jam multò antè Ecclesiæ commendârat,
19 cùm scripsisset: *Spiritualem contemplationem ac studium, atq; civi-*
Niceph. hist. 3.
lem administrationem inter se non jungi. Sed neque alterius gene-
ris homines ea ætate ad hanc literariæ dignitatis functionem
20 adhiberi poterant, cùm clericorum nominibus, atque mona-
chorum claustris omnis propè literarum facultas teneretur,
neque ullum juris civilis precium, aut politicæ scientiæ cultus
21 cognitus esset. Necessitas itaque primùm ipsa sibi quasi legem
hanc constituit, cùm præter Clericos & Sacerdotes idonei alii
ferè nulli reperirentur, deinde celsitudo Archepiscopalis sum-
mo Imperii Cancellariatui magnam dignitatis lucem afferre
judicaretur. Præterea verò ea majorum nostrorum ea de re sen-
tentia

tentia fuisse videtur, quæ veterum quondam Romanorum, qui Pontificalem apicem cum summa etiam Imperii potestate, nedum cum alia quavis inferiore civili dignitate quàm pulcherrimè conjungi posse censuerunt. Quæ quidem causa erat, quamobrem Imperatorum veterum complures ad Julii & Augusti exemplum, unà Pontifices Maximi fuisse legantur; 23
Quod eodem modo non solùm præclarè sensisse, sed etiam de veteri isto ritu ad Romanos mores revocando gravissimas co- 24
gitationes suscepisse Maximilianum I. Imperatorem longè prudentissimum, inditio esse videtur ejus Epistola, quam ad 25
Paulum de Lichtenstein, Consiliarium suum scripsisse legitur. Accessit postremò veterum Principum in religione devotio, quæ ferè in superstitionem deflexit, ut, quemadmodum Impe- 26
rator Justinianus confirmavit, *se certissimè credere Sacerdotum puritatem, & decus, & ad Dominum Deum, & ad Salvatorem nostrum Iesum Christum fervorem, & ab ipsis perpetuùm effusas preces plurimùm favoris Reipubl. ac incrementum afferre:* Ita illi sibi persuasissimum haberent, sine Sacerdotibus ac Episcopis nihil rerum 27
maximarum feliciter perfici, nihil absolvi posse, sperarentq; ita demum benè prosperèq; omnia eventura, si religionis antistites consiliis ac negotiis non modò interessent, sed etiam præessent. Ex quo deinde accidit, ut sola consuetudine atq; exemplis regula illa niteretur, quam Felinus, & ab eo alii *ad §. signum,* 28
de pac. Constant. annotarunt; cùm ad verba ista: *Ego Godefridus, Imperialis aulæ Cancellarius, &c.* asscripserint: *Episcopos posse etiam Cancellarios esse.* Nam & Corsetus *in tract. de pot. reg.* qui eam sen- 29
tentiam adduxit, præter exemplum istud, juris nihil allegavit, idq; Boërius *in add. tract. de auth. mag. cons. nu. 46.* etiam animadvertit, tametsi superiorem Felini sententiam contra sui Montani doctrinā tueri studeat, adducta Baldi auctoritate, *in auth. habita, C. ne fil. pro pat.* qui idem asserit, & Martini Laudensis, *in*

l. ul. C. de Episc. aud.

Heig. p. 1. q. 4. n. 61.

tract. de constit. Princ. ac Purpurati, *in l. quæcunq., ff. de offic. ejus cui mand.* affirmans eam rationem in Galliæ id ætatis observari. Sed quid de interdicto Canonico pluribus interpellas? Quàm mul-
30 ta alia sanctus ille Dei miles contra Canonem suscipit? Quid severiùs vetitum, quàm ne arma militaria ferat Clericus, cujus
c.23.q.8. Amb. c.3. non pila.
munimenta esse oporteat, orationes, fletũ & lacrymas, quan-
31 doquidem solius terrenæ potestatis sit, terram defendere, de præliis tractare, nihilque magis contrarium professioni Sacerdotum existat, quàm secularem militiam exercere? At quantus numerus ex omni Episcoporum ætate, qui bellatores potiùs, quàm oratores esse studuerunt? Nam & ille, quem sæ-
32 piùs nominavimus, Christianus Cancellarius Imperialis, & Archiepiscopus Moguntinus, idcircò Christianissimus à Pontifice Romano proclamatus esse cognoscitur, quòd ducto in Italiam exercitu, equo insidens, ac thorace æneo indutus, capite
33 aurea galea incluso, clavam trinodem more Herculis manu fortissima vibrasset, novemq; uno prælio robustissimos hostes dextera sua obtruncasset, nobilibus verò equitibus octodecim omnes ex ore dentes excussisset. Dignissimus profectò tanto
34 nomine heros, qui, uti Canonici scriptores ipsi de eo prædica-
Crant. in met. Ab. Stad. in Chr.
runt, tot & tantas scortorũ copias sub pellibus suis habebat, ut etiã totius Cæsareæ expeditionis impendia, quæ tamen longè maxima erant, solo istius comitatus stipendio superaret. Sed de
35 his & similibus Pontificum ac Sacerdotum bellis alibi libro-
36 rum copiosiùs: Nunc verò duntaxat hoc declaratũ volumus, quod paulò antè diximus, etsi civilibus negotiis Sacerdotali ordini interdictum sit, multa tamen ejusmodi fieri, quæ voci
Steph. lib. 4. de jur. c. 3.
Canonum ac Decretorum omnium sententiæ vehementissi-
37 mè repugnent. Tametsi autem longè alia sententiæ illius Apo-
38 stolicæ mens ac intellectus sit, quàm vulgò Canonica interpretatio præ se ferat, neq; minus civilia, &, uti appellant, secularia offi-

officia, muneraq; & dignitates, quatenus rectè, legitimè, pieq;
adminiſtrentur, ſummo ordinatori Deo, quàm ſacra ac Eccle-
ſiaſtica munia probentur: non tamen abs re eſſe videtur, quod 39
Robertus Ganguinus compertū à Gallis ſuis plurima rerū ob-
ſervatione eſſe memorię prodidit. Quid verò illud? *Plus plerun-* 40
que, ait, *incommodi fraudisq; ex eo in Remp. redundaſſe, ſi Sacerdotes*
negotiis ac conſiliis rerum ſecularium adhibiti fuerint, quàm ſi ex ſeculi
nobilitate prudentes viri adminiſtrationibus civilibus præficiantur.
Quamobrē verò? Libet cognoſcere reliqua: *Illi, neſcio, qua inſa-*
tiabili (auctoris verba ſunt) ambitione omnia ſibi vendicant: Hi verò
plebis miſerii, & communitatis detrimentum ſuum eſſe rati, Reip. benè,
ut poſſunt, conſulunt: illi faſtum ac pompam ex dignitate ſua metientes
eò audacius divitias congerunt, quò minùs ultionem timent Eccleſia-
ſtica libertate protecti. Hi, ut opes ſuas cum Republ. conjunctas eſſe non
ignari, ex publico incommodo privatum quoq; augurantur. Nam qui 41
res ex Reipubl. ſtatu conſiderat, ille eas ſine his nequaquam ſtare poſſe
intelligit. Hæc quidem ille de ſuis Francis, quæ ſuâ ſententia
confirmaſſe legitur Johannes Montanus, Cardinalis Albien-
ſis Conſiliarius; ſed eandem quoque aliarum nationum gen- 42
tiumq; ſententiam eſſe, vel ex eo perſpicuum eſſe poteſt, quòd
in pleriſque regnis Cancellarii dignitas ad homines politicos
hodie ſit revocata. Nam & in Imperiali aula pro antiquis Ca- 43
pellanis, Diaconis, reliquisq; Clericis ac Sacerdotibus Juriſpe-
riti atque politici homines ex ſeculari ordine huic muneri à 44
tempore Rudolfi I. utplurimùm adhibiti, excepto Archican-
cellariatu, qui in Archiepiſcopali ſede, more majorum, jure he-
reditario permanſit. Nam ille quoque, quem ſuprà aliquoties
oſtendimus, trium Imperatorum Cancellarium, legalis diſci- 45
plinæ Doctor extra cleri chorum in civili foro vixit, aliiq; & an- 46
te & poſt eum in eadem dignitate ex politicorū numero, quos 47
Seculares vocant, verſati annotantur. Quid verò in Gallia? ve- 48

Rob. Gang. lib. 9. hiſt. Fr. c. 3.

Ioh. Mont. de auth. mag. conſ. n. 46.

terum ævo non aliter, quàm in Germania, Galliæ Cancellariatu Archiepiscopi & Episcopi fungebantur. 49 Nam & Dagoberti Regis ætate Odoenus, Rothomagensis antistes, in eo munere apud Ganguinũ constitutus fuisse legitur: Non tamen, quemadmodum in Imperio nostro, perpetua ista dignitas, & hereditaria in certis Ecclesiasticis præsulibus perseveravit, sed ab aliis ad alios antistites precariò trãsiit. 50 Modò enim Archiepiscopus Remensis, prout Episcopus Parrisiensis, modò Archiepiscopus Senonensis, modò Arelatensis, utpote Petrus de Ferrariis, cujus Jacobus de Belviso meminit, modò alii ex aliis Episcopatibus assumpti. 51 Ac se triginta quidem ejus regni Cancellarios ex antiquitatibus commemorare posse testatur Bodinus, qui in Cardinalium cœtum, aut in collegium Pontificum fuerint cooptati, 52 magno profectò argumento, Pontificem Romanum illud eadem ratione summo studio apud Gallos egisse, ut collatis maximis dignitatibus, sibi devinctissimos eorum Cancellarios, quos è clero ipsius habebant, reddiderit. 53 Sed posterioris ætatis prudentiam, quàm periculosum illud Reip. esset, pervidisse, atque idcirco ad civilem ordinem summam dignitatem regni sui deduxisse, tum Morvillerius ipse noster, tum alii quàmplurimi civiles, & togati homines, qui cum Hospitale extra clerum in hoc munere versati, exemplo & documento 54 fuerunt. 55 Similiter in regno Poloniæ, cùm ab antiquis temporibus sacro ordini, tum Cancellarii, tum Vicecancellarii munus esset collatum, soliq; ferè Sacerdotes, teste Cromero, utraque dignitate fungerentur, posteriore tempore sancitum peculiari lege fuit, ut alteruter eorum sacri, alter profani, ut Episcopus historicus loquitur, ordinis haberetur; 56 Quam quidem legem non admodum antiquam auctor nominat. Sed eandem etiam mutationem ex Gallico scriptore cognoscimus. Ille enim Gnesniensem Pontificem tradit, sese perpetuum olim &

Gang. in Chro. Gall.
Boër. in add. d. loc.
Iac. de Bell. in proœm. auth.
Com. lib. 1.
Crom. lib. 2. Polon.
Bod. de Republ. lib. 2. c. 1.

& hereditarium Cancellarium Poloniæ tulisse, ideoq; Regibus 57
necesse fuisse Procancellarium arbitrio suo creare, qui nulla jurisjurandi obligatione Romanis Pontificibus teneretur. Verùm Gnesnensi antistiti omnem postea nova lege ademptam 58
istam dignitatem esse, remq; ita plerunque ordinatam, ut magnus Cancellarius ex ordine politico, Vicecancellarius è clero legeretur, multa successionis exempla demonstrare videntur. Nam & in diario Cuspiniani legitur, ad eum modum ex nobilitate equestri Christophorus Schidlowitz, Cancella- 59
rius magnus apud Sigismundum Regem eo tempore fuisse, *Cusp. in diar.*
cùm Viennæ Maximilianum Imperat. tres potentissimi Chri- *an. 1515.*
stiani orbis Reges, Ungariæ, Bohemiæ, & Poloniæ convenirent: Viceccancellarius autem ibidem annotatus Petrus Epi- 60
scopus Premisliensis, qui etiam nomine Regis sui in eo conventu oravit. Nostra verò memoria tum literis, tum armis 61
summoperè inclaruit apud Stephanum Regem, ejusq; successorem, Johannes Zamoscius, qui hoc officium cum Castellani *Heidenst. de*
Cracoviensis, & cum Generalis militiæ præfecturâ conjun- *bell. Mosc. l. 2. Chytr. l. 29. Ch.*
ctum habuit. Nec aliter in Daniæ regno politicorum, & quidem nobilium ordo ad se idem officium revocavit. Quemadmodum etiam in regnis & Principatibus aliis factum est. Nam 62
cùm olim in Anglia non pauciores, teste Bodino, quàm in Gallia Cancellarii ad dignitatem Cardinalium veherentur, ea- 63
dem tandem mutatio ordinis secuta esse perhibetur. Quæ quidem res non gravissima ratione carere videtur. Cùm enim jamdiu haud obscurè animadversum esset, Pontificem Roma- 64
num sibi tanquam homines ligios obstrictos habere omnes Archiepiscopos, & Episcopos, totumq; adeò clericorum ordinem ad ipsius nutum, tanquam ad numinis sui voluntatem cuncta agere, cuncta dicere, idq; omniũ Imperiorum, regnorumq; libertati valdè periculosum existeret, prudentissimè id 65

genus.

Ant. Fulm. Brut. in c. de crim. sacril. genus homines ab ea provincia fuere remoti, quæ omnium rerum arcaniora in regnis complectitur. Quod quidem posterioribus temporibus eò magis necessarium rebus communibus visum fuerit, quò graviores de regnorum jure cum Ponti-
66 fice Romano ab omnibus ferè totius Christiani orbis Regibus & Principibus contentiones susceptæ. Quàm verò infidi suis *Mut. in Frid.* Imperatoribus & Regibus multi in hoc officio fuerint, in Petro de Vineis videre licuit, qui ideò in custodiam missus, quòd
67 inter alia delicta contra Fridericum Cæsarem conjurasse cum Pontificiis argueretur. Venêre autem in discrimina eandem ob causam olim in aliis regnis quàmplures, cùm secundum
68 Servatoris nostri oraculum, duobus dominis bona fide servire non potuerint. Ita enim olim Angliæ regnum in manum ac potestatem Pontificis Rom. pervenisse scribitur, cùm Rex Johannes à Cancellario suo persuasus, qui Episcopus erat, præ- *Bod. lib. 1. de Rep. c. 10.* sentibus aliis sex Præsulibus, regni proprietatem sui Innocentio III. fide jurata, offerret. Quam potentiam ac dominatum Papæ sui, successores Cancellarii, itidem Episcopi, ope ac opibus suis quàm validissimè conservarunt, qui propterea, ut jam antè dictũ est, ferè omnes galeris purpureis exornati fuerunt, donec eruditissimus Morus, Henrici VIII. Regis Cancellarius, fiduciæ Romanæ vocem primus opposuerit. Quantum
69 verò detrimenti Germaniæ nostræ ex eo allatum fuerit, quòd *Preber. Germ. rerum tom. 2.* ii, qui Servi Servorũ juramento obligati, spem Episcopatuum consequendorum habuerant, in secretioribus Imperii scriniis olim versabantur, perspicuum ex tot veterum querelis est, quæ *Mart. Mejer in Epist. ad Sylv.* de gravaminibus, ac oneribus Imperii habitæ leguntur. Cùm enim, ut Martinus Mejerus, Cancellarius Moguntinus, scriptum reliquit, mille modi excogitarentur, quibus Romana se-
70 des à Germanica natione tanquam à Barbaris, secundum ver- *l. 1. C. de comm.* ba Imperatoriæ legis, aurum & argentum subtili ingenio extrahe-

traheret, non ſolùm conniventia, verùm etiam ſtudium & diligentia eorum plurimùm in eo veliſicata Pontificis gratiæ eſt, qui cùm in Imperii puppi ſederent, ad Romanum ventum 71
omnia ſua vela explicabant. Quo quidem animo erga Imperium Germaniæ etiam in officio Imperiali Sylvius, cùm à Secretis conſiliis eſſet Cæſaris, fuiſſe videtur, uti ex ſcripto illo, quod ſuperiori Martini Epiſtolæ remiſit, non obſcurè perſpici- 72
tur. Quemadmodum illam rem optimè intellexit poſteriore ævo doctiſſimus vir, Johan. Wimphelingius, eamq; Alberto Brandeburgico, Archiepiſcopo Moguntino, & Archicancellario, literis, quæ etiámnum in manibus noſtris ſunt, aperuit.
Nam quod in proverbio eſt, & à Philoſophorum magiſtro al- 73
legatur, graculus graculo aſſidere ſolet. Quod quidem incommodum etiam Lotharii Saxonis heroicis conatibus objectum 74
fuiſſe legitur, quò minùs veteris Imperii priſtinam poteſtatem, & gloriam, ut conſtituerat, poſtliminio Româ reduxerit. Quis verò impedimento fuit? Erat id ætatis magna ſanctimoniæ, & doctrinæ opinione Bernhardus, Monachorum Pater, quem cùm in comitatum, & conſiliorum gubernationem Cæſar aſ- 75
ſumpſiſſet, cuncta vehementiſſimè diſſuaſiſſe dicitur, quæ pro majeſtate Imperii recuperanda ad imminuendam Pontificiæ ſedis potentiam ſpectare videbantur. Nec patrum noſtrorum ætate Mercurinus Magnus Hiſpaniæ apud Carolum V. Cancellarius, aliam ob cauſam à Clemente VII. Pontifice primùm Protonotarius, deinde Cardinalis creatus legitur, quàm ut per eum omnia, quæ vellet, ab Imperatore impetrare ac obtinere poſſet, quemadmodum in commentariis Fronſbergii memoriæ mandatum habetur. Quapropter graviſſimæ cauſæ majorum iſtæ fuiſſe videntur, quamobrem à Clericorum ordine, & 76
ab Epiſcopis, & Sacerdotibus ad homines politicos muneris iſtius functio fuerit tranſlata, ad quos etiam jure pertinere cen-

N ſetur.

Inter Epiſt. Sylv. tr. de mor. Ger.

Freh. in tom. 2. rerum Germ. Reſp. & repl. ad Sylv.

Sp. in Chron. Querf.

Comm. de reb. Fronsb. lib. 8.

77 ſetur. Ita enim non modò à Romanis, qui, ut ſuprà demonſtra-
tum pluribus eſt, nullos alios, quàm juris civilis peritos huic
officio adhibebant, verùm etiam ab inſtituto regni Iſraëlitici
78 acceptam illam rationem, modumq; habemus. Quin & Bar-
bari hodie intelligunt Cancellariatum politicum munus eſſe,
79 & ad politicos viros pertinere. Turcæ enim ſuos Cancellarios,
Geufr. de Tur. regn. gub l. 1. quos ſuprà diximus, non ex Sacerdotibus ſuis, quos Taliſma-
niar & Meſen dicunt, ſed ex laicorum ordine habent, proximos
Henning. in Liv. Chr. à Beglerbeiis. Et Moſcovitarum Sollikan (ita enim illi Can-
cellarium nominant) ad Polonorum morem ex equeſtri tribu
habetur, qui non modò literis iis, quas cultura gentis ferre
80 conſuevit, ſed etiam armis maximè exercitatus. Quibus qui-
dem de cauſis, etſi ex ſacro ordine neque Epiſcopum, neq; Ab-
Nov. 6. c. 2. batem, neque Presbyterum; neque Sacerdotem; neque ex re-
formatis Eccleſiis doctorem, ac concionatorem & paſtorem,
huic civili muneri admoveri conveniat, quos, uti Juſtinianus
Imperator edixit, ſuis Eccleſiis inhærere oportet: idq; ipſi ve-
ritatis ſtudioſi Epiſcopi fatentur cum Syneſio Cyrenenſi anti-
ſtite; qui, *velle*, ait, *civilem poteſtatem cum Sacerdotio conjungere,*
eſt non miſcenda commiſcere: tamen Cancellarium noſtrum ſacri
81 ſtudii expertem eſſe nolimus. Quid enim omnis aliarum ar-
tium & diſciplinarum ſcientia, ſine Theologica prudentia?
umbra & inanes atomi. Ab illa verò pietas, quæ omnibus con-
ſiliis, & negotiis fructuoſa: ab illa omnis virtutis, & juſtitiæ, cu-
jus Sacerdotem eſſe oportet Cancellarium, regula, & norma
82 certiſſima. Præterea autem cùm ille, ut antè dictum eſt, cor, &
Boër. de auct. mag. con. n. 23. oculus Principis ſit, ſit, ut Boërius loquitur, frenum, & dux
omnis conſilii, qui præ omnibus aliis noſſe debet, quæ in inti-
mo Regis animo penetralia, & arcana exiſtant: nihil autem,
aſſeverante Juſtiniano Imperatore, lumine clariore fulgeat,
quàm recta fides in Principe, neceſſe profectò omninò erit,
etiam

etiam in hac parte Cancellarium tanquam Principis ducem, 83
quàm optimè præire & prælucere, non modò veræ religionis
studio, & intellectu, verùm etiam fidei, & pietatis fructu. Nam *Plato in Crat.*
cùm alterum & quidem firmissimum Reipubl. vinculum reli- *Polyb. l. 6. de Mil. Rom.*
gio sit, nullo modo carere ejus studio poterit, qui in guberna- *Cic. 1. Ver. 1.*
tione civili versatur, ut ipse vel minimùm pervidere, ac cogno-
scere possit, quæ veritati divinæ maximè consentanea doctri-
næ, quæ eidem contraria habeantur; quæ in Republ. sententia 84
toleranda, quæ emendanda, quæ repudianda. Nec enim in ea
re similem Cujácio Jurisconsulto, Morvillerium nostrum esse
velimus, qui, quoties in controversiam religionis inciderat, di-
cere solitus esse scribitur, nihil ad edictum Prætoris pertinere.
Laudatur contrà meritò à Luthero, Georgius Pontanus, Saxo- *Luth. in serm. conviv.*
niæ Cancellarius, quòd summam diligentiam cognoscendis
religionis disceptationibus adhibuerit, ut non modò sese ipse,
verùm etiã Principem suum rectiùs de controversiis ejus tem- 85
poris informare potuerit. Idem fecisse Simonem Pistorium, 86
clarissimum Cancellarium, Albinus testatum reliquit. Et de
Lamperto Hildesheimius scribens: *Erat*, inquit, *domi Theolo-*
giæ, & sacrarum literarum studiosissimus; ita ut negotia controversa 87
in religione rectè intelligeret, quibus sæpissimè etiam est adhibitus.
Cùm enim non raró usu venire nunc ætatis illud soleat, quod
Zamoscius Magnus Poloniæ Cancellarius dixisse fertur, ut 88
in comitiis, & conventibus Imperii de religionis articulis plu-
rimum tractetur: Non certè earum rerum imperitum esse
oportet Cancellarium, qui in comitiis tanquam athleta in
suâ arenâ esse consuevit. Omitto congressus, & synodos,
in quibus tum domi, tum foris, Cancellarius plurimum si ve- 89
lit, valet, cùm nunquam non apponendus Theologo politicus,
& Jurisconsultus esse videatur, ut eandem operam eidem na-
vet, quam olim Hieronymus Schurfius ipsi Luthero in con- *Pol. in v. Luth.*

 ventu

ventu Wormatiensi navâsse prædicatur. Sed longè majus, imò maximum Cancellariatus officii meritum erga Ecclesiam est, *Osi. in hist. Eccles.*
90 quod non modò historici, sed ipsi Theologi summis laudibus efferunt, quòd per Saxoniæ Cancellarium, Georgium Pontanum, tanquam per ultimam Evangelii tubam, quæ per omnes terrarum orbis partes insonaret, in comitiis augustissimis Augustanis confessionem, quam vocamus Augustanam, clarissima voce Cæsari, & omnibus Principibus, ac ordinibus Imperii promulgari Deus voluerit. *Dres. mill. 6.* Multis itaque modis Theologica
91 scientia nostro erit necessaria, ut, quod de Friderici I. Regis Daniæ Cancellario, Ditlevo de Reventlob, summoperè celebratur, veræ doctrinę propagationem quàm maximè juvare apud Principem, ejusq; incrementum provehere felicissimè possit, quod quidem Deo, & Ecclesiæ, & Reipubl. se inprimis debere noverit. *Sp. p. 2. Nob. pet. c. 15.* Imò verò præstet idem studium ac operam Ecclesiæ, & Reipubl. quam patrum memoriâ Ludovicus Krempius de Freudenstein; quem Nestorem Comitum Oetingensium, & Jurisconsultorum principem Giphanius appellavit, præstitisse celebratur, cùm contra Tridentinum Concilium perquàm egregiè scripserit, idq; ex fundamentis Theologiæ gravissimè refutaverit. *Giph. in praef. Hom. Sp. in sp. nob. d. loc.*

CAP. XIII.

De Jurisprudentia.

SEd satis de divino studio: reliqua jurisprudentia est, quæ sine omni controversia inter omnia necessaria huic muneri
1 cum laude obeundo studia primas tenere judicatur. Quæ etiã causa est, quamobrem ex Academiarum cathedris antecessores, tanquam huic muneri ob peritiam juris civilis quàm maximè idonei, accersantur; multiq; cum publica docendi provincia,

vincia, officium aulici Cancellarii unà sustineant. Quod fieri 2
in Baltbicâ Academiâ vidi, cùm apud Megolopyrgensium Du- 3
cem Michaël Crassus, primarius juris Professor, & apud vici-
num Pomeraniæ Principem, Ducem Bogislaum, qui Bardæ au-
lam suam collocatam eo tempore habebat; Henricus Camera- 4
rius collega ejus Cancellariatu fungeretur. Alterum tamen
ab altero plurimùm sæpiùs impediri officium itidem animad-
verti, neque abs re esse, quod Justinianus scripsit, duabus rebus
necessariis unum hominem sufficere non credendum. A sug-
gestu autem juridico complures felicissimo gradu ad hanc di-
gnitatem pervenerunt. Nominavimus suprà Adrianum Albi-
ni, Marchiæ Cancellarium, qui ex Academiæ Francofurtensis 5
cathedrâ ad eam dignitatem vocatus. Quis verò Simonem
Pistorium ignorat, qui cùm juvenis in Italiâ celeberrimorum
doctorum auditor fuisset, Lipsensem Academiam publicâ le-
gum professione plurimùm postea illustravit, ex qua invitus
etiam, ut ipse scripsit, ad Cancellariatum Saxonicum fuit acci-
tus. Ita autem ille: *Factus sum, inquit, non parùm invitus Cancel-* Alb. in Ch. Misn. sit. 26.
larius Illustrissimi Principis Saxoniæ, D. Georgii, maluissem enim va- 6
care professioni, & fortè majori cum gloriâ, sed favor judicium, & do-
ctrinam potentia superavit. Idem verò postea Georgio Duce de-
functo, Electoralem Mauritii, Ducis Saxoniæ, Cancellariatum
præclarè administravit. Ex eâdem professione ad Cancellaria- 7
tum in electorali Palatinatu progressus Florentius de Ven-
ningen; cùm in Heidelbergensi Academiâ aliquot annos do-
cuisset, editisq; aliquot consiliorum voluminibus, Phœnicis
nomen, ut paulò antè dictum est, meruisset. Et in Saxonia cele-
bris nominis etiámnum est Melchior ab Ossa, qui antequam
Ducis Georgii Saxoniæ, ac deinde Johannis Friderici Electoris 8
Cancellarius fieret, à militia & castris ad studia regressus, pu-
blicè jura in Academiâ Lipsensi docuit, & è cathedra professo-

ria itidem ad eam dignitatem conscendit. Notus ex eodem lo-
9 co progressus Udalrici Zasii, notus Mynsingeri, quorum uter-
que in Friburgensi Academia jura docuerunt. Eadem in Wite-
bergensi docuit nobilissimus Jureconsultus Eberartus de Weic-
he, qui etiam ad prius suum suggestum, cùm ex Holsatiæ
Cancellariatu, quo apud Illustrissimum Ducem Adolphum,
Friderici II. Regis Daniæ perfunctus erat, sese in celebritatem
Academicam recepisset, maxima studiosæ pubis cum lætitia &
gratulatione revertebatur, ex quo rursum ad Senatũ aulicum,
10 & ad idẽ officiũ revocatus. Rectè n. exemplo veteris prudentię
illud ita instituitur, ut, quemadmodum olim ex jurisperitorum
collegiis scriniorum magistri, & præfecti prætorio: Ita hodie
ex Jurisconsultorum schola consultissimi quiq; Cancellariatui
Proœm. Inst. in fin. adhibeantur. Nam & illud inter alias Reipubl. partes Justinia-
nus studiosissimis juris sui cultoribus promisisse legitur. Sed
11 quid rem exemplis obruam, quorum copia neque nostris ho-
12 minibus deest? Cùm enim, quemadmodum de Gallię suę Can-
d. tr. de auct. mag. const. n. 8. cellario scripsit Montanus, præesse eum excellenti justitiæ tri-
bunali, idq; moderari oporteat, qui huic muneri præficiatur,
summa profectò juris scientia ab eodem requiritur, ut quod de
Hippocrate tanquam perfectissimo suæ artis magistro Macro-
13 bius prædicavit, idemq; de auri ponderatore, quem Zygosta-
l. 2. C. de pond. ten appellârunt, Imperator Julianus postulavit, in juris & æqui-
tatis sententia dicenda, neq; fallat unquã, neq; fallatur. Quam
quidem tam absolutam artis cognitionem consequi feliciùs
14 nemo poterit, quàm qui in ejus professione quotidie versetur,
totiusq;, ut Tullius loquitur, vitæ suæ tabernaculum in ea di-
Vlp. l. inter 31. ff. de solut. sciplina collocarit. Est tamen & hîc verbum illud Ulpiani non
prætereundum, cùm scripserit inter artifices esse longam diffe-
15 rentiam & ingenii, & naturæ, & doctrinę, & institutionis. Nam
huic

huic muneri non omnes, etsi in eodem ludo educati sint, na-
turâ appositi habentur, quod etiam in Consiliario suo rectè a-
nimadvertit Hippolytus: *Fit etiam sæpè naturæ*, inquit, *dona sua
inter mortales partientis decreto, ut idem, quamvis excellenti ingenio
præditus vir, non omni negotiorum generi aptus, neq; satis feliciter sese* 16
variis hominum ingeniis & studiis accommodet. Utrumq; igitur
concurrat necesse est. Quod etiam Theologorum princeps in 17
suæ ætatis duobus collegis Jureconsultis animadvertisse scri-
bitur (utrumque antea etiam nominavi) in Georgio Pontano, *Luth. in coll. tit. 64.*
& Hieronymo Schurfio, quorum ille naturâ videbatur ad civi-
vile munus, forumq;, & æquitatem gubernandam tanquam
naturæ digito factus, hic etsi arte, & subtilitate ingenii emine-
ret, eam tamen dexteritatem, & in praxi felicitatem vix sum-
mis viribus assequi poterat. Tametsi itaque Baldi scientia sit, 18
quem nihil ignorasse Tiraquellus scribit, nisi simul naturalis *Tiraq. in l. 2. Con gl. 1. p. 2. n. 47.*
promptitudo quædam, & civilitas ingenii eam comitetur, pa-
rum apta ad Cancellarii officium esse videbitur. Solet autem ea 19
re utplurimùm ex Consiliariorum & assessorũ munere, quo-
rum prudentia jamdiu rerum usu, & experientia fuit exercita-
ta, & confirmata, quàm maximè idoneus ad Cancellarii mu-
nus legi. Qui quidem gradus ad istam dignitatem proximus.
Et nostrâ memoriâ viros ea dignitate dignissimos, ex Imperialis 20
Cameræ consessu accitos cognovimus. Vocatus enim inde Jo-
achimus Mynsinger ad Julii Brunsvicensis Ducis Cancella- 21
riam: vocatus Johannes Wolfgangus Freimonius, ex eodem
collegio ad Imperialis Cancellarii officium. Unde verò prove-
nire magis idonei possint, quàm ex eâ curiâ, quæ non modò 22
privati, sed & publici juris summa officina, & quasi Astreæ,
ac justitiæ divinæ sedes, ac domus est? Nam Cancellarii pru-
dentiam non modò in privati, sed etiam præclara publici juris 23
cognitione consistere oportet, in quo tamen studiorum gene-
re mul-

re multorum sæpè diligentia etiam antiquis temporibus desi-
24 derata. Nam in tanto veterum Jurisconsultorum numero u-
l. 2. ff. de orig. jur. tit. 46. nus propemodum Tubero recensetur, quem doctissimum ju-
ris & publici & privati habitum fuisse Pomponius prædicavit.
Unde verò ea studii hujus longè utilissimi & maximè necessa-
rii infrequentia, unde ista desertio & solitudo? Ex eo videlicet,
quòd tum ad fori usum, & privatam utilitatem plerique studia
25 sua conferrent; tum quòd illud abstrusius, & inter Reip. κρύφια
haberetur, magisq; majorum traditione, quàm scriptis conti-
neretur, ut, quemadmodum Plinius secundus de jure senato-
Plin. l. 8. Epist. 14. rio testatur: *Non auribus modò, verum etiam oculis, minores à natu*
26 *majoribus discerent, quæ facienda, mox ipsi, ac per vices quasdam alii*
aliis traderent, essetq. suus cuiq. parens pro magistro, aut cui parens non
Halic. lib. 2. antiq. *erat, maximus quisq. & vetustissimus pro parente.* Quod etiam Dio-
nysius de Censoriis commentariis perhibuit, quos à patribus
accepisse per manus filios, & ipsos pari cura posteris mandâsse,
27 haud secus ac sacra paterna, & gentilia. In vulgus itaq; minùs
Cic. l. 1. de leg. Cabot. disp. 1. l. 1. c. 1. notum jus publicum erat, teste etiam Tullio, quòd ejus usus
vulgo non adeò necessarius esse videretur, minorq; ejus rei cu-
28 ra, quòd de eo responsa à prudentibus aut nunquam aut ad-
Plin. d. l. 8. Epist. 14. modum rarò peterentur. *Quotusquisq. enim,* exclamat Plinius,
tam patiens, ut velit discere, quod in usu non sit habiturus? Scripsêre
tamen quidam ex veteribus de eo particulatim aliquid, uti Ju-
29 lianus Cæsar de jure Pontificali. Quem secutus Labeo, cujus
sexaginta octo libri de verb. Pontif. allegantur. Secutus Nera-
tius, qui Quæstiones Pontificales edidit. Scripsit item Appius
Cab. d. loc. Pulcher de jure augurali. Et Varronis libri, quos Antiquitatū
30 inscripsit, magnam partem juris publici continuerunt. Poste-
d. Ep. 14 & l. 1. Epist. 22. riore verò ævo à Plinio Tit. Aristo Jureconsultus peritissimus,
& privati & publici juris prædicatur, in quo quidem exemplū,
& speculum nostri Cancellarii positum esse velim, ut idem dici
de

de ipso, quod ibi legitur, quàm verissimè possit. Quid verò de eo Plinius? *Nihil*, inquit, *illo gravius, nihil sanctius, nihil doctius, quàm peritius ille & privati juris, & publici, quantum rerum, quantum exemplorum, quantum antiquitatis tenet? nihil est, quod discere velis, quod ille non docere possit, mihi certè quoties aliquid abditum quæro, ille thesaurus est.* Non profectò ovum tam simile ovo est, ut Comicus loquitur, neque lac lacti, quàm noster huic esse debebit. Quærimus enim eundem thesaurum in Cancellario, ut nihil omninò sit eorum, quę Principem nosse oportet, quod ex eo non peti possit. Nosse autem ante omnia juris publici rationes oportet, in quibus βασιλική, ut Plato ait, ars artium omnium, quæ rectè imperandi est, ut Chrysostomus loquitur, consistit. Contingit autem illud etiam hodie, ut privati quidem juris quàm plurimi doctores peritissimi habeantur, utpote in quo aurea causidicinæ messis sita est, quando, uti Baldus gloriatur, aliquot millia aureorum per unam legem quandoque comparari possint, insignis verò contrà juris publici ignorantia etiam in illis nonnunquam deprehendatur, qui in Reipubl. administratione versentur. Quorum quidem se vidisse in aulis plures, eosq; primas tenentes fatetur successor Andreæ Pauli, minimeque illos probari scripsit non ita pridem idem Waremundus. Sed neque probavit olim eos Plato, verùm imperitis naucleris comparavit, quòd ut illi navem, ita hi Rempubl. sæpiùs evertant. Nihil verò ejus rei intelligunt, qui sibi præsumunt ex privati juris scientia publici quoque juris fiduciam. Quibus etiam superioribus annis oblocutus Vincentius, cùm scripserit, posse quidem eum, qui in privato jure versatus sit, ignorare jus publicum, non verò posse ignorare privatum, qui in publico. Nec enim eadem utriusque ratio, non eadem natura, non indoles, quemadmodum Waremundus illud rectè annotavit, cùm disputaverit longè aliam naturam, rationem ac

31 32 33 *l. 2. C. prof. oc.* 34 *War. de Er. de fœd. l. 1. n. 204.* *Plat. in polit.* 35 *Vinc. Cab. li. 2. disp. c. 1.* 36

War.d. lib. n.104. regulã æquitatis esse in conventionibus, pactionibus, & trans-
actionib. publicis, quàm in privatis; & nos passim in nostra Re-
publ. idem multis argumentis & exemplis docuimus. Hîc ita-
que verè politicum se noster ostendet, si, quę juris publici sunt,
37 exactissimè teneat, si quæ tum ad pacis, tum ad belli tempora
pertinent, cognoverit, omnium Imperiorum, regnorumque
jura, omnia majestatis calleat, si, quę officia magistratuum, quę
dignitatum & honorum ratio, quæ ratio successionis, quæ ele-
ctionis in principatibus, si, quæ ad fœdera, ad amicitias, ad so-
cietates, ad vectigalia, ad tributa, ad immunitates, &, ut sum-
matim dicam, quæ ad universum statum Reipub. attinent, tan-
quam in digitis numerata habeat. Quàm verò turpe foret in
Imperii atq; Principũ cancellis, & Senatu versanti, decreta, &
Heig.p.1.q.4. n.1. Imperii recessus, quos vocant, & quam stabilimentum Reip.
dicunt, Auream Bullam ignorare, ignorare cætera jura, & pri-
38 vilegia, moresq;, & consuetudines? Quæ quidem veterum in-
scitia, & negligentia fuisse videtur, qui Imperium Romano-
Rad.v. lib.3. de gest. Frid. c.10. Germanorum ferè passi fuerant Pontificis beneficium fieri,
quemadmodum Friderici I. ætate in conventu Norico ea de
39 re gravissima contentio legitur excitata, cùm Reinholdus Im-
perialis Cancellarius, diligentiùs inciperet jura Imperii contra
literas Pontificias interpretari & tueri. De quâ etiam majorum
incuriâ multi sæpè Imperatores, qui & in conservandâ, & revo-
candâ Imperii auctoritate, vigilantiores erant, conquesti esse
Sylv. Epist. 111. leguntur. Quapropter, quod Sylvium in Mariano Sozino Ju-
40 reconsulto commẽdasse legimus, cùm scripserit ad Casparum
Slickium Cancellarium, eum non modò in utroq; jure, verùm
etiam in omni genere disciplinarum, atq; scientiarum, ita ver-
satum esse, ut versutias, non quò exerceat, sed quò caveat,
41 quaslibet norit: Idem à nostro requirimus, ut civiles omnes
astus, & solertias, atque circumventiones perspicere, iisq; oc-
curre-

currere opportuna prudentia possit, neque sibi accidere facilè patiatur id, quod Gallos suos multoties conquestos esse scripsit Bodinus, cùm dicerent, se ab Hispanis publicis in conventionibus & fœderibus nunquam non esse delusos, & circumventos, magno argumento, publici juris minùs illos, quàm hos 42
fuisse gnaros. Sed satis de ornamentis internis literarum, & studiorum, quæ huic officio rectè administrando quàm necessaria sint, ex iis, quæ dicta sunt, nemini non perspicuum esse potest. Quibus profectò ab adolescentia diligenter imbutum esse oportet eum, qui literariæ dignitatis honore rectissimè perfungi aliquando velit.





LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

De prudentia politica.

EX his itaq; fontibus, quos hactenus ostendimus, prudentia proficiscitur, maxima illa virtus, quâ, uti Plato ait, qui præditus est, tum sibi, tum Reipubl. quàm optimè consulere poterit. Est enim illa scientia, uti ab eodem, & à 1
Tullio definitur, oportunitas idoneorum ad agendum temporum, & causa, ut rectè agantur omnia. Illa siquidem in omni- 2
bus rebus modum accommodatum locis, personis, & temporibus dirigit, illa intellectum, atque judicium tanquam luce quadam universali illustrat, ut omnia ea cognoscere, & perspicere possis, quæ ad officium tuum pertinebunt, omnia discernere, & honesta ab inhonestis, utilia à noxiis, justa ab injustis

separare, illa consilii promptitudinem, & dexteritatem divinam largitur, & intellectum ad delectum in cunctis negotiis rectè applicat: illa, ut summatim dicam, totius vitæ norma, & moderatrix est.
3 Quæ quidem imperandi prudentia in ista imperitorum, & imprudentium infinita multitudine, rarissima est, ut verè exclamare possis illud veteris Pythii: *Vix repperit millibus è multis olim unum consultus Apollo.*
4 Sed tamen ita plerunque fieri solet, ut, quemadmodum de imperandi arte, quæ omnium difficilima est, teste Xenophonte, dicere solebat Rudolfus Imp. I. eam ob causam neminem ferè reperiri, qui sibi eam non sumat & arroget, quod vulgò stultum censeant eum esse, qui regnare nesciat;
5 nullus verò omnium sit, qui se non potiùs prudentem, quàm stultum ipse judicet: ita etiam in hoc, & aliis publicis officiis ambitiosè prudentiam, & aptitudinem omnem, sibi quàm plurimi ipsi præsumant,
6 quam tamẽ vix unquã destituti illis, quæ recensuimus, divinis adminiculis assequi valeant. Quod tamen in hoc munere eò graviori cum periculo erit conjunctum, quò majus Reipubl. præsidium in Cancellariatu tanquam in prora & puppi Imperii constituatur.
7 Ex quo creberrimè evenire solet, ut, quemadmodum Augustus Imperator Romanorum clamare solitus, cùm Agrippa, & Mecœnate, intimis omnium consiliorum præcordiis, vita functis, ipse tum in domesticas, tum publicas adversitates incidisset: *Hæc mihi,* inquit, *non accidissent, si Agrippam, & Mecænatem meum habuissem:*
8 Ita in omnibus, & regnis ac principatibus audire liceat proletariam istam de Cancellariis querelam, si qua fortè flamma exarserit, non contigissent nobis ista, nisi insipiens & vecors Cancellarius noster fuisset.
9 Quod quidem tota in Livonia etiam nostræ ætatis memoria auditum, cùm Episcopi Derbatensis Cancellarius, testante Chytræo, stultissimis suis consiliis, quibus Princeps temerè obsequebatur,

Bod. lib. 6. de Rep. c. 4.
Xen. l. 1. pæd.
Pog in dict. & fact. Imp.
Sen. lib. 6. c. 32. de benef.
Chyt. Chr. l. 18.

tur, Moschicæ istius calamitatis ignem accendit, quo tota ferè provincia in cinerē conversa deflagravit. Nec noster Morvillerius apud Cominæum non malè audit, quòd, ut ab ipso Rege ibidem graviter arguitur, liberiùs, & ineptiùs dixerat per imprudentiam, ea, quorum nihil omninò ipsi mandatum erat, è quibus maximarum calamitatū fluctus in universum regnum redundavit. Nihil itaque præstabilius Reipub. divino dari munere poterit, quàm prudens Cancellarius, qui, quod inter mortales divinissimum est, docente Philosopho, Principi suo rectè consulere poterit. Quod agnovisse in Albino, quem suprà Marchiæ Cancellarium diximus, scribitur Elector Brandeburgicus Joachimus II. cùm ejus morte cognita, in hæc verba erumperet: *Amisimus*, inquit, *domus Brandeburgicæ nostræ antiquas, & optimas tegulas, & tabulas.* Multum enim in unius sæpè hominis virtute, & prudentia positum est, ut Cominæus plurima experientia doctus exclamat, cujus quidem consiliis, tanquam præsidiis & columnis, regna, urbes, & domus stare videntur: Quod seipsum comperisse prudentissimus historicus testatus: *Omnia regna*, inquit, *civitates, nationes, usq; eò prosperum Imperium habuère, dum apud eos bona consilia valuerunt.* Quapropter meritò majoris precii eorum hominum possessio esse censetur, quàm vel rarissimarum gemmarum, & unionum thesauri, testimonio laudatissimi Regis Daniæ, Christiani III. Quid verò ille? cùm Melchiorem Ranzovium singulari prudentia Consiliarium suum intimum ex terris excessisse audisset, *se amisisse*, ajebat, *preciosissimum è regni sui corona lapillum.* Quam quidem gloriam etiam dum viveret, meruisse omnium consensu, & prædicatione Pontanum seniorem, Saxoniæ Electoralis Cancellarium, scribit Neander *in spec. hum. vit.* ut nullius auri ponderibus tanti viri præstantiam vulgò dicerent adæquari posse. Audite verò ista Reges, & Principes, & maximè

Henn. de bell. Liv. — 10 — *Com. l. 2. com.* — 11 — 12 — *Hild. in Alb. u.* — 13 — *Com. li. 2. com.* — *Sal. ad Cæs.* — 14 — *Span. in sp. nob. p. 2. c. 15.* — 15 — 16

Micypsa apud Sall. in bell. Iug. credite Africano illi Regi, cùm dixerit: *Non exercitus, neq; thesauros præsidia regni esse, verùm amicos:* Amicos autem quos intelligebat? nullos profectò alios quàm prudentes Consilia-
17 rios & Cancellarios. Hi enim illi Nestores Homerici sunt, quorum unum pro multis exercitibus, & copiis Rex ille Græciæ
Pan. in d. Alph. dict. & fact. optabat; unum verò ejusmodi prudentem pro nave aulicis manicipiis conferta, quibus omnia, ut Tacitus ait, Principum
18 honesta, atq; inhonesta mos est collaudare, remitti sibi sapien-
19 tissimus Regum Hispaniç Alfonsus postulabat. Tanta pruden-
Plat. in Crit. tiæ politicæ raritas! tanta admiratio ejus! quæ, ut apud Platonem in Critone legitur, nõ una est virtutis species, sed reliquarum dux, atque mater, ad cujus normam, & obrussam omnes constituantur. A qua longissimè abesse videtur ea, quam vul-
20 gò hodie prudentiam politicam appellant, eamq; unicè, tanquam Solis filiam cum Ulysse amplectuntur. Quæ verò illa? in argutia, in fraude, in dolo, in diffidentia, in simulatione, & dissimulatione omnes suas vires, virus, inquam, suum omne ostentat. Non tamen interea sum nescius, diffidentiam, & dissi-
21 mulationem civilis politicæ partem esse, & ad intellectum pertinere, quo quisque cognoscat & perspiciat, quæ ad officium suum spectent, quæq; in civili administratione vel agenda, vel omittenda, cùm nihil homini politico consultius sit, quàm ut tardus, & lentus ad credendum, & assentiendum existat, pos-
22 sitq; aliorum consilia, dicta & facta, consideratè expendere, sibiq; cavere. In quo quidem nervum sapientiæ positum esse ex antiquo Epicharmi versu, Cicero etiam asseveravit, & nihil sapiente diffidentia utilius esse mortalibus exclamavit olim sapienter Euripides. Est præterea dissimulatio, hoc est, reticentia
23 consiliorum omniumq; rerum, quas quisq; ad commune bonum exploratas, & cognitas habet, maximè necessaria, ne ante opportunitatem temerè nervi erumpant, & metam propositi fal-

fallant. Est denique simulatio, quæ in occultatione eorum, quæ pro circumstantia personarum, locorum ac temporum abscondenda, instar munimenti, & scuti civilis, adversus varia 24 rerum maximarum impedimenta, & difficultates, secundum *Sylv. i dict. & fact. Alph.* illud Sigismundi, & Friderici III. Imperatorum scitum, cùm dixerint, nescire eum imperare, qui nesciat simulare, & dissimulare. Quo quidem sensu optimos Principes verbum illud optimè usurpasse intelligendum. Verùm longè alius hodie eo- 25 rum astus, quàm, de quo etiam ille Regum sapientissimus lo- *Prov. c. 14.* cutus, cùm scripserit: *Astutus cautè agit in omnibus, & consideratè facit omnia,* eorum, inquam, qui, ut Poëta cecinit:

Astutam vapido servant sub pectore vulpem:

&, ut Cicero scribit: *Rationem bono consilio datam à Diis immortalibus, in fraudē, malitiamq; convertunt.* Illorum n. simulatio è regione veritati, fidei, & candori opponitur, quâ nihil homine ingenuo, & liberali, nedū Cancellario Regis, & Principis corde, & ore, indignius. Quemadmodum de Stephano Rege Poloniæ, 26 qui nostra memoria floruit, jure tanquam verè regium, & maximè egregium dictum prædicat Varsevitius, quòd simulare, *Vars. in Orat. de vit. Ste.* quod malignitatis est, nunquā ne quidem cupiverit. Perspexit videlicet celsissimus animus ad infamiam, & exitium esse natas illas voces: *Ius, pietas, fides, candor, integritas privata bona sunt, quâ juvat, Reges eant.* Quod certè ad sui perniciem didicerat poten- 27 tissima illla fœmina, de qua Buchananus scribit, solitam esse *Buch. lib. 18. hist. Scot.* sæpiùs eam dicere: *Regibus esse fidem eò usq; colendam, quâ rebus illorum expediat.* Quod quidem præceptum è semiferi Chironis 28 institutione petitum, Machiavellico Principi acceptum plurimi politicorum nostræ ætatis ferunt. Sed utinam illi Hetruriæ doctorem rectè intelligerent! De qua re etiam ex Anglia con- *Gent. l. 3. de leg. c. 9.* questus esse jamdiu Albericus Gentilis cognoscitur. Nā quod décimo octavo capite ejus libri, quem de Principe confecit, de simu-

ſimulationis, & diſſimulationis colore prodidit, illud ex politica ſchola divini Platonis, & Peripateticorum omnium magiſtri
29 Ariſtotelis petitum eſſe videtur. Quid enim ille aliud in politicis ſuis? *Oportet*, inquit, *magiſtratum videri religioni Deorum vehementer ſtudere*: ſive Philoſophi verba mavis: χρὴ δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς φαίνεσθαι ἀεὶ σπουδάζειν διαφερόντως. At eadem ſententia Nicolai: *Ita*, in-
30 quit, *conſpiciendum, audiendumq́; ſe Princeps exhibeat, ut pietatem, fidem, integritatem, humanitatem, religionem ſanctè colere videatur. Atqui nihil eſt, quod magis præ ſe ferre oporteat, quàm poſtremam hanc virtutem.* Quo verò fine? quo fructu? Eodem profectò,
31 cujus gratia etiam Xenophon optimo cuique Principi fas eſſe docet, ducere & trahere vulgò opinionem ſpecioſiſſimis quibuſq; artibus tanquam præſtigiis quibuſdam, ut auctoritatem,
32 in qua tutela, & munimentum Imperii nititur, & quæ maximam partem ex hominũ judicio & ſenſu dependet, ſummam ſibi conſervet. Quòd verò eodem capite ſcribi & præſcribi affirment, Principi fidem fallere licere, propter regni ſalutem, illud, quomodo ex verbis Politici dicere ac confirmare poſſint,
33 non video. Ille enim potiùs contrarium docet in ipſo capitis principio: *Quàm ſit*, inquit, *omni laude dignum in Principe, pactam fidem ſervare, atq; vitæ integritatem ſine ullo dolo malo retinere, nemo eſt qui non intelligit.* Hæc videlicet ejus regula & norma eſt, quam Principi non modò hereditario & electo, ſed etiam novo illi ſuo ſequendam proponit. Quid verò ſubjungitur? *Princeps propterea*, inquit, *qui ſapientia ſit præditus, debet ea promiſſa*
34 *vitare, quæ ſuis commodis contraria fore videt.* Hìc anguis, ajunt, in herba, hìc orcus in olla. Quid ita verò? *vitare*, ait, *promiſſa debet*, non ait, fidem fallere debet. Illa enim diſparata ſunt, & vitat non ſolùm verbo, ſed etiam ſenſu diverſo promiſſum, qui nihil earum rerum pollicetur, quæ ſibi detrimento fore animadvertit; quod dum facit, fidem non fallit, quam nullã condixit. Vitat

tat similiter promissum, qui furioso gladium apud se deposi-
tum non reddit, neque depositi fidem in eo fallit. Aliiq; com- 35
plures vitandi promissi modi sunt, qui salva fide adhiberi pos-
sunt. Accedit præterea, quòd in eo casu, exceptio prioris regu-
læ locum hîc suum teneat, cùm negotium Principi cum impro-
bis, & nullius fidei hominibus intercedat, quorum improbita-
tem, & perfidiam, non video quo jure non liceat, ut autor ait,
eludere. Quò etiam Ciceronis sententia ex prudentissimorum 36
hominum judicio deprompta pertinere videtur, cùm scribat *Cic. de offic.*
his verbis: *Incidunt sæpè tempora, cùm ea, quæ maximè videntur di-
gna esse justo homine, eoq; quem virum bonum dicimus, commutantur,* 37
*fiuntq; contraria, quæq; pertinent ad veritatem, & fidem, ea negare
interdum, & non servare sit justum. Referri enim decet ad ea, quæ pro-
posui in principio, fundamenta justitiæ: primùm, ut ne cui noceatur:
deinde, ut communi utilitati serviatur, ea cùm tempora commutan-
tur, commutatur officium, & non semper est idem, &c.* Et paulò post:
Nec promissa igitur servanda sunt ea, quæ sunt iis, quibus promiseris 38
inutilia, nec, si plus tibi noceant, quàm illi prosint, cui promiseris. Hæc
officiorũ magister, quæ cùm in privatæ vitæ rationibus, quan-
tò magis in Reip. & Imperii præsertim novi causis vim suam
declarabunt, cujus quidem retinendi ratio summa lex dicitur.
Nec aliud Hetruscorum Politicus, quàm Tullius sentire vide-
tur, quod tamen absolutè accipiunt illi, qui vellus ei propter 39
eam sententiam, quam non intelligunt, detractum & flagella-
tum volunt. Sed hæc ideò hoc loco disputata & interposita
volui, non ut totam auctoris Itali causam susciperem, sed ut
longè aliam ejus sententiam isto loco esse ostenderem, quàm
vulgò ex eo homines arripiant, qui, tanquam araneæ, virus
fraudulentiæ, & Punicæ, ac Hispanicæ astutiæ inde exugunt.
Ejus enim gentis omnis industria, & alta mens, quæ apud Li- 40
vium legitur, in eam prudentiam civilem hodie incumbit, ut,

Arist.5.pol. quemadmodum etiam Philosophus fieri ait, per fraudem & dolum aliorum regna evertant, omninoq; insidiosè, uti Offi-
Cic.3.offic. ciorum præceptor loquitur, & simulatè, atque astutè, & falla-
41 citer agant, & in his rebus omnem politicæ artis lineam termi-
Phil.Hon.in pr prud.pol. relat de reg. Nea. Comm. de Reipubl.Chr.st.ad reg prin.& ord. Imp. nent, ut ipsæ literæ Neapolitanæ his verbis testantur, & commonefactio de Reipubl. Christianæ statu superioribus annis edita, pluribus demonstravit. Et avita memoria Hispanicum ingenium totum effudit Borgia, qui Alexander VI. nominari voluit, in Romanorum Pontificum solio. Quid verò ille? *Is ni-*
42 *hil aliud quàm mortalium impostorem egit*, testante ipso Hetruriæ
Mach.d.li.c.18. Magistro: *Nihil, quàm ad omnem malitiam & fraudem, quâ hominum genus falleret, mentem suam exercuit: nemo illo unquam fuit, qui speciosius juraverit, vicissimq; minus præstiterit. Hanc enim fallendi artem, moresq; probè callebat.* Hæc ille: à quo ferè omnes cognoscendos esse, etiam commune ejus nationis proverbium do-
43 cere videtur, cùm dicere soleant: *Verba officii causa prolata non obligare.* Quod quidem multorum errorum semen esse solere,
Scip.Am.diss. pol.lib.19.c.19. & ex vicinis Iberæ potentiæ regnis in Italiam dispersum haberi testatur Scipio Amniratus, politicarum rerum doctissimus
44 dissertator: Utinam verò non etiam in Germaniam idem esset illatum! Veteribus certè moribus ignotum fuit, quod patrum memoria accidisse aliquoties legimus, cùm nova ista prudentia; ut in Rom. Senatu olim dicebatur, & reprobrabatur, plurima sequius agerentur. Equidem memini mihi in comitiis Ratisbonensibus Imperialem Cancellarium dicere, se ideò ab aula & officio, bona tamen gratia decedere, quòd Muscas Bœticas (consilia Punica intelligebat) tolerare amplius inter Musas
45 suas non posset. Quo quidem animo etiam nostrum prudentem esse volumus, &, ut suprà Marianum prædicari audivimus, calliditatem, & astum quemlibet quidem scire & intelligere, atq; adeò, quod de Suichero, Henrici III. Imp. Cancellario

rio dictum legitur, sagacissimi ingenii esse, ita tamen, ut, quod 46
de C. Aquilio scripsit Orator, omnis ejus prudentia in provi- *Cic. pro A. Cæc.*
dendo, unde nominatur, & in cavendo, non in decipiendo per-
spiciatur, omnibusq; bonis artibus ac virtutibus attribuatur; *Idem de fi. li. 4.*
ad quarum ornamenta in Morvillerio nostro declaranda pro- 47
grediemur.

CAP. II.

De fide & probitate.

PRimùm itaq; de fide & probitate dicemus, cujus opinione, *Cic. de off. lib. 2.*
ut Consul Romanus loquitur, detracta, eò semper quisque
invisior & suspectior erit, quò versutior & callidior extiterit. 1
Fides autem, cùm Deo primùm omnium summa & maxima
debeatur, idcirco omnibus juramentis, nexibus & obligationi- 2
bus, quæ hominibus fiunt, etsi ea non excipiatur, ut in fidelita- *De feud. l. 2. t. 7.*
te Feudali, semper tamen excepta esse intelligitur. Ex quo illud *Alb. de leg. lib. 3. c. 12.*
in omnibus officiorum partibus suscipiendis relinquitur, ut 3
ne minimùm quidem fidei, qua Deo obstricti sumus, derogari
possit. Quocirca impia & nefaria eorum hominum vox est pu-
tanda, qui ita sese herili fidei mancipant, ut sibi principis sui nu- 4
tum pro numine, voluntatem, & jussum omni fide, & religione
erga Deum potiorem esse dicant. Quâ quidem hominum pe-
ste, cùm in omni civili, & publico munere, tum potissimùm in
Cancellariatus fastigio nihil est exitialius. Hinc enim omnis 5
honesti, justi & æqui contemptus: hinc Sejana quædam im-
manitas: hinc regni & principatus omnis calamitas. Erat pa-
trum ætate iis moribus & ingenio in regno Sueciæ, apud Eri-
cum, Cancellarius Georgius Perse, qui, ut Henningus in Livon. *Hen. in Liv.*
Chron. scribit, pulcerrimam Regis indolem, quæ maximis ar- *Chr. sub an. 60.*
tium & linguarum, aliisq; divinis ornamentis prædita erat, ita 6

Chyt. Chr. l. 21. sub an. 67. Mich. Sax. in Imp. Germ.

corruptam dederat pravissimis consiliis, ut propter tyranni-
dem in custodiam mitteretur; cum Regis junioris mandato,
& potestate, ad libidinem abusus, multorum procerum cædes
fieri curasset, pluribusq; aliis maleficiis sese astrinxisset. Ipse ve-
rò, cùm postea captus, & ad exquisitissimum supplicium du-
7 ctus esset, agnovit se gravissimè in eo deliquisse, quòd fidem,
quam Deo debuisset, Regis sui fidei posthabuisset, admonitis

Balth. Rus. in Am.

omnibus aulicis ministris, ne gratia Principum suo exemplo
abuterentur, neq; Regiæ gratiæ nimiùm confiderent: his enim
duobus laqueis sese periisse. Sed nec dissimile exemplum no-
strorum hominum memoria recordatur in optimi parentis
8 trium Electorum Saxoniæ, quem suprà sæpiùs nominavimus,
Cancellarii Georgii Pontani filio, de genere Christiano, itidem
Cancellario, quem scribunt, fastu plusquàm humano turgi-

Chyt. d. lib. sub an. 67.

dum, multos bonos, & innocentes viros crudeliter persecu-
tum, ac fidei & pietatis erga Deum omnis oblitum fuisse. At
idem à Deo vicissim desertus suis se ipse consiliis in gravissi-
mam pœnam præcipitavit. Nec obscurum Francisci Olivarii,
Galliæ Cancellarii, tristissimum fatum est, qui, ut ipse maximo
9 cum fremitu, atque animi horrore in supremo lectulo confes-
sus legitur, Regis & Cardinalis Lotharingii gratiam, ei, quam

Hist. Tumult. Ambros.

Deo debebat, fidei anteposuerat, multosq; innocentes, veræq;
relligionis colentes homines sententia sua ad flammam & fer-
rum condemnaverat. Ipse verò vicissim æternos ignes, ad quos

Gent. l. 3. d. l. c. 15.

emigrandum esset, etiam in hac vita præsensisse visus fuit. Ac
similis ejusmodi exitus multorum fuit, qui, ut Gentilis loqui-
10 tur, tam amentes fuêre, ut in divinam fidem maluerint, quàm
in regiam peccare, secundum illud, quod apud Syracidem le-

Syr. c. 27.

gitur: *Gladium pœnamq; non evasurum eum, qui à fide recta defece-*
11 *rit.* Fundamentum itaque omnis humanæ fidei, fides divina est,

Plin. in Paneg. ad Traj.

sine qua nihil ritè, nihilque providenter homines auspicari
posse,

posse, etiam ex gentili caligine prudens Orator scripsit. Nec
consultum est, hominem cum officio, & administrationi ulli
preſici, qui nulla omninò erga Deum fide, metuq; numinis te-
neri perspicitur, qui, ut Tullius differit, omnia recta & honesta *Cic 3.off.*
negligit, dummodò potentiam consequatur: cui, ut apud Ari- *Aristoph. in Achar.*
stophanem est, nec ara, nec fides, nec ulla firma pactio est: qui
nihil pensi habet quicquid agat; quicquid ajat, modò gratiam 12
Principis conservare possit, Dei gratiam nullam spectat. Non
ignoravit illud Imperator Constantinus, qui id genus pestis au-
la sua excedere jussit. Idem fieret hodie, neque tot Diagoræ & 13
ἄθεοι in Christianæ Reipubl. muneribus versarentur. Sed quid
optamus? Etiam optimi Davides suos Achitopheles habent.
Quâ enim pietate, quâ fide fuisse oportet illos erga Deum, quâ
erga Principes suos, quos etiam nostra ætate cognovimus è
præcipuis Ducum Consiliariis sibi ipsis præcisa gula vitam ab- *Chyt. Ch. l. 12.*
rupisse, uti præceptor noster his verbis scribit de quodam ex- *sub an. 82.*
emplo, quod ipsi foris vidimus. Sæpius autē contingit, ut ejus- 14
modi homines, qui sine omni fide, sine pietate, sine conscientia
degant, longè facilius tolerētur, quàm ii, qui vel in ceremoniis
& ritibus ejusdē fidei, vel in quibusdam phrasibus & locutioni-
bus paululū dissentire videantur, etsi cum fundamento doctri-
næ Christianæ, &, qui ad salutē pertinent, cum articulis, reipsâ
congruant, veramq; in Deum fidem, & probitatē totius vitę re-
ctitudine, & integritate comprobatam faciant. Quod quidem
etiā inter partes, quæ à Pontificiis sese traditionib. segregarunt,
fieri dolendū est, ut, cùm affectu nominū plurimùm ducantur, 15
ne in civilibus quidē officiis sese mutuò sustineant, qui diversis
Doctorū suorū nominibus discerni velint, contrà quàm pru-
dentissimorum quorundam Principum rationes laudatissimæ
ferant, qui nullo discrimine utriusq; sententiæ homines etiam
hodie complectantur. Sed ad civilem fidem, de quâ potissi-

16 mùm hîc agimus, redeamus, quæ maximè in eo consistit, ut Cancellarius Principem & Rempubl. suam sincero amore, ac debita pietate & integritate summa prosequatur. Quod certè in hoc officio omnium maximum & primum esse oportet, sine
17 quo omnis prudentia reliqua tanquam acutissimus gladius in furiosi hominis manu. Quæ idcirco etiam eò majore religione
18 & sacramēto astringenda, quò magis huic muneri ante omnia fides quàm maximè est maxima necessaria. Quapropter neque subjectionis fidelitas, neque feudalis, ut loquuntur, investitura juramentis suis confirmata officialem religionē sublevat, quò
19 minùs, etsi quis subditus & vasallus sit ejusdem Principis, & utraque fide quàm arctissimè obligatus, denuò ad hujus muneris fidelitatem speciali nexu, & jurejurando devinciatur. Etsi
20 enim homagii, quod vocant, magnum vinculum sit; quò subditus suo Principi validissimè astringitur, & multò quidem arctiùs, quàm cliens, quem vasallum nominant: tamen multò major, & propior Consiliarii, atque adeò maxima & proxima devinctio Cancellarii, qui ad longè graviora, pluraq; obligatur, ut non modò optimi amici, verùm etiam parentis nomen
21 mereatur, imò pars quoque corporis esse dicatur, ideoq; ejus multò etiam magis in propria persona, quàm ullum aliud subjectionis juramentum præstandum. Quòd etiam, ut à Consiliario, nedum Cancellario Princeps ipse præsens exigat, auctor est Ceriola, ut eò majori reverentia, & metu religio fidei jurantis animo imprimatur, quò major & arctior obligatio ista ha-
22 beatur. Nam cùm subditus obedientiæ & subjectioni præstandæ sese devinciat, quæ vernaculus noster sermo tribus verbis gravissimis complectitur: Gehorsam / getrew vnnd hold zu seyn: vasallus verò fidelitatem suam ratione collati beneficii sacra
23 asseveratione confirmet, tribus itidem verbis complexam, Getrew / gewertig vnnd hold zu seyn / subjectionis voce omissa: huic

And. Kn. de jure sup. c. 3. n. 248.

Zas. de feu. p. 7. Georg. in tr. de Homag.

Cer. in tr. de Cons.

Geil. de arr. c. 7. n. 10. & seq.

huic officio & dignitati multò gravioris rei fides imponitur,
cùm quis se ultra illa priora bonum & fidelem Consiliarium,
& Cancellarium Principis futurum religiosè affirmat, omnia-
que bona & commoda, ornamenta, ac dignitates principatus 24
totius diligentissimè curaturum, justitiam & æquitatem in
omnibus negotiis ita ante oculos & in conspectu habiturum,
ut neque vitæ, aut sanguinis, nedum fortunarum, opumq;, aut
ullius commodi ratione sese ab ea vel transversum unguem
dimoveri patiatur, postremò cunctis sui officii partibus sum-
mo studio & industrâ satisfacturum. Provincia profectò longè
gravissimâ! in quâ tamen tanquam in amplissimo laudis cam- 25
po fidem & integritatem, virtutumq; omnium gloriam quàm
maximè exercere optimus quisque poterit. Optimum autem
quemq; fidelissimum putabis, suasu Plinii in oratione ad Tra- 26
janum. Ubi verò optimus? Ex prudentum numero, quos su-
prà dedimus, diligentissimè legendus. Prudentia enim optimè 27
vivendi ars, ut medicina valetudinis, & navigationis guberna-
tio, teste Tullio. Nec verò hìc committendum, ut, quod Cerio- *Tull. de fini. l. 5. Cer. 2. loc.*
la fieri innuit, plus perspicientiæ ac curæ, atque solertiæ bono
equo emendo, aut fundo, atq; tecto comparando adhibeatur,
in quibus etiam minima quæque vitia acutissimè inquiruntur,
quàm homini huic penitiùs cognoscendo, cui summam Reip. 28
dignitatem, cui omnium consiliorum caput, rerumq; tuarum
arcanissimarum viscera committas, cui totius fortunæ, famæ,
atq; adeò vitæ tuæ custodiam, curamq; universæ Reipubl. im-
ponas. Nunquam autem præstantissimorum virorum copia, ex 29
qua tanquam ex aurea segete quàm optimus legi possit, ei de-
esse poterit, qui, quod de Ludovico Rege suo noster auctor *Com. lib. 1 com.*
prædicavit, non modò per Imperium suum, verùm etiam per 30
aliorum ditiones, atq; adeò, ut de illo scribitur, per totam Eu-
ropam omnibus iis, qui prudentia & auctoritate valeant, atq;
aliquo

aliquo in numero sint, diligenter cognoscendis studium ipse impenderit. Qua quidem ratione minùs ambitus, & privata studia, minus preces, ac commendationes, ut fieri multoties
31 solet, aliorum fallere arbitrium possint. Quibus omnibus, tanquam Lydius explorationis lapis, opponendus communis; de
Plin. in Paneg. quoq; rumor, *& credendus talis quisq; esse*, ut ait Plinius, *qualis cu-*
Xiph. in v. ejus *jusq; fama.* Quam quidem ex veteribus diligentissimè in omnibus officiis, & muneribus elargiendis Imp. Severus attendisse
32 prædicatur. Firmamentum autem, ut Hippolytus scribit, per-
Hip. de Cons. petuæ commendationis, & famæ, erit fides & probitas, sine quibus nihil laudari, nihil prædicari dignè poterit. Fidem enim ultrò studiũ, diligentia, industria, vigilantia, assiduitas, omniaq; reliqua muneri fideliter obeundo necessaria comitantur. In-
33 credibilem erga Regem Darium suum fidem Zopyri prædicarunt veteres Persæ, eumque omnem tam priorum, quàm posteriorum hominum virtutem & præstantiam superasse exi-
Herod. lib. 3. stimarunt, excepto uno Cyro, quî cum nemo unquam Persarum dignè posse quenquam conferri existimavit. Digna qui-
Alb. l. 3. de leg. d. c. 15. dem præconio maximo erga Principem maxima fides, *cui*, ut Albericus his verbis docuit, *fortunas, & sanguinem ipsum debe-*
34 *mus:* sed præstaret Zopyrum non modò commodi, verùm etiã honesti rationem maximam habuisse: unde rectè & pruden-
Liv. dec. 1. l. 8. ter Livius judicavit: *Claros magis quàm honestos esse istos, qui ta-*
35 *lia Zopyri in corpus suum admiserint.* Nec enim fidem istam, quæ cum perfidia adversus alios, & dolò conjuncta est, ullo modo
Val. l. 7. c. 4. prudentes comprobant, quicquid Valerius sentiat, qui Zopyri istud stratagema egregiam calliditatem, & ab omni reprehensione remotam nuncupavit. Nec prudenti Regi ipsi, barbarus iste erga se amor, & fides placuisse videtur, cùm malle se diceret Zopyrum integrum membrorum videre, quàm viginti Baby-
Herod. d. loc. lonias alias urbes eodem modo acquirere occupatas. Verè autem

tem barbara non amoris & fidei, sed furoris ista ostentatio, quam Turcarum tyranno, ejusq; Bassis, testante Augerio, etiam 36
spectaculi gratia milites exhibere solēt, de qua re cùm rogatus ipse auctor esset, quid judicaret: *Nolle se*, inquit, *in alterius gratiam ad eum modum togam & vestes suas dissecare, quo videat homines barbaros cutem & artus corporis sui dilaniare.* At Cancellarii nostri fides extra justi & honesti cancellos nunquam digrediatur, & præclaram illam laudem Cyneæ potiùs, quàm veteris Araspæ amplexum mereatur. Ille siquidem optimo & prudentissimo consilio, Pyrrhi Regis sui regnum amplificabat, quodq; alii, ut Euripides cecinit: *Ne ferro quidem minace & duro* 37
verbere Martis, illud verborum suavitate, & admirabilis eloquentiæ robore expugnabat. Hunc verò, tradente Xenophonte, Persæ idcirco amplectebantur omnes, & amicè prædicatum à Cyro excipiebant, quòd transfugam cùm simulasset, singulari vafritie, 38
& calliditate hostes circumvenisset, atq; victoriæ iter ea ratione Regi aperuisset. Noster itaque omnibus studiis, & rationibus honestis Oratorem illum regium sequatur; sibiq; fidē & integritate neminem prælucere & antecellere patiatur, quem- 39
admodū hac summa à maioribus accepta virtute veteres Germani sese omnibus nationibus, & populis anteposuisse leguntur. Quod enim præclariùs elogium Cancellarii esse poterit, 40
quàm quod de Johanne Weinlobio Jurisconsulto, & Cancellario Electorali Marchico, qui superioris seculi anno 58. ex rebus humanis excessit, scriptum his verbis legitur; *Vir ingenio, prudentia, consilio & fide præstantissimus.* Qua quidem præclarissima laude nobilissimus Proprinceps, & Vicecancellarius, cæte- 41
riq; tum temporis Consiliarii Cassellani, datis ad Rectorem, & facultatis artium Decanum, reliquosq; Professores Academiæ hujus Marpurgensis, 20. Maji, An. superioris seculi 87. literis, quæ in scriniis Universitatis nostræ habentur, Reinhar-

Aug. Busq. in Epist. Const.

Plut. in Pyr. Xen. 6. pad.

Tac. An. 3.

Hildesh in Orat. fun. Laur. Dist.

42 dum Schefferum, Haſſiç Cancellarium, qui ejuſdem anni, Ma-
jo decimo, ad immortalitatem ſe receperat, digniſſimè extule-
runt. Literarum autem verba, ut ex abſcondito tabulario in lu-
cem & memoriam, qua digna ſunt, revocentur, inter alia hæc
ſunt: *Cùm itaq; Deus Optimus Maximus ſuperioribus diebus Rein-
hardum Schefferum, Haſſiæ Cancellarium, virum pietate eximium,
juris ſcientia excellentem, & rerum multarum experientia præſtantem,*
43 *ex hac vita avocaverit, digniſſimus certè ille eſt, qui honore orationis
publicæ, coq; quaſi extremo ab Academia veſtra afficiatur. Quàm
multa vero, quàm egregia, & quàm præclara, atq; fidelia ipſius erga Il-
luſtriſſimos Haſſiæ Principes, Dominos noſtros clementiſſimos, erga Ec-
cleſiam, erga Rempubl. erga Scholas & literas, & deniq; erga univer-
ſam patriam extiterint, & adhuc hodie extent, atq; appareant officia,
& merita, novimus nos, qui aliquot annos cum illo viximus; noſtis vos
ipſi, norunt multi alii viri præclari, & Conſiliarii, qui paſſim in aulis
Electorum & Principum Imperii verſantur, &c.* Hæc & plura alia
iſtæ literæ, quæ vivam quaſi explicationem quandam hujus
noſtræ, de qua agimus, fidei à Cancellario requirendæ comple-
44 ctuntur. Huc enim omnis optimæ fidei nervus, huc ſumma la-
boris & induſtriæ, ac conſilii omnis eat, ut, quemadmodum
Hildesb. in d. Orat. Lampertus, Electoralis Marchicus Cancellarius, eò omnes a-
ctiones ſuas contuliſſe prædicatur, cùm Principe ſuo patria
quàm maximè beata efficiatur. Atque hæc quidem firmiſſima
hujus officii, & tanquam ſacra anchora eſt, ſine qua quàm plu-
45 rimi naufragium in hujus functionis pelago fecerunt. Nam,
Sleid. in illuſtr. rer. & Gall. deſ. quod de Conneſtablii, ut vocant, in regno Galliæ dignitate
prodiderunt, eam multis calamitati & extremo exitio ſæpè
fuiſſe, quos alioqui vitæ conditio mediocris poterat omni pe-
riculo, & caſui ſubducere. Idem de hoc munere prædicari tum
46 veteri, tum noſtra memoria cognovimus. Nam in eo tanquam
l. ſolent 25. ff. de pæn. Tarpejum aliquod ſaxum, ex quo veteris Romanæ pœnæ præ-
cipi-

cipitium erat, positũ, ac veluti scopelismo quodam lethali, cujus Ulpianus in legibus meminit, dignitatem Cancellarii notatam esse, multoties compertum fuit. *Vlp l.19. ff. de extr. crim.* Sed tamen pleriq; ipsi sibi scopulo fuisse videntur, cùm non eam, quam debebant, vir- 47
tutem ad hoc officium attulerint, minoremq́;, quàm oportebat, fidei suæ, & integritatis, quæ instar Sideritis in hoc salo est, rationem habuerint. Quamvis enim omnis eruditionis atque prudentiæ domicilium habearis, nemoq́; in toto Imperio sit, quemadmodum eloquentissimus Sturmius de Julio Pflugio testatur, qui prudentiùs inveniat, puriùs eloquatur, & elegantiùs expoliat, aut vel ea ingenii magnitudine sis, ut, quod de 48
duobus Saxoniæ Consiliariis ad se missis, Stephanum Regem Poloniæ usurpasse ferunt; cùm diceret, se non dubitare totius *vide Leg. nost. lib. 2. c. 9.*
terrarum orbis gubernationem suscipere, si duos istos Nesto- 49
ras suorum consiliorum socios haberet, idem de te quàm verissimè prædicari possit: tamen, nisi tanquam Leucotheæ, ut in Ulyssis fabula est, vittam, candorem videlicet & fidem habueris, qua in muneris tui gubernatione nitaris, nihil profectò *Hom. Odiss. 5.*
subsidii ex omnibus istis tuis donis adversum fluctus ingruen- 50
tes reperies. Hac verò virtute potissimùm, tanquam cortice, fractis tabulis, feliciter enatabis. Quemadmodum Hildeshemius de antea aliquoties nominato Albino Cancellario scri- 51
psit: *Parum aliquando abfuisse, qui ille in quodam gravissimo casu concidisset, nisi pietate duce & comite virtute fortiter eluctatus, exemplo omnibus bonis fuisset, Deum eos defendere, qui recta summo studio, & fide tueantur.* *Hild. in ejus v.* Si qui igitur iis naturæ vitiis imbuti fuerint, ut ad tanti officii fidem minùs idonei esse videantur, iis consultius 52
erit, quemadmodum de Petro Cotra, Alberti III. Imperatoris Cancellario, Sylvius ad Cancellarium Slickium scripsit, ejusmodi dignitatem nunquã attigisse. *Sylv. Epist. 42.* Nam & ille, etsi plurimum laboris in eo officio sustinuisset, quod tamen mala fide adver- 53

ſus herum ſuum pleraq; egiſſe argueretur, cùm idem è ſacerdotali genere foret, in vincula conjectus, ferreisq; compedibus
54 conſtrictus fuiſſe legitur. Inveniuntur ſiquidem complures, *quibus grave eſt tacere, à quibus*, ut Curtius rectè ea de re diſſerit, *res magnæ ſuſtineri nullæ poſſunt, etſi natura illud facilimum eſſe voluerit*. At iſti multò prudentius facient, ſi his & aliis functionibus, quæ maximam fidem, *& taciturnitatem, quæ optimum, atque tutiſſimum rerum adminiſtrandarum vinculum*, autore Valerio,
55 poſtulant, ſeſe penitùs abſtineant, & cum Philippide iſto veteri Poëta, qui in Lyſimachi Regis aula enituit, arcanarum rerum curam omnem tanquam anguem refugiant. Celebre enim illius verbum eſt, cùm ex eo Rex iſte percontaretur, quidnám ſibi vellet communicatum? *Quodlibet*, inquit, *modò ne quid rei arcanæ*. Sapienter ejus exemplo omnes, qui, cùm ſe cum Parmenone iſto Comico, rimarum plenos agnoſcent, quibus toti undiq; effluunt, delatam rerum ſecretiorum cuſtodiam ultrò ipſi
56 tanquam peſtem abhorreant. Sæpè enim in hoc officio contingit illud, quod apud Senecam in ſcena tragica canitur:

Tacere multis diſcitur vita malis.

Quod quidem patrum noſtrorum memoria Ulrico Mordiſio, Electoralis Saxoniæ Cancellario, homini eloquentiſſimo acci-
57 diſſe legimus. Nam cùm inter Cæſareos Conſiliarios amicos quædam ſecus dixiſſet, quàm negotium, cujus gratia ab Auguſto Duce Saxoniæ miſſus erat, poſtulabat, illamq; rem, quam ſuaſu illius Principis à Cæſare impetratam volebat, clandeſtino ſermone diſſuaſiſſet, malaq; fide mandatum peregiſſe ab æmulis argueretur, in graviſſimam offenſam Septemviri vocatus, non modò dignitate & officio, verùm etiam libertate pedis è limine domeſtico multos per annos efferendi caruit. Quamvis videri poſſit vir maximi ingenii; quemadmodum etiam juvenis, à Mariano Socino prædicatus fuit, nimia potiùs quàm

Curt. de reb. Alex. 5.

Chyt. Chr. l. 21.

Epiſt. Mar. Soc. apud Albin. in Chr. Miſn.

quàm nulla fide deliquiſſe. Quid ita verò? Rem mecum dili- 58
gentiùs perpendite. Inter Daniæ, & Sueciæ Reges, uti & hac
tempeſtate cùm hæc lucubrarem, bellum gerebatur: Danus
per interceſſionem Auguſti ſororii ſui, Ducis, & Electoris Sa-
xoniæ, ad Imperatorem miſſis legatis flagitabat, ut edicto pu-
blico omnem armorum, & commeatus merciumque inve-
ctionem è Germania in Sueciam prohiberet; miſſus erat ejus 59
rei conficiendæ gratia cum aliis Mordiſius. At ille, cùm Sueciæ
Regem bello non neceſſario, quemadmodum etiam Caro- *Dreſſ.mill.6.*
lum V. Cæſarem ipſum cenſuiſſe legimus, à Dano vexari exiſti-
maret, ratus præterea minimè è re Imperii fore, ſi, cùm bellum
inter exteros agitaretur, commercia, & negotiationes Germa-
niæ, ad quam nihil prorſus inimicitiæ iſtæ attinuerent, non ſine
gravi detrimento impedirentur, illud primæ, & ſummæ ſuæ fi-
dei, quam ſe tum patriæ univerſæ, tum ipſum Septemvirum, & 60
Principem Imperii eidem debere cenſebat, convenientius eſſe
duxit, ſi pro communi Germaniæ emolumento potiùs, quàm
pro privata externi Regis cupiditate laboraret. Sed tamen ſa- 61
tius & prudentius factum fuiſſet, ſi legationis cauſam, quam
ipſe improbabat, non ſuſcepiſſet, quàm quod ſuſceptam con-
tra mandati rationem deſeruerit, de qua re alibi librorum no-
ſtrorum pluribus egimus. Nō autem rarò hoc tum in hoc, tum
in aliis negotiis publicis evenire ſolet, ut, dum ſummam fidem,
ac diligentiam in rebus mandatis præſtare multi contendant, 62
ſi fortè non omnia ex arbitrio, & voluntate Principis egiſſe, aut
minorem compendii, vel etiam dignitatis rationem habuiſſe
videantur, mala fide egiſſe omnia dicantur. De qua quidem re *Sylv.Ep.42.*
Sylvium aulicæ conditionis peritiſſimum graviter conqueſtū
eſſe legimus: *Regum atria,* inquit, *petimus, Principum in oculis ver-*
ſari cœpimus, quibus, etſi millies cum periculo vitæ ſervieris, modicum
verò aberraveris, illicò perierunt omnia tua ſervitia, ſi ſemel non rectè 63

 ſpueris.

ſus herum ſuum pleraq; egiſſe argueretur, cùm idem è ſacerdotali genere foret, in vincula conjectus, ferreisq; compedibus conſtrictus fuiſſe legitur.
54 Inveniuntur ſiquidem complures, *quibus grave eſt tacere, à quibus*, ut Curtius rectè ea de re diſſerit, *res magnæ ſuſtineri nullæ poſſunt; etſi natura illud facilimum eſſe voluerit.* At iſti multò prudentius facient, ſi his & aliis functionibus, quæ maximam fidem, *& taciturnitatem, quæ optimum, atque tutiſſimum rerum adminiſtrandarum vinculum*, autore Valerio,

Curt. de reb. Alex. 5.

55 poſtulant, ſeſe penitùs abſtineant, & cum Philippide iſto veteri Poëta, qui in Lyſimachi Regis aula enituit, arcanarum rerum curam omnem tanquam anguem refugiant. Celebre enim illius verbum eſt, cùm ex eo Rex iſte percontaretur, quidnam ſibi vellet communicatum? *Quodlibet*, inquit, *modò ne quid rei arcanæ.* Sapienter ejus exemplo omnes, qui, cùm ſe cum Parmenone iſto Comico, rimarum plenos agnoſcent, quibus toti undiq; effluunt, delatam rerum ſecretiorum cuſtodiam ultrò ipſi
56 tanquam peſtem abhorreant. Sæpè enim in hoc officio contingit illud, quod apud Senecam in ſcena tragica canitur:

Tacere multis diſcitur vitæ malis.

Quod quidem patrum noſtrorum memoria Ulrico Mordiſio, Electoralis Saxoniæ Cancellario, homini eloquentiſſimo acci-
57 diſſe legimus. Nam cùm inter Cæſareos Conſiliarios amicos quædam ſecus dixiſſet, quàm negotium, cujus gratia ab Auguſto Duce Saxoniæ miſſus erat, poſtulabat, illamq; rem, quam ſuaſu illius Principis à Cæſare impetratam volebat, clandeſtino ſermone diſſuaſiſſet; malaq; fide mandatum peregiſſe ab æmulis argueretur, in graviſſimam offenſam Septemviri vocatus, non modò dignitate & officio, verùm etiam libertate pedis è limine domeſtico multos per annos efferendi caruit. Quamvis videri poſſit vir maximi ingenii, quemadmodum etiam juvenis, à Mariano Socino prædicatus fuit, nimia potiùs

Chyt. Chr. l. 21.

Epiſt. Mar. Soc. apud Albin. in Chr. Miſn.

quàm

quàm nulla fide deliquisse. Quid ita verò? Rem mecum diligentiùs perpendite. Inter Daniæ, & Succiæ Reges, uti & hac tempestate cùm hæc lucubrarem, bellum gerebatur Danus per intercessionem Augusti sororii sui, Ducis, & Electoris Saxoniæ, ad Imperatorem missis legatis flagitabat, ut edicto publico omnem armorum, & commeatus merciumque invectionem è Germania in Succiam prohiberet; missus erat ejus rei conficiendæ gratia cum aliis Mordisius. At ille, cùm Succiæ Regem bello non necessario, quemadmodum etiam Carolum V. Cæsarem ipsum censuisse legimus, à Dano vexari existimaret, ratus præterea minimè è re Imperii fore, si, cùm bellum inter exteros agitaretur, commercia, & negotiationes Germaniæ, ad quam nihil prorsus inimicitiæ istæ attinerent, non sine gravi detrimento impedirentur, illud primæ, & summæ suæ fidei, quam se tum patriæ universæ, tum ipsum Septemvirum, & Principem Imperii eidem debere censebat, convenientius esse duxit, si pro communi Germaniæ emolumento potiùs, quàm pro privata externi Regis cupiditate laboraret. Sed tamen satius & prudentius factum fuisset, si legationis causam, quam ipse improbabat, non suscepisset, quàm quòd susceptam contra mandati rationem deseruerit, de qua re alibi librorum nostrorum pluribus egimus. Nõ autem raro hoc tum in hoc, tum in aliis negotiis publicis evenire solet, ut, dum summam fidem, ac diligentiam in rebus mandatis præstare multi contendant, si fortè non omnia ex arbitrio, & voluntate Principis egisse, aut minorem compendii, vel etiam dignitatis rationem habuisse videantur, mala fide egisse omnia dicantur. De qua quidem re Sylvium aulicæ conditionis peritissimum graviter conquestũ esse legimus: *Regum atria, inquit, petimus, Principum in oculis versari cupimus, quibus, etsi millies cum periculo vitæ servieris, modicum verò aberraveris, illicò perierunt omnia tua servitia, si semel non rectè*

58
59
Dresß. mill. 4.
60
61
62
Sylv. Ep. 42.
63

 spueris.

spueris. Quæ etsi ad eum modum sæpiùs accidant, tamen nostro ipsa virtus, & cana fides satis magno precio erit, quam sola rectè facti conscientia æstimabit. Ut autem Tantali garrulitas
64 multis apud Iovem suum fraudi fuit: Ita vicissim veritatis reticentia, quæ perinde contra fidem, & integritatem Cancellarii committitur, plurimùm Principibus, & Reipubl. exitii afferre solet. Rarissima verò inventu apud Iovis filios in potentio-
65 rum aulis Veritatis professio! De quo defectu Ludovicum XII. Regem Galliæ sæpiùs conquestum esse produnt, cùm diceret:
Iov. in illust. *Se rerum aliarum omnium, quibus Regi opus sit, abundantia affluere,*
66 *excepta veritate, cujus inopia laboraret maxima. Quod magnis fastigiis plerunq; contingere*, scripsit Seneca, *ut, cùm omnia possideant, desit duntaxat ille, qui verum dicat.* Sed ô verè miserum Regem & Imperatorem, testimonio Capitolini, apud quem vera reticen-
Plat. in Epist. ad Dion. 1. tur! Perit enim ille, ut Plato ad Regem Dionysium scripsisse legitur, φίλων ἔρημος, inops, nudusq; ab amicis, quorum etsi, ut Se-
67 neca loquitur, multos in primis, multos in secundis, & tertiis multos vulgò habeant, nullos tamen veros habent. Verùm, ut Naso cecinit:

Ovid. meta. 6. *Agmen adulantum magnum procedit ab aula.*

Nam, ut vulgò à tribus Italiæ civitatibus ludunt, Placentini & Laudenses plerique omnes, nemo verò Veronensis, à quibus
Curt. lib. 3. hic fructus, ut Regum opes sæpiùs assentatio, quàm hostis evertat. At certè perjurus ille nō esse nō potest, qui bono consi-
68 lio juratus, cum aulæ cæteris mancipiis omnia Principis sui di-
Tac. 3. Ann. cta, & facta honesta, inhonesta juxta laudat: Imò perjurus
Hip. de Cons. Consiliarius omnis, judicio Hippolyti, qui, cùm se sententiam
69 dicturum, & consulturum ex animi sententia promiserit, veri-
Plut. in apoph. tatem contra conscientiam cælat, & byssina verba, cum mu-
70 liere ista aulica, pro libertate mascula loquitur. At ingrata est, inquis, veritas, & odium etiam in communi vitæ via, & in caulis,

caulis, nedum in aulis parit. Ita quidem est, sed tu nobis audi contra Senecam: Odium qui nimiùm timet, ut regnare, ita consultare nescit. Audi Venusinum venusta gravitate canentem, *justum & tenacem propositi virum, non civium ardor prava jubentium, non vultus instantis tyranni, mente quatit solida, & si fractus illabatur orbis, impavidum feriet ruina.* Horat. lib. 3. Carm.

71 Nec verò optimi quique Principes veritatem, in qua salutem omnium consiliorum, & actionum suarũ sitam intelligunt, non suavissimè amplectuntur cum illo Regum omnium bonorum exemplo, cujus Musa sacra ita cecinit: Psal. 10. in par. Buch.

Veritas simplex quibus est amori,
Hos amo, amplector, video libenter,
His mihi seros sociis senectus
Impleat annos.

27 Tineas verò & sorices palatii appellabat veritatis occultatores Constantinus Cæsar, & tanquam pestem à se aspellebat: Eutherium verò unum fidei, & veritatis spectatæ Consiliarium summo honore afficiebat. Euf. in vita Const.

73 Sed & notum est Friderici III. Imperatoris votum, cùm quoties Consiliarii ipsius in curiam convocarentur, dicere soleret: *Utinam duas res Consiliarii mei in vestibulo deponerent: ita foret, ut & mihi rectissimè ipsi consulerent, & ego ipsorum consilia quàm facilimè dijudicare possem.* Interrogatus autem quid rerum illud esset: *Simulatio,* inquit, *& dissimulatio.* Sylv. in com. de d. & fact. Alph.

Noster illud diligentissimè observet, ut tametsi, quod Hippolytus Consiliariũ facere sine animi vulnere posse autumat, Principis sententiæ, & factis interdum applaudat, & multa, quæ sine majore incommodo fiunt, perferat, multa etiam occultet & tegat: in consiliis tamen, & negotiis publicis veritatẽ nunquam silentio premat, nunquam dissimulet.

74 Hic verò mihi noster illum Constantini Eutherium referat, de quo Marcellinus, *quem*, inquit, *si Constans Imperator ex adulto spectasset plenum* Am. Marcell. lib. 16.

justi

*justi consilii, honestaq; suadentem, & recta; nulla vel venia cer-
tè digna peccasset*. Referat illum, quem suprà nominavimus,
75 Helvidium, qui ne mortis ullius metu, quin, quod rectum, ve-
Arr. Epist. l. 3. c. 2. 10. in. Cas. l. 44. Epist. 108. rumq; esset, liberè diceret, deterreri potuisse legitur. O vera
antiquæ virtutis pectora! inter profanos illa? Quid? inter
Christianos non esse, annón extremi pudoris erit? At ille etiam
76 trium Cęsarum Cancellarius, quem, ut idem scribit, vel miran-
Sylv. Epist. 166. da fati clementia, vel singularis virtus atq; præstantia, quæ in
paucissimis hominibus reperitur, inter aulicos primores po-
77 tentem reddidit, adulationis opprobrium effugere non potuit,
cùm Brunorius Veronensis coram Cæsare Sigismundo liberè
diceret, eum tantam ipsius gratiam non nisi assentando me-
Idem in Com. de dict. & fact. Alph. ruisse. Quod neque Imperator negasse videtur, cùm eidem re-
sponderet, ita comparatum esse, ut omnes ferè Principes dum
vitandos adulatores esse dicerent, tum maximè illis aurem
78 darent. Adeò veritas, quod ille ait, alio tamen sensu, in profun-
A. Gel. l. 18. c. 7. dum rejecta, ut qui fortiter eam dicat, cum Domitio illo apud
Gellium desipere, & insanire vulgò judicetur. Quanquam ne-
que nostrum velimus ad eum modum dicere, ut neque respe-
79 ctum temporis, neque modi habeat, quod ibidem in Phi-
losopho isto reprehendit Philosophus. Nunc verò, ne nimis
multi in hoc capite simus, quod rei caput est, Morvillerio no-
Bod. lib. 1. c. 10. stro ante omnia tenendum damus. Quid illud? Ex quibus Feu-
dum coaluisse putant, eas literas ille perpetuò non solùm ante
oculos, & ora, sed etiam imâ mente repositas habeat, factisque
omnibus exprimat: Fidus ero Domino usque meo. Esto, &
Feudum ac præmium fidei tuæ feres, exemplo multorum, qui,
80 ut infrà ostendetur, hujus muneris fideliter administrati fru-
ctum uberrimum inter Regum, & Principum Fideles relati re-
portarunt. Nam quò virus illa his præsertim moribus & tem-
poribus rarior, secundum verbum illud, quo Fridericus II. Rex
Daniæ,

Daniæ, nostra memoria utebatur, cùm diceret: Fidem esse fe- 81
rinam, Germanicè: Trew ist Wildbret/ eò præclarior ejus mer-
ces, & præmium esse debebit.

CAP. III.

De Justitia.

FIdes fundamentum est justitiæ, ut loquitur Tullius: Non 1
incommodè itaq; hanc illi subjungimus, cujus sacerdotem
Cancellarium esse oportere suprà quoque monstravimus. Æ-
des enim, & delubrum justitiæ Cancellaria est, unde eadem di-
casterium appellata, in qua Themis Iovi in solio sedenti assidet.
Nam inter officii partes, quibus Galliæ Cancellarius fungitur, 2
illud etiam à Iohanne Montano numeratur, ut paulò ante o-
stendimus, cùm scribat, *eum excelso justitiæ tribunali præesse*,
atque idcirco inter alia doctrinæ præsidia necessaria juris stu-
dium quàm maximè à Cancellario requisivimus. Quod autem
præclarissimè de Servio Sulpitio Tullius prædicasse legitur, Cic. Phil. 19.
cùm scripserit, eum nõ magis Juris-Consultum, quàm justitiæ 3
fuisse, cùm quæ à jure, & à legibus proficiscebantur, semper ad
facilitatem, æquitatemq; retulisset, neque instituere litium a-
ctiones maluisset, quàm actiones tollere: idem de nostro veris-
simè prædicatum volumus, ut, quod de Aristide dictum olim 4
à Græcis esse legitur, non videri & nominari, sed revera esse ve-
lit sanctæ justitiæ studio justus. Laudatur Sulpitiana illa juris-
prudentia & æquitas in Johanne Clotzio, Cancellario olim
Hassiæ, apud Principem Ludovicum, augustæ mem. referente 5
Jurisconsulto Regnero Sixtino, in oratione, quam in honorem
defuncti edidit. Magnifica profectò boni Cancellarii virtus, 6
quam jure omnes complecti, & diligentissimè sequi debebant.
Solet autem contrà non rarò accidere, quemadmodum de suę
R ætatis

Duar. in Orat. habit. in coopt. Nicol. Beg. ætatis moribus, conquestus Jurisconsultus Duarenus esse legitur, ut qui doctissimi Jurisprudentiæ haberi velint, eo animo sese in forum, & curiam conferant, quo questum faciant, quo
7 jure, quaq; injuria, & ut litibus inter mortales serendis operam & studium navent, sibiq; persuadeant in eo civilis studii, & ingenii gloriam positam esse, si, ut Poëta loquitur:

8 *Candida de nigris, & candentibus atra*

Duar. ibid. in omni sibi obvia causa efficere queant. *Quo quidem scelere*, ut Jurisconsultus exclamat, *nihil est in Republ. gravius, aut animad-*
9 *versione dignius*. Ex quo illud etiam vulgò contigit, ut juris peritia malè ceperit, non solùm apud plebeculam, sed etiam apud Reges & Principes pejus audire, & in contemptum, ac odium indignissimum vocari. Quis enim non cognovit illud, quod in hac re literatissimo Principi Matthiæ Ungariæ Regi, avorum
10 memoria acciderit? Quid verò? Cùm Itala uxore, Beatrice, Ferdinandi Neapolitani Regis filia, ducta, unà in cancellos regni
Duar. d. loc. Bod. lib. 5. de Rep. c. 1. n. 511. sui Jurisconsultos peritissimos magna mercede accitos deduxisset, ut rudiori populo subtilior quædam actionum, & judi-
11 ciorum formula præscriberetur, factum illorum opera esse dicitur, ut, ubi antea lites nullæ fuissent, maximus proventus earum nasceretur, totumque propè regnum tanquam nova lue
12 tantùm exardesceret, ut, rogatione populi, eos ad unũ omnes
Bod. d. loc. expellere cogeretur. Laudant itaque illud prudenter factum esse, quod Ferdinandus Hispaniæ Rex, inter alia Vicario suo in
13 Indiam Occidentalem mittẽdo, in mandatis dederit, ne ullum unquam Jurisconsultum eò pervenire pateretur, quò litium semina, quæ, cùm nulla ibidem reperirentur, per eosdem unà posse importari existimabat, regionibus istis novis prorsus arcerentur. Sed & in Legato meo dixi, quo animo Fridericus II. Daniæ Rex, longè optimus erga pragmaticos fuerit, cùm rerum experientia compertum haberet, justitiam & æquitatem à mul-

à multis prostitui, qui eam quàm maximè colendam atq; tuen- 14
dam profiterentur. Quod neque ejusdem studii homines infi-
ciari possumus, quorum multis propter incredibilem tam di-
vinæ scientiæ abusum, studium ipsum incipit tœdio, & odio es-
se. Quemadmodum de Hieronymo Schurfio, integerrimo ju- *Luth. in serm. conv. tit. de*
stitiæ antistite, prædicant, illum dicere eam ob causam solitum *juris civ.*
fuisse, nolle sese quenquam suorũ liberûm, tametsi decẽ filios 15
ingenio habiles nactus esset, juris studiis adhibere, quòd, uti
Waremundus etiam nuperè scripsit, & turbata omnis Roma- *War. de reg. subsc. c. 15. n. 4.*
ni juris scientia hodie esset, &, ut Galliç Jurisconsultus, pro Sul-
pitiana justitię, & ęquitatis arte plerunq; litigandi, cavillandiq; 16
via disceretur. Etsi autem nulla non studia, & disciplinæ cavil- *Duar. in l. Or.*
lationum telis propter abusum sui obnoxiæ sint, tamen eò stu- 17
diosior declinandi omnis opprobrii Cancellarius noster esto,
quò magis officium suum, tanquam signum quoddam ad sa-
gittam, hominum judiciis, & animadversionibus expositum
esse animadvertet. Ut enim nævus in formosa facie conspe- 18
ctior: ita in hac sublimiore dignitate faciliùs, quę vis etiam mi-
nima menda notãtur. Inprimis itaq; Cancellarius justitiã sum- 19
mo studio colet, quæ, ut Cic. testatur, *plus etiam ad fidem facien-* *Tull. de Off. 3.*
dam pollet, quàm prudentia, à qua maximè boni viri appellantur. Ex
veteribus Romanis audis quondam, nescio, quem hoc verbo
prædicatum: *Citius Solem potuisse à cursu suo dimoveri, quàm illum* 20
recta & justa mente. Quæ quidem inter plurima laudatissimi Po-
loniæ Regis Stephani elogia præclarissima gloria legitur, cùm
Varsevicius, gravissimus regni Senator & legatus scripserit: 21
Tanta eum justitia fuisse, ut vita prius, quàm recta sententia decedere *Vars. in Orat. fun. Steph. R.*
voluerit. Verè regius, & divinissimus, & cum antiqua heroum
virtute comparandus animus! Quo non minùs præditũ Can-
cellariũ esse oportet. Nã quemadmodũ vulgò ferunt, aut Re-
gem fore, aut Regis animũ habere oportet Consiliariũ: quàm

maximè autem necesse erit, ut cùm Papiniano, qui omnibus
22 perillustri exemplo est, qui in hoc munere præcelso cōstituuntur, securim malit perpeti, sanguinemque suum profundere, quàm contra jus, & æquum vel minimùm quicquam dicere,
Bod. de Rep. lib. 3. c. 4. Heig. in Orat. de Pap.
nedum agere. Apage verò Gallice interpellator cum tua nova ista prudentia, qui omnibus ævis collaudatum facinus insipientię coarguere audes, quem omnes prudentes, & justi homines idcirco meritissimè refutant. Tu contra noster æternam Æmylii laudem sequere, & præmium illud, quòd Deus ipse ju-
23 stitiæ cultoribus promisit, certissima spe tibi præsume. Quàm
Dan. c. 9.
verò verendum est, ne è profanis gentibus justitiæ ille sacerdos incomparabilis, isto supremi judicii die sit assurrecturus, atque
24 multos in Christiana Republ. eodem munere perfunctos condemnaturus? Vidit superior ætas, vidit nostra tristissimos quorundam summorum in hac dignitate virorum casus, quos nemo hominum temerè accidisse, sed tanquam aliquod Sisamnis
25 in tribunali coriū fuisse judicavit. Memoria etiā nostri homines tenent Joachimi Bohemiæ Cancellarii memorabilem interi-
Chyt. Ch. l. 21. sub an. 65. Mich. Sax. in Imp. sub Max. II.
tum: Cùm enim ad comitia Imperii Vienna egrederetur, confertus, ut scribitur, machinis atque iniquis consiliis adversus puriorem Ecclesiam, & Rempubl. in Danubiani pontis transitu, rupto jugo, fluviis unà cum cisio, & jumentis submersus
26 est. Quis verò Seldii Procancellarii præcipitium non cogno-
27 vit, cùm in legationis Cæsareæ itinere ex prædio suo domum contenderet, è rheda, qua cum Zasio collega vehebatur, delapsus, varii consilii cerebrum saxo illisit, atque miserabiliter pe-
Nean. in spec. hum. v.
riit; Comes verò ejusq; successor lacerto fracto, vitam è periculo mortis non sine maxima difficultate eripuit. Eodem ferè fato Adamus Traziger, Holsatiæ Ducis Adelphi Cancellarius
28 interiit, mirabilis memoriæ, & excellentis ingenii Jurisconsultus, celebris olim in Balthica Rosarum Academia Professor,

cùm

cùm,ad exemplum Ravennatis,leges omnes tanquam in digi- *Mellem. de obit. ejusd. in carm. ep.*
tis recitaret, & memoriter omnia doceret. At ille tandem,vel-
uti Hippolytus ille in fabulis, è curru dejectus, & à propriis ra-
ptatus atque dilaceratus quadrigis miserrimo modo occidit.
Atqui plura ejusmodi exempla recitari ex hoc munere pos-
sent. Quamvis autem non tam eventu, ac vitæ exitu, quàm
anteactæ ætatis ratione, suprema cujusq; hominis æstimanda
esse censeam, tamen Silvæ turris ruina atq; strages, teste cœle- 29
sti nostro magistro, omnibus exemplo, & terrori esse debet, ne
simili pœna etiam alii corripiamur. Lubricus autem per se 30
omnis gradus aulici officii est,at eò lapsu proclivior hujus mu-
neris via, quò in altioribus negotiis, & consiliis, tanquam in
Bellerophontæis remigiis, alisq; versatur, neque omninò abs
re esse videtur,quod in honoribus aulicis exercitatissimus Syl- 31
vius scripsit: *Mihi hercle,* inquit, *nõ fit verisimile in curiis Regum ac* *Sylv. de mis. cur.*
Principum, ubi vitia regnant, ubi tot irritamenta ab exercitio virtu-
tum animos subducunt, virum aliquem bonum posse perseverare.
Namq;, ut sessor bonus in equo retrogrado, vel calcitroso excutietur, di-
labeturq; tandem: sic vir bonus, & justus apud Reges diffluet, vel im-
minutus rerum licentia, ac luxu, & tot immunditiis tum vitiorum,
tum hominum circumventus declinabit à via, & in scopulos irruet,
ventorum viribus actus, & tempestatum. Veteri multarum aula-
rum mancipio credemus, qui suo ipsius exemplo, quæ scripsit,
talia ipse comprobavit. Honorum enim maximorum venti 32
quàm inconstantem hominem, quàm varium, & versatilem
reddiderunt? Ipse sibi tandem displicuit: Quæ Æneas scripse-
rat, Pius II. cùm factus esset, calceis, & nomine mutato, refuta-
vit, rejecit: *Pœnitentia immodica,* inquit, *pudorq; ac mœror animum* *Epist. 395.*
nostrũ vehementer excruciant. Hypocrisis! Æneas præclariùs sen- 33 *Ful. Brut. auth. c.crim falf.*
tiebas, ac melius vivebas, quàm postea, cùm Pius ille evasisses.
Sed tamen, Æneam ipsum de sua vita audiamus: *Ego, mi Iohan-*

nes, inquit, *satis erravi, & nimiùm satis: jam me recognosco, & utinā*
Epist. 92. *non sit tarde: mancipia sumus, & fortasse jumenta, qui alienum panem*
Epist. 89.
44 *mordemus.* Nolim omninò id nostrum cum isto fieri, & in Apulejum aliquem, bolo, & offa aulica converti, omni tum recta
45 sentiendi, tum æqua dicendi libertate amissa. Qua quidem peste, justitia, quæ firmamentum Reipub. omnis habetur, cuncta
Aug. l. 4. c. 4. de civil. Dei. extinguitur. Illa verò sublata, regna in latrocinia degenerant, teste Hipponensi patre & antistite, rerum divinarum, huma-
46 narumq; peritissimo. Laus autem longè præclarissima illa est, qua Sylvius scribit auctoritatem, nomenque Ludovici Hassiæ Landgravii, cognomento, Mitis, præ omnibus aliis Europæ Principibus floruisse. Quæ illa? *Fuit legum*, inquit, *cultor, quas sibi patrio sermone exponi jussit, quoties coram ipso causa ventilata est:*
47 *neq; eum unquam compertum est, iniquam sententiam tulisse.* Dignissima justitia, & æquitas tanto Principe! qui etiam, cùm ad Imperii gubernationem suscipiendam legitimè à Suffragatoribus
48 septem electus, invitaretur, major per ejusdem recusationem, quàm multi per administrationem evasit. Utinam verò idem de omnibus tribunalibus, & dicasteriis, atque curiis prædice-
49 tur! Ex eo profectò foret, ut quàm minimùm istius querelæ
Hipp. in Princ. c. 4. hinc inde audiretur, de qua etiam Hippolytus in Principe suo scripsit: *Quot, bone Deus*, inquit, *litium hodie dilationes, quot rerum subterfugia, quot pragmaticorum fraudes, & veteratoriæ imposturæ reperiuntur? quot judicum fastidia, & fastus, quot indignitates devorare necesse est?* At illud ne ad eum modum fiat, Cancellarii
50 inter alia maximum munus est, omnibus justitiæ partibus optima quaq; ratione prospicere. Quemadmodùm hoc studio, &
51 diligentia singulari fuisse ille, quem sæpiùs nominavimus, Lampertus celebratur, de quo etiam in funebri carmine canitur:

Mellem. de obi. Lamp. Dist.

Non tam constituens forense bellum,

Quàm

Quàm causas revocans ad æquitatem,
Et blandè satagens secare lites,
In gyrum rationis, & patronos
Causarum, fuit ut necesse, duxit.

Quod quidem ad officium boni, & fidelis, justitiæque dediti Cancellarii inprimis pertinere, Melchior ab Ossa, ipse olim Electoralis Saxoniæ Cancellarius, in Prudentia sua, uti vocatur, Regnativa, diligenter monuit: Monuit idem per verba Iosaphati divinum Oraculum: *Videte*, inquit, *quid faciatis, non enim hominum judicium, sed Dei exercetis, & quodcunq; judicaveritis, in vos redundabit.* Audi ista noster, & altissimo animo impressa tene. *Nam, ut aliis æquus, aut iniquus fueris: ita quoq; Dei judicium exspectabis.* Quemadmodum autem hæc verba postibus curiæ Ratisbonensis inscripta legimus: Ita utinam non modò omnibus cancellis, & dicasteriorum parietibus, verùm etiam cunctorum Consiliariorum, & Cancellariorum, ac judicum sensibus perpetuò infixa, assiduisq; eorum cogitationibus obversarentur, seque ipsi ejus vocis, & sententiæ cuncti admonerent, quam Ferdinandus Imperator longè optimus ad Cancellarium suum, quem suprà nominatum audistis, dixisse fertur. Cùm enim ille viduam quandam, supplices preces Cæsari oblaturam, repulisset, idque Imperatoria majestas conspexisset: *Heus, quid agis*, inquit, *nisi pauperes audiamus, neq; nos Deus exaudiet in nostris necessitatibus.* Macte esto pietate, & justitia perpetuùm, divine Princeps; Ita enim est, quod ais, & illud eventu certissimo confirmavit nobis ille Dei Sapiens: *Qui occludit aures suas ad preces pauperum, ille rursum clamabit, neq; exaudietur.* Hoc verò ad eum modum multoties fieri solet, ut Principibus & Dominis ipsis ministri, & famuli difficiliores aditu habeantur. Notat autem hanc multorum Cancellariorum consuetudinem, eamq; malignitatem quandam appellat Sylvius, ut rogati, &

Margin notes: Melch. ab Oss. in prud. reg. c. 7. — 51 — 52 — Cam. hist. med. c. 33 p. 1. — 53 — 54 — In hist. Ferd. Mich. Sax. — 55 — 56 — Sylv. Epist. 30.

57 ti, & interpellati multis vicibus, etiam illas, quas jussi sint ex-
Epist. 296. pedire literas, insuper habeant, cùm vel affectus aliquis, utpote
ira, odium, amicitia, obsessos animos teneat. Quibus quidem
Epist. 306. vitiis non modò seipse, sed etiam universam curiam deformas-
58 se Ulricum Episcopum, Cancellarium Austriæ, apud Frideri-
cum III. idem testatur, cùm Cæsaris gratiam erga alios impe-
dire sæpè esset conatus. At idem postea neque Dei, neque ho-
Sylv. in Eur. c. 21. minum gratiam invenire poterat, cùm in seditione Ciliæ ad
templi asylon confugeret, quò minùs ex eo abstractus in vin-
59 cula conjiceretur, parumq; abesset, quin ipse Cæsar in easdem
agrestis furiæ manus pervenisset. Ita autē sæpenumerò unius
60 injusti hominis pœna in multorum caput, & ipsius quandoq;
Principis periculum redit. Quod agnovisse etiam in militibus
Chyt. in Orat. de vit. Car. V. suis Carolum V. Cæsarem legimus, cùm ad Albim nostrum
diceret, certò sese scire, calamitas si qua fortè rebus suis immi-
61 neret, eam non aliunde, quàm propter nequitiam suorum Hi-
spanorum sibi obventuram. Multò itaque magis injustitia, &
62 iniquitas, si quæ in cancellis & tribunalibus dominatur, Princi-
pi ipsi perhorrescenda, ne gravissimū detrimētum, & exitium
cōmune ferat. Illa enim in causa esse pronunciatur, quamob-
63 rem regna, & imperia ab antiquis familiis, & gentibus ad na-
tiones alias, ac populos traducantur. Sed quid de hac re plura?
Pl. d. Leg. 3. Finio caput, & finem Platonis sententia obsigno: Φθείρει δὲ ἡμᾶς
ἀδικία, καὶ ὕβρις, σώζει δὲ δικαιοσύνη, καὶ σωφροσύνη, μετὰ φρονήσεως ἐν ταῖς τῶν θεῶν ἐμ-
64 ψύχοις οἰκοῦσαι δυνάμεσι. *Injustitia,* inquit, *& injuria vitæ perniciem af-
ferunt: justitia verò, & continentia cum prudentia res huma-
nas conservant, & tuentur, quas quidem virtutes
ii, qui animo divino præditi sunt, ma-
ximè complectuntur.*

Cap.

CAP. IV.

De fortitudine & conſtantia, animiq́; magnitudine.

STOicorum definitio à Tullio comprobatur, cùm dixerint Tul. de off. li.1.
fortitudinem eſſe virtutem, quæ pro æquitate pugnet. Ea 1
itaq; noſtrum Cancellarium, tanquam thorace aheneo indutum, & lorica Achillea ante alios armatum eſſe oportet, qui
pro juſtitia & æquitate nihil non periculi ſuſcipiet, nihil, quod 2
ad munus ſuum pertinere arbitrabitur, timidè & trepidè aget, ſed animo libero & imperterrito non modò fortunarum opumq; omnium, ſed etiam vitæ jacturam veritatis, fidei, juſti & æqui defenſioni poſthabebit, ſecundum illud, quod ex Poëta
paulò antè de juſto & tenace propoſiti viro cecinimus. Helvi- 3
dius autem hîc rurſum ante oculos tibi verſetur. Quid ille? Cùm Cæſar minaretur ei interitum, ſi liberè ſententiam ſuam
dicerct. *Ego me*, inquit, *tibi dixi mortalem eſſe: tu tuum facies, ego meum: tuum eſt occidere, meum mori pro veritate non trementem.* Arr. in Epist. lib.1.c.2.
Atque ea animi firmitate inter juſtitiæ ſacerdotes, Æmylius æ-
terna gloria apud omnem poſteritatem celebratur, cujus ad- 4
verſus ſecurim, omnis adverſitatis & neceſſitatis ſupremæ animum ſecurum ſuprà quoque oſtendimus: Patrum verò memoria Thomas Morus, Angliæ Cancellarius, excellenti
ingenio, ac doctrina & eloquentia clariſſimus, ut à Chytræo Chyt. Sax. Chr. lib.14.
Theologo & hiſtorico prædicatur, virtutis hujus memorabile
exemplum ſua morte reliquit, quam æquiſſimo animo perfer- 5
re, & ad manes ire, quàm Regis iniquiſſimæ ſententiæ manum dare malebat, ſecutus Thomæ Cantabrienſis Archiepiſcopi, & Cancellarii, anteceſſoris ſui magnitudinem, qui ob invictum æquitatis tenorem, ut Godefredus loquitur, ab Henrico III.

6 Rege Angliæ obtruncatus, & propterea inter martyres divos
Godefr. Mon. in An. sub A. 1172. repositus esse legitur. Quæ quidē togati hujus muneris fortitudines domesticæ non inferiores militaribus, nec laudis mi-
7 Tull. de off. li. 1. noris sunt, testante etiam Tullio, quàm eorum, qui cùm in hac dignitate literaria versarentur, non tam domi literas, quàm
8 foris arma exercuerunt. Quanquam enim illustris, vereq; generosi animi sit, quòd multos hodie in scutis & scitis circumferre videmus, literis simul & armis pollere, laudisq; Imperatoriæ proprium habeatur, nòn solùm legibus, sed etiam armis
9 decorari: Tamen in hoc officio literario longè præclariùs est arma togæ, ut Tullius cecinit, cedere, easq; artes & studia præfulgere, in quibus dignitatis hujus lux & splendor potissimè
10 enitescit. Cancellarii verò officium non ad pilum, sed ad stylum exercendum institutū est, ac ad pacis tempora totum sese confert, cui idcirco non sagatus & paludatus bellator, sed togatus & eruditus Orator est adhibendus, cujus fortitudo pru-
11 denter & rectè usurpata, majoris & triumphi & victoriæ esse videtur, quàm quæ armis ab hostibus reportatur. Illa enim ipsi Reges & Principes superantur, qui nullis maximorū Imperiorū viribus vinci & expugnari poterunt. Cedunt namq; tuis consiliis & verbis, quos nullis telis missilibus & verberibus co-
12 gere valebas. Exemplo Burgundicus ille Dux Philippus esto, cujus suprà meminimus. Quid ille? Cancellarii sententiæ suam subjicit: animum priorem abjicit: Cancellarii mentem assumit: fortitudine & constantia unius togati viri frangitur, qui nullo potentissimorum armorum metu debilitabatur. O
13 palma! ô tropæum incredibile! Etsi itaque complures etiam in præliis fortissimi pugnatores fuisse ex Cancellariis memo-
14 rentur: tamen illi ad hanc Papinianeam fortitudinem, qua nostrum præditum esse oportet, non referuntur. Nulla autem non ætate extiterunt, qui contra, quàm fortissimus Sfortia, te-
ste

ſte Jovio, dicere ſolebat, ſe eadem manu, qua ferrum tractare 15
didiciſſet, ſcribere, & calamum ducere nõ potuiſſe, in hoc offi- *Lov. in v. illuſt.*
cio utrunq; præſtiterint, & tum bellicis, tum politicis artibus *c. 81.*
ac ſtudiis incubuerint. Suprà quidem Caroli Magni noſtri
Cancellariũ Rubbertum audivimus, quem tanta Martis glo- 16
ria & felicitate contra Normannos, Imperii hoſtes, emicuiſſe,
ut Machabæi nomen meruerit, annales ejus temporis celebra-
runt. Nominati itidem antea Friderici I. Imperatoris duo Can- 17
cellarii, alter Reinholdus, vir ſapientia & induſtria admirabi-
lis, in quo maxima pars Imperatoris erat, ut Godefridus Mo- *God. Mon. ſub an. 1167.*
nachus de eo retulit; alter Philippus nobilis de Hinſberg, qui 18
ſuperiori ſucceſſit, uterq; Archiepiſcopi Colonienſes, graviſ-
ſima bella in Italia, maxima cum ſanguinis humani effuſione,
auſpiciis Cæſareis geſſerunt. Chriſtiani verò Moguntini Ar-
chicancellarii ſuprà depicta caſtra dedimus, qui, ut Crantius *Crant. Sax. lib.*
ſcribit, ad finem vitæ ſuæ Lombardiam bellis vaſtavit. Idem de *6. c. 36.*
Johanne, Henrici VI. Cancellario, & poſtea antiſtite Treviren- 19
ſi monumenta teſtantur, eumq; nihil aliud per omnem æta- *Cat. Ep. Tre.*
tem præter arma in bellis geſſiſſe prædicant. Quid verò veteri- 20
bus exemplis longiùs immoramur? Patrum ætate memora- *Laut. in tr. de lit. & ar.*
bili prælio Helvetii à Galliæ Cancellario Antonio de Pratis, 21
regnante Franciſco I. profligati. Noſtra denique memoria o-
mnium fortiſſimorum hominum, atque adeò ipſius Bellonæ, *Heid. de bell.*
nedum Poloniæ ſuæ, oculos & ora convertit in ſeſe Sarmata- *Moſc.*
rum Cancellarius Zamoſcius, qui Martis & literarum munia 22
ſuprema eadem manu feliciſſimè adminiſtravit. Iiſdemq; tem- 23
poribus Livonia duos barbaros Magni Ducis Moſcoviæ ty- *Henn. in Chr.*
ranni Cancellarios contra ſeſe bello fulminare vidit. Nec mi- *Liv part. 3.*
nùs armis quàm literis meruiſſe illum ſæpiùs adductum Cæ-
ſarum trium Cancellarium Caſparum, Bruſchius teſtatur. At- *Bruſch. in deſc. Egr.*
qui hi quidem, quos nominavi, compluresq; alii, videntur re 24

S 2 ipſa

ipsa expressisse illud, quod olim in Mercurii & Martis simula-
25 cro, quos sub una effigie sculptos prisci habebant συμβώμους, &
Had. jun. in Emp. unius altaris socios, adumbrabant, cùm ea imagine significa-
rent artes ac disciplinas liberales, cum militari studio conjungi
quàm commodissimè posse. Quod quidem neque hodie quis-
quam sanè mentis improbare poterit. Neq; summa non admi-
26 ratione & prædicatione tum præsentis, tum futuræ ætatis di-
gnissimus Philippus de Morny, armorum & literarum usu lon-
gè exercitatissimus ac nobilissimus Gallus, qui nō vanæ osten-
27 tationis, sed virtutis meritissimæ ergò verè, heroicū illud Sym-
bolon illustri clypeo & insignibus suis gentilitiis præfigit, *Mar-
te & Arte,* quorum utrunque ita excultum dedit, ut unus ad ea
perficienda natus esse his temporibus videatur, bellator simul
& orator bonus, imò, quod magis admireris, optimus Theolo-
gus, & nulli veterum non comparandus. Sed tamen, quemad-
Cic. pro dom. modum Ciceronem dixisse legimus: *Boni Senatoris esse, semper in*
28 *senatum venire:* Ita Cancellarii nostri esse, nunquā non in can-
Plaut. in Amph. cellis & in curia sua versari, judicamus. Nam quod Comicus de
militari gubernatione sensit, cùm scripserit: *Vbi summus Impe-
rator non adest ad exercitū, citius, quod nō facto est opus, fit, quàm quod*
29 *facto est opus:* Idē usurpari verissimè de officio Cancellarii pos-
se, longa observatione compertū est. Notavit hoc in jam antè
30 adducti Antonii de Pratis Galliæ Cancellariatu Boërius. Cùm
Boër. dec. 88. p. 1. enim ille in armis versaretur foris, nec modò causas ad se in ju-
dicio pertinentes, verùm etiam sigillum & ceram suam aliis
committeret; falsi criminibus laxissimam domi fenestram ape-
31 ruisse animadvertitur. Nec Zamoscius effugere potuit Polo-
norum reprehensiones & opprobria, teste Reinholdo, regio
Heidenst. de bell. Mosc. li. 4. Secretario, cùm dicerent hominē à pueritia literarum studiis
deditum, & in Gymnasiis Italiæ versatum, Cancellariatui qui-
32 dem administrando aptiorē, quàm exercitui ducendo haberi,
neu-

neutrum tamen, cùm utrunq; ambitiosè affectet & moliatur,
ab eo rectè curatum dari. Siquidem facilè non credendum sit, 34
perhibente etiam Imp. Justiniano, unum hominem duabus re- *l. 14. C. de assess.*
bus necessariis, nedùm summis istis duobus officiis sufficere.
Quamobrem personæ atq; muneri suo convenientiùs noster
aget, si Christianum II. potiùs Archiepiscopū Moguntinum, & 35
Imperii Archicancellariū, quàm ejus nominis primum istum,
in eadem cathedra bellatorem, sequatur. Hic enim cùm ad-
monitus esset, ut antecessoris cognominis exemplum imita-
retur; *neq; Episcopi,* inquit, *est pūgnare, sed orare, neque Cancellarii* 36
gladium, sed calamum expedire; imò & consilium, addimus, tan- *Cat. Episcop. Mog.*
quam præstantissimum gerundi belli instrumentum, quo vel
cæteræ omnes machinæ reguntur. Parvi enim sunt arma fo-
ris, Tullio docente, nisi sit consilium domi, cujus quidem *Cic. de off. 1.*
gratiâ etiam noster, si necesse sit, exibit, secutus exemplum 37
Procopii, Justinianei Cancellarii, de quo ante diximus, mo-
dò ne Phormio sit, & Hannibali præscribere conetur ea, quæ
non tam literis, quàm experientia longiore cognoscuntur,
sed ut historica doctrina instructissimus, in rebus similibus,
quæ in disceptationem deducantur, quid priores secuti sint,
quid egerint, edisserat. Hac enim ratione modoque Seve- 38
rus, militiæ prudentissimus Imperator, cùm de rebus bel- *Lamp. in v. Sev.*
licis consultationes susceperat, Veteranis ducibus castro-
rum peritis, adjungebat homines literatos, & maximè eos,
qui in rerum gestarum cognitione & prudentia historica ver- 39
sati erant. Sed ad fortitudines domesticas nostrum revoca-
mus, in quibus, secundum Tullii verbum, plus operæ stu-
diiq; ei erit ponendum, ut firmiter atq; constanter & sentiat,
& dicat, & agat omnia. Nihil enim viro, qui in civili provincia
versatur, indignius, quàm, quod etiam exprobratum Principi 40
Oratorum legimus, aliud stantem, aliud sedentem loqui. Nam

41 fœminarum est instabili sensu hincinde vacillare, quarum id-
l.1.C. de ind. vid. tol. circo consilia, propter judicii inopiam, laborare contra propria
commoda Imperator scripsit. Sed inveniri quoque in senatu
42 multos & in consiliis, ex Sallustio didicimus, *qui ex aliorum li-
bidine huc illuc fluctuantes agitentur, atq; interdum alia, deinde alia
decernant, & ut eorum qui dominantur, simultas atq; arrogantia fe-
43 rat, ita bonum malumvé publicum existiment.* Qui quidem non
Cer. de Cons. Consiliarii, sed adulatores, teste Ceriola, dicendi, quorum cer-
tissimum signum & nota est, qua agnoscantur, ut idem eos
prodidit; si quod hodie approbarint, cras improbent, & nun-
quam contrarium voluntati & gratiæ Principum aliquid ve-
lint aut nolint. Sunt autem illi persimiles istis Medicis, de qui-
Gal. in lib. de Meth. Cur. bus Galenus cõqueritur, eosq; dicit pessimos esse, cùm tamen
vulgò audiant optimi, qui febrientibus gelidam porrigant, eo-
44 rumq; arbitrio in omnibus rebus gratificentur, modò in bal-
neas volentes collocent, modò vina & aquam poscentibus af-
ferant, ac veluti mancipia ægrotorum ad nutum cuncta mini-
Her. 1 in Lemn. strent, qui plus quàm morbus ipse noceant, necentq; tandem
decumbentes. Contrà verò bonus Medicus non tam jucun-
45 da, quàm salutaria medicamenta porrigit. Quem quidem no-
ster omni ratione imitetur, neq; ad palatum & gustum, sed ad
salutem omnia consilia sua conferat, & cum illo Capitolino
dicat: *Vellem equidem tibi Princeps placere, sed multò malo salvum te
esse, qualicunq; erga me animo futurus sis.* Absit tamen, quæ hujus
46 virtutis indumẽto sese velare ut plurimùm solet, pertinacia, &
tanquã lolium optimæ segeti, ita magnitudini animi, & con-
Var. de orig. ling. Lat. stantiæ ac libertati vera dicendi, facilimè innascitur, quam Ci-
cero à pertentendo dictam esse scribit, cùm in eo, in quo non
oportet, perseverare quis pertendit & perstat. Quod quidem
47 multi sibi gloriæ & laudi vertunt, idemque cognominis, quod
olim Commodi Imperatoris successori datum, in se amant, si-
biq;

biq; soli in sententiis & consiliis suis placent, aliorum judiciis *Pat. de reg. li. 6.*
obstinatè repugnant, omniaq; dicta & sensa rejiciunt, quorum *c. 15.*
ipsi non sunt auctores. Pestis bonæ mentis & consilii, quæ mul-
tis etiam potentioribus fraudi & exitio fuit! Carolum Bur- 48
gundum hoc vitio laborasse notavit auctor noster, quo tan- *Com. com. li. 6.*
dem pessum isse videtur. Nec Cato multis nō displicuit, quòd 49
nimis præfractè sententiam suam in omnibus tueretur, quem-
admodum se idcirco cum eodem sæpiùs dissensisse Cicero fa- *Cic. de off. lib. 3.*
tetur, cui etiam ad vitæ extremum halitum usque victa causa *Luc. Pharf. 1.*
canitur placuisse, tametsi victrix Deo placere videretur. No- *Sc. Am. lib. 17.*
lebat enim ipse, teste Ammirato, unquam temporibus obse- *dis. 1.*
qui, sed æquum esse putabat, ut tempora ipsi sese cuncta ac- 50
commodarent. At contraria divini Platonis ea de re institutio *Pl. de Rep. li. 10.*
legitur. Quid autem ille? *Oportet*, inquit, *tanquam in talorum ja-* 51
*ctu ad id, quod ceciderit, res suas aptare, quocunq; modo ratio id opti-
mum esse duxerit, non autem quasi pueros ipsos quoq; cadentes, firmiter
eam rem tenere, in quam impegeris, & clamando quiritandoq; tempus
consumere.* Quid verò, inquis, an non illud ad inconstantiam &
mutabilitatem redit? Respondet tibi Tullius noster: *Non in-* 52
constantis esse, sed maximè prudentis, sententiam suam, tanquam ali- *Cic. pro Bal.*
quod navigium in tempestate moderari. Quam quidem civilem
sententiam alibi multò clariùs idem explicavit. Ita enim ad
Lentulum: *Nunquam*, inquit, *præstantibus in Republ. gerenda vi-* *lib. 1. Epist. 10.*
ris laudata est in una sententia perpetua permansio. Sed ut in navigio 53
*tempestati obsequi artis est, etiamsi portum tenere non queas, cùm verò
id possis mutata velificatione assequi, stultum est eam tenere cum peri-
culo cursum, quem ceperis potiùs, quàm eo commutato, quò velis tan-
dem pervenire.* Tullianæ hujus sententiæ Philosophus in aula
exercitatissimus Seneca subscribit: *Sapiens*, inquit, *non uno it* 54
gradu, sed tamen una via, nec se in aliquibus mutat, sed potiùs aptat:
quod luculentiùs Ciceronis verbum illud exponit: *Non idem*
semper

semper dicere, sed idem semper spectare debemus. Præstat itaq; iter
55 omne relegere, quàm in malè ceptis viis pergere. Nec verò, quemadmodum Pontifex Gregorius III. ad Regem Francorum rectè scripsit, *propositum ille suum infringit, qui illud in melius*
56 *commutat.* Solet autem, ut eò redeamus, Stoicum istum animum plerunq; asperitas & morositas quædam comitari, quæ
Plin lib. 29. c. 1. Hor. in v. Hipp. Com. lib. ult. etiam in Medico, teste Hippocrate atque Plinio, odiosa est, ac Ludovico quidem Regi Galliæ, apud Cominæum nostrum, in Coctério archiatro instar gravissimi supplicii visa, nedum in
57 Consiliario & Cancellario non sit longè molestissima. Cali-
58 sthenes ea natura & ingenio annotatus, ut quæ deberent dici, diceret quidem, sed non quomodo debebat, diceret. Contrà verò in eadem aula Hephestio libertatis jus, teste Curtio, in
59 admonendo ita usurpabat, ut magis à Rege permissum, quàm vindicatum ab eo videretur. Idem verò nostro in hac togata fortitudine prudenter providendum, ne, quod Galbæ accidis-
Tac. An. lib. 17. se prodidit Tacitus, noceat rigor & nimia severitas. Imitanda
60 multò magis Pisonis illius, apud eundem auctorem, moderatio, qui nullius servilis sentētiæ auctor, prudenter omnia con-
61 silia & dicta, cùm necesse esset, moderabatur. Contrà verò multi non alia ratione magis Principum gratiam amittunt, teste Hannibale Scoto, quàm immoderatæ libertatis usu, cùm non tam cōsulere, quàm regere Principem velle præ se ferant.
62 Nec verò ideò minùs fortis & magnanimus eris, si, quod alii intempestivè, & Schytico, ut Ctesias ait, sermone & gestu cla-
Demet. Phal. περὶ ἑρμ. mando, tu leniter & modestè, ac opportunè agendo perfeceris. Sed nec ipse non clamabis, si flammam imminere, & salu-
63 tis publicæ jugulum peti videas. Nam tum etiam malis, quod de Albino, Marchico Cancellario, ex Senecæ verbis ad Neronem prædicarunt his verbis, *offendere quàm adulando placere, & perdere.* Sed suprà etiam aliquid ea de re monuimus, cùm de veri-

veritate fortiter quidem, sed μετὰ καιροῦ, καὶ μέτρου, opportunè & tem-
peratè dicenda disputavimus. Non autem fortiter solùm dice- 64
re, sed etiam fortiter agere & facere oportet. Ideoq; tanquam
Herculem aliquem togatum in Cancellario requirimus, qui
nullum omninò laborem & difficultatem refugiat. Est enim
ex eo genere functionum hoc munus, quod vix scalpendo ca-
piti, ut dicitur, otium concedere videtur, ac ut Henricum VII. 65
Imperatorem, Friderici II. filium, de occupationibus Imperii
dixisse ferunt; cùm tam assiduus foret in rebus, ut vix serò ci-
bum caperet, atque idcirco valetudinis respiciendæ admone- 66
retur: *Privato*, inquit, *homini omne cibi tempus esse, cùm id lubi-
tum ei aut solitum; Principi verò, si satisfacere suo muneri velit, id so-
lum, quo vacat*: Idem profectò Cancellario, qui potissima Prin- 67
cipis, ut dictum est, pars existit, si munia sua rectè implere ex-
petat, uti certè debet, in negotiis & laboribus hujus officii lon-
gè occupatissimi continget. Ad eum enim potissimè pertinet 68
illud, quod Deus ille Homericus cecinisse legitur: *οὐ χρὴ παννύχιον
εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα*. Prædicatur in aula Adriani Cæsaris tanta in- *Xiph. in v. Adr.*
dustria Turbo præfectus prætorio fuisse, ut nunquã ne ægro-
tus quidem domi sese à publica muneris curatione continue-
rit, cui cùm ipse Imperator consuleret, ut sibi moderaretur: 69
Præfectum, inquit, *etiam stantem mori oportet*. Quod quidem an-
te ipsum Vespasianus quoq; de Imperii administratione usur-
paverat. Non certè multò plus otii Cancellorum magistro ne-
gotiosissima provincia concedet, quæ minùs etiam feriarum, 70
quàm rei militaris administratio Druso dicitur olim permisis- *Calc. in Ep.*
se, quem nullo unquam die ajunt feriatum esse, largiri posse
videtur. Tantò autem occupatio hujus muneris laborisq; mo- 71
les difficilior, quantò animi contentio, quàm corporis major
habetur. Nec enim robur & vires externæ sudore ullo tanto-
perè consumuntur, quantum assiduæ meditationis ac delibe-

rationis æstu interna vis animi debilitatur, & perpetuo motu
72 ac vigiliis acrimonia hebetatur. Quemadmodum illud acci-
Hild.d.orat. disse Albino, sæpiùs nominato Cancellario, Hildesheimius E-
lectoralis archiater literis perhibuit. Idem verò de Lamperto
sæpiùs ibidem adducto Cancellario scripsit hæc verba: *Inter*
73 *cogitandum,* inquit, *ac deliberandum plerunq; erat timidior, colligens omnia mala, quæ evenire posse videbantur: In agendo autem confidentem se præbuit. Fuit verò non modò in virili ætate, dum vires anniq; sinebant, verùm etiam in extrema senecta laborum patientissimus. Itaq; brevi multa expedire visus est; quæ alii vix longo tempore perfecissent.* Dignissima Cancellario prædicatio! cujus fructus in fortiter exantlandis laboribus Reipub. longè uberrimus, cùm
74 tantum negotii unus absolutum perfectumque feliciter uno mense efficit, quantum vix alii toto anno, aut etiam longiore spacio. Quæ quidem industria & expedita rerum felicitas tum admirationem, tum amorem & gratiam quàm maximam jure
75 optimo meretur. Accedunt præterea amplissimo huic officio
Com.com.lib.1. longinquæ legationis itinera, quæ, uti in Morvillerio nostro animadvertitur, Cancellariis utplurimùm committuntur.
76 Hic quoque animo Sulpitiano opus est, qui nullo discriminis metu, nullo viarum tædio, nulla etiam valetudinis morbiq; adversitate, nullo mortis periculo à suscepti officii constanter
77 perficiendi perseveratione deterreatur. Ita in hoc officio Syl-
Sylv.Epist.188. vius, cùm Imperatoris Protonotarius esset, se ipse scribit universam Germaniã legationis Cęsareę curriculo circumisse. Idẽ
78 in extremam usq; Thulen, & scopulos Noricos, cùm Scotiam legatus adiret, vehemente tempestate rejectus, fortissimo ani-
Iohan. Ant. Camp. in ejus v. mo omnes cœli gravissimi injurias, marisq; extrema discrimina sustinuisse prædicatur. Sunt præterea non minora monstra & belluæ in hoc officio aulico, quàm olim vel magno Alcme-
79 næ illi & Jovis filio, in novercali persecutione, occurrerint, fortitudi-

titudine mascula exsuperandæ. Quæ verò illæ? Idem Protonotarius easdem his verbis expressit: *Non sunt*, inquit, *mihi crede duriora castra, quàm curiæ Principum, ubi invidiæ, simultates, detre-* 80 *ctiones, odia, inimicitiæ, contumeliæ, injuriæ, pœnè infinitæ, quæ res nullo modo, quàm per patientiam vinci possunt.* Si qui igitur non eo animi robore fuerint, ut obniti istius maris fluctibus possint, iis consultius erit cum illo tragico dicere, *stet quicunq; volet potens aulæ culmine lubrico, me dulcis saturet quies & obscuro positus lo-* 81 *co, leni perfruar otio.* Quod quidem, sed tamen seriùs exoptasse Husanum, Johannis Alberti, Megalopolitani Ducis Cancellarium animadvertimus, cùm ad Lucam Lossium, Lune- 82 burgicum ludimoderatorem his versibus scripserit:

O mihi si redeant concessu numinis anni,
Qui spacio dudum præterire suo,
Non ego conferrem me Regis in ullius aulam,
Si mihi vel Crœsi polliceatur opes.

Nec enim illa fortitudo & tolerantia cujusvis est, quam aulicus ille veteranus de se prædicabat, cùm interrogatus, qua ra- 83 tione rem rarissimam in aulico munere senectutem consecutus esset, responderet, *injurias quaslibet ferendo, & gratias insuper agendo.* At nos nostrum Mori Cancellarii verbo alloquemur: *Forti animo mala fer.* Ejus enim animum palmæ invictæ simi- 84 lem esse oportebit, ut quò plus oneris imponatur, eò erectior adversus sarcinam omnem esse videatur, firmumq; judicium in omnibus difficultatibus conservet, casus adversos sapienter ferat, nihilq; unquam fracta timidaq; mente agat, de quo de- 85 niq; tanquam Epinicion cani quàm verissimè possit, quod Michael Hospitalis Galliç Cancellarius ad Franciscum Olivarium successorem suum his versibus gravissimis scripsisse legitur:

Epist. 16.
Thom. Mor. in Epig.
Hip. ex Plin. in Palat.
Mich. Hosp. ad Franc. Oliv.

Nam fortes animi prorsus nihil ista morantur,
Quæ sunt fluxa, caduntq; citò & mutantur in horas, 86

Non illos aurum, non spes, non gratia flectit,
Non metus: erectâ circum fora fronte vagantur,
c *Introeuntq́; aulas venerandi regibus ipsis.*

Han.Scot.ad An.Tac.lib.4.

Et certè magnus hic vir semper erit, ut Hannibal Scotus exclamat ad locum Taciti de Helvidi Prisci fortitudine, *qui cunctis of-*
87 *ficiis æquabilem se præstabit, & opum contemptorem, & recti pervicacem ac constantẽ, adversus omnem metum,* cui, ut Hippolytus ait, *in ipsa difficultate animus multò magis crescit.* Rectè enim faciendo, ut etiam moneta quorundam nostra ętate Principum tinnuit,
88 nihil timebis. Invidiam autem, quemadmodum Johanni Casselio, præceptori olim meo, Manutius ex Italia consuluisse legitur, quæ haud aliter, quàm scopulo fluctus ad extremum
89 virtute frangitur, facilimè superabis, ut nocere quàm minimùm possit, exemplo suprà dicti Lamperti Cancellarii, qui eos, qui laudi ejus & dignitati invidebant, virtuti & gloriæ serviendo ulciscebatur. Sed & Catonis senioris consilium de hac
90 re celebre est, cùm diceret eos, qui fortuna moderatè & sobriè uterentur, invidiæ aculeis quàm minimè peti.

Man.lib.7. Epist.18.

Hip in.Pal.

Hild.d.orat.

CAP. V.

De Continentia.

Cic.in orat.pro L.Mur.

1 QUemadmodum itaq; Tullius de Asia prodidisse legitur, cùm scripserit: *Etsi ea habeat luxuriæ quandam suspitionem, non tamen Asiam nunquam vidisse, sed in Asia benè vixisse, laudandum esse.* Ita hoc loco tum de hoc munere & provincia civili, tum de alia quavis dignitate & honore aulico di-
2 cere licebit, quanquam rariores inventu sint, etiam, ut Comes Placentinus asserit, inter sapientes, qui in altiore ejusmodi fortuna non dimoveantur à statu suo, non tamen eam ob causam
3 celsioribus istis, & lubricis lapsu functionibus abstinuisse, quàm

Han.Sc.lib.1. Hist.Tac.

quàm continenter in iis & rectè versatum esse, summa prædicatione dignum erit. Illud autem vulgò sapientibus contingere posse politico scriptori facilè quidem concedemus. At vera prudentia præditis Philosophorum princeps, non accidet, inquit, ut incontinentes unquam fieri possint. Inter eos nostrum esse volumus, cui, ut Flaccus gravissimè cecinit, *est animus rerumq́, prudens, & secundis temporibus dubiisq́, rectus, vindex avaræ fraudis, & abstinens ducentis ad se cuncta pecuniæ.* Nihil enim in hoc officio fœdius, nihil rebus communibus perniciosius, nihil honore & dignitate tanta indignius, quàm avaritia & rei privatæ studium, quod nunquam non officio debito officere solet, & publicis consiliis. Ut autem apud veteres Græcorum notati æterna labe Stratocles & Dramoclides, quòd sese invicem ad auream messem (ita tribunal nominabant) invitarint: Ita maximam infamiam in hac amplissima dignitate non pauci contraxisse leguntur, qui, ut quæstui Remp. haberent, gravissimum munus accesserunt, quòd quidem non modò Tullio testante, turpe, sed etiam sceleratum & nefarium. Verres profectò in provincia jure homines isti dicendi, qui per fas perq; nefas, tum publicas, tum privatas opes undiquaq; ad se converrant, nullius rei magis, quàm propriæ utilitatis studiosi. Est quidem per se hujus officii fundus satis fertilis & uberis proventus, quemadmodum quoq; suprà in veterum scriniorum compendiis longè fructuosissimis ostensum fuit, neq; invidenda sunt ulla labori debita præmia, neque divitiis Cancellariorum non summoperè gratulandum, quæ optimis rationibus, sine omni publico detrimento congeruntur, ut infra ea de re agemus copiosiùs. Sed tamen sæpiùs videre est, multos plura habendi cupiditate, tanquam intercute aliquo morbo & hydrope captos, ut quò plus sint potæ, plus sitiantur aquæ, quibus nulla præmiorum, nulla mercedum & salatiorum magnitu-

Margin notes: 4 *Aristot. lib. 2. mag. mor. c. 6.* — *Liv. lib. 22.* — *Plat. in polit.* — 5 *Cic. off. 2.* — 6 — 7 — 8 — 9

gnitudo animum explere potest, quò minùs sordidissimæ munerum captationi cunctis studiis inhient, immemores divini
10 illius interdicti: *Munera ne accipito, quæ oculos sapientum excæcant, & verba æquitatis inflectunt.* Nam, ut apud Sallustium legi-
11 tur, *ubi cupido divitiarum invasit, neq; disciplina, neq; artes bonæ, neque ingenium ullum satis pollet, quin animus magis aut minus maturè, postremò tamen succumbat.* Quod quidem in præfatis digni-
12 tatibus tam deforme vitium esse videtur, ut etiamsi, quod de
Gell.lib.1.c.13. M. Crasso prædicavit ex Asellione Gellius, quinque rerum bo-
13 narum maxima & præcipua habeas, sis cum eodem nobilissimus, sis eloquentissimus, sis prudentia rerum civilium instructissimus, sis dignitate summa præditus, sis denique inter tui
14 generis homines ditissimus: omnes tamen istæ virtutes, ac fortunæ longè amplissimæ inquinamentis avaritiæ, tanquam densissima nube, penitùs obscurentur. Quod quidem ad eum
15 modum isti Quiritum felicissimo & copiosissimo homini ac-
Plut.in v.Craß. cidisse, testatur Plutarchus. Nec ab omni ferè ætate exempla, & quidem ex hoc officio non adduci similia possunt eorũ, qui
16 cùm Leberide, quod dicitur, nudiores ad Cancellarii provinciam, tanquam ad Cremonensem prædam, ut Taciti verbum est, accessissent, brevi tempore tantis sese facultatibus ac opibus collocupletarint, ut Cleandri fortunam, qui in aula Impe-
Herod.in vit. Com. Xiph.in ead. ratoris Commodi, exiguo momento, ex vili servulo ditissimus evaserat, & ærario ipsius Principis grandiores pecunias confe-
17 cerat, visi fuerint superasse. Nihil verò boni posse, Hannibal
Han.Scot.ad Tac.An.lib.13. Scotus præclarè scripsit, de eo sperari, qui paupertatem præcipuum malorum credit. Nam ut eam effugiat, nihil non admit-
18 tere audet. Dignissimi verò illi, qui vicissim Tiberianæ spongiæ efficiantur, & opes celeriter malis artibus partas, celeriùs iterum perdant. Quod quidem inter alios patrum memoria
19 Guilielmo Pojeto in Galliæ regno contigisse legimus. Cùm

enim

enim ille muliebri ope Annæ Stanipeæ, quæ in amoribus ac *Lau. in Ch. Fr.* delitiis Francisci I. Regis habebatur, ad dignitatē magni Cancellarii esset evectus, nihilque in co munere reliqui faceret, quod ad maximā vim opum conflandam pertinere videretur, omnium hominū accensâ adversus ipsum invidiâ ac odio; tan- 20 dem consilio Margarethæ, Navarreæ reginæ, cum potentioribus aulicis communicato, in vincula conjectus, nec nisi omnibus facultatibus exutus, ad nuditatem priorem fuit remissus. Sed & nostra ætate in vulgi proverbium ejusmodi hominum 21 fortunæ idcirco abiisse dicuntur, quòd, instar Euripi, multis quidem subitò affluere, subitò autem vicissim refluere ac defluere videantur, rariusq;, quod quidem in Distelmejeri monumento singularis felicitatis annotatum est, stabiles & ad po- 22 steritatem integræ deriventur. Nam & Sliccii quidē longè amplissima fortuna atq; felicitas ad ipsius progeniē non pervenit, *Brusch. in desc.* quæ ante patrem extincta, fratris tamen ille sui Matthæi fami- 23 liæ cunctum istum splendorem ad hanc usq; ætatem reliquit. Quorsum verò contrà illorum Plutus, qui superiorum Cæsarum è Cancellis, majores etiam, quàm ut privatæ dici possent, divitias brevissimo intervallo congessisse prædicati? Aranearum telas contexisse videntur: nec enim præter inanem fa- 24 mam de coacervatis tot quorundam auri myriadibus quicquam superesse audimus. Verùm infra hujus rei causas investigabimus alio capite altiùs: nunc tantùm nobis propositum est, illam omnium malorum, ut à divino doctore gentium appellatur, radicem stirpitus è nostri Morvillerii animo excisam reddere, ut, cum illo Romanorum continentissimo pectore, 25 C. Gracho, ex Sardinia reverso, in concione ad populum habi- *Gell. lib. 15. c. 12.* ta, verissimè prædicare de se his verbis possit: *Ita versatus sum in mea provincia, ut nemo possit verè dicere assem, aut eò plus, in muneribus me accepisse, aut mea opera quenquam sumptum fecisse.* Dignissima,

26 ma, quæ in Chriſtiana civitate audiatur oratio! Caput enim
Cic.lib.2.off. eſt, teſte Tullio, in omni procuratione negotii & muneris pu-
blici, ut avaritiæ etiã minima ſuſpicio tollatur. Quod Dei juſ-
27 ſu in veteri Iſraëliticæ Reipubl. gubernatione ſumma diligen-
tia proviſum, ut nõ niſi alieniſſimi ab illis ſordibus in ſenatum,
& conſilium, atque judicium ullum cooptarentur. Eſt enim
28 multa poſſidendi cupiditas peſſimum veri affectus & judicii
Tac.1.hiſt. venenum, teſte Tacito, & duo optima boni conſilii inſtrumen-
Sal.in Gat. ta, fidem & probitatem evertit. Hinc enim illa Turini fumi
Lipſ.civ.lib.3. c.6. venditio, quæ Imperia quàm maximè, docente Lampridio, in-
Lamp.in v. Alex. famare ſolet: hinc juris & æqui everſio: hinc turpiſſima juſti-
29 tiæ nundinatio: hinc pauperum & orphanorum viduarumq;
oppreſſio: hinc communis boni imminutio, & deniq; rerum
omnium tam divinarum quàm humanarum vaſtatio. Ita enim
Dem.in Orat. Olj.3. utplurimùm evenire videmus, quemadmodum Orator Atti-
cus ſcripſit, ut quò magis res eorum augeantur, qui publicis
30 muneribus præſunt, eò magis Reipubl. opes labefactentur &
imminuantur. Sunt utiq; inſtar hirudinum multorum cupidi-
31 tates, quæ publicarum opum, ut ita loquar, cuticulis ad ſan-
guinem uſque adhærent interiorem. Erat ex eo genere Cliſo-
32 phus quidam nomine in aula Philippi Regis Macedoniæ, qui,
Ath.in Deipnoſ. perhibente Athenæo, aſſiduis flagitationibus regiam libera-
litatem flagellabat, maximasq; opes importunis petitionibus
extorquebat, at illum, cùm tanquam moleſtiſſimam muſcam
33 aliquoties Rex avellere à ſe conaretur, hisq; verbis increparet,
nimis petax es: an non paulò antè largiſſima manu tibi dedi?
Jampridem, inquit, oblitus veterum munerũ eram. Sed multò
feſtiviùs Fridericus Imperator III. ſimilem hirudinem, quæ,
ut Horatius ait:

34 *Non miſſura cutem, niſi plena cruoris,*

excuſſiſſe legitur. Quomodo verò? Archicancellarius Imperii
per

per Galliam Jacobus, Pontifex Trevirensis, vir quidem, ut Sylvius de eo loquitur, industrius, ac magni consilii, sed multùm cupidus, & ad extollendam Ecclesiæ suæ potentiam nimis attentus, Fridericum Cæsarem apud Novam Civitatem cùm adiisset, & alia atque alia petendo impetrasset, pluraq; poscendo institisset: *Imperator nisi feceris*, inquit, *finem petendi, ego negandi principium inveniam*. Tales quidem importuni efflagitatores etiam munificis, & maximè liberalibus Principibus non esse non odiosi solent, *qui illorum modestiam aliquo modo*, ut Scotus ait, *urgere, & vim in eos transmittere videntur*. Avari quidem medici, qui eo animo ditiorum lectulos accedunt, quo Jacobus Cocterius, Ludovici XI. Galliæ Regis valetudinem curasse memoratur, attendere solent illud, quod in vulgari versiculo est, *exige, dum dolor est*. Ita enim ille Regem suum quadraginta millibus aureorũ, quatuor intra menses, emungebat. Cui quidem medicorum avaritiæ, quam etiam Princeps Hippocrates vehementer increpuit, eiq; herbam & medicinam dari posse summoperè optavit; fibulam imposuere leges Cæsareæ hac sanctione: *Quos quidem*, de archiatris loquitur, *ea patimur accipere, quæ sani offerunt pro obsequiis, non ea, quæ periclitantes pro salute promittunt*. Eandem verò rationem modumq; in aulicis officiis vulgò imitari consueverunt, cùm articulos & tempora commoda exprimendæ largitionis aucupantur, tumq; potissimùm plurima exigunt, quando sua opera opus esse in gravioribus & difficilioribus negotiis animadvertant, de qua quidem petacium hominum opportunitate etiam Sylvius idem sensisse videtur, cùm ad Casparem Sliccium, Cancellariũ Imperialem, scripserit his verbis: *Rex præterea multum est nunc tui indigens, & tunc est bonum Principibus servire, cùm res præter sententiam eant*. Tum enim amplissimos fundos & prædia: tum agros & nemora, tum pagos, arces & oppida in cassem vulgò tra-

Sylv. in com. de dict. & fact. Abh.

35

Han. Scot. ad lib. 2. An. Tac.

36

Com. lib. 9.

37

Hipp. ad Crav.

38

l. archiatri 9. C. de profess. & med.

39

40

Sylv. Epist. 54.

41 hunt. At noster ejusmodi cupiditatum vinculis, Tullii suasu,
Han. Scot. ad Tac. lib. 3. Ann. potiùs se liberet, & audiat istam veterani aulici regulam: *Nunquam aulicus extorquere aliquid à Principe sibi proponat.* Multò minùs verò Cancellarius, qui omnibus prudentiæ ac temperantiæ modestiæq; exemplis prælucebit, nullam unquam avaritiæ
42 & cupiditatis suspicionem incurret, semperq;, quod excelsioris animi est, liberaliter dare potiùs, quàm cupidè & avarè ac-
43 cipere gaudebit: *Beneficentia enim & liberalitas naturæ hominis,* teste Tullio, *maximè est accommodata*, quæ etiam in hoc officio collocatis pluribus viris magnam gloriam ac laudem peperit, præsertim ea, quæ vero virtutis splendore, non vana ostentatione ac simulatione nititur, quæq; non ex raptu, & aliunde
44 per iniquam translationem proficiscitur, quæq; denique in maximè dignos confertur. Nostra memoria beneficentiæ & liberalitatis studio magnam sui existimationem famamq; con-
45 citavit Daniæ Cancellarius Nicolaus Casa, qui cùm generis nobilitate insignem & exquisitam doctrinarum eruditionem
Reinh. in app. Gen. ad Chr. Alb. Stad. Chyt. lib. 30. Sax. sub an. 1594. & facundiam, rerumq; usum, ut verè scripsit de eo Reineccius, conjunxerat. Extant enim multorum præconia, de ejus in literas earumq; cultores munificentia, quam etiam Balthicus historicus, præceptor olim meus, debita gratitudine prosecutus est, cùm scripserit de eo hoc quasi elogium supremũ, Chro-
46 nicis libris insertum. *Eripuit etiam hic annus,* inquit (de nonagesimo quarto superioris seculi loquitur) *Reipubl. aliquot præstantes viros, ac in his Daniæ regno, illustrem Heroem Nicolaum Kaas Cancellarium, & inter quatuor (Christiano III. Rege pupillo) regiminis Consiliarios primum, nobilissimo genere & ingenio, sapientia, virtute, doctrina, moderatione & beneficentia erga literas & homines literatos clarissimum; cui de me & multis Scholasticis Danis & Germanis à me commendatis, benè merito; fidelem animi grati memoriam perpetuam me debere profiteor.* Idem etiam idcirco librum decimum

V

mum quartum Chronici sui eidem dedicavit, *debitæ*, ut inscri- 47
ptio ipsius est, *pro amplissimis plurimisq; beneficiis observantiæ &*
gratitudinis ergò. Testatur autem non minorem erga se ejusdem
verè magnifici Cancellarii beneficentiam Reineccius, Juliæ *Rein. in præfat. Abb. Stad.*
Academiæ quondam historicus, quem se honoris maximo-
rumq; sibi collatorum meritorum ergò nominare profitetur, 48
deq; ejus munificentia proclamat illud Comicum: *Et habet*
quod det, & dat nemo largius. Dignissima literariæ dignitatis prin-
cipe prædicatio, erga literas atq; literatos esse liberalem & be-
neficum! Quod quidem celsissimæ gloriæ ac laudis iter ple-
nissimo gradu sequuntur, qui vel exemplo Zamoscii, Poloniæ 49
Cancellarii, literarum officinas & Gymnasia bonarum disci-
plinarum suis impendiis & stipendiis ipsi extruunt, Musarum-
que domicilia Reipubl. bono amplificant, vel etiam collapsa
rursum excitant, & novis muneribus augent. Quemadmodũ
eandem munificentiam in novo seminario optimarũ artium
condendo, inter alia ferè innumerabilia erga scholas & Eccle-
siam beneficia, maximo animo, ac gravissimis consiliis jamjam
depromptam dare illustrem & generosum Baronem, Geor- 50
gium de Schoneich, utriusq; Silesiæ Cancellarium, nõ sine sin-
gulari voluptate, & lætissima gratulatione omnium literarum
audimus. Nec minoribus laudibus evehendi, qui, quod am-
plissimum Saxoniæ Cancellarium, ac intimum Electoralem
Consiliarium, Marcum Gerstenbergerum, liberalissimè in Sa-
lanæ Academiæ provehendis studiis facere vidimus, aliquot 51
pauperum juvenum mensas suis sumptibus ac reditibus per-
petuis eò collatis sustentant. Præclarissimum divinæ benefi-
centiæ monumentum! cui omnes veteres illæ statuæ & pyra-
mides, in quibus, Plinio prudentissimè judicãte, ociosa & stul- *Pl. lib. 36. c. 16.*
ta pecuniæ ostentatio, omnia antiqua Pompeji & Titi theatra, 52
omnia spectacula & vetera Periclis propylea, ac nostra memo-

53 ria, incredibili & labore & impendio Sixti V. Pontificis Romæ erecti colossi, longissimo intervallo cedere coguntur. Posse enim tali liberalitate & munificentia uti, pecuniæ est fructus ac proventus multò maximus. Perpendat ista animo secum diligentissimè noster, atq; horum potiùs laudatissimam beni-
54 gnitatem, quàm multoties nominati Imperialis Protonotarii
Sylv. d. Ep. 188. & Cancellarii Sylvii tenacitatem sordidissimã imitetur. Quid verò ille? Etsi literis & Musis omnem fortunam, ipso teste, ab
55 infimo ad summum gradum provectus deberet, & à prima ætate Ecclesiastico sumine esset saginatus, ut priorum temporum liberalitatem in minoribus officiis & dignitatibus, cum
Franc. Phil. in Epist. Imperialibus, tum Episcopalibus omittam, cùm solium Pontificium conscendisset, hunc versiculum legitur ad omnem liberalitatis suæ fontem literatis, & carminum auctoribus occludendum, prodente Philelpho emisisse:

56 *Nummos pro numeris ne vosi sperate, Poëtæ,*
Est animus versus reddere, non emere.

O divinam munificentiam, & singularem Pii II. pietatem! ô
Sylv. Epist. 301. liberalissimum Christi vicarium! qui neq; Francisci Philelphi, longè id ætatis doctissimi Philosophi, Oratoris & Poëtæ, vete-
57 risq; amici filium Xenophontem, optimum, uti ipse fatetur, adolescentem, & paternis imbutum disciplinis, in familiam suam suscipere voluit, quòd, cùm Cardinalis & Episcopus Senensis esset, facultates suas illud non ferre posse conquereretur, etiamsi tot ex Ecclesiis tum in Germania, tum in Polonia, tum in Bohemia, & alibi sitos cum Italicis conjunctos uberrimos reditus hauriret. Sed istam Episcoporũ Romanorumq; Ponti-
58 ficum beneficentiam erga literas, etiam postea in successore
Jov. in elog. doct. v. c. 26. ejus Xysto, Theodorus Gaza expertus esse à Jovio Episcopo scribitur. Cùm enim nobilissimam lucubrationum suarum partem in membranis accuratè & perdiligenter exaratam, eidem

dem detulisset, neq; tantum honorarii æris, quo librario mer- 59
cedem redderet, accepisset, indignatus subagreste, ut historici
verba sunt, judicium, projectis in Tiberim duodecim, qui do- *Ioh. Wolf. in cent. memor. p. 2.*
nati erant pro tanto ingenii labore, aureis, unà cum reliquis,
quos in publicum edere cogitabat, commentariis, *effugere hinc
lubet,* inquit, *postquam optimæ segetes etiam in olfactu præpinguibus
asinis sordescunt.* Similes profectò labris, ut ille ajebat, lactucæ!
Sed nos ad ceram & cancellos nostros, sordibus istis Piscatorii
annuli relictis, redeamus, in quibus convenientem dignitati
splendorem requirimus; præcepto tamen illo officiorum ma- 60
gistri diligentissimè retento, monentis, *neq; ita claudendam esse* *Cic. de off. lib. 2.*
*rem familiarem, ut eam benignitas aperire non possit, neq; ita referan-
dam, ut pateat omnibus, sed modum esse adhibendum, qui ad cujusque
facultates referatur.* Nec enim minùs illiberalem & avarũ, quàm 61
decoctorem atque prodigum, tum ab hac literaria dignitate, *Hip. de Cons.*
tum ab omni consulendi munere procul habendum sapien-
tes judicant. Notum namq; consilium prudentissimi Basilii
patris ad Leonem filium futurum Principem: *Consiliariis,* in- 62
quit, *utere iis, qui rebus ipsi suis benè consuluisse, rectéq; eas admini-
strasse comprobantur, minimè autem eos adhibe, qui per impruden-
tiam malè suis negotiis providerunt. Nunquam enim alienis benè con-
sultum ibit, qui suis rebus malè prospexerit.* Saluberrima cautio!
Nam quod de Vitellio Josephus scripsisse legitur, universi vi- *Ioseph. in v. Vit.*
delicet Imperii opes vix potuisse prodigentiæ ejus suppetere, si 63
unum supervixisset annum; illud sæpenumerò accidisse ma-
gnis Principibus annotatum, quibus improba decoctorum
consilia ad omnis luxuriæ & prodigalitatis scopulũ, tanquam
ex Pharo, lumen extulerunt. Solet autem non raro in hoc ma- 64
gnifico munere ab iis linea transiliri, qui veræ magnificentiæ
& munificentiæ limites rectè distinctos non habent, qui dum
sordes & avaritiæ Syrtes effugere conantur, in cõtrarias Cha-

Hildesh. de O- rybdes non minùs imprudenter incidunt. Nam, quod de Albi-
no, Cancellario Marchico scriptum est his verbis: *Familiam a-*
65 *lebat numerosam, vivebat magnificè*: quod itidem de Distelmeje-
ro proditum: *Magnificus fuit, pro dignitate & facultatibus amplis-*
simis, ubi opus erat, quod ostendunt ædificia, &, quas liberis paravit,
nuptiæ: illud quidem liberaliter, & secundū dignitatis amplitu-
dinem splendidè factum esse confirmamus: at contra multi,
Tull. de off. lib. 2. testante Tullio, patrimonia sua & salaria non modò inconsul-
66 tis largitionibus, sed etiam domestico mensarum, aliarumque
rerum immodico luxu profundunt, longeque extra modum
non modò facultatum, sed etiam status & ordinis sui sumptu
& magnificentia prodeunt. Luxum Christiani Cancellarii Im-
67 perialis minimè Christiano homine, nedum antistite dignum
suprà audistis, qui plus impendii in scortorum greges confere-
bat, quàm Imperator in florentissimas copias. Ex eo autem
tandē relinquitur illud, quod olim Julius dicere solebat, cùm
maximam æris alieni vim profusione nimia contraxisset, *tre-*
Xen. lib. 2. Pæd. *centis sibi talentis opus esse, ut nihil haberet. Cùm autem*, teste Xeno-
68 phonte, *etiam unum otiosum hominem alere Reip. difficile sit*, multò
profectò difficilius erit in publica muneris etiam fructuosissi-
mi provincia sumptuosum, & luxu ac prodigentia diffluentem
sustentare. Noster itaque modulo se suo ac pede metiri discat.
Satius enim est, quod Ludovicus XII. Rex Galliæ crebro ser-
69 mone usurpasse fertur, *nihil aut parum elargiri, quàm multa debe-*
re. Est autem præterea aliud benignitatis genus, quod cōstat ex
Tull. de off. 2. opera, ut Officiorum præceptor loquitur, & industria, quod
certè in hoc munere latissimè patet, & omniū honestissimum
est, nec ullo idcirco tempore Cancellario intermittendū, quin,
70 tanquam Oraculum Reipubl. omnibus justa & æqua petenti-
bus opem & consilium suum, in promptu & parato esse cu-
piat. Huc verò redeunt morum istæ omnes virtutes, quas su-
prà

prà in optima natura Cancellarii requisivimus, ut sit comis, & 71
humanus, sit benevolus, placidus, affabilis, mansuetus & lenis,
sine omni morositate, sine fastu, sine supercilio, sine superbia.
Quemadmodum ejusmodi virtutem splendorem antecessor 72
meus Johan. Ferinarius, vir doctissimus, in Cancellarii Hassiaci
Johannis Hinzenbergeri vita quàm maximè inter alia ingenii
& eruditionis dona eluxisse, his verbis prædicavit: *Nulla morositas, nulla indignatio, nulli fremitus in eo unquam erant.* Sed contrà multorũ sæpenumerò mores immutari per honores con- 73
sueverunt, tum in hac, tum in aliis dignitatibus. Petrus Noxetanus, potens in Romana Curia, & summus Secretarius, qui ex *Sylv. Epist. 188.*
humili loco ad equestrem ordinem, & Palatii Comitatum evectus erat, fores suas etiam Cardinalibus obseratas non raro habuisse legitur. At idem postea cum Nicolao Pontifice mortuo
aula & munere excluderetur, & ad priorem statum, fortunæ
vicissitudine, rejiceretur, ab omnibus vicissim amicis destitutus ac desertus videbatur. Dignissima profectò talio, quæ o- 74
mnibus id genus hominibus accidat, ut & ipsi humiliores facti, in aliorum liminibus hærere discant, qui alios in vestibulis
suis, præ contemptu & fastu longissimis exspectationibus fatigaverint. Quod quidem in se ipse didicisse Sylvius videtur,
cùm in aliorum foribus, hinc inde missus legatus & obtestator, 75
sæpenumerò, non sine gravissimo tædio & stomacho, pependerit, ut cùm jam potestatem & clavem Pontificiam nactus esset, neminem unquam singulari humanitatis specie in atrio *Plati. in ejus v.* 76
opperientẽ exspectationis mora ulla delassaverit. Erat ea humanitas veterũ Romanorũ summæ potentiæ affinis, ut quem- *Cic. de pet. Cons.*
admodum Consul eloquentissimus ad fratrem Consulem futurum scribit, curarent aditus ad se diurnos atque nocturnos 78
patere, neq; solùm foribus ædium suarum, sed etiam vultu &
fronte, quæ animi janua est, quàm lætissimâ sese conventuros

exci-

exciperent. Secuti illud institutum optimi quiq; Imperatores
79 prædicantur, qui non modò intra palatia interiora accessum
Herod. in v. Ant. petentes admisêre, sed etiam cum Antonino Philosopho Cæ-
sare, ingredienti cuivis dexteram placidè porrexerunt. Trans-
tulit autem inter alias verè Imperatorias, atque adeò divinas
80 virtutes indolem hanc, tanquam hereditariam Cæsarei san-
guinis notam, ad celsissimam stirpis suæ posteritatem Rudol-
fus Austriacus I. Quid verò ille? cùm à ministris tenuiores
quosdam, qui supplicatum venerant, aditu submoveri conspi-
81 catus esset, non sine stomacho: *Sinite*, inquit, *homines me accede-
re: nec enim idcirco ad Imperium accitus sum, ut in arcula conclusus
82 tenear.* Sed suprà quoque idem de Ferdinando Cæsare audivi-
mus. Quis verò totius hujus serenissimæ familiæ dotes genti-
Chron. Chyt. lib. 10. litias, *incredibilem clementiam, bonitatem, beneficentiam, modera-
tionem, affabilitatem, mansuetudinem*, uti Sigismundus de Sara w
83 in Oratione sua scripsit, *splendidissimo lumine enitescentem nō per-
Varsev. in Ora. ad Rud. I. & passim in fasc. orat. Austr. spexit?* in qua nullum unquam tyrannū, cum tam sublimi po-
tentia, ut exteri quoque Oratores fatentur, vel legimus vel au-
divimus fuisse. Hæc verò cùm de tantis Principibus prædicari
tantoperè audias, quod tui officii, Cancellarie, in hac re sit,
84 haud obscurè intelligis. Cottam Romanum nemini domum
suam occlusam tenuisse, sed præsto omnibus fuisse, operamq;
suam, quoad non contra officium rogaretur, polliceri cunctis
solitum celebrarunt. Quod quidem exemplum velim nostro
Cic. de pet. Cons. propositum esse, non tamen itidem illud, quod de eodem an-
nectitur. Quid autem? Negari ille quidem sese nemini solebat,
85 ut Tullius perhibuit, sed impertire tamen iis, apud quos opti-
mè operam suam poni arbitraretur. Nolim enim ita nostrum
affabilitatis & humanitatis imaginem fuco quodam occulta-
re, dextramq;, quod dicitur, sine mente porrigere, preces &
86 supplices libellos benigno vultu accipere, operam omnem
polli-

polliceri, nunquam verò animum ad promissa præstanda inducere. Parvi autem refert, docente Tullio, patere ostium, si
vultus & frons voluntatē abditā & retrusam teneant. Repre- 87
hendit illum morem in Imperiali suæ ætatis Cancellario Ulri- Ep.296.& seq.
co, de quo ante diximus, pluribus literis Sylvius, quod ne nostro etiam accidere possit, Cottæ artificium istud omni ratione 88
fugiat, ne cassam nucem specioso putamine ostentare videatur. Erat in veteri urbe etiam M. Crassi avaritia propterea po- 89
pularior & tolerabilior, quòd hac gratia, tanquam pucherrimo indumēto, sese obvelaret, quòd nulli civium patrocinium 90
suum non lubens impenderet, quòd ædes suas, Hymettiis columnis refertas, nemini non apertas esse juberet, quòd in via obvios sibi factos quosq; humanissimè salutaret. Ita quoque nihil est, quod hujus muneris ac dignitatis splendorem ac magnificentiam vehementiùs illustret, quàm morum & sermo- 91
num singulari gravitate condita suavitas. Quemadmodum hoc ornamento, nostra memoria, opibus & facultatibus copiosissimum, longeq; felicissimum Cancellarium, Lampertum Distelmejerum, summoperè eluxisse scribunt. Ita enim 92
de eo sæpiùs citatus auctor: *Promiscuis salutationibus admittebat* Hild.in.d.orat.
ex plebe etiam infimos, tanta comitate adeuntium desideria excipiens, ut omnibus sese cupere opitulari verbis & vultu ostenderet. Quid verò elegantius, quid venustius in simulacro & effigie formosi 93.
Cancellarii, penicillo ullo pingi, quid fingi possit? Solent plerunque magni viri, atque ii potissimè, qui à parvis initiis ad al-
titudinem rerum progressi, gloriæ stimulis, ut Hippolytus lo- Hip.de Consf.
quitur, plusquàm satis est sæpè incitari, unde superbia & alio- 94
rum contemptus nascitur, quando sua bona cum aliorum facultatibus conferant, eaq; præferant. Quamobrem Heraclitum non ineptè superbiam, *νόσον ἱερὰν*, morbum sacrum, appel- 95
lasse ferunt, quòd sæpenumerò præstantissimus quisq; ea peste

ste teneri videatur. Ex quo Sallustium exclamasse legimus, esse
96 eam commune nobilitatis malum. Verè malum! Nihil enim
est, quod magis odiosum hominem reddat in quacunque vitæ
parte, nihil, quod ex odio citiùs in contemptum, & vilitatem,
97 atque inde in præcipitium hominem conjiciat. Est quippe su-
Pet. de rem. ut. for. lib. 2. c. 11. Stob. ser. 20. perbia tum Deo, tum mortalibus omnibus maximè infesta.
Quod non modò Oracula sanctissima passim in divinis literis,
verùm etiam profana monumenta condocuere. Nam ut ful-
98 men ardua quæq; & excelsa ferit, virgultis & arbustis humilio-
ribus præteritis: ita Dei manus superbia elatos, Stobæo disse-
rente, in omnibus muneribus prosternit ac dejicit, humiles ve-
rò amat & evehit. Deum autem plerunque in eo imitantur
Syl. in com. de dict. & fact. Alp. lib. 3. Principes, tanquam Dii terreni, & pauci sunt, qui non Frideri-
ci III. Imperatoris sensu præditi: Quo verò ille? *Neque stultis,*
99 ajebat, *delectari possum, neq; superbis esse amicus.* Experti autem il-
lud in hoc officio complures, quod de Pallante quodam scri-
bit Tacitus, *nec tam grata*, inquit, *Pallantis innocentia, quàm gra-*
100 *vis superbia fuit.* Nec multorum ingenii raritas, & eruditionis
præstantia, rerumq; maximarum usus, vitæq; cæteræ splendor
& integritas tam accepta fuit, quàm elatio & fastus atq; arro-
101 gantia odiosa. Pallantis autem illius aulici, qui ex liberto ad
Tac. li. 13. Ann. summam fortunam, ut etiam liberis imperaret hominibus, a-
spiraverat, ea superbia fuisse prædicatur, ut nunquam libertis
suis quicquā domi, nisi manu aut nutu significaverit, ne suam
vocem cum illis, quod indignitatis extremæ esse censebat, ullo
102 modo consociaret. Quod quidem in barbarorum Rege Bor-
neo in India jure ridemus, qui, præter uxorem & liberos, ne-
Bod. lib. 4. de Rep. c. 6. minem alloquio suo dignari proditur. At non minoris super-
cilii fastusq; esse videntur ii, qui cùm ingenii felicitate ex hu-
103 mili loco ad hanc vel aliam dignitatem sublimiorem pervene-
rint, anteactæ ætatis ac conditionis memoria, tanquam in Le-
thæo

thæo littore, deposita, vix se ipsi, nedũ alios inferiores cognoscant. Quid? multi ne parentes quidem suos, à quibus pauperioribus nati sunt, videre & agnoscere per cancellos, tanquam per densissimas nubes, potuere, nedum alios propinquos & amicos admiserint. In fastos & seculi memoriam, hoc fastu 104
Thomas Volsæus Anglus, patrum ætate, pervenit, qui cum lanii filius esset, & ingenii atque doctrinæ felicitate Regis Sacellarius, referente Chytræo, evasisset, tandemq; prudentiæ commendatione summum gratiæ & autoritatis locum in universo regno adeptus, nõ modò Archiepiscopus Eboracensis, & Cardinalis, verùm etiam, cedente eidem Wilhelmo Waramo, Chyt. lib. 7. Ch. Sax.
Cancellarius magnus regni crearetur, cunctas istas excellentissimæ eruditionis ac fortunæ dotes, insolentia & superbia fœdissima deturpasse dicitur. Nam cùm quidã veterũ amico- 105
rum, quo ipse antea familiariter usus erat, quiq; ejus condiscipulus fuerat, ut antiquam necessitudinẽ revocaret, eum convenisset, negavit ille sibi unquã hominis nomen notum fuisse, superbeq; eundem rejecit. At ille discedens, *miseret me*, inquit, 106
istius Cancellarii Cardinalis, qui nec seipsum, neq; veteres ullos amicos & agnatos novit. Ita quoque Christianum Pontanum, Saxonicum Cancellarium, fastu plus quàm humano tumuisse idem Idem Chr. li. 2.
præceptor noster prodidit, cùm, quod de Tantalo Pindarus cecinisse legitur, felicitatis magnitudinem concoquere animo 107
quieto nesciret. Vix enim isto viro erat quicquam olim Saxoniæ toti visum, testante Neandro, beatius, cùm Witebergę uno Neand. in Ep. bu.
eodemq; die, maxima celebritate & congratulatione, tum doctoralem triumphum, tum nuptialem solennitatem celebraret, & felicissima prædicaretur illa puellula, quæ tam egregio animi juveni nuptum iret, felicissimi parentes, qui tam admi- 108
randi ingenii filiũ genuissent. At tam insignes dotes tumor & struma elatissimæ superbiæ omnes vehementissimè deforma-

 vit.

vit. Idem de Jona, Juriſconſulto & Vicecancellario, Juſti Jonæ
optimi Theologi filio, ſcribunt, cumq; non modò arrogan-
109 tem, ſed etiam ingratiſſimum adverſus ſenem parentem fuiſ-
ſe, eaq; re in Dei, qui ſuperbiæ reſiſtit, iram & pœnam incidiſſe
ferunt. Quod tum demum ipſe etiam agnoviſſe videtur, cùm, *Bang. in Chr. Thur.*
Doctore Henningio, Theologo Danico præſente, ſuprema
voce hos verſiculos, jamjam cervicem gladio ultori ſubjectu-
rus recitaret:

110 *Quid juvat immenſos ſcire atq; evolvere caſus,*
Ni facienda facis, & fugienda fugis?

Luſit ſcilicet magnus ille rerum omnium Imperator in utroq;
111 ludum illum puerilem, quem Johannes Gerſon, Parriſenſis A-
cademiæ Cancellarius, & regius legatus atq; Conſiliarius, con-
tra ſuperbiæ flatum ſcripſit:

Vidi ego, inquit, *veſicam modico turgeſcere flatu,*
Quæ piſis ſonuit quattuor impoſitis.
Hanc puer unus acu pupugit, diſploſa repente
Vilis, & abſq; ſono flaccida detumuit.

112 Idem enim plerunq; contingere ſolet iis, qui aulicas dignita-
tes & officia, tanquam veſicæ impoſita piſa, gerunt, qui elati
poteſtate aliena ſtrepunt, qui terrores, atque minas ſpirant, fu-
gant & perſequuntur innocentes, neq; perpendunt illud Po-
113 lybii dictum, quod certè omnium officiorum aulicorum fo-
ribus inſcribi dignum. Quod illud? *Vt abacorum calculi ſecun-
dum voluntatem calculatoris, modò aſſem, modò minam, modò talen-
tum valent: Ita aulici ad nutum Principis, modò beati, modò miſeri
114 ſunt, nunc ad ſidera, nunc tanquam fulmine quodam ad Tartara*, ut
Lucretius canit, *viciſſim dejiciuntur*. Sed plura ea de re omitti-
mus, & cum Sigiſmundo Imperatore exclamamus: *beatos fore* *Syl. d. l. de dict. & fact. Alph. lib. 1.*
*in Imperiis Reges ac Principes, ſi excluſis ſuperbis & arrogantibus
manſuetos maximè & humanos viros in curiā aſciſcant.* Noſter verò
ſedulò

sedulò cogitet de eo consilio, quod Prisco inculcatum esse le-
gimus, *ne se supra Principem ipse efferat, ne supra*, ut Tacitus loqui-
tur, *scandat*: cogitet de prudentiæ plenissima istâ adversus o- 115
mnem insolentiam sententia, quæ apud eundem auctorem le-
genda: *Cuncta*, inquit, *mortalium incerta, quantoq́ plus adeptus sis,* Tac. Ann.
tantò magis te in lubrico esse: præterea pulchrum illud est de Al-
bino, Cancellario Marchico, qui prædicatur, *ideò pauperes mul-* Hild. in d. Ora.
tos aluisse, quòd se olim diceret, itidem pauperem fuisse. Idem age, & 116
loquere, quicunq; è plebe & inferiore ordine ad literariã hanc
dignitatem studiorum & virtutis commendatione perveni-
sti, Villegisum illum Archicancellarium veterem in ea re imi- 117
tatus. Quid ille? Plaustrarii filius, cùm ad Archiepiscopatum
Mœni, & in eo primus ad solium & trabeam Septemviralem
Imperii conscendisset, pictis undiquaque rotis, paterni opificii 118
insignibus, in palatii, totiusq; domus principalis parietibus, Brus in Epist.
pristinæ fortunæ & originis memoriam oculis suis assiduè sub- Ger. Cast lib 4. c. 6. de Prin.
jiciebat, addito hoc carmine: *Cogita, Villegise, qui fueris, & qui mo-* Ger. virt.
dò sis, cogita. Memorabile Germanicæ virtutis exemplum! di-
gnumq; , quod opponatur novis & insolẽtibus scutis ac armis 119
eorum, qui avitâ paternâq; tesserâ atq; notâ abjectâ, nunc leo-
nes, nunc aquilas, nunc alias quadrupedes & bipedes animan-
tes, cum alis & unguibus, cum galeis ocreisq; & aureis calca-
ribus, ambitiosè prece & precio maximo emunt, iisq; nomen
& dignitatem suam ornatiorem fieri posse rentur. At illi non
intelligere videntur, gloriosius Agathocli fuisse, avitum ipsius
lutum inter aureas mensæ opes enituisse, quàm patre figulo 120
natum ad luculentum regni diadema & fasciam, ab argilla lu-
tulenta, pervenisse. Sed ad reliqua hujus virtutis genera venie-
mus, & contra voluptates omnes, tanquam Ulyssea quadam
cera ac sigillo, mentem atque animum totum Morvillerii no-
stri obfirmabimus, Tullianâ sententiâ, veluti gravissimo repa-

121 gulo, cunctis sensibus objecta. Quæ verò illa? *Qui voluptatibus,*
inquit, *ducuntur, & se vitiorum illecebris, & cupiditatum lenociniis*
dediderunt, missos faciant honores, nec attingant Rempubl. patiantur
viros fortes labore, se otio suo frui. Quod quidem ad hoc munus
eò propiùs pertinere judicatur, quò ejus ad Reipubl. guberna-
122 tionem major necessitas, reliquæq; omnes officiorum partes,
ab hac parte magis pendere videantur, quæ quasi oculum &
lumen prudentiæ, in qua prora & puppis Imperii consistit, o-
mnibus aliis muniis præfert. Prudentiæ autem cunctarumq;
aliarum virtutum nutrix & conservatrix, temperantia & so-
123 brietas esse dicitur, cujus idcirco nostrum oportet studiosissi-
mum haberi, eoq; magis, quò crebriùs accidere illud, & ferè
quotidie, præsertim inter Germanos animadvertitur, quod
Tac. de mor. Ger. vulgaris versiculus docet: *Sapientem facit insipientem temulen-*
tia. Etsi autem majores veteris Germaniæ celebrentur, aucto-
124 re Romano, inter scyphos consilia sua de rebus gravissimis a-
Nat. Com. in Myth. gitasse: sobrii tamen eadem retractasse feruntur, illustri certè
eorundem argumento, *Bacchum puerum esse, vinumq; in omnibus*
125 *rebus facilimè hallucinari.* Nolit itaque noster ad veteris Poëtæ
Ennii morem, aut Æschili, de quo canitur, *nunquã, nisi potus, ad*
Hor. in art. *arma prosiluit,* cancellos & officii studium vino deditus ingredi,
sed quàm maximè per omnem ætatem in hoc munere conti-
126 nenter & sobriè studeat degere. Multis enim evenit in hac
Pat. de reg. lib. 4. c. 26. provincia, quod Philippo & Alexandro, patri & filio, Macedo-
niæ Regibus, ut, quod de illis scriptum est, nimia vini aviditate
quàm plurimas vitutes obruerint & obscurarint. Multos etiã
ab hac dignitate remotos esse nulla alia de causa compertum
est, quàm quòd occupatissimi officii rationem præ crapulæ
127 studio nullam habere possent. Nam & Philippi, quem modò
diximus, Regis, in tribunali & judicio animadversa tumulen-
tia, muliebri dicacitate, non injuria castigata & correpta esse

fertur, cùm ab oscitante, & per vini æstum fluctuante judice, ad *Val. lib. 6. c. 2.*
frugi & sobrium anicula, nescio quę, temerè condemnata pro- 128
vocaret. Multò minùs verò ferendum erit, ut Cancellarius,
qui mens & os Principis, ab officio suo per ebrietatis vitium
impediatur, cujus, ut jam antè explicavimus, tam negotiosa
provincia esse videtur, ut ne justæ quidem mensæ & quotidia-
no cibo sat otii concedere possit. Tametsi autem nonnullis So- 129
craticum quoddam adversus vim meri inesse robur videatur,
ut, quod de Tratzigero, Cancellario Holsatiæ accepimus, & de *Ang. in Chr. Brand.*
Hieronymo Schulteto, Oratore & Consiliario Electorali Mar-
chico, aliisq; legimus, vini viribus magis magisq;, ad animi & 130
linguæ vires feliciùs exercendas, incalescant, multoq; expedi-
tiùs omnia officii sui munia perficiant, quàm si jejuni & sobrii
quicquam earum rerum suscipiant: Tamen nostrum inter eos 131
felices Liberi liberos esse nolimus, tum, quòd per se turpe sit *Hip. de Pal. Vopis. in ejus v. Pat. d. c. 2.*
homini, in aliqua dignitate versanti, more istius Bonosi aulici,
qui apud Aurelianum Imperatorem Bacchi stipendium me-
ruit, uterum, tanquam utrem, multo mero quotidie ingurgi-
tare. Quod quidem nihil aliud esse videtur, quàm se natum
ad perdendum temetum putare, ut veteres dicebant: tum ve- 132
rò longè turpissimum viro, munus & honorem literarium
sustinenti, Bacchi flaminem atque ministrum malle, quàm so-
briarum Musarum justitiæq; sacerdotem videri. Accedunt de-
nique non modò rerum & temporis longè preciosissimi, ve- 133
rùm etiā valetudinis ac sanitatis certissima detrimenta. Quod *Hild. de Alb. Cancell. vit.*
enim de Albino, Cancellario Marchico, scripsit medicus, ipsū
mortuum esse, ex destillationibus, eamq; mortem aulicis esse
valdè familiarem, propterea, quòd sæpenumerò à principum 134
mensis, tum primis, tum secundis humores molesti destillent,
qui multos blando primùm strepitu inficiant, mox ingenti
murmure afficiant, tandem leni lentoque sopore interficiant:
Illud

Illud longè verissimum esse, ac plurimis tum in hoc, tum in a-
liis id genus aulicis officiis usuvenire, experientia quotidiana
Pet. de rem. ut. fort lib. 2. dial. 84. documento esse potest. Quàm multi enim dolore podagrico,
qui, ut Petrarcha ludit, divitias comites habere solet, & Vene-
135 ris atque Bacchi progenies prædicatur, quàm multi arthriti-
l. podagra 3. C. qui aetat. vel. morb. de, aliisq; ex incontinentia contractis morbis ita laborant, ut,
quemadmodum Imperatores rescripsisse leguntur, *ne quidem*
rebus propriis intercessum commodare possint, magnoq; Reipubl.
cum impedimento, optimam temporis partem, quod Reip.
Syl Epist. 146. consiliis impendere debebant, in lectulo consumant? Quam
Plat in Sylv. v. multi, cum Sylvio, Imperiali Protonotario, de calculorum
Camp. in ead. molestiis, de renum & pedum doloribus, de tussi, de catarrhis,
136 aliisq; id genus officii remoris conqueruntur? Verùm iidem
cogitent, an non cum eodem sæpiùs exclamaverint, *vinum me*
Sylv. Epist. 92. *alit, me juvat, me delectat, me beat, hic liquor suavis mihi erit usq; ad*
137 *mortem*. Fuge, noster, & contrà Xenophontis oraculum audi.
Quid ille? *Nihil in homine*, inquit, *nasci poterit mali, qui tempe-*
138 *rantiam amplexus fuerit*. Credimus: nam, uti gravissimus auctor
Hieronymus testatur, leguntur quoque nonnulli morbo ar-
c. legimus 30. de cons. dist. 5. ticulari & podagræ doloribus laborantes, simplice mensa &
frugaliore victu, valetudinem recuperasse. Sequere remedium
Sp. de volup. Canonicum longè consultissimũ, contra mortem, ut Spinæus
139 apoplexiam nominat, Canonicam, fructumq; sobriè & conti-
Cic. de senect. nenter, pureq; exactæ ætatis, senectutem placidam lenemque
exspecta, ut uno & octogesimo anno, cum Platone scribere,
scribensq; mori, & cum Isocrate, per omne ætatis spacium, ad
nonaginta amplius annos, inoffensa valetudine superesse, fir-
140 moq; animi judicio & sensu, cum M. Valerio Corvino, cente-
simum egressus, Reipubl. inservire, muniaq; tua rectè, secun-
Pat. d. lib. &c. Tac. Ann. Cic. de sen. dum Taciti verbum, implere semper possis. *Solet autem libidino-*
sa & intemperans adolescentia quàm maximè effœtum, teste Tullio,
tradere

tradere senectuti corpus. Non igitur hîc imitandus ille, gallo gallinacco lascivior, Sylvius, qui etsi in officio Imperiali scribit, *se Baccho magis quàm Veneri imposterum velle parere, cùm plenus sit, & nauseam illa fecerit; tamen ut verum fatear*, inquit, *magis me Venus fugitat, quàm ego illam horream.* Nihil autem fœdius, nihil in publica auctoritate & dignitate constituto viro indignius, quàm Silenum esse, ac libidinosè in amoribus spurcis, tanquam in Circea hara volutari. Est enim dignitatibus prædito homini, ut Juvenalis præclarè cecinit, vivendum rectè, cùm propter plurima, tum his præcipuè causis, ut linguas mancipiorum contemnat. Nec verò honoratus ab amico suo Cancellarius Casparus Sliccius, sed potiùs dehonestatus esse videtur, quòd non modò ejus amores, sub Euryali & Lucretiæ nominibus, aperuerit, verùm etiam apertè scripserit, *neminem Senis, quæ civitas Veneris sit, ipso lasciviorem fuisse, neminem vehementiùs arsisse, nihilq; ibidem amatoriè sine eodem gestum esse.* Noster verò contrà, cum Sophocle, gaudeat, ut Tullius de eo retulit, sese libidinibus, tanquam dominis agrestibus & furiosis liberari, omnesq; illicitos amores, tanquam lethale mulsum, consilio Cornificii, si verè sapiat, fugiat, nomenq; & existimationem, velut oculi sui pupillam, integram & illæsam ab omnibus opprobriis, imò à suspicionibus cunctis violati pudoris tueatur, multò minùs verò committat, ut, secundum vulgi dicterium, lusu & jactu Veneris sigillum ac ceram perdidisse dicatur. Quod quidem Suetonio Epistolarum magistro, in Adriani aula contigisse legimus, ut, cùm sese familiariùs, injussu Cæsaris, apud Sabinam Imperatricem egisset, quàm reverentia domus augustæ postulare videretur, officio suo & honore fuerit privatus. Infelicior sanè amorum ille magister, quàm Einhardus in eodem officio apud suum Carolum? Ille enim gener Imperatoris per hoc effectus esse legitur, quòd Venere atque Junone secundissima

Marginalia: 141 — *Id. Epist. 92.* — 142 — 143 — *Sylv. tract. de Eur.* — *Idem Epist. 912.* — 144 — *Cornif. ad Heren.* — 145 — *Pol. in præfat. Suet.* — 146

Y usus,

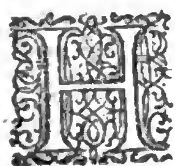
usus, filium Magni, quæ Regi Græcorum desponsata erat, secretis alloquiis & amplexibus sibi tantoperè addictam, deditam & obstrictam reddidisset, ut ejus humeris è cubiculo visus ab ipso parente Cæsare fuerit asportari. Res, ut exclamat narrator, admiratione digna! Sed nos ab ejus fortunæ admiratione nostrum ad præsentem virtutem revocamus, caputq; finimus, & umbilicum Tullianum hunc ex Architæ oratione imprimimus: *Nullam capitaliorem pestem, quàm corporis*
148 *voluptatem hominibus à natura data, cujus voluptatis avidæ libidi-*
Cic. de senect. *nes temerè & effrenatè ad potiundum incitantur. Hinc patriæ proditiones, hinc Rerumpubl. eversiones, hinc cum hostibus clandestina colloquia nasci: nullum denique scelus, nullum magnum facinus esse, ad quod non libido voluptatis impellat, stupra verò & adulteria, & omne tale flagitium nullis aliis illecebris incitari, nisi voluptate, cumq; homini Deus nihil mente præstabilius dedisset, huic divino muneri ac dono nihil esse tam inimicum, quàm voluptatem. Nec enim libidine dominante temperantiæ locū esse omninò, neq; in voluptatis regno virtutem posse consistere. Quocirca nihil tam esse detestabile, tamq; pestiferum, quàm voluptatem, siquidē ea, cùm major est, atq; longior, animi lumen*
149 *extinguit.* Hæc ille olim, qui ligneā columbam volatilem fecisse celebratur, dixisse fertur, non tam profectò lignea ave, quàm aurea ista sententia admirabilis. Utinam autem & illa volatilis, & in omnium animos penetrabilis facta, viribus suis omne voluptatis ac libidinis, & incontinentiæ virus funditus, ex internis, quæ huc usque explicata sunt, Morvillerii nostri dotibus & ornamentis, officio Cancellarii necessariis, exhauriat, quibus ad hunc modum relictis, ad externa munera transeamus.

LIBER

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

De externis in persona Cancellarii requirendis qualitatibus.


HÆc autem, cùm in conspectu posita sint, atque 1
oculis omnium subjecta, vulgi applausum & admirationem multò facilius consequuntur, quàm illa, quæ, ut Plato, & ex eo Tullius scribit, si similiter oculis cerni possent, mirabiles amores sapientiæ excitarent. *Cic. lib. 1. off.* Ex eo autem non rarò usu venire solet, *ut*, quem- 2
admodum in Fortunæ suæ somnio Æneas scripsit, *supra Libani cedros exaltentur, summisq; honoribus evehantur homines sine literis, elingues, sine sensu, qui vix manus dextera quot digitos contineat, norint, iisq; præferantur, qui non tam homines, quàm Dii, si cum aliis comparentur, esse videantur.* *Sylv. Epist. 108.* Quod quidem tum temporis Pro- 3
copio de Rabenstein, in Bohemica Cancellaria, cōtigisse, idem ibidem prodit, ut tametsi literarum morumq; cultu politissimus fuerit, indocti tamen & hebetes ei fuerint in hoc, de quo agimus, munere & dignitate aliquoties prælati. Anteponuntur autem alibi ingenii felicioris dono divitiæ, alibi generis ac 4
familiæ imagines, aliis favor & gratia pro alis & humeris est, aliis alia necessitudo atque proximitas opitulatur. Quod qui- 5
dem non ad eum modum fieri debere clamitant omnes Reip. benè instituendæ periti, graviterq; inter alios Saxoniæ Cancellarius, Melchior ab Ossa, Principes maximi ex eo nascentis incommodi monuit. *Melch. ab Oss. de prud. regn. c. 6.* Esse autem illud nōn alterius imprudentiæ

Pl. de Rep. 3. Plato quoque disseruit, quàm si in gubernatore navigii legen-
6 do non artis peritiam, non maris experientiam, sed solùm ex-
ternam oris pulchritudinem, lacertorumq; firmitudinem, vel
etiam originis, aut opum splendorem, spectare in magistro ve-
lis, eumque clavo præficere, qui nunquam versoriam viderit,
nunquam sideritem cognoverit, nunquam Helicen & Cyno-
suram observaverit, nunquā ne remum quidem duxerit. Nec
7 verò minorem curam Reipubl. muneribus longè optimè con-
stituendis, quàm naviculæ alicujus moderationi rectè admini-
strandæ adhibendam esse arbitrabimur. Sunt itaque hæc, quæ
in externum aspectum maximam partem cadunt, longè qui-
dem inferioris momenti, tum in hoc, tum in aliis Reipub. fun-
ctionibus, quæ animi viribus potiùs, quàm corporis commen-
8 datione sustinentur, habenda: non tamen omninò, si reliquis
naturæ & animi donis adesse possint, postponenda. Nam &
Stob. serm. 63. corporis pulchritudo aliquid reverendum, quod & admira-
tione dignum, & quod plurimùm ad auctoritatem, quæ tum
9 huic, tum aliis majoribus dignitatibus summoperè optanda,
& augendam & conservandam pertinet, in se continere, do-
cente Dione, videtur: Tum reliqua fortunæ melioris benefi-
10 cia, etiam Philosopho teste, maximum nervum & ornatum su-
perioribus afferre solent. De iis itaque simili ordine agemus,
11 non tamen, ut tam pensiculatè singula corporis membra, tan-
Fur. Cor. de Cons. C. de ad. quam in Vesaliana anatomia, consideremus, quod in Consilia-
And. Re. in dis. rii sui vultu, in naso, in barba, totoq; filo curiosè fecisse Hispa-
polit. de Cons. n. 8. num Furium videmus, quem ideò etiam Philosophorum au-
ditores, quod ipse tamen ferè prævidit & præmonuit, in Gy-
12 mnasiis naso supendisse videntur, cùm tamen veteres non mo-
dò Persæ, verùm etiam vulgus nostri ævi, plurimum judicii in
13 hominum delectu ex iis partibus sumere soleant. Nec verò
14 Socrates ratione gravissima caruisse dicendus, quòd non nisi
pulcher-

pulcherrimi corporis adolescentes in disciplinam, atque insti-
tutionem, regnumq; Philosophiæ cooptare voluerit, imitatus
forte, nescio, quem Indiæ populum, cujus Strabo meminit, qui Str. lib. 15.
formosissimum omnium ex sua gente, apium ingenio, Regem 15
legebant, sive potiùs, ut apud Platonem in Phædro ipse innue- Col. lib. 9. de re
re videtur, idem de formæ ratione judicarit, quòd doctissimos rust. Plin. lib. 11. c. 16.
quosq; viros censuisse scribit Panegeristes ad Constantinum Tir. com. 2.
Magnum, *naturam ipsam magnis mentibus domicilia corporum di-* n. 54.
gna metari, & ex vultu hominis, ac decore membrorum colligi posse, 16
quantus illò cælestis spiritus intravit habitator. Cui quidem sen- Gal. lib. 1. de
tentiæ ipsi naturæ filii, Hippocrates & Galenus aliiq; astipulan- res. part. de temp. lib. 2. c. 6.
tur. Nec aliter sentire cum Ambrosio Theologi videntur, qui 17
species corporis, inquit, *simulacrum mentis est figuraq́. probitatis,* idq;
assumunt Jurisconsulti & politici, ac cum Luca de Penna scri- Luc. de Pen. in
bunt, *eum non satis idoneum studiis liberalibus esse videri, qui inve-* l. 1. C. qui at.
nustus fuerit & deformis. Quod quidem si de vera pulchritudine
accipiatur, quæ non tam in venustate muliebri, quàm in digni-
tate, ut Cicero distinguit, consistere videtur, faciliùs erit con- 18
cedendum. Illa enim absq; ingenio pulchro, neque hoc absq;
illa satis feliciter esse poterit. Alioqui non rarò contingit, ut, Hip. de Cons.
quod de Trivultio, suæ ætatis fortissimo viro, scripsit Jovius, *in* 19
pluribus præstantissimis viris forma externa internæ animi virtuti Jov. in illust. v.
non respondeat, sæpeq; sub invenusti atque ignobilis corporis
tabernaculo, pulcherrimæ & nobilissimę mentis suppellex de-
litescat. De qua re etiam Senecæ judicium non aliud fuisse vi-
detur, cùm scripserit, *non quidem animum deformitate corporis fœ-* 20
dari, sed pulchritudine animi corpus exornari. Nec externus ille
formæ & oris character ad animi & indolis indicium non sæ- 21
pissimè fallax, & incertus esse deprehenditur. Quid enim, an
non Eduardum, in commentariis nostri Cominæi, Angliæ Re- Com. lib. 10.
gem, omnium id ætatis hominum formosissimum legis? at le-

gis eundem omnibus voluptatibus mancipatum, legis intem-
24 perantiæ tantoperè deditum, ut etiam in florentissimo vitæ
statu ejus pœnas dederit, repentina morte sublatus, judice
25 prudentissimo auctore. Ex sacra verò historia Absolonis in-
credibilis venustas, & admirabilis comarum comptus in vulgi
Herod. in v. Com. sermone versatur. Nec Commodi Imperatoris, planè incom-
modi, aurea Cæsaries, & longè pulcherrima corporis constitu-
26 tio, turpissimiq; Heliogabali, cunctis admiranda, pulchritudo,
Idem in v. Hel. orisq; & ætatis florentissima lanugo, in Romanorum annali-
bus non prædicatissima. Sed quid rem omnibus quotidiana
experientia notissimam confirmamus? Nos Morvillerium
27 nostrum quolibet ore excipiemus, modò animi elegantia &
virtutum comptu, reliquisque ornamentis necessariis com-
mendatissima habeatur, nec de colore externo, sive ater, sive
albus sit, multùm inquiremus, modò non eâ notâ sit, ut Hora-
tianum verbum usurpari de eo possit:

28 *Hic niger eSt, hunc tu, Romane, caveto.*

Eò verò ille pulchrior nobis erit, si cum illo dicere poterit: *For-*
29 *mam quidem non potui, sed ingenium mihi venustum dare.* Nihilo-
minus tamen, utraq;, quod dicitur, manu, si, tanquam divina
30 virgula, nobis offerri poterit, amplectimur eum isto habitu, ac
cultu, de quo verissimè illud Maronis nostri dici possit:

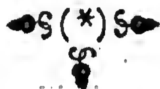
Gratior eSt pulchrò veniens è corpore virtus.

31 Qua quidem ratione etiam Baldi sententiam in delectu duo-
Bal. in proœm. Decr. rum æquè peritorum hominum sequendam esse ducimus, ut
si alter altero corporis decore & auctoritate sit præstantior,
meritò etiam, tum in hoc, tum in aliis civilibus officiis & di-
32 gnitatibus, quæ cum doctrina ac eruditione personam requi-
rant, præferatur. Esse autem etiam in Cancellario legendò ra-
33 tionem non minimam ejus rei habendam, Imperator signifi-
care videtur, qui omissis omnibus aliis encomiis & collauda-
tioni-

tionibus, quibus insigniri legalis ille, ut à Spartiano dicitur, *in proœm. ff. §. 3.*
prudentię thesaurus, Papinianus potuisset, tanquam illud reliqua omnia præconia complectatur, *pulcherrimum* appellavit.
Quod quidem cum Alberico plerique omnes interpretes de 34
externa corporis elegantia ac formositate intelligunt: alii ve- 35
rò de fulgore scientiæ accipiendum illud verbum esse cum *Ang. in d. §.*
Angelo & Cyno, arbitrantur, quod ego conjunctum de utra- *proœm. ff.*
que & corporis & animi elegantia interpretari malim: *Ea enim* *Cyn. in l. providendum 7. C.*
pulchritudo verè res suavis est, teste Menandro, *quæ habet mentem* *de post.*
simul sapientem. Ita quidem trium Impp. Ottonum, Cancellarium Adeldagum, pulcherrimum fuisse legimus, quem Cran- 36
tius, *specie decorum, morumq́. probitate speciosiorem*, prædicavit. At- *Crant. lib. 3.*
que eodem modo pulcherrimũ Georgium Pontanum, trium *Met. c. 16.*
Saxoniæ Electorum Cancellarium, patrum memoria, fuisse 37
accepimus, qui cum singulari corporis dignitate, vultusq; ac oris auctoritate præclarissimas animi dotes ac ornamẽta conjuncta habuisse celebratur, ut, quemadmodum suprà etiam
dictum est, nullius auri, quod tamen Pindaro Poëtæ rerum o- *Pind. Olymp.*
mnium pulcherrimum esse videtur, fulgori & precio non an- *Od. 1.*
teferendum esse, vulgò dixerint. Dignissima profectò viri illa 38
dignitas, qui in pulcherrimo totius Imperii cõsessu, omnium-
que Christiani orbis procerum, ac legatorum conventu, co- 39
ram potentissimo Cæsare Carolo V. illud, quod rerum cunctarum in Augustana congregatione pulcherrimum fuit, ipse etiam pulcherrimus pulcherrimè peregerit. Quid verò illud? *Dress. in mill. 6.*
Repurgatæ doctrinæ, verbique divini articulos Imperatori ab Evangelicis Principibus exhibitos, clarissima voce, ut non mo-
dò totius palatii aure ac sensu quàm optimè percipi, verùm et- 40
iam ab omnibus foris astantibus, domumq; circumstantibus, probè exaudiri potuerit, recitasse magno cum silentio & at-
tentione omnium prædicatur. Qua quidem de re ultimam il- 41
lam

Iam his postremis temporibus tubam fuisse scribunt, cujus so-
nus in omnes terrarum oras ex ipsius ore emanaverit. Est au-
42 tem potissimè Cancellario optanda idcircò corporis majestas
& gravitas, ut illud, quod Maro noster cecinit, feliciter perfice-
re inter alia sua munera possit: *Tum si gravitate*, inquit, *virum*
quem conspexere, silent, arrectisq; auribus astant. Ille regit dictis ani-
mos, & pectora mulcet. Sed cùm perfecta pulchritudo atque di-
Luth. Tom. 7. gnitas eorum, qui ad officia publica idonei habeantur, multò
facilius pingi atque effingi in tabellis, quàm undiquaq; obvia
43 haberi possit: ad orichalchum atque speculum Veneris eam
Call. in hymn. Pall. non revocabimus, aut exactius examinabimus, *in quo*, ut Calli-
machus canit, *vultum & formam suam è Iovis cerebro nata Mi-*
44 *nerva minimè contemplari solet.* Quo quidem fabulę integumen-
to idem significatur, quod paulò antè scripsimus, *prudentiæ flo-*
45 *rem externo corporis cortice non esse æstimandum.* Quid enim
Gell. lib. 2. c. 18. veteris Epicteti corpore deformius? quid conditione ejus mi-
46 serabilius legi potest? At vide in tam indigno diversorio ho-
Thom. Naeg. in præf. Epist. spes quàm nobilis, & propè divinus animus, à quo ille doctri-
næ thesaurus profectus, quæ quàm proximè etiã ad sacrarum
47 literarum præcepta accedere prædicatur. Sed & Christiano-
Scal. exer. 295. Fur. de Cons. rum Philosophorũ princeps, Julius Scaliger, Cardani opinio-
nem, quam ex politicis Furius secutus esse videtur, refutavit,
arbitrantis gibberos, mutilos, claudos, curvos, alioq; vitio, &
externo defectu laborantes, animi quaq; corrupti labem cir-
cumferre, neque solùm stupido & torpido ingenio, sed etiam
48 improbo omnes esse. Contrà verò ille, eos ut plurimùm vivi-
diore captu ac indole esse, curvosq; maxima ex parte suggestis
tum prudentiores, tum fortiores, tum temperantiores inveni-
49 ri confirmat. Non itaq; opus esse arbitramur, ut, more mango-
Fur. d. lib. num, qui antequam equũ emant, diligentissimè jubam ejus,
buccã, aures, oculos, dentes, crura, pilos, totamq; formã con-
tem-

templantur, ita singula, ut Ceriola contendit, in Cancellario,
quæ ad externam pulchritudinem, exquisitámque omnium 50
membrorum proportionem attinent, ad unguem rimemur,
sed tamen, quas, in Legato nostro eligendo, rationes & causas
dignitatis ac elegantiæ non posthabendæ adduximus, eas etiã
hoc loco repetitas volumus. Nam & noster ita omnibus in- 51
structus ornamentis esse debebit, ut non modò in domesticis,
verùm etiam externis in oculis maxima cum laude & volupta-
te versari possit. Tametsi itaque suprà mentio nonnullorum
facta fuerit, qui in hoc munere, etiam luminibus capti, non
malè aliquandiu steterint, tamen, ut in civili dispositione quo- 52
que annotatum esse legimus, eum, qui in officio visum amisit, *l.1.§.7.ff.de post.*
magistratum quidem ceptum retinere, ad novum verò aspi-
rare, & admitti non posse: ita etiam illud, quod de Cancellariis 53
cæcis diximus, intelligendum. Nam, ut maximè in Consiliario
& Senatore cæcitas Appiana aliquo modo tolerari possit, præ-
sertim cùm mentis acies nihil caliginis sentiat, tamen nullo fe- 54
rè muneri videndi sensus, tam necessarius, quàm huic esse vi-
detur, quod omnium literarum accuratissimè perlectarum
obsignationem sibi inter alia commissam habet. Quam etiam 55
causam vidimus fuisse, cur nonnulli, quòd diuturnior oculo-
rum hebetudo administrationi impedimento foret, officio
suo ultrò sese abdicaverint. Sed cùm alibi librorum de his &
aliis corporis qualitatibus plura disputata à me sint, hoc loco
illis prætermissis, non tam staturam majorem, vel mi-
norem, quàm ætatem in Cancellario
intuebimur.



Cap. II.

Qua ætate.

1 EUM autem, quem consilii atq; senatus, qui, quòd non nisi
senioribus patere debeat, à senio olim dictus, principem ac
caput esse velimus, qua alia ætate, quàm provectiore legemus.
2 Ita verò in veteri Romanorũ civitate, perhibente Plinio, cau-
Plin. lib. 10. Ep. 83. tum erat, Pompeja lege, ne quis ad senatum & consilium acce-
deret, atque adeò, ne quidem ullum magistratum attingeret,
3 qui minor annis triginta foret. Quam quidem legem obser-
vandam esse in Principis Consiliario hodie cooptando, politi-
4 corum magistri consultum esse arbitrantur, secundum vete-
Lips. lib. 3. civ. d. c. 4. rum proverbiale dictum: *Consilia grandiorum, hastas juvenum
esse.* Dignum autem cera publica Consilium Ceriolæ esse vi-
5 detur, suadentis adolescentibus annorum tringinta spacio mi-
noribus, ut comparandæ prudentiæ senilis gratiâ, in Acade-
miis commorentur, mores & consuetudines gentium explo-
Fur. de Cons. rent, aulas & castra sectentur, linguas externas, aliaq; Consilia-
rii muneri necessaria instrumenta diligenter cõquirant. Quam
Hip. de Consil. quidem rationem vehementer confirmat & comprobat Hip-
6 polytus, utpote Reipubl. utiliorem & tutiorem. Junior enim
ætas nondum prudentia ea, quæ, ut vulgò dicitur, ante pilos
Pind. in Pyth. Od. 4. non efflorescit, valere potest, quæ in Consiliario requiratur. Et
ut maximè Demophilus aliquis sit, de quo Pindarus cecinisse
7 legitur: ἐκεῖνος ἐν παισὶ νέος, ἐν δὲ βουλαῖς πρέσβυς, ἐγκύρσας ἑκατονταετεῖ βιοτᾷ.
*Ætate & mento puer floridus, sed cana mente providus, centum senes
annorum conscios, prudente consilio anteit:* Tamen auctoritate ea
apud populum adolescentia destituitur, sine qua munus & di-
Plut. in Sol. Bod. lib. 3 de Rep. c. 1. gnitas consulendi sustineri haud facilè potest. Qua quidem
causa Solonem legimus juvenem quemcunque, etsi sapien-
tia

tia præstaret, ab aditu sui senatus arcendū esse sancivisse. Cùm 8
itaque minoris ætatis Consiliarii, non nisi abortivi, ut Hippo-
lytus ait, esse possint, profectò Cancellarii munus, multò mi- 9
nus committi poterit iis, qui nondum ingressi medium mediæ
ætatis spacium fuerint. Mediam autem, quam opportunissi- *Fur. & Hip. ibi.*
mam consiliis ferundis esse dicunt, à trigesimo ad sexagesimū 10
usque annum deducunt: Nihil autem Principis, quacunque
ætate sit, magis condecorat latera, comitatumq; honorificen- 11
tiùs exornat, quàm prudentum Consiliariorum canities. Hinc *Guev. in hor. pr. lib. 3. c. 58.*
enim totius principatus auctoritas, hinc maxima regnantis di-
gnitas in admirationem hominum adducitur. Quod quidem 12
tam in vulgus notum est, ut etiā à fœminis, si quæ ultra calan- 13
ticam & caliendrū paululum sapiant, intelligatur. Quis enim
non ex superioris seculi fama cognovit illud, quod in Philippo 14
Hassiæ fortissimo Principe, cùm admodum adolescens, in Van-
gionum urbe, Imperii conventui interesset, omniumque ho-
minum oculos & ora in florentissimā ætatis suæ indolem con-
versa haberet, longè pulcherrimum omnium rerum in eo fue-
rit prædicatum? Nam vulgò etiam in matronarum colloquiis
dictum esse legitur; etiamsi quæcunq; in juvene conspiceren-
tur, Principe tam illustri sanguine nato, dignissima essent, he-
roicæq; dignitatis lucem & auctoritatem maximā præ se fer- 15
rent, nihil tamen esse pulchrius, nihil conspectius, quàm quòd *Sp in sp. nob. p. 2 lib. 11. c. 47.*
pulcherrima pubes gravissimo hominum senum & canitie ca-
pitis reverendorum Consiliariorum agmine stipata incederet.
Quæ res profectò eò majoris admirationis & præconii fuisse
videtur, quò rariores potentioris adolescentiæ comitatus eo 16
modo instructi & ornati esse consueverunt. Nam, ut auctor *Com. in com. lib. 1.*
noster observavit, cum æqualibus plerunque æquales, secun- 17
dum proverbium, facilimè congregantur, & cum Commodo *Herod. in v.*
Imperatore, quòd ille contra parentis præceptum faciebat, *Comm.*

grandiorum hominum & prudentum consortio, atque consi-
18 lio posthabito, juvenili temeritati associantur, ex quo quòd
Solomonis filio imprudenti accidit, illud usuvenire pluribus
quàm maximè solet. At ô illi felices rerum omnium! si intelli-
19 gant nihil sibi præclarius & fortunatius fore, quàm si virtute
Idem lib. 3. & prudentia maturâ viros adhibeant, à quibus, docente nostro
Philippo, eam existimationem apud omnes mortales conse-
quantur, ut judicentur iis similes esse, quorum consuetudine
20 delectentur. Ita enim maxima ex parte fieri animadvertitur,
ut quod in se quisq; amplectitur, illud etiam in aliis singulari
Calc. in Ep. studio prosequatur. Qua ratione legimus Ludovicū Sfortiam,
21 Ducem Mediolanensem, cùm ipse calvus esset, omnibus sui
Imperii muneribus, ac dignitatibus, homines calvos singulari
industria conquisitos præfecisse. Præstitisset sapientes potiùs,
& vera gravitate præstantes majore studio collegisset, iisq; of-
Deut. c. 1. ficiorum stationes, secundum consilium & mandatum sapien-
tiæ divinę, exornasset. Nam, ut ad nostrum redeam, universum
Consiliariorum cœtum, & totius Curiæ consessum, Cancello-
22 rumq; intuitū venerabilem efficiet vel unius canus Cancella-
rii vertex, qui tanquā totius Collegii πρόσωπον, ipso sui aspectu,
multarum rerum observationem, & experientiam, tempo-
rumque præteritorum memoriam, cum summa veneratione
23 officii, sustineat. Habet enim ab ipsa natura insitum sibi quen-
Calcagn. d. loc. dam reverentiæ cultum metumque canities, quæ etiam ea re
Pompilio Numæ ad Romuli successionem, regnumque, com-
mendationi, etiamsi immaturior in eo illa appareret, fuisse le-
24 gitur. Quò allusisse Maronis versus videtur:

Nosco crines incanaq; menta.

Nat. in Myth. Nec alia causa est, quamobrem Poëtæ finxerint, Regem Deo-
25 rum, Jovem in cunis quoq; incanuisse, quàm, quòd significa-
tum voluerint, majestatem atq; canam gravitatem ad regnan-
dum

dum aptissimam etiam in pueri venerabili aspectu enituisse, *Cas.lib.7.pol.*
quando illud naturæ quoque ordo flagitare videatur, ut junio- *c.14.q.1.*
res à provectioribus ætate, & adolescentior impetus senili
prudentia regatur. Quæ quidem cùm ad hunc modum de ca- 26
nitie disputentur, non eò intelligenda sunt, *ac si in crinibus canis
potiùs, quàm in canis cogitationibus ac operibus*, ut Simanca loqui- *Sim.lib.7.de Rep.*
tur, situm hujus officii decus & ornamentum esse arbitremur.
Senes enim eos quærimus, qui non solùm annis & comis, sed 27
etiam virtute omni canescant. Verè illi ad hoc officium senes!
at contrà, ut de Lanfredo Episcopo, Pontifex Nicolaus scripsit: *c. quorundam, dist.33.*
*Meritò juvenes dicendi, qui juvenilibus desideriis occupati, nulla gra-
vitate constringuntur!* Sed, ut Synesius testatur: *variis cupiditati-* 28
bus obnoxii iræ, ambitioni, insolentiæ, intemperātiæ, vehementiq; im- *Syn.de reg.*
petu in utramq; partem trahuntur. Quæ quidem omnia superio-
ribus illis nostris institutis contraria. Ex illorum autem tribu, 29
patrum memoriâ, Henrici, Brunswicensis Ducis, Cancellarius
Johannes Staplerus, qui in Comitiis Noricis anni 42. legendus,
fuisse scribitur, quem convitiandi arte, ac loquentia plùs quàm
juvenili in satyris, & invectivis ac scurrilibus scriptionibus pal-
mam & magisterium, teste Chytræo, obtinuisse ea ætate præ- *Chyt.lib.Chr. 25.*
dicant.. Quo vitiorum genere nihil in hoc officio deformius,
nihil pestilentius, secundū illud veteris Nævii Poëtæ verbum,
quod Tullius ad hanc ipsam rem adduxit: *Proveniunt Oratores* 30
novi; stulti, adolescentuli, quorum ope & opera Respubl. etiam maximæ *Tull.de sen.*
labefactantur, & amittuntur. Quod quidem etiam ei, quem di-
ximus, perillustri Duci & Principi per sui Cancellarii scurrili-
tatem & stultitiam contigisse videtur. Contigit idem pluribus 31
aliis, quæ juvenili insolentia & temeritate suorum Cancella-
riorum in extremam pernitiem abducti esse leguntur. Tamet-
si autem nulli non ætati sui nævi adhærere soleant, neq; cani-
ties semper albescere vero animi candore dicatur, sintque se- 32

num multa vitia ferè propria, quæ tum anticis, tum posticis foribus Curiæ & Cancellariæ exclusa esse oporteat: tamen
33 causæ illæ longè majores sunt, quæ potissimè huic dignitati seniorem deposcunt. Nihil enim indigniùs in omni horum officiorum constitutione ferri solet, quàm si juvenis, etsi aliqua re-
34 rum peritia & prudentia polleat, quod tamen fieri non posse exclamat politicorum magister Andegavensis, neq; facilè unquam populus illud sibi persuaderi patitur, provectioribus ætate, canisq; viris usu & experientia longiore confirmatis anteponatur. Ridiculum illud visu, & maximè ineptum Diony-
35 sio Regi fuisse legitur, cùm patrem Apollinem, juvenem imberbem, filium verò ejus Æsculapium grandem, & promissa barba sculptum contemplaretur. At multò inconcinnius vi-
36 deri poterit, vix è subselliis Gymnasiorū egressum adolescentem, senum concilio, tanquam Nestorem, præfici, atque Cancellarium & parentem Principis constitui, aliisq; regendis eum dari, cui regendo alius esse deberet. Sed tamen excellentem & præmaturam virtutem, in qua etiam Romani, etsi certa legis
37 sanctione tenerentur, progressum ætatis nō esse expectandum judicabant, quæ & annorum defectum suppleat, & admiratione sui auctoritatem sustineat, quasi privilegio quodam naturæ donatam, ante justum terminum provehi debere non nega-
38 mus. Nam & Papinianus tum in hoc, tum etiam in altiore prætorii fastigio præclarè stetisse ante mediam ætatem perspicitur, qui cùm justitiæ victima fieret, annum trigesimū primum nondum complesse scribitur. Similiter Adeldagus, cùm pri-
39 mùm Ottonis I. Cancellarius fieret, genere nobilis, ætate juvenis, & industrius fuisse, à Crantio prædicatur. Nam & generis commendatio, & avitę imagines in eadem dignitate & munere collocatæ, plurimum nonnunquam ponderis atque momenti reliquis ornamentis necessariis afferre solent, de qua re sequen-

Bod. de Rep lib. 3. c. 1. n. 240.

Liv lib. 7. Tull. Phil. 5.

Cass. lib. 1. c. 38.

Crant. d. loc.

ſequenti capite pluribus agemus, tranſitumq; à bono corporis ad fortunæ dona faciemus.

CAP. III.

Quo genere.

IN omni autem dignitatum atq; honorum ambitu primùm ſeſe magnificè efferre ac jactare ſolet veteris familiæ ſplendor, & à majoribus accepta hereditariæ adminiſtrationis amplitudo. Quæ quidem commendatio locum ſuum non modò in aliis muneribus, quæ minus ſtudiorum ac eruditionis requirant, verùm etiam in hac provincia literaria invenire facilimè 1
2
poſſe videtur. Nam & Anatolium non ſolùm ob præclaram 3
juris ſcientiam Imperatori Juſtiniano gratiſſimum fuiſſe legimus, ſed etiam eò gratiorem ac admirabiliorem, quòd ex tertia ſtirpe laudabili Juriſconſultus & anteceſſor haberetur, *de conf. l. ff. 5.* quod Cæſar ipſe non uno loco perquàm honorificè de eo prædicavit, atque propterea nunc illuſtrem, nunc magnificentiſſimum Magiſtrum appellavit. *91. & conc. ff. §. 9.* Eſt autem per ſe Cancellarii di- 4
gnitas atque munus ex eo genere, cujus nobilitas per ſe maxi- 5
mè illuſtris exiſtit; longéq; idcirco digniſſima ejus adminiſtratio, quæ ſui ſimiles viros nobiliſſimos conſequatur. Atqui non modò antiquis, verùm ſingulis ferè poſterioris temporis æta- 6
tibus, tum nobili & equeſtri genere, tum illuſtri Baronum & Comitum, tum Principum etiam altitudine natos, viros longè clariſſimos Cancellariorum in numero verſatos eſſe, obſervatum eſt. Nam, ut Scriniorum veteres Magiſtros omittam, qui, cùm proximum gradum ad prætorii præfecturam, ut ante o- 7
ſtenſum eſt, haberent, quæ dignitas ab Imperatoria poteſtate ſumma erat, non niſi nobiliſſimi quiq; homines, tum generis, tum animi celſitate excellentes, adhibebantur: poſteriore autem

tem

tem Imperio Occidentali, eodem officio, sub Notariorum ap-
8 pellatione, functos periilustres Comites, & nobili loco natos Episcopos, aliosq; præstantes viros legimus, quorum nonnullos, in jam antè explicatis capitibus, nominatim protulimus. Quid verò de Archicancellariis Imperii Germanici plura di-
9 camus? quorum dignitatem cum sublimibus infulis, ac fastigiis Archiepiscoporum, fuisse à majoribus ideò conjunctam diximus, ut eò fulgentiore ac illustriore culmine, quò celsior ipsa esset hujus officii auctoritas, emineret. Eodem quoq; mo-
10 do in aliis regnis hoc munus à summa nobilitate utplurimùm administratũ esse cognoscitur, ut, quemadmodum Bonfinius scribit, in Ungarorum regno regius etiam sanguis, Ducumq; filii, qui proximi à Rege erant, & regni consequendi spem ha-
11 bebant, multoties à Belæ usque tempore, Cancellarii dignitatem susceperint. Neque hodie in Polonia & Dania, ut jam ante ostensum, aliisq; exteris regnis, ulli alii ordini, quàm Equestri, hominumq; nobilium generi functionis illius aditus patescit.
12 Sed & in Imperio Cancellarium Imperialem, quandoq; è Prin-
13 cipum familia olim fuisse, lectum accepimus. Nam & Cunradi III. Imperatoris cancellis atque consiliis præfuisse Principem Ottonem suprà quoq; docuimus, quem Leopoldi bene-
14 ficentissimi Principis, antecessoris sui Marchionis Austriæ filium illustrem, & maximæ eruditionis virum, Imperator Maximil. I. appellasse legitur. Ex illustri autem Comitum genere
15 plures recenseri poterunt, qui, ut hodie ea dignitas insignitur, Vicecancellarii Imperiales fuerint. Nam, ut vetustiores ævi
16 memoriam præteream, Henrici IV. Imperatoris in Cancellis Otto Comes de Andechs, magni nominis celebritate enituit. At quæ illa familia? ubi gentium ille comitatus? Pervetustus
17 in Bavariâ, ex quo Ruthonis Comitis mentio, antiquâ Caroli Martelli Regis Franciæ tempestate, habetur. Profecti autem

Bonf. d. 2. c. 9. in Prin.

Max. Imp. I. in priv. Ott. Fris. & hist. præfixo.

cx

ex illorum Comitum posteritate Duces Moraniæ, quorum ul-
timus Otto in arce sua Plassenburgo cùm trucidatus esset, 18
Imp. Friderici II. ætate, partim Episcopis vicinis, Herbipolita-
no & Bamburgico, partim veteri Burgravio Norico, ditio an- *Laz lib.7.Meg.*
tiqua cessit. Profecti ex iisdem veteres Tyrolenses Comites, & 19
Gurtii, quemadmodum illud ex Wiglæi Chronico perspicuè
ostenditur. Sed ejusdem Ottonis mentio quoque suprà facta,
cùm Pomeranorum Apostolum nominatum esse eum audi- 20
verimus. Nominati etiam antea duo Comites de Dache, Rein-
holdus & Philippus, qui antequam Archiepiscopatus Colo-
niensis cathedram ascenderent, uterque Frideric i Barbarossæ 21
cancellis præfuerunt. Et bellatorem illum Christianum Can-
cellarium itidem illustri genere Comitem fuisse cognovimus.
Non autem prætereundum hoc loco existimamus Cunradum 22
Comitem de Scharffeneck, qui Philippi Imperatoris Cancel-
larius aulicus extitit, & unà in cubiculo fuisse dicitur, cùm o-
ptimus Princeps à sicario Wittelsbachio nefaria cæde interfi- 23
ceretur, eaq; occasione, nactus insignia Imperii in arcem Tri- *Hed. in Chron.*
nacriam transtulit, ibiq; ea custodivit, traditione Ottoni IV.
successori tamdiu recusata, dum ab eodem quoque Cancella-
rius legeretur. Nec incelebris Henricus Comes in Leiningen, 24
cujus familia etiámnum florentissima, qui Wilhelmi Impera-
toris Cancellariam gravissimè gubernavit. Quis verò pa-
trum ætate Henricum juniorem, Burgravium Misniæ, Comi-
tem de Hartenstein, Dominum in Plawe & Gera, ut in Comi- 25
tiali indice, An. 1559. & aliis legitur, ignorat, qui Bohemiæ regni
Cancellariatu inclaruit? Quis itidem ex superiorum annorum
memoria Lithuaniæ magni Ducatus summum ornamentum,
Nicolaum Radevilium, Principem & Ducem Olicæ, non au- 26
divit, qui magnus ejusdem Imperii Cancellarius maxima lau- *Henn. in Chr. Liv.*
de floruit? Sed infinita foret enumeratio, si undiquaque colli-

gere ejus generis numerum inſtituam. Abundè autem ex illis
27 perſpicuum fieri poteſt, dignitatem hanc Cancellarii nulli un-
quam illuſtri generi ac ſanguini indecorem eſſe viſam. Verùm
cùm non ſemper ex nobilitatis ordine reperiri, tum veteri, tum
poſteriore ævo potuerint, qui ea ingenii & eruditionis perfe-
28 ctione forent, ut dignè tanti muneris provinciam obirent; Ro-
manorum etiam inſtitutis cõſentaneum fuit, ut è plebe, quod
ante etiam innui, ad literariam dignitatem Quæſtores, & Prin-
cipis Candidati accerſerentur, quibus non minùs ſenatus &
29 curiæ fores patebant, quàm reliquis natis ſublimiori loco Cõ-
ſulibus, & Patritiis atq; Senatoribus. Quæ quidem hujus mu-
neris conſtituendi ad eum modum ratio, poſtea quoq; in Scri-
30 niorum magiſtris idoneis legendis obſervata fuit. Nec aliter
ob eaſdem cauſas in Imperatorum ſubſequentium Primice-
31 riis, Notariis, Secretariis, & Cancellariis ordinandis fieri po-
tuit. Ex quo evenire nihil ferè frequentius viſum eſt, quàm, ut,
qui ſine omni familiæ commendatione haberentur, & obſcu-
ro loco nati eſſent, majoribus verò ſuis, cum Tullio noſtro, ve-
ra animi nobilitate, atque virtutis & ſcientiæ lumine præluce-
32 rent, in hujus dignitatis faſtigiis, quàm maximo cum honore &
auctoritate, collocati fuerint. Hinc non modò in minoribus
Cancellis, ſed etiam majoribus Imperii, plebejorum hominum
33 eruditio atque præſtantia ſæpiſſimè quàm honorificentiſſimè
eluxit. Nam & plauſtrariorum & piſtorum, aliorumq; opifi-
cum hominum filii Archicancellariatus dignitatem ſumma
34 cum laude obtinuerunt. Willeſigis verò rotas idcircò Impera-
Bruſ. in Ep. Ger. tor Henricus Claudus, Mœni Eccleſiæ, perpetuo honori & in-
35 ſigni eſſe juſſit? Nec Henricus II. in eadem ſede ex Algavia or-
Cat. Epiſ. Mog. tus parentem piſtorem negavit. Caſparis verò Sliccii parens,
36 qua gente, quo loco, quo nomine fuerit, ne Sylvius quidẽ col-
lega & amicus ejus ſciſſe videtur, niſi quòd cum patre Teuto-

nico

nico in provincia Franconiæ natum scribat. Negat tamen illud Fabritius, & ad Italiæ urbem, Bassanum, ejus patriam revocat. Contradicit verò eidem Bruschius, Sclicciorum popularis, & ex Egra oppido ortum, ac cive ejus loci natum pluribus probat: At Pantaleon contrà eundem Misnensem fuisse perhibet, quem sequitur Albinus, & inter viros eruditos suæ patriæ collocat. Non certè minor, quàm de patria Homeri contentio! Illud verò novitatis splendor non rarò efficere solet, ut tanquā solis lumen, omnem majorum memoriam nimia claritate obruat. Nam & Hildeshemius archiater Marchicus, tametsi Lamperti, Cancellarii amplissimi, patriam Lipsiam nobis nominarit, parentes tamen ejus, quos honestos fuisse scribit, quo nomine, qua tribu, qua cōditione fuerint, in ea oratione, quàm de ejus vita & morte diligentissimè elaboravit, non expressit. Sed in aliis etiam regnis eandem dignitatem plebejæ conditioni non esse occlusam, tum Lanii ille filius in Anglia Cardinalis, quē paulò antè nominavimus, tum alii alibi complures ex infimo loco ad summum hujus honoris culmen provecti nobis clarissimo argumento esse possunt. Ita verò hodie tam in Imperiali curia, quàm in Electorum, Ducum, ac Principum, Comitumq; dicasteriis literatorum hominum nomen & auctoritas efflorescit, quod ex Decretorum Imperialium annotationibus videre licet, ut Cancellarii dignitas ferè propria Doctorum & Jurisconsultorum facta esse videatur. Sed tamen in nonnullis etiam regnis & principatibus hodie duntaxat equestris generis viris; qui ea literarum peritia sunt, dignitatis hujus accessio quasi hereditaria reservatur. Qua equidem ratione in Dania regni Cancellariam constitutam vidi, in qua non modò Cancellarius, cunctique ejus assessores, verùm etiam scribæ ac ministri omnes ex equestri genere habentur. Quod profectò tanta dignitate eò dignius meritò esse

Fabri. in Misn.
Brusch. in desc. mont. Abn.
37
Pant. in Proso.
Alb. in Ch. Misn.
38
39
40
41
42
43

cenſetur, quò verius illud, quod ſplendidiſſimus hodierno-
rum Regum omniũ Phœbus, Jacobus Magnæ Britanniæ Rex,
44 ad filium ſuum in Dono Regio graviſſimè ſcripſit: Quid illud?
Vt gemma, inquit, *in auro magis lucet: ita virtus in nobilitate*, & ea-
dẽ ratione, omnia, quæ virtuti debẽtur, munera & dignitates.
Quapropter nihil generis ſui fulgori convenientiùs ſuſcipere
homines nobiles poſſent, quàm ſi veterum tot illuſtrium vi-
45 rorum exemplo, ad hujus etiam officii & dignitatis admini-
ſtrationem ómnes vitæ, & ſtudiorum ſuorum rationes con-
verterent, ampliſſimumq; togatæ virtutis decus cum heredi-
taria nobilitate conjungerent. Nec verò minùs familiæ etiam
nobiliſſimæ laudabile, & ad poſteritatem glorioſum eſſe vide-
46 bitur, plures auratos equites, aut etiam Epiſcopos & Prælatos,
quàm Imperatorum, Regum ac Principum Cancellarios bo-
no Reipubl. dediſſe. Quid enim? an non noſtris temporibus
47 propè incredibilis tum laudis ac gloriæ, tum felicitatis fuiſſe
prædicatur, cùm ex una eademq; nobili de Weihe domo (cu-
jus antiquitas ex Bremenſium optimatum, nobiliumq; equi-
tum veteri ſtatu ad Friderici Barbaroſſæ militiam, & ad Pale-
ſtinas expeditiones, teſte priſco quodam, quod in parietibus
depictum eſt, curiæ ejuſdem Bremanæ monumento, extendi-
tur) Cancellarii diverſorum Ducum & Principum prodierint
uno tempore germani fratres, ejuſdemque facultatis tres Do-
48 ctores Juriſconſulti, quorum natu maximus Fridericus ſupe-
rioribus annis exceſſit, alter verò Petrus, & tertius Eberartus
de Weihe, olim Adolphi Ducis Holſatiæ Cancellarius, pòſt E-
lectoralis Saxoniæ, & deinde illuſtriſſimi noſtri Principis Haſ-
ſiæ primarius Conſiliarius, & eo nomine in poſterioribus Ru-
dolphi Imp. conventibus aliquoties ſcriptus, qui cum fratre
Petro etiámnum ſuperſtes (diutiſſimè ſint uterque precor) &
perilluſtris Holſatiæ & Schaumburgi Comitis Erneſti, magna
cele-

celebritate Cancellarius, de Rep. literaria quàm optimè quoti- 49
die variis ingenii nobilissimi monumentis in lucem editis, me-
reri studet. Fridericus autem de Weihe, cujus nomen inter co-
mitiorum subsignationes Spirę factas, Anno 1570. annotatum, 50
Wilhelmi Ducis Brunswicensis & Luneburg. Cancellis Cel-
lensibus multos per annos egregiè præfuit. Præest etiámnũ fe-
liciter Petrus de Weihe, principali Cancellarię Halberstadensi, 51
cui Eberartus non ita pridem, cùm hæc lucubrarem, doctissi-
mum discursum de speculi origine, usu & abusu frater Can-
cellarius, Cancellario fratri (pulcherrimum visu monumen-
tum) dedicavit. Rarissimum certè singularis virtutis, frater-
næq; eruditionis ac felicitatis exemplum, & multò magis an-
nalium annotatione, perpetuiq; temporis prædicatione di- 52
gnum, quàm quod Justiniani imperantis fortunæ & ætatis fe- *Giph. in or. de Inst. Imp.*
licitati inter alia gloriosè ascriptum legatur, tres ex una domo
iisdemq; parentibus natos germanos literis pariter atque arti-
bus liberalibus, diversa tamẽ in disciplina & facultate inclaruis-
se. Quod quidem hæc Academia atque civitas aliquoties & 53
nunc & olim, in clarissimorum virorum progenie fieri, honori-
ficentissimè vidit, ut unius è patris domo tres vel diversæ, vel
etiam ejusdem disciplinæ atq; studii fratres fuerint simul pro-
gressi. Sed & præterea duo alii in nobili ista familia horũ trium 54
germani erant, qui literis quàm optimè studuerunt, quorum
alter quidem Cunradus nomine, in amplexu Musarum, & in
ipso ætatis flore, cùm decimum octavum annum ingressus es-
set, maximo cum desiderio præclarissimæ indolis ac summæ
spei, immatura morte extinctus: alter Johannes, cùm politicæ
scientiæ, togatisq; artibus militarem experientiam adjunxis- 55
set, supremæ præfecturę munere in arce Hojensi, apud illustris-
simos Duces Brunswicenses & Luneburgenses, quorum inti-
mus Consiliarius habebatur, insigniter perfunctus est. O artes

verè nobiles! officiisq; tantis dignissimæ! Erat autē superiori-
56 bus patrum ætatibus, cùm genere antiquo nobiles viri certa-
rent, non tam de aureis cingulis & calcaribus, quàm de laureis
atq; infulis optimorum studiorum & disciplinarum assumen-
dis, nullibi ferè non Cancellarii nomen cum equitis nobilis, &
Magistri & Doctoris titulo conjunctum, quemadmodum &
antè pluribus exemplis docui, & ferè infinita commemoratio-
ne comprobari posset. Nunc autem cùm pristinus ille nobili-
57 tatis ardor erga literas maximoperè refrixisse videatur, ut plu-
Chyt.Chr.Sax. lib.27. rimum accidere animadvertimus, quod Johannē Lucanum,
Megalopyrgicum Cancellarium, dicere solitum esse, Rhodo-
politanus concionator tradidit. Quid verò illud? Se atq; sui si-
miles, ajebat, divina ingenii ac eruditionis ope ex imo loco ad
summum dignitatis gradum sublatos, & è plebejo statu ad no-
Sim.Pa.in expl. Cant.virgi. bilissimam Cancellarii dignitatē evectos, accubare cum Prin-
cipibus, circumstante & ministrante mensis equitum torqua-
58 torum corona, qui, etsi antiquas majorum imagines ferant, si-
bi tamen infima conditione, & pauperibus parentibus nato,
inservire, & scyphum porrigere jubeantur, idq; multos qui-
dem invito animo facere, sed Deum hujus auctorem ordinis
59 esse, qui illud ita fieri velit, cui nemo resistere possit. Prudens
Cancellarii oratio! Nam ea hoc tempore unica ferè & sola li-
terarum virtutumq; præstantiæ residua esse videtur dignissi-
mi honoris spes atque exspectatio, qua eruditione ac pruden-
60 tia rerum civilium homines emergere, atque ad supremum
togatæ administrationis clavum pervenire possint. Quod qui-
dem olim, ut antè illud adduximus, felicissimum Reipubl. fore
sapientissimus Plato rectissimè judicavit, ut si ipsi Reges &
Principes minùs propriis prudentiæ & consilii donis instructi
61 forent, habeant tamen regundæ molis adjutores, viros disci-
plinis ac artibus omnibus præpollentes. Hoc itaque dignitatis
fasti-

faſtigium, literarum alis, ad decus conſervandum, & alendum
earum amorem, divinitus relictum eſſe videtur, quod certè 68
longè ampliſſimum, utpote cujus inſtrumento & calamo, tan-
quam divino aliquo remo, omnium Imperiorum gubernatio
toto ferè terrarum orbe regatur. Quemadmodum igitur, Pla- 69
tone docente, in optimo nauclero eligendo, non quærimus
quo genere, aut quibus à majoribus quiſque profectus ſit, ſed
quàm expertus maris atque tempeſtatum, artisq; nauticæ pe-
ritus habeatur. Ita etiam ad hoc munus conſtituendum, & ge- 70
nus, & proavi, & quæ non fecimus ipſi, ut Poëticus ille Ulyſſes
canit, parum adminiculi afferunt, niſi, quæ ſuperioribus capi-
tibus recenſita ſunt, maximè neceſſaria animi dona & benefi-
cia, quæ cœleſti largitate, nulla habita familię ac ſanguinis prę-
rogativa, tam humilioris loci, quàm altioris fortunæ mortali- *Sylv. de dict. & fact. Alph.*
bus impertiuntur, in promptu habeantur. Oportet enim, uti
Johannes Varadienſis Epiſcopus, Hungariæ Cancellarius, ſua-
ſiſſe crebro ſermone legitur, ad hanc provinciã homines pro- 71
batos potiùs, quàm probandos cooptare. Ex qua quidem re-
gula hoc nobis relinquitur, ut, quemadmodum paulò antè ju-
niorem ætatẽ, quòd probata & confirmata nondum eſſe poſ-
ſit, ad maturiores annos rejecimus: Ita etiam hoc loco, rudes 72
ceræ ac imagines, cum omnibus clypeis, & inſignibus vetuſtis,
ſeſe præferre eruditioni & virtuti minimè valeant. In illis enim
muneribus, *quæ neceſſariò ſcientiam requirunt, generis nobilitas ejus* 73
defectum ſupplere nequaquam poteſt, uti Baldus, & Juriſperitorum
tota ſchola cenſet. Nec verò nobiliſſima dignitas aliqua ſorde
propterea afficitur, quòd homines plebejæ ſortis, virtute & in-
duſtria, ſua ex humili loco, uti de Henrico Bergmejero Ham- 74 *Chyt. in Metr.*
burgenſi, Cancellario quondam Magni Ducis Saxon. Laobur-
genſis, his verbis prædicatum eſt, tam ad hujus muneris, quàm
ad aliorum officiorum honores extollantur. Quid enim? an-

non

75 non omnium sanioris mentis mortalium judicio, doctrinarum
& artium scientia nobilitatem in sese continere verissimam
76 censetur? Quod etiam Imperatores, à quibus omnis civilis
l. provid. 7. C. de posl. Dd. ibi. Tiraq. de nobil. c. 5. nobilitatis fons emanare dicitur, suâ auctoritate & legum sanctione confirmarunt, cùm *scientia fieri viros nobilissimos* Gratianus ipse rescripserit. Ulpianum autem Jurisconsultum, ideò
77 *& nobilem, & nobilissimum*, Cæsareæ leges nō uno loco appellavernnt, quòd, ut communis Doctorum interpretatio exponit,
l. 2. §. ult. ff. de excus. tut. l. 4. in fin. ff. eod. eruditionis atque prudentiæ lumine, instar Solis, eluxerit. At-
78 que hæc est ratio, cur Cassiodorus scripserit, *doctrinam non modò generosum hominem exornare, sed etiam ex obscuro nobilem reddere. Siquidem*, ut Salicetus testatur, *scientiæ propria filia nobilitas habetur*
Cass. l. 9 Ep. 7. Sal. ad dd prov. 7.
79 Inprimis autem Jurisprudentia, cujus sacerdotes lateri Principis, quod per se comitatum suum nobilitate illustrat,
l. 4. C. de prap. & ibi Dd. l. omnium 19. C. de test. Spart. in Iul. adhærerent, sui cultores non efficere dicitur non nobilissimos, unde Spartianus Didium Julianum, etsi secundùm Consul, & Prætorio præfectus foret, ex eo tamen testatur magis nobi-
80 lem factum fuisse, quòd Jurisconsultus fuerit. Quapropter
Jas. in l. more 5. ff. de jur. om. jud. Jasonem, Jurisconsultum summi judicii, gravissimè scripsisse
81 legimus, Baronis, vel etiam Comitis, filio majori honori atque dignitati esse, si dignissimo summa eruditione ac prudentia,
82 nomine, Doctor, quàm si Dominus appelletur. Crescit propterea longè etiam magis, non verò decrescit, literaria Cancellarii dignitas, per literarum & doctrinæ claritudinem. Quam cùm majore difficultate & labore homo novus & ignobilis assequutus sit, quàm alius divitiis, & familiæ splendore, atq; ami-
83 corum & propinquorum ope affluentior, magis etiam idcircò
Tac. lib. 1. An. Man. ibid. laudandus, & efferendus esse judicatur. Sed & cunctis Principibus Principum princeps Augustus, in Agrippa suo, quem
84 etsi ignobilis loco esset, attamen quòd summa virtute polleret, ad maximos honores extulit, exemplum dedit, virtutis sine generis

neris respectu provehendæ. Quæ cùm ita sint, perquàm pro-
fectò ridiculi, atque sui ipsorum obliti esse videntur, qui, post-
quam animi præstantioris nisu, ad hanc vel aliam dignitatem
non minorem, ex avita & paterna obscuritate in lucem sese al- 85
tiùs erexerint, non contenti hoc maximo literarum fulgore,
militarem etiam nobilitatem ambitiosissimè venentur, eamq;
prece & precio quovis consectentur, studiis quoq; & discipli-
nis, à quibus omne decus in se collatum habent, eâ injuriâ affe-
ctis, ut non amplius audire velint literati & Doctores, sed ad
equestres cœtus, & subsellia nobiliũ, cum toto lare suo, com- 86
migrare instituant. Digna profectò singulari congratulatione
& applausu ejusmodi *ματαγένεια*! Quemadmodum Sigismun-
dus Imperator longè optimus & prudentissimus, Doctoris 87
Georgii Fiscelli, Vicecancellarii sui, quem itidem militiç eque-
stris insigni condecoratum dederat, festivè excepisse hac me-
morabili sententiâ & acclamatione dicitur. Cùm enim ille ani- 88
mi valdè anceps, post recens acceptæ dignitatis ornamenta es-
set, utrum sese potiùs equitum parti, an, ut semper antea, do-
ctorum virorum cœtui, cùm separatim concilia sua utraque
pars instituissent, aggregaret, tandemq; novæ nobilitatis gra-
vitate inclinatus, ad calcaria & ocreas aureas, toga & pallio re-
licto, deflexisset: Cæsar, *stultè*, inquit, *agis, qui literis militiam præ-* 89
fers: nam ego milites mille uno die creaverim, Doctorem verò ne mille
quidem annis unum fecerim. At nos nostrum Morvillerium, cum
Fiscello isto, similiter ineptire nolumus. Nam non raro huic 90
generi obvenire solet, quod vespertilionibus, qui cùm neque
aves, neque mures sint, à neutro genere propterea agnoscun-
tur. Ad eundem modum cùm illi literatorum nomen & socie-
tatem exuant, & ad equites sese conferant, nullibi ferè stabile
stabulum, ut Comicus loquitur, invenire solent. Ulricum
Schellenbergium, Maximiliani I. ætate nobilem, & utriusque

Apophe. Imp. Tom. 1. Germ. Rer. Freh.

Bb Juris

91 Juris Doctorem præstantem fuisse accepimus, ejusq; Consi-
liarium, neque minùs Marte, quàm arte eximium, Cæsareæq;
majestati idcirco maximè acceptum. In quo tamen illud Im-
peratori displicuisse scribitur, quòd, postquam aurei Equitis
Sp.p.1. Sp. Nob. lib.11.c.17. indumento & honore, virtutis & fortitudinis singularis gratiâ,
quam in expugnatione Vicentina præstiterat, exornatus es-
set, indignissimè ferre postea solitus fuerit, si Doctoris appella-
92 tione, & non potiùs Equitis titulo salutaretur. Quod simili
modo, nostra ætate, accepimus illibenter nobilissimi Juriscon-
sulti & Cancellarii cujusdam uxorem audisse, cùm vel Docto-
rem, vel etiam Cancellarium Dominum suum vulgò appella-
93 rent; quod contrà tamen ille, qui ex Helvetica veteri nobilita-
Mei. in Carm. Paneg. te, quæ cum aliis familiis antiquis, post Leopoldi Austriaci cla-
dem ejecta fuit, stirpem suam deducebat, gratissimo animo
amplexus, prudenterq; dicere solitus esse fertur: *Nobilem equi-
tem à Doctore & Cancellario esse servatũ, & quasi postliminiò reductũ.*
94 Ac certè indigni esse videntur literarum ope & opibus, qui ea-
rum nomine & dignitate, à quibus promoti sunt, se ipsi dedi-
gnantur. Atqui illud vicissim multoties fieri visum est, ut post-
ea hominum istorum liberi & posteri, à bonis studiis atque ar-
95 tibus iterum deserti, omnibus etiam facultatibus & possessio-
nibus, studio parentum acquisitis, lapsi, & ad veteris fortunæ
conditionem revocati fuerint. Est autem perquàm lubricum
96 omnis novitatis principium, valdeq; reverenter fortuna ha-
benda iis, ut canit ille, *qui ab exili loco repentè nobiles & divites pro-
grediantur.* Ruit enim facilimè omnis inchoatæ altitudinis ma-
97 china, nisi paternis virtutibus nova subsidia & fulcimenta per
felices liberûm atque nepotum successiones substernantur.
Multò itaque erit consultius novæ virtutis & eruditionis no-
bilitati tuendæ, studiis atque moribus suis quàm simillimos fi-
lios relinquere, ut hi paternæ dignitati succedere, atque cum
veteri

veteri illo Anatolio ex secunda, & tertia itidem stirpe, Docto- 98
rum & Cancellariorum posteritas in eadem dignitate confir-
mari possit. Hac enim ratione Pistorum illa familia, ex qua su-
prà Simonem, Cancellarium Electoralem Saxoniæ, nominavi- 99
mus, cùm centum ampliùs annos eruditionis avitæ hæredita-
tem in successione domestica retinuisset, & jam quinque Do-
ctores, in una eademque linea, longè clarissimos produxisset,
tum propter continuatam, in tot præstantissimis luminibus,
animi nobilitatem, tùm propter Cancellarii Simonis maxima 100
in Rempubl. merita, inter equites veteres Misniæ fuit, testante *Alb. in Ch. Misn. c. 25.*
Albino, ultrò suscepta. Nihil autem tam favorabile & gratio- *d. § 9. de conf.*
sum est, quàm optimè meriti parentis virtuti & officio ac di- *ff. & ib. Dd.*
gnitati quàm simillimum filium succedere. Quod quidem in- 101
ter alia rarioris felicitatis genera Lamperto, Marchico Cancel-
lario, etiã contigisse, ut Christianũ Distelmejerum, filium suc- *Ang. in Chr. March.*
cessorem suæ dignitatis reliquerit, literę in monumento, quod
honori ejusdem positum, loquuntur. Et modò patria nostra
charissima Hassia, in ejusdem nominis, similimæq; virtutis &
prudentiæ filio, Reinhardum Schefferum, desideratissimum 102
suum Cancellarium, post multorum tamen annorum interca-
pedinem, tribus interea aliis interjectis clarissimis successori-
bus, summa cum gratulatione recepisse videtur. Cumulavit
eadem ratione superioribus annis gloriam paternæ dignitatis
Carolus Barthius, Juris Doctor, & Neomarchiæ Cancellarius, 103
cujus nomen in Ratisbonensis decreti annotatione, an. 1594.
legitur, quòd similiter iisdem studiis & artibus patrem Caspa-
rum Barthium, Juris itidem Doctorem & Cancellarium Jo- 104
hannis Alberti, ac Friderici, Archiepiscoporum Magdebur-
gensium, felicissimo gradu fuerit secutus. Quod quidem suc-
cessionis & imitationis genus eò laudabilius & acceptius, quò
insolentius & rarius, præsertim in hoc munere illud esse vide-

 tur.

105 tur. Quò tamen inprimis omnia omnium parentum vota ire, omnis educationis atque institutionis cura spectare debebat, ut sibi quàm similimos liberos in dignitatibus atq; officiis suis relinquerent, quandoquidem, Platonis testimonio, nullum

Plat. 3. de leg.

106 præclarius simulacrum, nullum monumentum poni illustrius eo possit. Id quod quidem, divina accedente gratiâ, haud adeò difficili negotio impetrari possit, si, quod de filiis Johannis Tei-

107 xiræ, Maximi olim Cancellarii in regno Portugalliæ, prædicatum legitur, omnes omnium Cancellariorum liberi studiosè sequerentur. At quid illud? Cùm in Italiam doctrinæ atq; disciplinæ altioris gratiâ missi à parente essent, his verbis Politianus, de adolescentibus, ad eum scripsit: *Misisti tu quidem illos in Italiam, vir excellens, ut moribus, ut literis, ut omnibus deniq; inge-*

Polit. lib. 10. Epist. ad Ioh. Teix.

108 *nuis artibus ad summæ fortunæ cultum formarentur. Sed eos domo secum, credo, paternos attulere mores, ut exempla non magis accipiant ipsi, quàm præbeant cæteris. Nihil in illis ineptum: nihil improbum: nihil immodestum: nihil durum. Non inverecunda frons: non elatum supercilium, non liventes oculi, non protervior lingua, non inconstans vultus, non aliquid postremò, vel in facie tota, vel in gestu, vel in statu, vel in incessu, quod offendat, quod molestum, quod putidum, quod odio-*

109 *sum sit. Ædes quotidiè sacras frequentant: magistris operam dant, non assiduam modò, sed & alacrem, doctiores condiscipulos humanitate sibi & obsequio devinciunt, quos moribus obfore, vel famæ credant, eorum consuetudine penitùs abstinent: Nullum inter ipsos, nisi de studiis, ac de iis perpetuum certamen, nullibi sæpiùs, aut libentiùs, quàm, aut in oculis præceptorum, aut in cœtu condiscipulorum versantur. Horas quoq; tempestivas bonæ valetudini dedicant, eamq; ob id prosperrimã*

110 *tuentur, ingeniis autem sic excellunt, ut facilè se (ne multa dixerim) tuos esse liberos declarent. Percipiunt facilè quæ traduntur, retinent fideliter, imitantur feliciter. Iam de studio quid dixerim? nihil equidem eo ardentius, nihil vidi perseverantius. Tantos ergò jam linguâ*

utraq;

utraq; fecere profectus, ut ipse quoque non imperitissimus ingeniorum magister obstupescam. Quem verò ejus domi custodem, moderatoremq; 111
dedisti, sic eos prudenter, amanter, diligenter curat, excolit, gubernat, instituit, ut omninò desiderari nihil possit. Non fallo equidem te, sed nec ipse rursus fallor: ita esse rem, vel admirans invidia fateretur. Quocirco multùm equidem fortunæ isti tuæ, non minùs animo tamen propositoq; gratulor. Nec enim levis ad te quoq; hinc redundat honos, 112
filios tuos, tot ac tales, imbecilla adhuc ætate, abesse tam procul ab oculis tuis, à laribus, à patria tamq; diu, non quidem fœnori multiplicando, neq; mercibus commutandis, ut nostri solent, sed ut optimis institutis, optimis artibus, ac disciplinis imbuti, viaticum sibi ad senectutem quærant. Hæc ille de modò dicti Cancellarii liberis: ad quorum ex- 113
emplum, si omnes similiter instituerētur, seges & seminarium hominum, quàm maximè idoneorum huic officio gravissimo optimè obeundo, nunquam non ex ipsorum Cancellariorum 114
domo suppeteret. Quorum ratio propterea, quòd quasi in hereditariis Cancellis fuerint nati, & educati, non immeritò longè major, quàm aliorū quorumvis, in hujus muneris delectu 115
foret habenda. Quod autem vulgò nonnulli censeant homines plebejos, & obscuriore loco natos, tametsi tum corporis, tum animi dotibus, plurimùm fortè aliis antecellant, tamen *Laut. in prin. Christ.*
propterea non esse iis, qui nobiliore stirpe editi sint, in honorum civilium ambitu præferendos, quòd ex eo odia & simul- 116
tates, atq; offensiones aulicorum procerum utplurimùm provenire soleant, illud profectò longè minoris argumenti est, quàm ut Principem celsissimo animo, vereq; Principem commovere debeat. Notum siquidem ea de re Sigismundi Impera- 117
toris verbum, imò oraculum est, qui cùm humili quidem genere, doctrinâ verò atque virtute præstantes viros, nullo non loco ineruditis hominibus præferret, obmurmurantibus iis, *Cic. in Pis.*
qui præter fumosas, ut Tullius ait, imagines nihil, quod profer-

 rein-

re in medium possent, habebant. *Quid*, inquit, *an non æquum*
118 *esse censetis, à me honorari eos, aliisq; anteferri, quos Deus ipse & natura multitudini prætulit, suisq; donis quàm maximè præ vulgo mortalium nobilitavit?* Præclarum dictu, atque imitatu exemplum, omnibusq; aulicæ invidiæ nubibus, tanquam Solis lumen, opponendum! Contrà verò illaudabile, & maxime fugiendum
119 est Heliogabali institutum, qui, ut in ejus vita legitur, verè humiles, atque adeò abjectissimos homines, qui infames, stuprisque & nullis non flagitiis cooperti erant, turpes præterea spa-
Vita Heliog. dones & eunuchos suos, Cancellarios creabat, qui, quòd etiam multò turpius, fœdissimos Zotecos, nulla alia, neque corporis,
120 nedum animi commendatione ulla insignes, quàm quod majoris peculii, & obscœnissimi membri essent, veterumq; hor-
Xiph. in ead. torum visu turpissimum custodem, magnitudine vasis superarent, funalibus prælucentibus, tanquam Deos suos, in aulam
121 summorumq; honorum fastigia suscipiebat. Sed quid ejusmodi veteris Imperii inquinamenta proferimus? Nos caput hoc antiquæ legis senatoriæ auctoritate obsignabimus, & curiæ
122 foribus inscribemus: *Probrum in Cancellis ne ferunto.* Cùm autem plurima vitia, ipsâ quodammodo gentis & nationis indole, Firmico teste, ita inserantur, ut etiam quàm difficilimè elui
123 disciplinæ, & optimæ institutionis cultura posse videantur, eaque re in antiquis mancipiorum nundinis constitutum fuisse
l.31. ff. de ædil. ed. §.21. legatur, ut eorum, qui venum exponerentur, nationes nominarentur, quòd ipsa patria alios quidem meliores, alios verò nequiores argueret, uti Ulpianus testatum reliquit, reliquum nobis erit, ut etiam patriam & nationem Cancellarii nostri intueamur.

Cap.

CAP. IV.

Qua Patria?

PRimùm itaq; hoc loco ex nostro quærimus, unde domo?
peregrinúsne & advena, an verò civis atque incola? Quid
ita? Numquid tibi ignotum verbum illud Nervæ Imperatoris 1
optimi longè optimũ? τὴν μὲν ἀρετὴν, ἀλλ' οὐ τὴν πατρίδα τινὸς ἐξετάζειν δεῖ.
Virtutem, inquit, *oportet non patriam, non gentem & nationem ejus,*
quem designatum velis, inquirere. Novimus, nec improbamus vo-
cem, tanto Cæsare dignissimam, qui etiã novo exemplo prin- *Xiph. in Nerv.*
ceps successorem sibi in Imperio alienigenam constituisse le- 2
gitur. Verùm etiam ii, qui Regem ac Principem suum ex pere-
grinis populis accersere solent, nõ modò Cancellariũ omnem 3
peregrinum, sed etiam Consiliarium à regni sui negotiis per-
tractandis quàm longissimè arcent. Notissimæ autem ea de re 4
sanctiones Polonorum habentur, qui post mortem Sigismun-
di Augusti Regis sui, facto gravissimo Senatusconsulto, omni-
bus civibus ad Imperii gubernationem aditum præcluserunt, *Bod. lib. 6. de*
testante Bodino, qui sese illud accepisse à legatis eorum perhi- *Rep. c. 5.*
bet: iidem tamen peregrinorum neminem ad Senatum, & 5
consultationem, nedum ad Cancellorum administrationem *Idem lib. 3. c. 1.*
admittunt. Nec verò Gallicum Imperium olim in Sicilia sub- *Crom. Pol. li. 1.*
latum foret, nisi peregrinus Rex peregrinum etiam Cancella-
rium regno præfecisset. Ille enim istius Vesperæ Siculæ, quâ ex- 6
ceptis Lutetianis istis nuptiis, quæ nostra memoria accide- 7
runt, vix quicquam truculentius Vesper & Oriens conspexit, *Antim. lib. 1.*
causa fuisse, ille cruentissimam istam Gallorum lanienam su- *th. 1.*
scitasse memoratur. Solent enim, Hispanorum politico refe- 8
rente, in furorem agi populi, si tum Cancellarii, tum Consiliarii *Cer. de conf. c.*
munera exteræ gentis hominibus committi videant, ex quo *de el Consej.*
se de-

ſe deſpicatui haberi & contemni, aut pro ſervis & mancipiis
9 putari, atq; indignos regni ſui dignitatibus, ac honoribus exi-
ſtimari ſuſpicantur, omnium verò ægerrimè ferunt, plus fidei
aliis exteris, quàm civibus & indigenis ab eo haberi, cui vitam
10 ac ſalutem ſuam omnem ipſi crediderint. Repulſi propterea
ſolioq; ejecti non modò ii, qui ab exteris oris fuerant petiti, ve-
11 rùm etiam in domeſtica purpura, regniq; cunabulis nati Re-
12 ges quàm plurimi. Nam & patrum noſtrorum memoriâ, Eri-
Bod. de Rep. lib. 2 c. 1. cus, Sueciæ Rex, è palatio ſuo ac ſede regia in carcerem à nobi-
litate regni conjectus fuit, in quo multos per annos conſenuit,
quòd inter alia ei objiceretur peregrinus, & quidē homo Ger-
manus, quem Cancellarium, de quo ſuprà auditum eſt, regium
13 conſtituerat. Ut autem maximè ea pericula, atque turbæ non
Lipſ. civ. doct. lib. 3. c. 4. extimeſcendæ ſint, quæ tamen, Politicorum obſervatione,
quàm plurimùm ex eo provenire ſolent, graviſſimæ tamen ra-
tiones ac argumenta adduci poſſunt, quibus Principes ipſi ab
14 externis ingeniis, quæ non aliter ac herbæ Indicæ, pluris ple-
runque æſtimari vulgò ſolent, quàm quæ domi noſtræ nata di-
cuntur, in conſtituendo Cancellarii & Conſiliarii officio, ad ſuę
Cic. 3. de Or. nationis homines revocari queant. Si enim, ut Cicero rectiſſi-
mè docet, conſilii de Republ. dandi ſummum caput eſt, Rem-
15 publ. noſſe, eamq; exploratiſſimam habere, an non, ejus boni
gratiâ civis & internus, peregrino & advenæ cuicunq;, erit
præferendus? Illum enim ipſe quaſi loci patrii genius, ac natu-
16 ra, ab ipſis incunabulis, ea videtur domi ſuę edocuiſſe, quorum
cognitionem ne quidem diligentiſſima exterorum inquiſitio,
& percunctatio conſequi unquam ſatis poterit. Comperimus
ſiquidem quotidiè, quàm ineptè & imprudenter falſoq; mul-
17 ta, vel de Republ. Germaniæ noſtræ, ab exteris, & quidem iſtis
auctoribus ſcribantur, qui omnem Imperii ſtatum ejusq; ra-
tiones funditus hauſiſſe videri volunt. Quàm multa ipſe Syl-
vius,

vius, etsi maximam ætatis partem in Germania, & in Imperiali
curia confecerat, in rebus & moribus nostris describendis er-
ravit? Ac ut maximè omnem omniũ rerum peritiam externo 18
dederis, vix dabis dexteritatem, & applicationis felicitatem.
Quemadmodum enim vitium, & arborum plurimarum fru-
ctus, quocunque terrarum deferantur, semper sui soli succum
sapiunt: Ita in omnibus actionibus, in consiliis, in deliberatio- 19
nibus, ad rationes ingenii, morumq; eorũ, quos domo attulit,
indoles hominũ vernacula propendere consuevit, & uti solsti-
tialis herba ad solis obsequium, ita ad gentis suæ naturam re-
spectare, eiq; omnes leges, scita, instituta, mores & consuetu-
dines accommodare. At nulla ferè alia re majora indigenarum
odia ac simultates accendi videntur, quàm, si quis aliunde pro-
fectus, emendare & corrigere ipsorum ritus moresque, & ad 20
gentis suæ instituta convertere, quod pervertere putant, ag-
grediatur. Fraudi illud & exitio fuit Philippo Callimacho, ho-
mini Italo longè doctissimo, qui cùm è Tuscia in Poloniam ad *Iov. in elog.*
Regem confugisset, liberalissimè exceptus, omniumq; consi- *doct. vir. c. 31.*
liorum auctor & moderator constitutus, cepit de ea forma 21
Imperii cum Johanne Alberto Rege deliberare, quam Italiæ *Chyt. Sax. li. 6.*
Principes in civitates suas obtinuerant, ut videlicet Polonicæ
nobilitatis licentiæ fibula aliqua imponeretur, effusæq; poten-
tiæ freni nonnulli injicerentur. Quid fit? Inflammato equestris 22
ordinis impetu, bonus Consiliarius ex aula ejectus, in Lithua-
niæ tesquis, extremo mœrore contabuit. Suntq; præterea suo-
pte ingenio ac natura cuncta peregrina consilia adeò infesta,
ut etiam vulgi sermone infelicia atque infausta plerunque esse 23
prædicentur. Quocirca inter capita prima juramenti, quo gu-
bernatores, antequam diademate cingantur, astringi & devin- 24
ciri consueverunt, hic etiam articulus proponi solet, ut Impe-
rii ac Principatus consiliis, ac senatui, soli indigenæ, procul

Chyt. Sa. li. 30. omnibus exteris habitis adhibeantur. Quemadmodum Sigis-
mundus, Poloniæ Rex, superioribus annis, cùm hereditarium
Sueciæ suæ regnum adire vellet, præeunte Cancellario Suecico,
25 co, Erico Sparre, flexis poplitibus, in delubro Upsaliensi, sese
religione jurisjurandi ad hoc firmissimè obligasse legitur. Da-
norum verò moribus limen Cancellariæ, quæ regni est, tam
26 arcto pessulo omnibus exteris ac advenis obseratum tenetur;
ut etiam infimi scribæ ministerium nulli alii, quàm ex eque-
stri regni ordine indigenæ pateat. Idem verò repagulum ho-
minibus peregrinis, in Gallia, veteri scito, objectũ fuisse, ex hi-
27 storia tumultus Ambosiani notissimum est. Persuasissimum
enim omnibus nationibus est, quod natura ipsa magistra præ-
cipere videtur, eum affectum, eam fidem atque amorem in ex-
ternis erga commune bonum nunquam esse, qui in civibus ac
28 indigenis perspiciatur, quorum caritates omnes complexas
una patria continet, pro qua non modò opes ac facultates, sed
etiam sanguinem ac vitam suam profundere civis bonus mi-
nimè dubitabit. At contrà exteri in aliena Republ. tanquam
in peregrino agro, nunquam non cogitare videntur illud co-
29 micum: *Mihi istic neq; seritur, neq; metitur*, atq; idcirco ad com-
pendium suum, vel ad Principis gratiam & arbitrium, omnia
consilia & actiones suas conferunt, & gentis, ex qua orti, ne-
cessitudines, atq; commoda, si qua possint, semper præferunt.
Testis erit gravissimi hujus incommodi Germania nostra, quæ
30 unius Itali hominis, Cancellarii Imperialis, infeliciter suggesto
consilio, universum ferè, quod olim in nonnullas Italiæ civita-
tes habebat, jus perdidisse dicitur. Quomodo verò? illũ Prin-
31 cipem scribunt & auctorem fuisse Imperatori Rudolfo I. ut
Mut. in v. Rud. Florentinos aliaq; municipia Hetruriç, acceptâ certâ ęris sum-
mâ, omni nexu ac potestate, quâ Imperio obligata erant, libe-
32 raret. Sed & ipse Cancellarius idcirco ad populares suos in Ita-
liam

liam profectus, summo studio atque alacritate, in gratiam na-
tionis suæ, negotiũ confecisse dicitur. De qua quidem re sum- *Bart. in l. hostes 24 ff. de capt. & postl.*
morum Jurisconsultorum sententiæ plurimùm postea labora-
runt, eamq; venditionem cum Bartolo, Baldo, Felino, pars ma- 33
xima nullius momenti esse pronunciarunt. Quorum judicio *Bald. in c. intellecto, ext. de jurejur.*
ex recentioribus Jurisconsultis, Zoanettus ipse etiam Italus,
cùm in Germania jura doceret superioribus annis, utpote ve- *Fel. in c. audientiam, de præscr.*
tissimo subscripsit. Nec verò, posteriore Friderici III. ætate,
Imperio multùm profuit, Sylvium, hominem itidem Italum, 34
Cæsareis negotiis atque Consiliis secretioribus præfuisse. Qui *Zoan. de Rom. Imp. n. 20.*
quidem si Germaniam nostram, tanquam Phryxi, ut Comicus 35
loquitur, arietem detondere, omnesq; ejus opes, quasi Colchi-
cam prædam, in Italiam suam transferre potuisset, Jasone sibi 36
pulchrior & beatior visus fuisset. Illud autẽ præterea omnium
ferè externorum ingenium esse solet, ut, ubi sunt, quàm mini- 37
mè sint, sed semper animum suum in patriæ desiderio defixum
relinquant. Ex quo evenire videmus, ut, etsi optimis conditio-
nibus, maximisq; stipendiis, tanquam vinculis escariis, ut ea
Plautus nominat, alligentur, nusquam tamen ferè stabili sede 38
permanere queant, sed cum Democede illo Darii Regis medi-
co, uti apud Herodotum legitur, omnes extra patriam felicita-
tes, pro aureis compedibus habeant, & hirundinũ more avo-
lent, aut allecti opimiore fortunâ, locum cum loco, facilima
quavis occasione, commutent. Quid verò mirum est eam vim 39
patriæ, communis parentis, esse, ut etiam nolentes, volentes,
vehemente quodam affectu ad se abripiat, atque etiam trans-
versos animos agat, cùm neque opes ac facultates, quæ foris si-
tæ sunt, domi facilè sinant sui possessorem, in fide ac officio de-
bito conquiescere. Nam, ne longiùs exempla petamus, Guil- 40
helmum Hugenotum, summæ auctoritatis Cancellariũ, apud
Carolum Burgundiæ Ducem, ex Cominæo nostro habes. Quid *Com. lib. 8. com.*

41 ille? Cum Imbercotto, ejusdem Principatus Consiliario, quo se neminem ex nobilitate vidisse, ait auctor noster, vel prudentiorem, vel maximis rebus magis idoneum, domo & familia veteris heri relicta, deflectit ad Galliæ Regem, suamq; operam eidem pollicetur, quòd uterque facultates haberent, in regni
42 finibus sitas. Malè verò fit fundis & prædiis, quæ animum bonum suis possessoribus ipsa prædantur. Sed tamen ex eo perspicis, neque consultum esse hominem eum, in consilio, & se-
43 natu, nedum in Cancellariatu tuo esse, cujus animus clavo cupidinis apud alios, propter opes & villas, quas habet foris positas (viles verè & abjectos homines!) affixus habeatur. Nihil autem rebus communibus incommodius, ac inopportunius accidere potest, quàm si subitò ab officiis & muneribus recedant ii, quorum tum opera maximè opus est, neq; quicquam
44 Reip. gravius, quàm singulis mensibus alium atq; alium Cancellarium, & Consiliarium constitui. At eò procliviores ad migrationem peregrinos habebis, quò plures etiam hodie sunt,
45 qui scribant, non è re viri politici esse, unius aulæ ministerio diutius inhærere, sed multorum Principum officia esse periclitanda. Quemadmodum similiter Alciatum scripsisse & suasis-
46 se legimus, præclari Doctoris atq; Professoris esse, non uni A-
Alc. in or. Ferr. cademiæ sese mancipare, sed instar Triptolemi, per universum orbem volitantis, variis in Gymnasiis docendo, optimarum disciplinarum fruges disseminare. Quo quidem animo Peripatetico & ambulatorio, cùm Illustriss. Princeps Wilhelmus,
47 Hassię Landgravius, qui Sapiens meritò usurpatur, peregrinos & advenas plerunque præditos esse animadvertisset, ad Academiæ hujus Professores literis clementissimè scriptis, quæ in archivis Universitatis continentur, non sine gravissimis rationibus præcipisse legitur, ut in functionibus publicis, muneribusque Professoriis constituendis, prima & maxima ratio civium

vium

vium & indigenarum haberetur, quorum & voluntas in patria studiis excolenda, & sedes stabilior, quàm aliunde accersitorum sit futura. Quandoquidem, ut idem ibidem scripsit,
compertum habeat provinciæ suæ Hassiæ ingenium ac indolem nullis 48
non disciplinis, atq; artibus feliciter capiendis esse, si modò rectè instituendæ juventuti ea, quæ requiratur, navitas atq; diligentia adhibeatur. Hæc verò, uti scripta prudentissimè ad eum modum sunt, ita sese habere, vel hoc insigni documento esse potest, quòd ab
hominum hucusq; memoria, amplissimum tum Cancellarii, 49
tum Vicecancellarii officium in hac perillustri provincia à nullis unquam, quod sciam, advenis & peregrinis, sed à civibus & domesticis atque internis, qui sub Hassiæ Principum jurisdictione & patrocinio nati & educati fuerunt, feliciter administratum fuisse cognoscamus. Meritò quidem prædicatur fœcundissimæ ejus regionis felicitas, quæ, ut de veteri sua Italia 50
prædicavit Plinius, omnibus illis rebus, quæ vitæ traducendæ *Plin. lib. ult. c. ult.*
necessariæ sunt, pane, vino, olea, vellere, lino, non aliunde petitis, sed propriæ telluris ubertate natis, affluit. At longè beatior
ea ora putanda, quæ, quod divinissimum est, optimi consilii, ra- 51
tionis, & ingenii opes, ex se & in sua gente sitas habet, cui propterea non necesse, ut olim Carthagini, quæ sibi ducem peri- *Appian lib. 2.*
tum è Spartanorum Gymnasiis, multa prece & precio, rogare
cogebatur, aliunde oculos & mentes suas, Cancellarios puta 52
& Consiliarios, mutuare. Quâ quidem gloriâ sese plurimùm veteres Romani efferebant, qui neminem non modò peregri-
norum, sed ne sociorum quidem, in curiam suam recipiebant, *Liv. lib. 23.*
bellumq; propterea, quàm pacem eam malebant, in qua pere- 53
grinum senatum, peregrinos consules essent visuri. Qua sanè ratione non minùs patriæ nostræ gloriosum est, ex se habuisse
Ficinos suos, habuisse Schefferos, habuisse Heinzebergos, Ca- 54
nisios, Antrechtos, habuisse suos Clotzios. Quàm commoda

verò Principibus, quàm grata illa civium suorum administratio in hoc munere fuerit, vel ex eo perspicuum esse poterit,
55 quòd nemo unquam in hac provincia auditus per ullam majorem aliquã offensam, dignitate & officio suo excidisse, multò minùs, ut alibi sæpiùs peregrinis accidisse constat, in pœnam graviorem, & indignationẽ incurrisse. Quemadmodum igitur peritissimus herbarum Carrichterus, Ferdinandi Imperatoris archiater, sæpissimè dixisse fertur, *herbas eas valetudini hominũ esse accommodatissimas, quæ in propriis cujusq; agris nascantur*, idq; eodem sensu ad Christianum I. Saxoniæ Ducem, scri-
56 psisse legitur Joachimus Camerarius, qui fuit ἰατὴρ ἐπικαιρότατος, ut Pindari verbum est; καὶ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων, ut vatum princeps loquitur. Nec aliter docent Italorum præstantissimi Ma-
57 chaones: Ita etiam consultissimum Reipubl. esse perhibent, magno consensu, viri prudentes, bobus quemque suis, ut proverbium est, arare, hisq; & similibus muneribus ac officiis, quæ
58 non modò prudentiæ & consilii auctoritatisq; raritatem, verùm etiam fidei ac constantiæ stabilitatem quàm maximè, & ante omnia desiderant, patriæ amantissimos cives adhibere. Certissimum enim signum labentis Reipubl. esse rerum civilium doctores clamitant, si cui sustinendæ atque fulciendæ
59 homines peregrini accersantur, non aliter, quàm si vespillones & Libitinarii alienã domum ingrediantur, qui nihil aliud agere, quàm funeri efferendo sandapilam afferre judicantur.
60 At illud in hac administrationis parte, eò graviore cum periculo conjunctum esse videtur, quò validiùs sacra publicæ navis anchora in hoc amplissimo munere defixa habetur. Verùm
61 etsi ista ad eum modum gravissimè disputentur, neminem tamen tam durum & invidum fore arbitror, qui omnes undiq; Cancellorum aliorumq; honorũ fores, ita peregrinis atq; advenis occludendas esse censeat, ut nullo unquam tempore quis-

Cam. in epist. Herb. ad Christ. I. Duc. Sax.

Pind. Pyth. Od. 3. Hom. Il. 11. Fioravant. in tractat. med.

Lips. in not. ad c. 4. lib. 3. polit.

quisquam eorum admittatur. Quid enim? An non Romani 62
veteres, qui omnibus gentibus prudentiæ civilis facem prætu- *l. 2. ff. de orig.*
lerunt, Hermodorum Ephesium, etiam exulantem in Italia, *jur. §. 4.*
principem consilii, legumq; ferundarum auctorem assumpsis-
se leguntur? Quid verò magnus ille Persarum Imperator? An
non hostium etiam suorum Principem patriâ ejectum Themi- 63
stoclem, secretiorum suarum rerum gubernationi præfecit?
Cui quidem tanti viri adventus, tanquam Dei alicujus & cœ-
lestis Suadæ filii, tam acceptus fuisse cognoscitur, ut præ lætitia *Plut. in Them.*
sæpiùs exclamarit; *Themistoclem, Themistoclem, habeo.* Intellexit 64
videlicet ille id, quod Plutarchus scriptum reliquit, omnes ni-
mirum artes ac disciplinas, necessariamq; Regnis & Imperiis 65
gubernandis prudentiam, ab exteris per mare allatam appulis-
se. Quo quidem fine, Dionysius Siciliæ tyrannus, etiam Plato-
nem, sapientiæ omnis magistrum, in provinciam suam è media 66
Græcia accersisse, vittataq; nave, teste Plinio, excepisse prædi- *Plin. lib. 7. c. 30.*
catur, ut ad meliorem ordinem regni rationes revocaret. At
nos, credo, ne talento quidem, si possimus, Thaletem aliquem, 67
ut in socco Plautino ille loquitur, ideò ememus, quòd pere-
grinus ille existat. Atqui à peregrinis multorum regnorum, &
principatuum status è veteri ruditate atque barbarie sua in ci-
vilem cultum conversus esse legitur. Quod etiam patrum no- 68
strorum memoriâ Johannes Basilides, Moscorum Dux, perspe- *Henn. in Chr.*
xisse videtur, cùm à Carolo Imperatore vehementissimè con- *L. v.*
tenderet, ut non modò omnis generis artifices, sed etiam libe- 69
ralium disciplinarum Magistros, atq; Doctores, ad constituen-
dam Imperii sui civiliorem rationem, è Germania adipisci pos-
set. Nec sanè veteres Imperatores tam felices præclarissimo-
rum ingeniorum fuissent, nisi etiam peregrinos, & extra Ita- 70
liam natos homines, Romanii Imperii consiliis regendis ad-
hibuissent. Quid enim Ulpianus noster, quem suprà Cancel- 71
larium

L.1.ff.de Cons. larium Imperialem audistis, an non è Phœnicia, ut ipse sese in-
72 dicavit, originem suam duxit? Quid? ejus similem si fortè nan-
cisci queamus, nónne ab extremis Gadibus, unde Romani hi-
73 storici audiendi gratiâ, nescio, quis olim in Italiam volitasse di-
citur, eum in urbem & curiam nostram deducemus? Nam,
74 quemadmodum à Cadmo advena, in peregrinas oras, literæ
primùm allatæ esse celebrantur: ita ab uno sæpè homine ex-
tero lux omnis honestioris disciplinæ emanavit. Notissimus ea
75 re Alcuinus, aliiq; è Britannia ad Carolum Magnum profecti
viri doctissimi, qui veteris Occidentis tenebras, novo fulgore
ingenii, illustrarunt. Quot verò curias, & dicasteria nominabi-
mus, quæ etiã superiore memoriâ, imò nostrâ, à Cancellariis a-
liunde accitis, hinc inde in Principatibus quàm optimè partim
76 instituta, partim instaurata, & in ordinem revocata fuerunt?
Sed quos peregrinos dico? Nam quantum ad provincias Ger-
maniæ attinet, ut maximè diversis nationibus distinguantur,
77 alter tamen alteri verè germani, & populares, non peregrini ac
exteri habemur, qui quasi unis unius Romæ mœnibus conti-
78 nemur. Nihil itaque obstat peregrinitatis impedimentum no-
stratibus, quò minùs in Palatinis cancellis, & illi vicissim in
his, & alii in aliis militent. Quo quidem vicissitudinis genere,
nihil esse videtur frequentius, cùm paucissimos fortuna nata-
79 lis loci ita complecti soleat, ut, secundum Servatoris nostri
sententiam, in patria Prophetæ habeantur. Contingere verò
idem quàm sæpissimè videmus, quòd plantulis, & arbusculis,
quæ, cùm è seminariis suis, aliorsum transferantur, se ipsa cre-
80 scendi felicitate vincunt. Ita sæpenumerò è solo patrio multo-
rum ingenia egressa, secundissimis ventis, ad summorum ho-
81 norum fastigia, apud exteros pervenisse annotantur. Sed ne
ipsi diutiùs in hoc capite inter peregrinos peregrinemur, ad
nostros revertemur, assumpto, quatenus per mores, ac con-
sue-

ſuetudinem, legesq; & ſtatuta licet, homine etiam externo at-
que advena, cui non dubitabimus interiores quoque Cancel- 82
los aperire, præſertim, ſi ex indigenis idoneum reperire officio
tanto non poſſimus. Hac tamen cautione, tanquam ſub aurea
umbella, adductum eum velimus, ut jam antè preclara fide at-
que ingenio ſeſe exploratum probatumq; quàm maximè de- 83
derit. Sed neque facilè quempiam ex ea natione, ac gente ad-
mittemus, quæ inter tria κάππα κάκιστα, ut olim Cretes, & Cilices, 84
& Cappadoces, numerentur, quorum mores, & vitæ univerſę
ſtatus infeſtus, atq; infamis, neque ex eo populo, cujus natura
quodammodo adverſa, & cujus littora littoribus, ut canit ille,
noſtris contraria. Quod quidem olim in Gallis, ſua ætate, no-
tavit Sylvius, quos Italis ſuis naturâ prodit inimicos eſſe, pluri- *Sylv. Epiſt. 9.*
mumq; eos odiſſe. Nec abs re eſſe, quod de naturali odio Sar-
matarum aliarumq; vicinarum gentium dicatur, ipſe etiam
Poloniæ Orator ad Maximilianum II. Imperatorem legitur, *Varſov. orat. ad*
non diſſimulaſſe. Bonfinius verò tantam amicitiam inter Un- *Max. II.*
garos ac Germanos ſemper fuiſſe confitetur, *quanta*, ut Venu- *An. 1576. Ra-*
ſius canit, *lupis & agnis ſortito obtigit*. Hiſpanorum itidem inge- *tiſbon.*
nia contraria uſque Gallis eſſe Gallorum politicus pluribus af- *Bonf. in hiſt. Vng.*
firmat. Cujus quidem adverſitatis, & quaſi ἀντιπαθείας cujuſdam *Hor. Od. 4. Epo.*
ea vis eſſe videtur, ut, quemadmodum Maximilianus I. dicere *Bod. lib. 5. de Rep. c. 1.*
ſolebat, contrariæ naturæ gentium, ne quidem in uno aheno, *Luth. in conv.*
ſi, ſanguine miſto, confundantur, conjunctim conſiſtere, ne-
dum in officiis & muneribus concordes permanere poſſint.

CAP. V.

De Peregrinationibus.

QUid autem de peregrino pluribus? Cùm ne peregrinatio- 1
nem quidem in cive & indigena æquo animo ii ferre

 poſſint,

poſſint, qui Lycurgeam prudentiã ſapere videri volunt. Quid
verò illa? Quàm diutiſſimè Laconum Rempub. ab omni con-
2 verſione conſervaſſe hac ratione prædicatur, cùm omni pere-
grinationis curſu ſublato, domi ſuæ cives, eorumque liberos
continuerit, ne qua aliunde viſa foris novitas, mutando ſtatui,
inveheretur. At illud periculum potiſſimè obvium & expoſi-
3 tum in iis eſſe ſolet, qui ex peregrinationis longioris curriculo,
ad adminiſtrandas Reipubl. partes accerſuntur. Illi enim cùm
foris alienis inſtitutis, ac moribus ſeſe dederint, ut quàm maxi-
4 mè fieri ſolet, domum reverſi, nihil non ad exterorum exem-
Caſſ. lib. 55. Alex. ab Alex. lib. 4. Gen. 5. c. 10. pla revocare atque immutare expetunt. Quocirca etiam, Ro-
manorum Principem, Auguſtum, legimus omnem excurſio-
nem ſenatorum ſuorum, eorumq; liberûm, interdicto ſeve-
5 riſſimo inhibuiſſe. Quemadmodum non modò in Moſcovi-
Heiden lib. 1. de bell. Moſc. tarum hodierno Imperio, teſtante Heidenſteinio, verùm etiam
6 in optimè inſtituto Angliæ regno, idem adverſus civiles con-
verſiones remedium adhibetur. Nam & ibi procerum filiis, ſi-
7 ne Regis permiſſu, in exteras nationes proficiſci prohibitum
eſſe conſtat. Ita verò, Philoſophorum numen, Plato, quem
Aug. lib. 1. de civ. Dei. omnibus veterum Ethnicorum Diis anteferendum, Auguſti-
nus exiſtimavit, in ſua, quam cunctarum Rerump. exemplar
8 eſſe voluit, nemini, ante quinquageſimum annum, ob eandem
cauſam, peregrinationem concedendam eſſe ſtatuit. Si quo
autem in Reip. munere illud ſeſe aperire incommodum pote-
9 rit, vix aliud eſt, in quo magis metuendum ejus rei periculum
erit, quàm in Cancellarii officio. Nam, quod Anacharſin, ex
Græcia in Schytiam ſuam reverſum, ſuſcepiſſe conſilium ſcri-
bunt, cùm omnes patriæ ſuæ mores aſpernaretur, ac vetera in-
10 ſtituta ad diſciplinam Atticam revocare conaretur, idem ſæ-
penumerò compertum eſt, in hoc munere, complures atten-
taſſe, qui peregrinationis ſuæ fructum hunc vel maximum eſ-
ſe pu-

ſe putarunt; ſi, ad exterorum formam, civitatis ſuæ ſtatum in- 11
ſtruere poſſint. Incidit eandem ob cauſam noſtrâ etiam me-
moriâ in graviſſimam ſuorum invidiam Poloniæ Cancellarius
ſæpiùs nominatus, Johannes Zamoſcius, cui Italica itinera, 12
ac peregrina Gymn ; & inſtitutio, atq; ſtudia extera, publi-
cè quoque affixis, & borem ejus ſcriptis carminibus, ex- *Heid. d. lib. 4. Bell. Moſc.*
probrata eſſe leguntur. Quod quidem ipſe in ſe agnoviſſe vi-
detur, cùm Sarmatarum longè prudentiſſimus, voce ſuprema,
vetuiſſe perhibeatur, quemadmodum à Poloniæ primatum li- 13
beris audivimus referri, ne filius ejus, quem tamen ad patriam
dignitatem & gloriam educatum voluit, vel Italicis, vel Galli-
cis, aliísve peregrinationibus unquam uteretur. Atqui illud 14
conſilium ac inſtitutum veterum quoque Regum Perſiæ fuiſ-
ſe cognoſcitur, cùm quem legatum & intimum Conſiliarium *Varſ. de leg.*
negotiis ſuis ſecretioribus tractandis adhibitum vellent, eum
à puero uſque, in aulæ interioris penetrali, educandum atque
ſtituendum curarent. Nec verò quiſquam negare poterit 15
domeſticam diſciplinam, omneſq; conſuetudines, patriæq; le-
ges, & inſtituta, quàm notiſſima eſſe debere Cancellario, quo-
rum cognitionem domi percipere, ſuoq; officio neceſſaria ad-
diſcere quàm optimè poterit, etſi cum Socrate, omnium do-
ctrinarum parente, ne pedem quidem limine patriæ in exte- 16
ram oram extulerit. Eſt enim hic quaſi quidam communis
morbus, & tanquam peregrinatorum febricula, ut, quod na- 17
vigii, & maris inſolentibus vectoribus accidere videmus, nau-
ſeam quandam, atque tædium rerum ſuarum concipiant, con-
trà verò exterorum morum atq; ſtudiorum facilimum amo-
rem, tanquam è Circeo aliquo ſcypho venenum, obbibant. Ex
quo deinde evenire ſolet, ut, cùm reverſi ad ſuos fuerint, ſi for-
tè Reipubl. muneribus admoveantur, plurimùm in eo hallu-
cinentur, cùm ad ea, quæ foris uſurpaverint, Reipubl. ſuæ for- 18

Arist. lib. 4 pol. 62. mam accommodare conentur, non intellecto veteris magistri
præcepto, qui docuit, leges quasq;, ac mores ad Rempubl. non
autem Remp. ad leges, & mores esse accommodandam. Sunt
idcircò cives peregrinatores, multò magis, quàm peregrini
19 homines, Reipub. propter ejus rei metum fugiendi; quò pere-
grinator appetentior domesticæ novitatis, quàm peregrinus
esse videtur, quoque ille & potentior, ac audacior domi suæ,
quàm ille in alieno regno erit. Cordæus ex Cominæo nostro in
conspectum atque exemplum adducatur? Quid autem ille?
Ex Burgundica familia cùm in Galliam, ex qua originem duce-
20 bat, sese recepisset, potitus Picardiæ præfecturâ, & inter Consi-
Com. lib. 5. com. liarios regios susceptus, ad eam rationem, quam apud Caro-
lum Ducem viderat, princeps & auctor Regi fuit, Galliæ mili-
tiam ordinandi, ita, ut maxima & intolerabilis pecuniæ sum-
21 ma, toto regno, ad eam rem extorqueretur. Quo quidem one-
re, quod ex unius hominis peregrinatoris consilio profectum
22 erat, teste auctore nostro, Gallia tantùm afflicta fuit, quantùm
unquam antea ulla priorum Regum ætate, imò verò, ejusmo-
di vulnus illatum universo regno esse dicitur, quod longissi-
mo tempore curatu difficilimum fuit. Atque hæc quidem, &
23 similia ex peregrinationis studio provenire utplurimùm sole-
re ferunt. Notatum autem præterea, in hoc, de quo agimus,
24 munere, multos felicissimè versatos esse, qui, tanquam Sparta-
ni cives, nullis unquam exterorum regionibus sese intulerint.
Nam & illi, qui triginta amplius annos, Electoralis Marchiæ
25 Cancellariatum summa cum laude administravit, suprà ali-
quoties nominatus Lampertus, Orator, teste Hildeshemio
præstantissimo, in Imperio, præter Germaniæ Academias, nul-
lam foris adiisse prædicatur. Sed & ille patrii juris, & moris, ac
consuetudinum, quas etiam paulò ante obitum conscripsit,
26 eò studiosior ac servantior fuisse dicitur, quò externæ excur-
sionis

fionis ac peregrinæ diſciplinæ abſtinentior habitus. Nec verò
non ſuſpectiſſimas contagii peregrinationes, antiqui etiam
Quirites, eas habuiſſe videntur, quæ ad corruptioris diſcipli- 27
næ, morumq; nationes ſuſciperentur, idq; vel ex Tullii noſtri
oratione, quam pro L. Muræna habuit, perſpicuum eſſe po-
teſt. Quid enim ibi? an non eidem Murenæ conſulatum pe-
tenti Aſiæ nomen objectum fuiſſe legitur? quòd in ea, etiam 28
ſtipendio facto, diutius verſatus, graviſſimam luxuriæ ſuſpicio-
nem, quâ tum temporis quàm maximè illa flagrabat, traxiſſe
putaretur. Quid verò de noſtris peregrinatoribus dicemus?
quorum contentiſſimum curſum plerunque ad eas regiones **Pl. in Menæch.**
eſſe videmus, ex quibus, ut de Epidamnio veteri jocus Comi-
cus eſt, nemo ſine damno reverti cognoſcatur: *Quæ verò ſtulti-* 29
tia eſt, ut cum Johanne Cratone, trium Imperatorum archia-
tro, exclamem, *in ejuſmodi nationes longiſſimè excurrere, totq; peri-* **Crat. in Ep.**
culis caput objicere, ut ea videas, quorum recordatio per omnem poſtea 30
ætatem, ſenſum doloris afferat? Non raro autem hodie ex corru-
ptiſſimis quarundam gentium moribus, tanquam ex Nico- **Suet. in Jul. Cæſ.**
medis ſtabulo, & Bythiniæ fornice, uti de C. Julii Cæſaris pri-
ma excurſione dictum eſt, vulgò reditur; ſi modò, per ſolis fi- 31
lias, in ſolum patrium ſolemq; redire liceat. Nam, quòd nunc
temporis Cujacios & Duarenos foris ad Rhodanum, & Sequa-
nam quæras, aut Menochios vel Socinos, aut Bembos, ac
Muretos, in Italorum Gymnaſiis auditum exeas, fortè operam 32
& viaticum perdes. Atqui hæc quidem & plura alia, contra
peregrinationis abuſum, non ſine cauſa differuntur, quę etiam
in orationibus meis copioſiùs in utramq; partem pertractan- **Auct. Orat. de**
tur. Sed cùm omnia ea incommoda & diſcrimina, non tam **pereg.**
ex ipſius rei natura, quàm ex accidente quadam ratione profi-
ciſcantur, tantùm abeſt, ut alas præcidere omni peregrinatio- 33
ni velimus, ut potiùs cum Apollonio juvenes, tum ad hanc,

tum ad aliam Reipubl. provinciam inter instituentes, hac clarissima voce admoneamus: *Eant, forisq; peregrinentur, tanquam*
34 *patria domo ac foco omni careant.* Quod quidem facto opus esse
auth.habita. iis, qui ingenii opes venari cupiant, ex Germanorum Impera-
C.ne fil.pro pat. toribus Fridericus, cognomento Barbarossa, quàm optimè cognovit, qui propterea eorum, qui studiorum gratia peregrinentur, profectiones ac itinera securitate singulari communi-
35 ta esse voluit. At idem quoque verum peregrinationis finem expressit, vel potiùs omnibus præscripsit. Quis verò ille? *Ita videlicet peregrinentur,* inquit, *studiosi, ut eorum scientia totus mundus illuminetur, & ad obediendum Deo, nobisq; ejus ministris, vita subjectorum informetur.* Hoc age (exclamabant veteres in sacrificiis)
36 hoc, age, inquam, peregrinator, easq; linguas animiq; ornamenta & scientias, tanquam ex mercatu uberrimo, nobis allatum abi, quæ quàm maximè tum hoc, tum quodvis aliud Reipubl. munus, illustrare possint. Hoc etenim fine præstantissi-
37 mos quosq; viros, quibus postea hujus, de qua agimus, dignitatis accessus contigit, è Germania nostra superiore ætate ultra Alpes in Italiam, & ad Rhodanum atq; Ararim in Galliam excurrisse accepimus, quo tempore rarissimis artium ac literarum luminibus ea oppidò florebat. Ita enim, quem suprà
38 Saxoniæ Principum Cancellarium fuisse audistis, Simonem
Alb.in Chr. Pistoris, Albinus Misnensium historicus prodit, maxima con-
Misn. tentione ad Italica Gymnasia festinasse, ut Jasonem, Philippum Decium, Franciſchinum, Rochum, Paulum Picum, & Curtios celeberrimos juris antecessores audiret. Abiit, audiit eosdem tanto cum fructu, ut reversus omnium hominum doctissimorum admirationem in se converterit. Extant etiámnum juridici Collegii Lipsensis literæ, quibus Georgio Duci Saxoniæ,
39 hic Italicus peregrinator, commēdatus fuit, his verbis: *Quamvis in hac tua Republ. literaria multos huic muneri* (de ordinarii fun-

functione agebatur) *idoneos esse nemo sit, qui neget, occurrit tamen inprimis vir ornatissimus Simon Pistoris, in quo natura tantas animi & corporis dotes, unà cum inclyta virtute, atq; cum summa docendi facilitate, non sine magna omnium admiratione felicissimè cumulavit, ut melius neminem (pace aliorum dixerimus) vel ex cunctis Germaniæ Academiis conquisitum, nostris studiis satisfacturum esse putemus: Tantùm in eo sapientiæ, probitas ingenium, eruditio, atq; civilitas emicant, &c.* Quæ quidem idcirco hoc loco inserta volui, ut ostenderem, quæ commoda, ac fructus, quæ ἀποφθέγματα ex pe-
regrinationum curriculis domum reportanda sint ei, qui ad 40
hoc, vel aliud consulendi Reipubl. munus aspiret. Nam, inanis profectò vanusq; meritò dicendus eorum cursus, atque vagatio erit, qui sine prudentiæ lumine limine egrediantur, & itinera peregrina suscipiant hac voluptate, ut oculorũ aspectum
visu urbium, ac arcium, nemorumque, & fluviorum duntaxat 41
pascant, aut novum aliquem cultum, & habitum gestumq; referant. Referat contrà noster Pistoris exemplo earum rerum scientiam, quæ ad belli pacisq; tempora optimè gubernanda
pertinebunt: referat ipsorum exterorum hominum prædica- 42
tionem, atq; admirationem, quemadmodum Mordisium, Saxonicum itidem Cancellarium, ex Italia, quò similiter studiorum gratiâ accesserat, retulisse à Mariano Socino Nepote legimus, cùm ad Hieronymum Schurfium Jurisconsultum, his
verbis de eo scripserit: *Felicem & fortunatum te, clarissime Hiero-* 43
nyme, semper judicabo, cùm hic Vlricus Mordisen, Germanicæ nationis apud nos Consiliarius, ornatissimus discipulus contigit, qui solus ad propagandam nominis tui inclytam famam, & celebritatem satis tibi esse poterit, &c. Atq; similiter:

Hoc fine aërias transcendere Mynsinger Alpes 44 *Meib. in Paneg. Mynf.*
Gestiit; arrisit votis fortuna secundis,
Medoaciq; lacus, Patavinaq; mœnia sospes

Ingre-

Ingreditur, miratus opes præcinctaq; vallo
Mœnia turrigero, miratus sacra Minervæ
Atria, quadrato collegia stantia saxo,
45 *Inprimis avidas Zuichemus Viglius aures*
Detinuit juvenis, quoties suggesta teneret
Arduus, & legum nodos obscuraq; sensa
Excuteret magna juvenum stipante corona.

His etenim versibus, de ejusdem Cancellarii peregrinatione,
46 Juliæ Academiæ panegyristes cecinisse legitur. Atqui ex his &
similibus propè infinitis exemplis perspicuum esse potest, fal-
sò peregrinationis incommodo asscribi, quod peregrinato-
47 rum moribus ac vitiis erat imputandum. Prudens enim via-
tor, in perlustrationis suæ spaciis, eos fluvios imitatur, quos per
medium maris, sine omni sali aspergine, dulcedinis suæ ac co-
loris tenacissimos delabi audimus. Eas itaque, & non solùm
48 linguas, de quibus suprà locuti, sed etiam instituta, mores, civi-
tates, earumq; gubernationes, status, ac Imperii formas, mo-
dosque, quàm poteris exactissimè cognoscas, inprimis verò,
quoscunque & authoritate singulari, & prudentia pollere vi-
49 ros audieris, tanquam oracula, adeas: Quod quantum ad civi-
Com. lib. 1. com. lem institutionem pertineat, etiam Rex Galliæ, Ludovicus XI.
animadvertisse videtur, quem auctor noster scribit, viros ferè
50 omnes, qui per Europam id ætatis auctoritate, & numero ali-
quo essent, cognovisse. Sed tamen antequã versoriam, ut Plau-
51 tino verbo loquar, capias, navemq; ora solvas, ne, quod veteres
de Lamiis fabulati sunt, etiam de te fortè dici possit, provideas.
Quid illud? Illas quidem foris oculatas, domi verò cœcas esse
52 finxerunt. Meritò autem cum istis portentis irrideberis, si ex-
terorum angulos omnes perreptaveris, domi verò tuæ hospes
53 & peregrinus fueris. Quod quidem peregrinatoribus nostra-
tibus perquàm affine esse consuevit, ut cùm fines & Italiæ, &
Gal-

Galliæ, & Hispaniæ, aliorumq; regnorum cunctos exploraverint, ne tertiam quidem partem Germaniæ nostræ cognoverint. 54
Præpostera profectò peregrinationis ratio! nec verò non 55
turpe politico viro, in Imperii negotiis, ac muneribus versanti, non priùs Imperii totius provincias, quàm peregrinas ditiones pervidisse.. Sed nolumus hoc loco remoram parato navigio ullam objicere, pluribusq; rem alibi actam agere. Ad illud igitur, quod extremum externorũ munerum est, ab exteris peregrinationibus veniamus. *Vide orat. de perlust. Germ.*

CAP. VI.

Quibus fortunis ac opibus.

RESTANT enim fortunæ & opes, sine quibus, uti Atticus Orator testatur, ferè nihil fieri potest earum rerum, quibus ad *Demost. Oly. 2.* 1
publica munera atque officia opus. Rerum siquidem gerun- 2
darum nervus in pecuniis & facultatibus situs est, non modò judicio Imperatoris illius, qui auri undiquaque etiam sordidè congerendi studiosissimus fuisse legitur, verùm etiam hominum prudentum, *qui*, ut Flaccus noster cecinit, *res sibi, non se rebus submittere norunt*. Sed cui rei ac usui illæ nostro? Numquid *Xiph. in v. Vesp.* 3
sub hasta venale munus & honores ememus? Illud enim in Galliæ regno, & alibi ita fieri solitum, teste Gallico scriptore, ut officia, atque Imperia, & dignitates proscriberentur. Nec illo mercaturæ genere ipsi Romanorum Pontifices abstinuisse leguntur, quò minus non solùm civiles magistratus, & dignitates, verùm etiam Sacerdotia, atque Episcopatus cum insigni- *Bod lib. 6. de Rep. c. 2.* 4
bus & infulis sacris venum dederint. Quod quidem ipse Pontificii solii insessor Sylvius, ad Johannem Peregallum, his verbis testatus esse legitur. *Nihil est*, inquit, *quod absq; argento Romana curia dedat. Nam & ipsæ manus impositiones, & Spiritus sancti do-* *Sylv. Epist. 66.* 5

na venduntur. Nec peccatorū venia; nisi nummatis impenditur. Absit verò, absit quàm longissimè ab hoc tam splendido munere
6 & dignitate tantarùm sordium fœditas, *qua nihil turpius excogi-*
Idem d.loco. *tari*, uti verissimè exclamat Andegavensis magister, *nihil defor-*
mius videri, nihil pernitiosius Reipubl. audiri poterit. Tametsi enim nulla nō publicorum honorum & munerum nundinatio sor-
7 dida, & exotiosa existat, nullius tamē rei venditio majori fraudi communibus rebus videtur fore, quàm ejus, in qua summa consilii publici salus contineatur. Fiunt enim emptionis jure,
8 vicissim omnia ea venalia, in quibus justitiæ atq; æquitatis ratio consistit. Pojeti exemplum suprà adduximus, qui, cùm pecuniæ interventu, ad magnum Galliæ sigillum pervenisset, vi-
9 cissim pecuniâ omnia jura, privilegia, sacra, profana, quâ pote-
Iov. in Epig. rat maximâ vendebat. Quod itidem Alexandrum VI. Pontificem non sine incredibili fœnore fecisse scribitur, de quo ille
10 Cancellarii regii versiculus in ore omnium etiámnum versatur:

Vendit Alexander sacramenta, altaria, Christum,
Emerat ille prius, vendere jure potest.

In malam verò rem cum rebus, omnibusq; istis opibus & divi-
11 tiis, quæ ejusmodi vitiis inserviant. Noster nobis potiùs nudus & inops ab omnibus externis fortunis, hanc provinciam ingrediatur, quàm, empto munere, turpissimæ fœditatis authoramentum circumferat. Tantùm verò absit, ut precio sibi offi-
12 cium & dignitatem comparet, ut neque prece, neque gratia, neque benevolentia, & studio promotus, sed sola virtute, & industria, atque prudentia commendatus, atque ultrò accitus, oblati muneris administrationem suscipere velit. Illud enim,
Han. ad Tac. An. li.1.in Tib. teste Hannibale Scoto, & ad obtinendam, & conservandam
13 auctoritatem, atq; existimationem tuam, quàm maximè pertinebit, si dignè electus, & vocatus ad dignitatem venisse dicaris.

ris. Sed neque *certiorem benè institutæ Reipub. notam esse*, Ceriola *Cer. de conc.*
prudenter scriptum reliquit, *quàm, cum sine ullo gratiæ & favoris,* 14
sine opum & facultatum respectu, virtuti debita munera conferantur.
Quam quidem longè præclarissimam sententiam, non modò de omnibus Reipubl. dignitatibus & muneribus rectè constituendis, verùm etiam de summo Imperii capite Septemviralibus suffragiis creando, Friderici Saxoniæ Electoris, cognomento Sapientis fuisse ajunt, cùm in conventu collegarum disputaverit, non tam esse opum, & divitiarum atque potentiæ, sed *Agr. in prov.*
potiùs earum virtutum, & facultatum exactissimam rationem 15
habendam, quas Imperii gubernatio à Principe summo quàm maximè, & ante omnia alia, flagitare videatur. Tantò itaque minùs in Cancellario cooptando nobis quærendum erit, quâ
quisque opum affluentiâ, quâ possessionum atque prædiorum 16
hereditate fuerit, quàm quibus ingenii atque eruditionis donis instructus sit, quaque probitate, & fide ille polleat, quantò magis animi virtutisq; bona, quæ nullo alio precio, quàm studio & laboribus, *quibus Dii ipsi virtutem vendere mortalibus*, ab 17
Ascræo vate canuntur, huic officio administrando summè necessaria habentur. Quandoquidem etiam longa observatione exemplorum compertum est, eos utplurimùm in hoc munere
optimè versatos, maximamq; virtutis, ac integritatis & justi- 18
tiæ laudem consecutos esse, qui quàm minimum opum & cupiditatis earum, ad hanc provinciam & dignitatem attulerint.
Quemadmodum illud quasi fatale esse regni sui administra- *Warf. in Or.*
tioni, Polonorum senator, Warscevicius, ad Maximilianum Im- *Rat.*
peratorem II. in ea oratione, quam Ratisbonæ dixisse legitur, 19
haud dissimulavit, cùm clara voce testatus fuerit, *plus semper felicitatis, cum minùs potentibus, quàm cum potentissimis Regibus illud habuisse*: ita sanè nescio, an non illud ipsum multò veriùs de literata dignitate dicere possis, cui *divitiæ, quòd*, teste Sylvio, *ple-* *Sylv. Epist. 45.*

20 *runq; vitia secum trahere soleant*, obesse magis, quàm prodesse videantur. Quid enim? An non πενία τὴν τέχνην, ut proverbiali
21 quoque sermone circumfertur, literarum & artium scientias paupertas ipsa invenit, & excoluit? ex quo quidem inopum hominum studia videre est semper longè majora, & frequen-
22 tiora esse, quàm divitum. Inde verò factum esse jam antè declaravimus, ut etiam in veteri Romanorũ statu, literata Quæstoris dignitas, quæ nunc Cancellarii dicitur, ad plebejos & nullo censu homines, ob idoneorum nobilium raritatem deferri cogeretur. Quod etiámnum in prudentissima Venetorum Republ. hodiernis moribus ita constitutum esse cognoscitur, ut, quanquam Cancellarii nomen, honosq; longè maxi- (Bod. l. 1. de Rep.)
23 mus, atque amplissimus ibidem habeatur, è plebe tamen, non qui aliis opulentiâ, & copiis affluentior, sed qui doctrina atque prudentiâ & virtute commendatior censeatur, illi officio, &
24 quidem perpetuò, præficiatur. Quantus autem numerus dari posset, qui ad hanc dignitatẽ, tam in Imperii provinciis, quàm in regnis externis, secundum divini hymni oraculum ex imo
25 pulvere erecti, & ad Principum latera collocati, pervenerint? Quemadmodum illud de se crebris sermonibus dicere soli-
26 tum Johannem Lucanum, Megalopyrgicum Cancellarium accepimus, seq; ut suprà audivimus, pauperem fatebatur fuis-
27 se Albinus Marchicus, cùm ad honores hosce evectus fuisset. Et inter rariora nostri seculi exempla, recensetur ab Hildesheimio, Lampertus Distelmejer, quòd, cùm secundum Satyrici versum, *haud facilè emergant, quorum virtutibus obstet res angusta domi*, ipse tamen, ut ejus verbis utar, *ex vitæ privatæ umbra in lu-*
28 *cem & splendorem maximum orbis Christiani fuerit collocatus*. Sed & eorum in classe Hospitalis, Solon, ut ab Hotomanno Jurisconsulto appellatur, Galliæ numeratur, quos inopia cunctas disciplinas docuisse prędicatur. Ille enim cùm ob angustiam rerum (H.)

juve-

juvenis Lutetiæ in sutrina habitaret, quemadmodum de Alpheno, veteri Jurisconsulto memoriæ proditum est, fretus, & studiorū fiducia, eoq; solatio, quod Imperator Justinianus, etsi 29
alio sensu, quàm vulgò usurpari solet, scriptum reliquit, cùm dixerit, *leges neminem pati in paupertate vivere*, hospiti suo promisisse, fortè per jocum, dicitur, se, si aliquando Galliæ Cancellarius evaderet, mille aureos ei donaturum. Quid fit? Sors hominis voto respondit: Virtutis & singularis prudentiæ commendatio eum ad summum togatæ dignitatis fastigium perduxit. Sed & fides veteris promissi servata fuit. Nam cùm jam *Nov. 1. in Epil.*
magnus apud Regem Magnum foret, ejusq; à latere, & in co- 30
mitatu ferè assiduus versaretur, fortè accidit, ut unà cum eodē notam domunculam præteriret, venit tum Hospitali hospitii antiqui, & in eo factæ pollicitationis in mentem: ideoq; paululum subsistens, claraq; voce clamans: Serenissime Rex, inquit, huic ego domui ejusq; inquilino mille aureos huc usque ex veteri quodam voto debeo, causam Regi roganti interea eundum exponit, qui & fortunâ Cancellarii, & narratione rei, atq; 31
debitæ gratitudinis recordatione delectatus, aurum promissum ex suo ærario numerari antiquo Hospitalis hospiti jussit.
Nec minor paupertas ac nuditas Joviani regii itidem Cancel- 32
larii fuisse, ex Jovio cognoscitur, qui eum scribit exulem, & in- *Iov in Elog.*
opem Neapolim contendisse, ibiq; admiratione ingenii ad ho- *doct. vir. c. 37.*
nores & opes maximas pervenisse, tantâq; justitiâ & æquitate, 33
totiusq; vitæ innocentia, & integritate munus regni maximā, administrasse, ut & marmorei lapides, qui ejus honori in monumento positi fuerunt, hisce verbis prætereuntem alloquantur: *Noli, obsecro, injuriam mortuo facere, vivens quam fecerit nemini.* Præclarissimum profectò Cancellarii elogium, omnibusq; 34
Crœsi & Crassi divitiis anteponenda gloria! quam quidem omnes, qui in hoc munere versantur, quàm dignissimam di-

35 gnitate & nomine suo similiter adipisci studeant, certoq; sibi persuadeant, ex omnibus facultatibus & opibus, nihil ad omnem posteritatis memoriam posse tanta laude relinqui præstantius. Etsi autem multa quidem præclarè in hoc mune-
36 nere egisse, multa dixisse, præclariùs multa scripsisse Angliæ Cancellarius Morus legatur, tamen Joviani illam pulcherrimam prædicationē consequi non potuit. Nam & idcirco eum
Luth. in coll. conv. divina Nemesis dicitur à tergo insecuta esse videri, ut in Regis indignationem & pœnam, etiam in causa non injusta, incide-
37 rit, quòd quàm plurimos ob divinæ veritatis ac relligionis purioris professionem summa injuria, & extremis cruciatibus persecutus esset, immemor omnium eorum consiliorum, quæ ea de re ipse contra ejusmodi tyrannidem & crudelitatem, in
38 Republ. sua Utopica, paulò antè gravissimè scripserat. Nec verò omnium, qui è re tenui ad amplissimos honores & facultates repentè emergunt, ea indoles & ingenium esse solet, ut moderato animo novæ fortunæ magnitudinem ferre possint.
39 Quod etiam Philosophus annotavit, qui ἀπαιδευσίαν πλούτου, hoc
Arist. 2. Rhet. c. 16. est, imperitiā rectè utendi opibus, in causa esse differit, quamobrem νεόπλουτοι, homines recens divites facti, plerunq; & asperiores, & ad injuriam aliis inferendam procliviores existere vi-
40 deantur. Quo è genere Oliviarum Cancellarium, quem suprà etiam adduximus, fuisse proditur, qui etsi eruditus, & inprimis sapiens haberetur, omnium tamen aliorum hominum, atque
Hist. Tum. Ambos. adeò illustrium Comitum & Baronum injurias, & iniquissima suis sententiis constituta supplicia, partium suarum studiis & gratificationibus postposuisse scribitur. Vidit iisdem moribus Volsæum suum Anglia, cujus insolentiam & fastum jam antè
41 notavimus, de quo etiam Caroli nostri Imperatoris V. verbum ad nostræ ætatis memoriam pervenit. Cùm enim ille audisset nobilissimum quendam juvenem ejus injuria vexatum, & iniquè

què ab eodem damnatum capitis esse: *Indignum est*, inquit, *à cane lanii tam pulchram damam devorari*. Quæ quidem exempla illud confirmare nobis videntur, quod de his, & similibus hominibus, qui ad novos honores & opes, quarum insolentes sunt, evehuntur, Poëta cecinisse legitur: *Chyt. in Orat. fun. Car. V.* 42

Asperius nihil est humili cùm surgit in altum.

Quandoquidem, asseverante Tullio, totis etiam familiis, atq; 43
adeò magnis civitatibus ac populis accidere soleat, ut, quod ille de Campanis perhibuit, ex egestate in abundantiam rerum traducti, non solùm copiâ, verùm etiam insolentiâ commoveantur. *Cic. 2. Agrar.*
Cui quidem hominum generi consultius foret, se- 44
cundum Euripidis sententiam, parum opum ac facultatum habere, quàm per divitias in vitia delabi. Noti autem veteres versiculi sunt:

Eur. in Arch.

Μὴ πλούσιον θῇς, ἐνδεέστερος γὰρ ὢν
Ταπεινὸς ἔσται.

Ne divitem reddideris, qui, cùm sit pauperior,
Humilis erit. ——

Qua de causa nonnullos etiam vel ex priscis sapientibus acce- 45
pimus, tanquam incitamenta vitiorum, sponte sua, pecunias in mare abjecisse. Quod quanquam nostri ævi prudentiæ ridiculè, atq; adeò stolidè, factum esse videatur, non tamen equidem intelligo, quamobrem non præstabilius sit, rerum potiùs, 46
quàm per eas virtutis & existimationis detrimentũ fieri. Nam, paulò antè, honoris gratiâ, nominatum Sapientem illum Fridericum, Saxoniæ Electorem, dicere solitum fuisse accepimus, se propterea opibus atque thesauris accumulandis abstinere, *Agr. in prov.*
quòd vereretur, ne illarum fiducia fretus, cum vicinis suis con- 47
tentiones nõ necessarias susciperet, & ad injurias aliis inferendas animosior ac audacior redderetur. Pravis moribus, inquis, ista sunt, non ipsis bonis & facultatibus assignanda. Haud equidem

48 dem infitior: sed admodum *difficile est*, ut ait ille, *opibus, non*
Iuv. in Sat. *tradere mores*. Quid? solósne eam ob causā pauperes ac inopes
admittendos, opulentos verò & divites repellendos à cancel-
lis tuis existimabis? Minimè. Nec enim leviora inopiæ, quàm
divitiis, si res ex suspicione agatur, objici impedimenta pos-
49 sunt. Solet enim, ut alia omittam, jejunæ hirudinis morsus ple-
runque esse acerrimus, testimonio Tiberii, qui idcircò ditiores
malebat in provinciis ac officiis perseverare, quàm egentes, &
50 novarum opum cupidos imponere. Sunt autem opes & facul-
tates, quæ, ut Tacitus ait, innoxiæ parantur, & modestè haben-
51 tur, suapte natura, magnæ honoribus ac dignitatibus auctori-
Eccl. c. 13. tati & ornamento, secundum illud Syracidæ: *Dives locutus est,*
& omnes tacuerunt, verbumq́, ejus ad nubes usq́, extulerunt: Sunt ad
magnificentiam & liberalitatem, de qua suprà, declarandam,
52 insigni instrumento & adminiculo: sunt deniq; omnium vir-
tutum, si rectè adhibeantur, administræ. Nec verò non multi
in hac dignitate & officio fortunati, ac divites, & nunc, & olim,
reperti, qui, ut Horatius cecinit, *muneribus Deorum sapienter uti,*
53 *didicerunt*, quiq; non modò splendori atq; amplitudini hono-
ris sustinendo convenientes opes, tam novas, quàm avitas ad-
hibuerunt, verùm etiam Ecclesiæ & Reipub. incremento, plu-
rimùm adjumenti attulerunt. Qua quidem ratione, lautiores
fortunæ, si cum virtute præclarisq; animi dotibus, atque eru-
54 ditionis laude conjunctæ inveniantur, singularem sui respe-
ctum ac prærogativam quandam, etiam in hujus muneris con-
stitutione mereri jure possunt. Contrà verò, cœcum, sine omni
Epist. 44. lumine animi, Plutum, *qui*, ut Sylvius ad Johannem Campi-
56 sium, summum, ut vocat, Philosophum scripsit, *plerunq́, indi-*
Arist. in Plut. *gnos comitatur*, suis cum divitiis, ad sordidi Patrocli domum,
unde in comicam Aristophanis scenam prodiisse legitur, ab
hac provincia & dignitate literaria omninò relegatum esse vo-
lumus.

lumus. Damnamus enim illud meritò, quod Sylvius de ſuæ æ-
tatis curiis teſtatus eſt, cùm ſcripſerit his verbis: *Dantur honores* Epiſt.166.
*in curiis, non ſecundum mores, atq; virtutes, ſed ut quiſq; ditior atq; po-
tentior, eò magis honoratur*. Sapientia verò, etſi ea, ſecundum Ce-
cilianum verbum, ſub ſordido palliolo latitet, inopsq; & nuda 47
à prædiis & poſſeſſionibus, externisq; fortunæ muneribus ha-
beatur, nunquam tamen non digniſſimam, tum hac, tum aliis
Reipubl. partibus gubernandis eſſe cenſemus. At contempta
eſt, inquis, pauperis ſapientia, ejusq; oratio non attenditur, te- Sal.Prov.c.9.
ſtante illud ipſo ſapientiæ magiſtro, eſtq; ea de re antiqua Ennii
querela, quam his verſibus apud Gellium legis: 48

Nam cùm opulenti loquuntur, pariter atq; ignobiles,
Eadem dicta, eademq; oratio, æqua non æquè valet.

Præterea, ut Venuſinus Vates non invenuſtè cecinit:

Et genus & virtus ſine re vilior alga eſt.

Vulgi quidem inſipientia iſta eſſe dicitur: at tu, qui ſapere ve- 49
lis, veteres Quirites imitare, qui, ut majorem auctoritatem
Naſicæ, optimo Conſiliario ſuo, & quaſi civitatis oraculo con- l.2.ff.de orig.
ciliarent, in populi conſpectu & luce urbis domum idem, in §37.
qua, ſecundum ſplendorem dignitatis, habitaret, in ſacra via 50
dediſſe prædicantur. Idem Imperatores ac Principes plurimi,
ut hanc dignitatem opibus etiam & fortunis exornarent, in
ſuis Cancellariis quàm maximè amplificandis ſecuti ſunt, de 51
qua re infra ſuo loco copioſiùs. Sed quid pluribus officii hujus
arculas excutimus? Claudamus ſcrinia, neque in opes inqui-
ramus altiùs, & quod Claudius Minos Juriſconſultus, ad Pli-
nianas Epiſtolas, annotatum dedit, illud fini hujus capitis ap-
ponamus: *Feliciſſimi principatus*, inquit, *argumentum eſt, cum* Cl. Min. in Ep.
bonis artibus præditi evehuntur ad honores, & coho- lib.2.Plin.
neſtantur dignitatibus, qui digni
ſunt.

CAP. VII.

Felicitas.

ATque hoc quidem acceptum cum elogio nostrum nunc
1 tandem ex omni cœtu lectissimum amplectimur, eique
quàm maximam felicitatem, ad novæ dignitatis ingressum,
auspicatissimè faciendum, à Deo immortali precamur. Eam
2 enim, quæ rerum omnium honestarum prosperitatem atque
successum complectitur, non in manu nostra positum esse, sed
Tull. de nat. à cœlesti munere atq; largitate proficisci, etiam veri Dei igna-
Deor. lib. 3. ri homines, Tullio teste, agnovisse videntur. Non autem navi-
3 gantibus in Oceano magis secundo ventorum flatu, ad por-
tum, quem velint, occupandum, quàm in hoc officio versanti-
bus bona fortunæ gratia, rerumq; ex animi sententia euntium
4 affluxu. Nec enim tot syrtes, & brevia, in vastissimo mari, quot
æstus in hac functione, quot labores atque difficultates, quot
denique discrimina obvenire soleant. Habet enim illa cum
omnibus aulicis conditionibus hoc commune, ut, quemad-
modum fretum, suos quosdam contineat Euripos, in quibus
5 semper æquabilem vitæ servare cursum, non nisi perfectæ erit
felicitatis, ut ipsi quoque aulici ea de re disseruisse leguntur.
Quapropter pauciores quoque numerare licet, quorum mo-
numentis inscriptũ illud sit, quod Lamperti, Cancellarii Mar-
6 chici urnæ inscribi potuisse, Hildeshemius testatum, ad Sena-
tum Electoris Brandeburgici, reliquit his verbis: *Erat*, inquit,
quod in aulico admiramur, perpetuò felix, ut citra adulationem tumu-
7 *lo ejus inscribi possit: Felici aulico. Hujus enim,* idem ait, *virtuti sem-*
per subscripsit fortuna, sic volente rerum humanarum curatore Deo
cujus in nos jus antiquissimum est & maximum. Quæ sanè felicitas
cùm in cæteris vitæ gradibus, admodum rara est, tum vel maximè ad-
mira-

mirabilis in homine aulico. Nulla enim tam firma aulicis lex est, quàm 8
quòd nihil in aulis firmum diu permaneat. Ita autem ille in cursu for-
tunæ æquabili perpetuùm servatus est, ut ne ulla quidem insignis ali-
cujus calamitatis macula gloriam ipsius contaminarit. Hæc ille de
eo Cancellario, quem suprà Melanchthoniâ prædictione, ac
veluti quodam hominis doctissimi oraculo, ad hoc officium
pervenisse ostendimus. Cui quidem tum sidera cœlestia, tum 9
omnia elementa; atque adeò totius naturæ favor, & benigni-
tas, plenis quasi phyalis, tanquam ex dolio Jovis illius Homeri-
ci, omnes felicitates affudisse videntur. Eandem verò fortu- 10
nam, atque similes rerum successus, Sylvius perhibuit, Caspari
Slickio, Imperiali Cancellario, antea sæpiùs nominato, obve-
nisse, cujus ea verba leguntur ad Johannem Eichium Juriscon-
sultum & Cancellarium exarata: *Non omnibus*, inquit, *tantum* Sylv. Epist. 166.
arridet fortuna, quantum Cancellario nostri Cæsaris Caspari Sclickio,
quàm vel miranda fati clementia, vel singularis virtus, atq; præstan-
tia, quæ in paucissimis hominibus reperitur apud tres Cæsares inter 11
primores potentem reddidit. Alios verò vix unquam vidimus, in curia 12
successoris, tales esse, quales apud antecessorem fuerant. Sed præcipitari
complurimos ex gradu cernimus, ita, ut quantò prius honoratiores &
potentiores censebantur, tantò exinde debiliores & inhonoratiores 13
fiant, & inimicis gaudio, propinquis & amicis dolori, molestiæ atq; de-
decori. Eadem verò de eadem Slicciana felicitate idem ad alios
quoque admirabundus, scripsisse legitur, qui tamen ipse lon-
gè fortunatior, & quasi ipsius cœcæ Deæ vehiculo, & auriga-
tione, ex iisdem cancellis, ad summum Pontificiæ potestatis, 14
cui omnes sese regiæ tũ temporis trabeæ, ac paludamenta Im-
peratoria subjiciebant, paulò post sublatus fuisse cernitur. Su-
periore verò patrum memoria miræ itidem felicitatis in hoc
munere prædicatur fuisse, Christophorus de Croswitz, co-
gnomento Turca, Electoris Mauritii, Saxoniæ Ducis Cancel- 15

Hild. in d. orat. larius. Referunt in eandem felicium numerum Sigiſmundum
Seldium, cujus tamen fortuna quàm miſerabili exitu fuerit fi-
16 nita, ſuprà cognovimus: referunt eodem Johannem Bapti-
17 ſtam Weberum, quem, Imperialis Cancellarii nomine, decre-
tis aliquot publicis ſubſcriptum legimus. Sed & in his, & ſimi-
libus exemplis, videntur buccinatores ad felicitatem & fortu-
18 nam eam magis ſpectaſſe, quæ, uti à Thebanis picta & ſculpta
fuiſſe dicitur, manu ſua, Plutum, tanquam ejus mater & nu-
trix, tenet, quamq; vulgus maximè in oculis atque ore ferre ſo-
let, quando eos inprimis felices atque albæ gallinæ filios, uti in
19 trivio loquuntur, eſſe cenſent, qui tanquam divina quadam
virgula, fortunati, & divitiarum atque opum copia undiquaq;
affluere, novoq; rerum domeſticarū ſplendore, ad admiratio-
nem omnium, quàm breviſſimo intervallo creſcere & aſſur-
20 gere videantur. Illud enim in ſuo Slickio potiſſimùm ſuſpice-
Sylv. Epiſt. 118. & 110. re, cumq; propterea proſperum & beatum Sylvius prædicare
animadvertitur, tum quòd exemplo priùs inaudito, trium Cæ-
ſarum ſucceſſivè regnantiū Cancellariæ præfuerit, tum quòd
21 in affinitatem ipſius Imperatoris Sigiſmundi, per illuſtre Prin-
cipis ac Ducis Sileſiorum filiæ matrimonium, pervenerit, tum
quòd denique opulenta aliquot oppida, & ditiones ab Impe-
ratoribus dono acceperit. Idem verè felicitatis genus etiam in
22 Lamperto ſuo plurimum extollit Hildeshemius, *quòd*, ut ejus
verba ſunt, *totius vitæ curſum per omnia ſimilem in eo reperiat, ple-
num dignitatis, plenum bonis atq; fortunis, quæ omnia etiam ſæpenu-
merò in invitum fuerint collata*. Admirati eundem rerū proſper-
23 rimū ſucceſſum homines ſuperiore ætate in Seldio, atq; We-
bero, quorum uterque ampliſſimas divitias in hoc munere cu-
mulaſſe feruntur. Celebratur etiam antiquis literis Eginardi
Prononotarii, in aula Caroli Magni, longè celſioribus gradibus
evecta fortuna, cùm gener Imperatoris factus, fundis & præ-
diis

diis plurimis in dotem acceptis collocupletatus esset, relicta ex 24
sese ad posteras ætates perillustri domo & familia. Verùm nos
potiùs hoc loco ad eam felicitatem respicimus, quæ non tam
in compendiis privatis, quàm in communi bono rectè prospe-
req; curando consistit. Nam, quæ in divitiis & possessionibus 25
aggerandis perspicitur, eâ, Tullio teste, etiā venalitarii & mer-
catores omnes Africanos & Lœlios superare videntur. At re-
rum agendarum prudentia cum dexteritate, atque felicitate 26
conjuncta, eò admirabilior esse solet, quò rarior cùm in hoc,
tum in aliis Reipubl. muneribus inveniatur. Nam etsi pru-
dentia ad successum & prosperitatem præferre facem quan- 27
dam, viamq; certam munire videatur: tamen optimo etiam
eorum consilio & rationi eventus ut plurimùm non respon- *Eust. in 1. li. d. Polit. Misc. c. 104.*
dere solet, qui, ut Græci dicebant, ἐν τετράδι γεννηθέντες, *Luna quar-*
ta ad agendas res *nati* habentur. Contrà verò alii ea naturæ be- 28
nignitate ad rerum maximarum susceptiones esse cernuntur,
ut cuicunque negotio manum & mentem admoveant, quàm 29
felicissimè illud, quò velint, promoveant. Agnovit in Cynea
suo eam felicitatem Epirotarum Rex Pirrhus; cujus consilia,
tanquam missilia tela, à scopo, ad quem conversa erant, vix un-
quam animadversa sunt aberrasse. Nihil autem ex omnibus 30
ferè aliis divinis donis existit, quòd magis admirentur, & su-
spiciant mortales in mortalibus, quàm ex animi sententia af- 31
fluentem in rebus omnibus fortunam. Nam, ut gentilis Co- *Plaut. in Pseud.*
micus in socco suo loquitur, *centum doctûm hominum consilia so-*
la hæc devincit Dea. Ex quo videre est, non raro quoque eorum
hominum, qui nulla literarum cognitione præditi, solo natu-
ræ lumine atque acumine præpollent, in consiliorum & actio- 32
num suarum eventibus, longè fortunatiores apparere, quàm,
qui omnem veteris sapientiæ paginam animo impressam ha-
beant. Ex illo genere, quos Lutherus in explicatione Psalmo- *Luth. in Ps. 101.*

rum, Mirabiles, Germanicè Wundermänner appellavit. Recen-
33 setur ab eodem nobilissimus ea ętate vir, Fabianus de Feilitsch,
qui civilium rerum in aula Saxonica Friderici Electoris, sine
omni scholasticorum librorum gustu, consultissimus, & con-
silorum & admirationum omnium felicissimus habitus fuisse
34 numeratur. At idem rarissimũ esse id genus hominum in ter-
ris, & tanquam nigros olores testatur, quibus ipse Deus earum
Pl. in Min. rerum, ad quas moderandas divinitùs, ut Plato ait, excitati vi-
dentur, fortunam atque felicitatem omnem in sinum, atq; in
manum immisisse videtur. Quod interdum in universis quoq;
35 gentibus ac nationibus perspicuum est, qui non tam pruden-
Amm. dis. polit. lib. 12. c. 5. tiâ & vitute, quàm sola divina quadam felicitate, ut de Roma-
nis itidem prædicatur, res præclaras & viribus suis majores,
perfecerunt. Suprà autem, quantum ad Cancellarii munus
pertinet, nasci quosdam felicissimo astro, ad illud quàm dexter-
36 rimè gerendum, exemplis comprobavimus, qui exoptatissi-
mos consiliorum & actionum suarum eventus nullis non in
negotiis comites habuisse animadversi. Illis enim cœlum
ipsum, id est, Deus opifex cœli, nascentibus tribuit non modò
37 vim singularis acuminis, atque judicii, dexteritatem, verùm
etiam prosperitatem, & fortunam, perquàm feliciter, & rebus
consulendi, & consulta perficiendi. Atque ista in hanc senten-
tiam de Johanne Heinzenbergero, Ludovici Hassiæ Principis
Philippo divini Heroë nati, Cancellario, cujus nomen inter
38 sessores comitiales, Anno 70. Spiræ subsignatum, antecessor
Ioh. Fer. in ora. de vit. & obit. ejus. meus, Johannes Ferinarius, domesticus olim Philippi Me-
lanchthonis discipulus, scripsisse, & rectè explicasse legitur.
Hanc verò in Cancellario maximoperè expetendam felicita-
tem considerasse videtur Academiæ nostræ tum temporis De-
39 canus, Casparus Rudolphi, cùm sub anno 43. superioris cente-
narii, de Cancellario Johanne Ficino, antea etiam honorificè
noni-

nominato, hæc verba in libro publico suo scripserit: *Postremò, quia in rebus humanis nihil est sic auspicatum, nihil ita jucundum ac lætum, quin subinde interrumpat* ὀλοὴ κὴρ *illa Homerica: Tristem hunc* 40
magistratum (Decanatum Academiæ intelligit) *reddit, ac mœstum mors amplissimi viri, Dn. Iohannis Ficini, summi* ταύτης διαδειξῆς Ἀρεοπαγητικῆς *patroni & conservatoris, imò communis omnium bonorum & doctorum virorum Mecœnatis. Qui cùm primus fuerit Has-* 41
siæ Cancellarius, ægrè est secundum habiturus, parem nequaquam, &c. Decanus noster primùm eum nominavit, cujus tamē constat, pluribus annis antè, alios eodem officii honore & nomine antecessores fuisse, quod suprà etiam paucis meminimus: at ille 42
non quidem numerum ordinis, sed successionis successum, & administrationis optimæ rationem intelligere videtur, quòd videlicet neminem antè sese in eo munere priorem prosperitate & felicitate consiliorum atque actionum habuerit, cui quidem rei jure primas, jure secundas, jure tertias, omnes aliæ of- 43
ficii partes debent. In Saxonia eodem tempore floruit trium ille successivè regnantium Electorum Cancellarius Georgius, 44
sæpiùs itidem nobis virtutis in exemplum adductus, qui non modò in civilibus negotiis expeditissimus, verùm etiam, ipsis Theologis testantibus, religionis caũsam summa fide & felicitate in publicis Imperii conventibus defendit. Easdem verò (*Chyt. Sax. Chr. lib. 19.*)
res faustè & feliciter prospereque omnibus evenire optamus, 45
addito eo verbo, quod tanquam oraculum, Ammirati judicio, Romanorum ille veterum Camillus, etiam homo veri (*S. ip. Am. dis. d. 6.*)
Dei nescius, nobis reliquit: *Omnia prosperè evenisse sequentibus Deos, adversa spernentibus.* Sed satis diu, ut opinor, in delectu versati sumus. Quem velimus, nacti sumus, cui tantam tamq; (*Liv. lib. 5.*)
augustam personam Cancellarii imponamus, virum videlicet 46
omnibus numeris, ut censura Budæi est, *gravitatis, constantiæ, severitatis, prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis, integritatis absolutum,* (*Bud. ad tit. ff. de off. præf. prat.*)
eun-

eundemq́. undiquaq; doctum, undiq; placentem, deniq; plurimis condimentis humanitatis comitatisq́; severitatem omnium earum rerum commitigantem. Eum itaque summa cum gratulatione in am-
47 plissimam curiam, justitiæq; & æquitatis officinam, *tanquam promum & condum*, ut idem ait, *principalis clementiæ & benignitatis* auspicatissimè deducemus.

❧(*)❧

LIBER QVARTVS.

Cap. I.

De præcipuis officii partibus.



Ræclaræ commendationis vox illa est, qua Joachimus Camerarius senior, vir celebratissimæ
1 eruditionis atque virtutis, Hadrianum Albinum, ad Marchicum Cancellariatum proficiscentem,
Hil. in d. orat. tanquam secundissima aura, prosecutus esse legitur, cùm de eo illud Comicum usurpaverit: *Nihil quicquam tam magnificè de ipso dici posse, quin virtus illud ejus superet.* Eundem verò applausum Morvillerio nostro in eodē itinere dari, ejusq; comitatum, & satellitium omnibus istis ornamentis & facul-
2 tatibus, quas hactenus expositas dedimus, condecorari, plurimum gaudemus. Reliquum autem est, ut cancellos honorificè ingressuro, commissi muneris partes potiores, per singula genera, explicatas faciamus. Reducemus autem eum primùm omnium ad nominis, quod ei pulcherrimum imposuimus no-
3 tationem. Quid verò ibi? Nomen Cancellarii, de qua re ipsum admo-

admoneat, diligenter perpendamus. Ita enim Plato præſcri- *Pl. in Soph.*
pſit, qui ea nomina maximè bella eſſe pronunciat, quæ ipſo ſo-
no quemq; ſui officii & ſtudii admoneant. Suprà autem Can-
cellarium à cancellando dictum eſſe, ejusq; verbi vim in hoc 4
munere quàm latiſſimè patere docui. Primùm itaque ſecun-
dum nominis ſui admonitionem Cancellarius cancellabit, hoc
eſt, omnia ea, quæ in cancellis publico nomine ſcribenda ſunt,
quę edenda, ſancienda, proponenda, ingenio & auctoritate ſua 5
gubernabit, reget, diriget; vel ipſe aliis exaranda dictabit, vel
etiam manu ſua ſcribet, vel ab aliis concepta recognoſcet, per-
videbit, examinabit, emendabit, delebit, inducet, interpolabit,
ſuperſcribet, inſcribet. Continent autem iſta jus & poteſtatem 6
atque auctoritatem Cancellariæ maximam, quam Budæus in *Bud. ad tit. ff. de off. præf.*
Franciæ Cancellario, explicans: *Munus ejus eſt*, inquit, *eaq; pri-*
mæ partes ſunt, videre, ut nulla Principis conſtitutio, nulla ſanctio, nul- 7
lum diploma, nullum reſcriptum, nulli codicilli regii, non è re publica,
atq; etiam è dignitate Reipubl. principaliq; exeant. Quo quidem ſen-
ſu, non video, qua ratione, *quod ſe vereri*, ait idem auctor, *ut eſſe* *Idem ibid.*
poſſit, non maximè dignitati & axiomati tanti officii atque rei 8
nomen Cancellarii ſit conſentaneum, ſed tenuior ſit appella-
tio, quàm ut ſignificatum tanti honoris, & dignationem atque
majeſtatem muneris, ut Gallici ſecretarii verba ſunt, ſuſtinere
& perferre poſſit. Nam & iiſdem partibus antiquum officium 9
illuſtris Magiſtri libellorum conſtitutum fuiſſe teſtatur juris *gl. in l. 1. in verb. libellis. C. de off. aſſeſſ.*
veteris interpretatio. Nec Quæſtor ille priſcus, cui Cancella-
rius ſimillimus, in eo non diligentiſſimus fuiſſe legitur, ut re- 10
ſcriptorum & dictandorum & ſcribendorum curam ageret.
Quo quidem ſtudio etiã Galliæ Cancellariũ occupari alii ſcri- 11
bunt, idemq; de regni ſui Cancellario & Vicecancellario affir-
mat Cromerus his verbis: *Diplomatibus*, inquit, *edictis, manda-* 12
tis, Epiſtolis, & aliis ſcripturis præſunt. Hoc quoque fructu & fine *Crom. l. lib. 2.*

Gg Can-

Poly. lib. 9. hist. Angl. Cancellarii officium primùm institutum in Anglia fuisse à Rege Guilhelmo, Conquestore cognominato, perhibet Polydo-
13 rus, ut in scribarum collegio, cui ille præficeretur tanquam magister, diplomata, rescripta, mandata, & aliæ literæ regiæ dictarentur, scriberentur.
14 Ut autem à cancellando recentioribus Latinis Cancellarius, sic Græcis ἀπὸ τῶν γραμμάτων, à literis scribendis archigrammateus, de quo suprà, appellatus. Quod nomen in hac officii parte etiam Alexandri Magni tempore fuis-
Plut. in Eu. se, Plutarchus testis est, qui Eumenem scribit Regis illius Ma-
15 gni Archigrammatea, hoc est, Principem Scribarum, Budæo interprete, & Xylandro, atque magistrum Cancellariæ fuisse, quem postea inter successores ejus Cappadocia vidit. Nec ille ex alia, quàm ex hac dignitate & functione fuisse videtur,
16 quem Livius à Rege Porsena scribit secundum locum tenuisse, eodem cultu & ornatu, quo Rex erat, indutum scribam. In
17 hoc itaque cancellandi & scribendi munere diligentia & fides atq; integritas, de qua suprà copiosè actum est, campum suum spaciosissimum habent, in quo maxima cum laude & gloria versentur. Audiat itaq; hoc loco noster, tanquam gratissimum celeuma quoddam, laudem Bartoli Jurisconsulti, de quo Lu- *Luc. de Pen. in rubr. de quæst. & mag. off.*
18 cas de Penna scribit, *eum meruisse Cancellariæ dignitatis honorem, in quo probè se gesserit*. Quantum autem momenti in hac officii parte positum sit, quantum studii & cautionis, vel ex eo perspicuum esse potest, quòd Imperatoris Sigismundi ætate, tota Germania pervulgatum fuit de quibusdam literis, ex Imperiali Cancellaria datis, quæ gravissimam contentionem illam de
19 Ducatu Saxoniæ attinebant. Illas enim injussu suo malaq; fide & scriptas esse & signatas Cæsar affirmabat. Nam cùm ex illustrissima Alberti Ursi, Marchionis Brandeburgici & Ducis Saxoniæ posteritate Ericus IV. Dux Laoburgensis, tum tem-
20 poris vehementissimè contenderet, Electoralem Saxoniæ Ducatum

catum ad se, proximo hereditatis jure pertinere, idq; ostensis *Spal. de orig.*
literis Imperatoriis, quæ Francofurti ad Mœnum, die Luciæ, *Duc. Sax.*
Anno Domini 1414. Cæsaris Sigism. Imperii V. datæ erant, va-
lidissimè confirmare niteretur, Cæsar respondit, sibi nihil de 21
iis literis constare, sed eas sine suo consensu esse scriptas, qui-
bus investitura & Ducatus Saxonici & aliorū principatuum,
comitatuum & dominatuum continebatur. Falsi verò crimen
omne in Cancellarium Passavium, etsi aliorum manu exaratæ
literæ essent, conferebatur, cùm præterea Michael de Priest,
Protonotarius Cæsaris, juratò testatum faceret, Cancellarii 22
jussu eas esse confectas. Quod quidem homini gravissimæ
fraudi fuisset, nisi cùm res ista innotesceret, jampridem ille vi-
vere desiisset. Sed non ille solus in hoc scopulo famæ & existi-
mationis suæ jacturam fecit. Recenseri plures possent, quibus 23
& similiter literæ & lituræ in dignitate hac literaria damno
fuerunt. Fugiat itaque id noster, & tanquam à longa litera, ab-
horreat; memor eorum, quæ suprà de fide boni Cancellarii,
uberiore sermone, fuerunt disputata. Tantum autem absit, ut
Cancellarius quicquam patiatur ab aliis, contrà quàm jus & 24
æquum est scribi, ut potiùs omnes literas, quas viderit, juri &
emolumento publico adversari, ipse manu sua discerpat, dila-
ceret. Quemadmodum illud Jason copiosè explicans hone- *Iaf. in l. 1. de off.*
stissimè suadet, & Baldus idem monens, *ad officium*, inquit, *Can- aff.*
cellarii spectat, ne de Cancellaria Principis exeant literæ male formatæ, 25
imperfectæ minusq; solennes, nedum incommodæ & iniquæ. Idq;
potestatis & licentiæ concessum fuisse etiam veteribus libel-
lorum magistris, interpretes antiquitatum probant, ut quic- *gloss. in d. l. 1.*
quid per libellos oblatum fuerit, quod minus æquitati & justi- 26
tiæ congruum esse videbatur, rejecerint & dilacerârint. Se-
quatur ergo veterem illum candorem noster, & mereri stu-

27 deat illud elogium, quod de boni Cancellarii laude Lucas de Penna allegatum reliquit his versibus:

Luc. de Pen. in l. neminem 64. C. de Decur.

Hic est qui leges regni cancellat iniquas,
Et mandata pii Principis æqua facit.
Si quid obest populo, vel legibus est inimicum,
Quicquid obest, per eum desinit esse nocens.

Mont. d. tract. nu. 10.

Præterea verò, quemadmodum de officio Cancellarii in Gallia Montanus testatur, idem epistolas & legationes ad Princi-
28 pem directas, ipsi exponit, imò, ut Tolosanus prodit, *per eum legationes audit Rex, & iisdem respondet.* Quod tamen nescio, an ad eum modum, præsertim in splendidioribus missionibus alibi?
29 Polonia Cancellarios, Cromerus quidem scribit *literis, quæ ad Regem mittuntur, & accipiendis & legendis præesse*, nihil autem de audiendis legatis refert. Audit ibi, quemadmodum hoc maximum Principis munus est, Rex ipse externos legatos, quos etiam Marescallus regni, non Cancellarius, in concilium intro-
30 ducit. Sed neque semper illud in Galliæ regno fieri putandum

Com. in com.

est. Quot enim legationes, tum apud auctorem nostrum, tum apud alios, leguntur à Regibus ipsis auditæ? Respondere autem Principes per Cancellarios, tanquã per ora sua, legationi-
31 bus ad se missis, inter partes officii, nullibi non locorum esse videtur. Quod verò ad Imperii nostri Archicancellarios attinet,
32 ut illi titulos & nomina, sic & officia sua distincta, per diversarum provinciarum Archicancellariatus suos habent. Moguntinus autem per Germaniam Imperii Cancellariam, non nudo titulo, sed maxima dignitate & munere tuetur atque administrat. Ejus verò studium & opera atque auctoritas, uti in gravissimis Imperii negotiis atque consiliis aliis, ita maximè in il-
33 lustrioribus quibusdam partibus, quæ etiam publicarum constitutionum sanctione tenentur, elucescit. Ille enim literas

Aur. B. tit. 1.

eas, quibus à morte Imperatoris, Suffragatores in collegium Mœni,

Mœni, ad electionem novam suscipiendam, convocantur, ut 34
Archicancellarius per nuncios suos emittit. Idem in Comitio
Imperiali nomina legatorũ & deputatorum, qui apud ipsum, *Paurm. de jur.*
ut Archicancellarium, mandatis, ac literis fidei, quas vulgò *lib.2.c.2.*
credentiæ appellant, exhibitis, ea profitentur, excipit & anno-
tat. Idem in consessu publico, Electorum & Principum ordi- 35
numq;, nomine, Imperatori gratias agit, & ad propositionem
deliberationis factam respondet. Idem consultationis capita 36
Principibus & statibus ad deliberandum distribuit: Idem de-
cretum comitiale ad sententiam conclusam, in conventu pu-
blicè legit. Ad eundem ferè modum Magnus Cancellarius &
Vicecancellarius in Polonia, testante Cromero, dant responsa 37
Regis nomine, & quibus de rebus consilium haberi oporteat, *Crom. d. loc.*
in senatu proponunt. Denique Senatusconsulta, regiaq; & co-
mitialia decreta, atque sententias, literis mandant, & in publi-
cum edunt. Similiter in comitiis Gallicis, affirmante illud Bo- 38
dino, qui fortè exploratiora ea habuit, quàm Germanica, in *Paur. d. loc.*
quibus describendis, quot verba, tot errores protulisse nota-
tur, Cancellarius singulorum senatorum sententias exigit at- 39
que exquirit, easq; eidem refert, ut eas arbitrio, & voluntate *Bod. lib.2. de*
non numeret, ut fit in judicum decuriis, sed ponderet: Idem *Rep. c.1. n.182.*
postea, quod placeat Regi, renunciat, & pronunciat. Atque ita
quidem, ut summatim dicam, omnia illa veterum scriniorum
munia, quibus magistri præerant, in hodiernum Cancellarium 40
collata esse videntur. Ita enim antiquus Epistolarum magister, *Steph. lib.3. jur.*
non modò Principum responsa, ad Regum exterorum postu- *c.11.*
lata, atque preces nationum, facta, vel ipse præsentibus refere-
bat, vel etiam literis comprehensa, & scribis sive mello proxi-
mis dictata, transmitti ad absentes curabat, rescripta, quæ ex 41
Consistorio Principis ad preces civitatum atq; provinciarum
emanabant, conficiebat: præterea etiam causas, & negotia se-

creta in palatio Cæsareo pertractabat. Sic quoque libellorum
42 magister desideria libellis oblata Principi suscipiebat, & eo-
rum postulata facta cognitione expediebat. Audiebant præ-
43 terea magistri scriniorum Principis imago, & vox legum, au-
diebant custodes disciplinæ, & thesauri famæ publicæ, quòd
omnia ea, quæ ad justitiam & æquitatem administrandam, &
ad togatam disciplinam moderandam, Principisq; auctorita-
tem & existimationem in omnibus consiliis & auctoribus ejus
conservandam pertinerent, studio suo & officio complecte-
44 rentur. Eadem verò munia ad Cancellarii hodierni munus re-
Mont. de aut. mag. Cons. n 10 feruntur. Nam, ut Montanus Cancellarii notationem, quam à
45 cancellis deducit, scitè explicavit, *quemadmodum per cancellos
non obscurè intuemur ea, quæ intra septa continentur, etiamsi januæ
patefactione nulla utamur; ita per sui Cancellarii discretionem, & emi-*
46 *nentem literarum scientiam Princeps intelligit cuncta, quæ agenda,
quæ cavenda sint, censeturq; juris præsumptione omnem legis cognitio-
nem in scrinio sui pectoris repositam habere.* Bodinus verò Cancel-
Mont. d. tr. n. 8. larium Galliæ idcircò domesticæ disciplinæ & judiciorũ Prin-
47 cipem, atque magistratum appellavit, quod ille, quemadmo-
dum suprà ex alio Gallico Consiliario allegatum est, excelso ju-
stitiæ tribunali præsit, illudq; moderetur. Quam quidem offi-
cii potissimam partem disertè & eleganter Budæus exponens:
Norma est, inquit, *omnium jura reddentium, qui in omni fermè par-*
48 *te constituendæ Reipubl. Principis vicem implere, aut certè obtinere
creditur. Cujus ore facundi Reges nostris moribus esse solent: cujus ocu-
lis velut emissititiis circumspicere omnia, ac perlustrare creduntur, ne*
49 *quid usquam subsultet non suo loco positum: cujus auribus, ut dicitur,
perpurgatis plenam ac justam operam postulatoribus dare didicerunt.*
Æm. lib. 3. hist. Atque ex illa officii parte Æmylius, scriptor Gallicanæ histo-
riæ, censet Cancellarium Galliæ, verbo Liviano, præfectum ju-
50 ris posse rectissimè appellari, quòd, ut ille olim, qui eo nomine
dictus,

dictus, jus & æquum regni, inter alia munera, temperare de-
beat. Quod quidem officium Cancellarii convenit veteris 51
cum Rhadamanti munere, quem Plato scribit in Minois re- *Pl. in Min.*
gno, hanc Reipubl. curam pro Rege suscepisse, & judicia atque 52
tribunalia rationibus æquissimis rexisse. Ascribunt autẽ eas-
dem partes suis Cancellariis Poloni: *sunt etiam ii,* Episcopus hi- *Crom. d. loc.*
storicus ait, *cognitores privatarum querimoniarum & provocatio-* 53
num ab urbanis & oppidanis præfectorumq; judiciis ad regium tribu-
nal devolutarum. Prædicant eodẽ modo justitiæ administratio- 54
nem de suo Hispani, insigni quidẽ tot gentiũ instituto testante,
nihil tam proprium Cancellarii esse debere, quàm æquum bo-
numq; omni consilio atque ratione tueri; quod quidem suprà
prolixiùs in loco de justitia explicatum. Atque hanc laudem in 55
officio suo meruit Hospitalius, quem propterea Juris consultis-
simus vir, Franciscus Hotomannus, *legem custodem in regno Gal-* *Hot, in præfat.*
liæ, & juris antistitem, & summum justitiæ sacerdotem appellavit. *com. in 12 tab.*
Meruit idem gloriæ apud suos Zamoscius, quem non magis 56
armis patriam defendisse, quàm legum observantiâ & securi- *Chyt. lib. 27.*
tate publicâ tuendâ, ipsi senatores, & judices regni, clarissima
voce testati esse leguntur: Ipse verò non modò crebrò dicere,
sed etiam ad proceres regni scribere solebat; *se in causis cogno-* 57
scendis nihil aliud unquam facturum, quàm quòd secundum Deum
conscientia & officii autoritas dictaret. Scilicet hoc est verè Can- 58
cellarium esse, quæ etiam causa est, quamobrem in Imperio
Germanico ejus Archicancellarius summa summi judicii,
quod Cameræ appellamus, inspectio, &, ut loquuntur, Visita- *O. d. Cam. p. 1.*
tio ordinaria, quam unà cum Cæsare perpetuam habet, fuerit *c. 50 in prin.*
commendata, ut eam semper & singulis annis diligentissimè *Obr. disp. de*
obiret. Sed & similiter de Ducum & Principum Imperii Can- *jud. Cam. 109.*
cellariis scribunt, quòd eorum muneris sit verba, nomine ma- *Laut. de lit. & arm.*
gnatum, Dominorum suorum, in publico facere, resq; ad deli-
beran-

60 berandum ſtatibus proponendas proponere. Ex qua quidem
Mont.d.lo.n.11. officii parte aſſerunt doctores Cancellarii vocem, Principis eſ-
ſe, & ut Gallus de ſuo ſpeciatim ſcribit, Regem ex Cancellario,
& Cancellarium ex Rege, aſſeſſores verò Parlamenti nomine
curiæ ſuæ loqui. Quod quidem Cancellarii formula, qua in
61 edictis pronunciandis, utitur, clariſſimè arguit. Ille enim his
verbis, quæ è conſilio ſuo promulgat, ſua verba ſancit: *Le Roy
ordonne*, aut, *le Roy vous dit: Rex ſtatuit, Rex dicit.* Eamq; pro-
priam formulam Cancellariæ eſſe, in qua Cancellarius Ma-
gnus regia mandata proferat, teſtatur Toloſanus; Curia verò,
ſive Parlamentum hac præfatione utitur: *La Cuor ordonne, Cu-*
62 *ria ſtatuit,* quã neq; aliis judicibus adhibere fas eſt. Honos verò
incredibilis, Regis & Principis linguam gerere, imò onus lon-
63 gè graviſſimum! Per linguæ enim lubricum quàm multi ceci-
dêre? Quàm multi non labia, ſed labes ſuorum Principum, in
64 hac officii parte inventi? Majeſtatis accuſatus ob eaſdem vo-
ces, quas antea oſtenſum eſt Cancellarium Galliæ mandatis
Bod.lib.3.c.6. ſuis præloqui, Pojetus fuiſſe legitur, teſte ejus populari, quod
illis abuſus eſſet, cùm Regem dicere ea clamaſſet, quę ille nun-
65 quam cogitaverat. Ita negabat, ut apud auctorem noſtrum eſt,
66 Rex undecimus verbo & ore ſuo uſum Cancellarium Morvil-
lerium. Æternus effrenis oris pudor! Accediſſe autem idem
Imperiali Cancellario Heldo legimus, qui neque præſentiam
67 ſacræ Majeſtatis veritus, quò minus verba & ſententias eidem
affingeret, quarum Imperator negabat, unquam ſibi in men-
Chyt. in Orat. de v.Car. tem veniſſe. Nam cùm fortè Moguntiæ, ejus urbis antiſtes, Al-
bertus Cardinalis, ex illuſtriſſimâ Brennonis familiâ, & Ludo-
vicus Septemvir Palatinus de Germania pace firmanda, cum
Cæſare Quinto colloquerentur, Heldus, Imperatoris Caroli
68 aſtantis nomine, Principibus reſpondens: *Cæſarem,* inquit, *qui
alia etiam regna magnis ditionibus teneat, decretum illud, quod in pro-
ximè*

xin. è habito Augustæ conventu sancitum esset, constituisse adversus hæreticos exequi quàm severissimè, tametsi omnis Germania esset depopulanda. Durissima vox! quam Cæsar continuò verbis gravissi- 69
mis refutans: *Non jussi te*, inquit, *talia dicere: Nolo enim Germa-* Dr.mill.6.
niam vastari, quæ & patria mea est, & à qua summum ego Imperii decus adeptus sum: Imperatoris potiùs est, saluti totius terrarum orbis, 70
omni, qua poterit, ope & opibus, conservandæ consulere. Verbum sempiterna temporum prædicatione dignissimum! At ô capistro ferreo refrenandam linguæ impotentiã, quæ illustri Prin- 71
cipum ore sua ad mendacia abutitur! Persæ veteres perpetuò Al. ab Alex. 6. c. 10.
per omnem ætatem silentio hominem obstringebant, nulloq; honore, nullo magistratu dignum habebant, quem in va- 72
nitate sermonum deprehendissent. Eò verò turpius Cancellario falsitatem loqui, quò eidem gloriosius Principis voce rectè perfungi. Huc itaque ea summatim redeunt omnia, quæ suprà 73
de veritate colenda pluribus monuimus. Præterea verò idem, qui Principis os est, ejusdem etiam pectus, & cor est, dux & gubernator omnium consiliorum, docente illud summo Juris- Bart. in rub. de quæst. & mag. off.
consultorum vertice Bartolo, est idem quasi retinaculum & frenum, cohibens Principis voluntatem, ne fortè ab honestis rationibus, & publico emolumento in privatæ utilitatis an- 74
fractum deflectat. Ea verò re Cancellarium scribunt interpretes legum, perpetuò ad Principis latera stare debere, ut, si fortè Purp. in l. 1. ff. de off. ej. cui mand.
nutantem ac fluctuantem ejus sententiam animadverterit, firmissimis rationibus, & consilio, tanquam suburra quadam, 75
mentem constabiliat. Quod quidem Cancellarii officium etiam apud Barbaros ad eum modum institutum esse perspicitur. Nam & in Turcicum senatum Cancellarius unà cum quatuor summis bellorum ducibus, quos Bassas vocant, uti Gallis 76
etiam notum est, ingreditur, cùm præter illos, nemini aliorum Bod. d. loc.
hominum accessus patescat. Etsi itaque vulgò inter cautiones

78 aulicas atque civiles esse soleat; quod Tullius suasisse filio suo
Cic.1.off. legitur his verbis: *ad consilium ne accesseris nisi vocatus:* illud tamen ad Cancellarium attinere nullo modo potest, cùm inter necessarias officii hujus partes sit, nunquam nō Principis con-
79 silio interesse. Semper enim ille accersitus, & rogatus venit, qui necessitate & ratione officii sui adest. Quò pertinet illud Prisci verbum, quo Vespasiani interdictum, qui ei curiæ aditum oc-
80 cludebat, excipisse dicitur: *In senatum veniam, quandiu senator ero.* Idem noster usurpet, & nunquam non tempori sese venire arbitretur, cùm rebus communibus consilio opus erit: Veniat
81 noster, etsi de industria non fuerit requisitus, promat bonum consilium, etsi, composita opera, fuerit præteritus, neq; interrogatus: *officio enim*, quæ juris regula est, *nihil oportet esse prius.*
82 Quid verò si eam causam noveris in deliberationē adductum iri, cui inoffensa pietatis & relligionis ratione astipulari nequeas? Multò magis & citiùs adsis, ut pravis sententiis occurrere, & laboranti bonæ causæ quovis modo succurrere possis. Hic verò te admonitum rursus velim earum præceptionum, quas de fortitudine & constantia suprà audivisti: admonitum velim prudentiæ, quæ tanquam in arena versanti, quid tempo-
83 ri & loco, quid cuique causæ & negotio consulto opus sit, suppeditabit. Lampertum suum Hildeshemius scribit Marchiæ suæ Themistoclem propterea nominatum fuisse, quòd in rebus dubiis, etiam subitò & repentè dare consilia potuerit, non
84 quidem tam speciosa, quàm salutaria; quodq; inter cogitandum atque deliberandum plerunque fuerit timidior, cùm omnia ea animo perpenderet, & colligeret, quæ adversari posse videbantur. In agendo autem contrà maximè sese confidentem præstiterit. Esse autem illum optimum Consiliarium, pru-
85 dentissimus in regio Xerxis senatu, Artabanus, apud vetustissimum historicum, ad eandem sententiam disseruit his verbis:

Ἀνὴρ

Ἀνὴρ δὲ οὕτω ἂν εἴη ἄριστος, εἰ βουλευόμενος μὲν ἀρρωδέοι, πᾶν ἐπιλεγόμενος πείσεσθαι χρῆμα, ἐν δὲ τῷ ἔργῳ θρασὺς εἴη. *Ille*, inquit, *demũ fuerit longe optimus, qui in deliberando rem, quæcunq; secus cadere, atq; evenire possit, timido* 86 *animo omnem secum perpendat, in expediendo autem negotio quàm maxime confidens erit.* In eo autem consultandi modo quàm sæpissimè homines errare Cominæus noster, non uno loco, illustribus exemplis declaravit, cùm plerique contrà primum intueri ea atque expendere aurea statera & amplecti avidissimè solcant, quæ votis & optatis suis atque cupiditatibus quàm 87 maximè arridere & adhinnire videantur. Nihil autẽ est, quod aciem consilii magis perstringat, atque hebetet, quàm privatæ utilitatis species, quam qua ratione modoq; etiam in Principis sui omnibus causis Cancellarius metiri atq; æstimare debeat, Johannis Clotzii Cancellarii versiculus, quem de antecessore *Ioh. Cloiz. in* suo Johan. Heinzenbergero scriptum reliquit, documento es- *Eleg. de Heinz. obit.* se potest:

Omnia, inquit, *postposuit vir Principis utilitati,* 88
Quæ sivit pietas, juris & ordo sacri.
Scilicet utilitas ea demum vera putanda est,
Quam pietas tribuit, normaq; justitiæ.

Vt igitur gubernator, referente Hippolyto, *cursum secundum, medicus ægri salutem, Imperator victoriam:* sic Cancellarius gloriam 89 Dei, principisq; sui, & Reipubl. utilitatem sibi proponit, & in eam rem toto animo & studio incumbit. Sed in ea re non rarò à vero hoc fine longissimè aberratur, cùm Principis & Reipub. 90 compendia à se invicem sejunguntur. Quod olim etiam divinus Philosophus monuit, & ex eo optimus officiorum magister: *Qui Reipubl.* inquit, *præsunt, duo Platonis præcepta tenere de-* 91 *bent: unum, ut civium utilitatẽ sic tueantur, ut quicquid agant, ad eam referant, obliti commodorum suorum: alterum, ut totum corpus Reip. curent, ne cùm partem aliquam tuentur, reliquas deserant. Vt enim tu-*

tela, sic procuratio Reipubl. ad utilitatem eorum, quibus comissa est, gerenda est. Aureæ literæ, & dignæ, quæ aularum omnium portis incidantur, & in curiis & dicasteriis omnibus ante oculos & ora Consiliariorum habeantur. Non autem illi eò spectant, non hoc quærunt, non id sequuntur, qui cum isto regio Galliæ
92 magistro, subditos, tanquam Phryxi arietes, eorumque opes, non secus, ac oves colchicas habendas esse principibus persuasum volunt. Eâ enim famâ proximis annis, nescio quis, è Gal-
War. de reg. sub. c. 6. n. 19. lia nobis innotuit, qui, ut de eo prædicavit Waremundus in eo libro, quem de regni subsidiis ac oneribus subditorum nuperrimè
93 scripsit, multas novas impositiones reperit, Regiq; promisit, se populo, paucorum annorum spacio, tributum, quod cum totius regni precio æquiparandum sit, expressurum. Hoc videlicet verè illud est, quod vetus Tragœdia canit: *Consulere patriæ, parcere civibus, mores regere, reddere orbi quietem, &c.* Appage ad Tantali undas usq; in exilium, cum isto consilio: Audiat noster, quæ contra vates egregiè ad Principem suum Romanum scripserit:

Claud. ad Hon. *Tu civem, patremq; geras, tu consule cunctis,*
94 *Nec tibi, nec tua te moveant, sed publica vota.*

Nullum enim Principis commodum rectè dici poterit, quod
95 non cum publica re conjunctũ erit. Neq; ullum consilium suscipiet bonus Princeps, quod, etsi privatim videatur utile, vomicam tamen communis boni manifestam ostendat. Legitur autem priscis temporibus insignem infamiam Aterius Capi-
Tac. An. lib. 3. to, ex hac causa contraxisse, *quod*, ut Taciti verba sunt, *humani*
96 *diviniq; juris sciens, egregium publicum, & bonas domi artes dehonestavisset.* In idem cœnum incidere videntur ii, qui cœnæ aulicæ gratiâ consilii sui vela ad eundem portum convertunt, publi-
97 cumq; bonum à privatis regnantium compendiis turpi quodam divortio separant. At nos nostrum esse malimus in ea re

Aristi-

Aristidis, quàm Themistoclis similem. Ille enim etiam alterius Plut. in Arist.
consiliū, quod expedire quàm maximè Reip. videbatur, propterea rejecisse atque repudiasse prædicatur, quòd minùs honestum, minus Rep. dignū haberetur. Sed & hanc quàm optimè consulendi, aliasq; hujus officii partes, quæ cum Consiliario communes sunt, mittamus, & ad eas veniamus, quæ ad Cancellarii munus propiùs, ac quasi propria quadam ratione, pertinere videntur. Singulatim itaque de sigillo, ejusq; jure & usu, in hoc officio, agemus. 98

CAP. II.

De Sigillo.

VIdetur autem ab Augusto, primo Romanorum Cæsare, 1
mos atque consuetudo Romani Imperii, ad nostras usq; ætates defluxisse, ut, quos summo honore & fide atque gratia, ex intimis Consiliariis, & quidem in hoc officio, Principes complectantur, iis sigillum suum ad diplomata, & literas suas atque edicta obsignanda committant. Ita enim Imperatorum princeps, legitur Mecœnati atque Agrippæ eam potestatem
tribuisse Octavius, de qua re Dio Cassius expresse scripsit: *Tan-* 2
tam, inquit, *in omnibus rebus potestatem Mecænati atq; Agrippæ Cæsar eo tempore tribuerat, ut literas quascunq; ad senatum, vel alios mit-*
teret, ipsi prius legere possent, & ex iis, quæ vellent, immutare; cujus rei 3
causa annulum quoq; ab eo acceperant, quo literas obsignarent. Ex quo quidem perspicuum est, duos istos summos Cæsaris amicos atque Consiliarios, quorum alter gener ejus erat, ea parte officii perfunctos esse, quæ nunc in Cancellarii munere quàm maxi-
mè elucescit. Eum autem morem avitum successores Augusti 4
imitatos esse, testimonio nobis illustri esse potest, quod Justinus ex Trogo, de illius patre prodidit, cùm scripserit: *Trogi pa-* Iust. ex Trog. lib. 49.

 rentem,

rentem, Trogum Pompejum, Caji Cæsaris in militia meruisse, & epistolarum atq. legationum, nec non annuli Imperatorii curam habuisse.
5 Nihil autem ex omnibus ferè aliis officii aulici generibus est,
6 in quo majoris fidei & amoris argumentum contineri videatur, quàm in annuli atque sigilli commissione. Quod ne quidem Hephestioni suo Alexander Imperator concessisse legitur, quem tamen unicè & fratris loco diligebat. Nec verò ille,

Curt. lib. 1.

7 nisi jam animam exhalaturus, cùm etiam vox defecisset, digito suo detraxisse annulum (signatorium putamus) atque Perdiccæ charissimo procerum, tanquam successori ea ipsa re desi-
8 gnato, dedisse cognoscitur, non obscuro argumento, Regem illum Magnum nemini etiam intimorum suorum amicorum fidem sigilli sui concredere voluisse. Quod similiter Magnum illum Carolum fecisse accepimus, qui, ut jam antè etiam significatum est, capulo ferri sui, quo assiduè cinctus erat, sigillum

Stur. in Car. M.

9 regium incluserat, quod æquè ac gladium, in quo custodia animæ erat, nemini tradendum esse existimabat, ratus non mi-
10 norem debere sigilli, in quo omnis existimatio & nomen Principis consisteret, quàm mucronis, in quo corporis tutela posita
11 sit, curam & rationem esse conservandi. Quam quidem Francorum Regis, & Germanorum Imperatoris consuetudinem, miror non attendisse Tolosanum Gallum, cùm *scripserit vix ullos Principes & monarchas fuisse; qui secum aliquem non habuerint, cui annuli & sigilli sui curam commiserint.* Etsi autem ejus rei vesti-

Tol. in synt. jur. lib. 47. c. 29. n. 12.

12 gia etiam in antiquissimis Mosaicæ historiæ monumentis extent, cùm, uti Alexander moriens suo amico, ita Rex Ægypti sospes sospiti juveni Josepho, divino somniorum conjectori, annulum dedisse legatur, cum eodem ferè jure & honore, quo
13 Cancellarius hodie regium sigillum obtinet, ut nimirum ejus consiliis, literis & verbis, universus populus obediret, essetque ipse à Rege proximus. Tamen ex eo perspicuum est, quod ibidem

Gen. 41.

dem detraxisse annulum digito suo Pharao dicatur, veteres Reges ipsos etiam custodes sigilli sui fuisse, tamq; diu illud gestasse, dum aliquem spectatissimæ fidei hominem consequi potuerint. Quod etiam annulus Ahasweri, Persarum potentissimi Regis, indicare nobis videtur, qui eodem ritu signatorium annulum suum dextræ suæ abstulisse, & Ammoni assentatori, quem sibi fidissimum rebatur, ad consignandum literas regias tribuisse memoratur. Verùm eam nunc esse consuetudinem, qua se etiam Pontifex uti testatur, velut scriptum est *in c. dura 4. de crim. fals.* ut, quemadmodum scriptionem, ita etiam sigillum & obsignationem literarum suarum Cancellariis suis Principes committant, quod copiosiùs explicant interpretes *in c. 2. de fide instr.* Idq; ita jure fieri posse, ut etiam Episcopus personæ fideli sigillum suum committat, quo secundum potestatem sibi concessam, commissiones causarum, citationes, confirmationes, & generatim omnia, quæ ei commissa sunt, signare possit, ex Canonicis doctoribus, Innocentius *ad d. c. 2.* docuit, cujus sententia hinc inde ab aliis allegatur & confirmatur. Atque eo modo tum in Imperio ejusq; Principatibus, tum in omnibus exteris regnis, instituti & moris esse perspicimus, ut hodie eorum sigillum, ejusq; jus & usum Cancellarius teneat. Nam, ut primùm de Imperiali sigillo dicam, quis adeò in rebus communibus hospes, tamq; ignarus publicorum morum, ut nesciat, quibus solennitatibus atq; ceremoniis Imperii Archicancellariis sigillum augustum in publico conventu committatur? Quæ quidem res, tanti momenti majoribus visa fuit, ut etiam publicis Imperii sanctionibus ad omnem posteritatis observationem comprehenderetur. Ita enim constitutum esse legitur, ut in solenni Imperatoris, cùm, facta mensæ regiæ benedictione, Cæsar accubuerit, Archicancellarii sive duo, sive tres simul affuerint, susceptis ab Imperialis Cancellarii manu si-

14 *Hest. 3.*
15
16
Fel. in d. lo.
17
Bos. dec. 287. p. 2.
Far. q. 25. n. 14.
18
19
20
Aur. B. tit. 25.
21

nu sigillis Imperatoriis, majore & minore (hoc enim discrimi-
ne illa sunt) alterum eorum, in cujus Archicancellariatu res ea
peragitur, Archicancellarium medium, & in medium, atq; in
Cæsaris conspectum, deducant, simulq; omnes argenteam a-
rundinem, cui insignia appensa sunt, manibus apprehendant,
signaq; delata in mensam, coram Imperatoria majestate, ritè
22 collocent. Posita deinde ad eum modum sigilla Cæsar conti-
nuò Archiepiscopis restituit. Tum verò ille, cujus in Archican-
cellariatu ista fiunt, majus sigillum de collo suspensum, toto
prandii tempore, in cœnaculo regio circumgestat, nec antè se-
23 se eo exuit, quàm ab aula in hospitium fuerit regressus, ex quo
illud Cancellario Imperiali solenniter, per equitem domesti-
cum remittit, equumq;, quo insigne allatum fuit, eidem bene-
24 volentiæ & amoris gratiâ largitur. Atque hoc quidem tam ac-
curatè veterum prudentia eo ritu cõstituit, ut, quantum rei in
sigillorum fide Cancellariis committenda positum esset, cla-
Mont. d. tr. n. 8. rissimè significarent. De Galliæ verò sigillo scriptores idem
25 produnt, esse nempe Cancellarii Magni administrationi illud
concessum, quod magnum & authenticum nuncupant, pro-
pterea, quòd sine eo publicis nullis literis regiis fides adhibea-
tur. Sed & regio sigillo, ut eò illustrius esset, beneficio Divi
Bod. lib. 3. de Rep. c. 5. n. 303. Ludovici Regis, munus aliud publicum adjunctum fuit, cùm
26 hereditario jure ordinati fuerint, qui eidem ceram accommo-
Crom. d. l. 2. Polon. darent. In Polonia verò similiter, teste Cromero, hoc officium
in potestate sua habet signa regia, & quidem Cancellarius sigil-
27 lum majus, minus verò Vicecancellarius obtinet, tanta aucto-
ritate atq; potentia, ut multa etiam inconsulto Rege signare,
multa, quod suprà etiam innui, rescindere, atque si quæ regni
28 legi ac libertati repugnare videantur, Principi ipsi denegare, ac
penitùs abrogare possint. Verùm non eodem jure Reginæ
29 Cancellarius fruitur, qui tametsi literas ejus nomine scribat, &
easdem

easdem obsignet, literas, aliunde eidem missas, legat, & com-
pellantibus ipsam responsa reddat: attamen sigilli jus gestandi
ipse non habet, sed à Domina, quoties necesse habet, utendum
accipit, illustri documento, illum nomine quidem, & honoris
gratiâ, re ipsa verò Cancellarium non esse, neque publicum si- 30
gillum regni, aut Regis, sed tantùm privatum esse, quo regina
in regno isto masculo ad sua negotia utatur, quemadmodum
etiam primo libro ea de re disputatum est. Sive itaque Electo-
rum & Ducum, aliorumq; Principum sive Comitum etiam 31
Cancellarii in Imperio fuerint, eodem jure & sigilli gestandi, e-
jusq; secundum officii rationes exercendi potiuntur. Nam & *Genf. de Turc. reg. lib. 1.*
idem de Turcico Cancellario, quem priori libro nominavi-
mus, scriptores testantur. Maxima medius fidius fides! maxi- 32
ma potestas! quæ non modò in Polonia, aliisq; liberis, & ab ar-
bitrio suffragii pendentibus regnis, verùm etiam in heredita-
riis atque absolutioribus Imperiis & Principatibus multò li- 33
berius interdum pro officii fide usurpata esse cognoscitur. In
Galliæ etenim regno, quod Bodinus absolutissimum esse per-
suadere suis popularibus voluit, Michael Hospitalis, antea ali- 34
quoties adductus Cancellarius gravissimus, *privilegia*, ut ipsius *Bod. lib. 1. de Rep. c. 8. n. 87.*
politici scriptoris verba sunt, *sancti Mauri à Carolo IX. Rege con-
cessa, sigillo regio munire obstinato animo, etiam petente Regina, recusa-
vit, propterea, quòd perpetuam tributorum immunitatem contine-
rent, contra naturam privilegiorum, quæ personis tribuuntur, & con-* 35
sequentium Principum potestati præjudicare viderentur. Quod qui-
dem exemplum insigni argumento omnibus in eadem fun-
ctione constitutis esse potest, ut ex eo perspiciant, qua auctori-
tate & jure, per sigilli sibi concessi potestatem uti & possint &
debeant. In Imperio autem Germanorum, quod libertatis præ- 36
rogativa nulli cedit, quantum quidem ad decreta publica, &
comitiales sanctiones attinet, cùm illæ non modò consilio, sed

37 etiam conſenſu omnium & ſingulorum Ordinum ac Statuum
fiant, non eadem ratio obſignationis in omnibus ſemper habita
fuiſſe animadvertitur. Nam veteres ad Maximilianum uſq;
I. Imperatores, Cæſareo ſigillo appenſo, vel per Archicancellarium,
38 vel per Imperialem Cancellarium, cui, ut paulò antè oſtenſum
eſt, Archicancellarii ſigillum ſolenniter remittere ſolent,
ſententias & decreta comitialia ſignare conſueviſſe videntur.
39 Exemplo Aurea Bulla quarti eſt, quæ ab hoc ſigno nomen
traxit, & quam de plenitudine poteſtatis Imperialis ſeſe
edidiſſe, Carolus Cæſar ipſe affirmat. Idem verò ex Friderici
40 III. reformatione perſpicuum eſt, cujus obſignatio ſigillo majeſtatis
regiæ Francofurti ad Mœnum facta eſſe legitur. Sigillata
ſimiliter Maximiliani I. Ordinatio, quæ in Vangionum ur-
41 be, Anno 1495. edita, neque àliter conſtitutio pacis publicę eodem
in comitio & anno eodem ſancita. Eam enim Archiepiſcopus
Moguntinus Bertholdus, & quidem ſolus, ſignavit.
42 Manifeſta autem ejus rei ratio ſubeſſe perſpicitur. Nam, cùm
obligatio illa quædam ſit, qua omnes Electores, ac Principes,
ordinesq; ſeſe Imperatoriæ majeſtati, ad conſervationem an-
43 tecedentis ordinationis, & ad excutionem contra violatores
pacis publicæ, devinxerunt, Moguntinus Princeps, tanquam
Elector & Archiepiſcopus, non ut Archicancellarius, nomine
omnium ſtatuum ejus rei obſignationem ſuſcepiſſe videtur.
Quod quidem ex eo apparet, quòd ſe ſigillo proprio uſum eſſe
44 ibidem ſcribat, cùm contra Archicancellarius, ſi ratione ſui officii
ſignet, ſigillum Imperatorium, quod ipſi à Cæſarea majeſtate
commiſſum eſt, imprimat. Eadem cauſa ſubſignationis
45 in decreto ſequente eſt, cui idcirco tum Imperatoris, tum ejuſdem
Moguntini Pontificis ſigillum appoſitum eſt, quod & Cęſareæ
Majeſtatis, & omnium Electorum ac Principum & ordinum
certam conventionem, & obligationem de contributio-

ne,

ne, vulgò capitationem vocant, omnium Imperii civium, ver-
naculo sermone, den gemeynen Pfennig/ contineat. Sed nec ibi-
dem ut Archicancellarius, quemadmodū tamen alios censuis-
se, & scripsisse video, verùm ut Elector, & Archiepiscopus, ac 46
Princeps Imperii, loco & nomine reliquorum Moguntinus si-
gnavit suo, & quidem Achiepiscopali sigillo. Eidem verò de- *Paur. de jur. lib. 2. c. 2. n. 33.*
creto annexa est singularis obligatio Imperatoris, qua sese ille
obstringit ad istam contributionem vicissim, post quadrien-
nium, remittendam, quæ, pro ratione causæ, solius Cæsaris si- 47
gillo, quod Cancellarius Imperialis tractat, confirmata. Nec e-
dicta, quæ sequuntur de blasphemia tollenda, atque de vinis
non corrumpendis, & quæ inter utrunq; interjecta est, refor- 48
matio occulti judicii Westphalici, alia auctoritate & signo,
quàm mandantis Imperatoriæ majestatis sunt corroborata.
Succedit Regimenti (veteris etiam Jurisconsulti Arcadii ver- *l. un. ff. de off. præf. præt.*
bum est) institutio ac ordinatio? Quid ibi signi? quid imagi-
nis? Omnium totius Imperii Ordinum sigilla vides, singulatim
appensa. Quæ verò ista rerum novitas? Hîc sese libertas status 49
Germanici magis magisq; aperuisse videtur, cùm quæ singuli
singulis votis, & suffragiis, in publico conventu, promitterent,
quæ spenderent, ut eò firmior obligatio foret, singuli etiā suis 50
sigillis adjectis constabilire voluerint. Quod quidem tum pri-
mùm eo pacto ita inter majestatem Imperatoriam, & Electo-
res, ac Principes, cæterosq; Ordines, convenisse videtur, ut quę 51
omnium & singulorum consensu constituerentur, etiam eo-
rundem annulos Cæsario sigillo annexos haberent. Atque ea
ratio in plerisque Comitiorum consultationibus, & conven-
tionibus, quæ communi obligationis publicæ vinculo confir-
matæ sunt, postea fuit hac moderatione observata, ut quidem 52
omnes, & singuli status, consensum suum, & mutuam, inter
Cæsarem & ordines factam, obligationem contestatam, subsi-

gnatis nominibus suis, vel per se, vel per ablegatos facerent, non tamen omnes & singuli sigilla sua apponerent, sed ex singulis ordinibus certi & Electores, & Principes, Comitesq; è ci-
53 vitatibus quoque pars legerentur, qui annulum suum, loco totius sui corporis, adjecta ejus rei expressa mentione, subjicerent. Hinc ordinatio Constantiensis, de Cameræ judicio constituendo, primùm sigillo ejusdem Bertholdi, antistitis Mo-
54 guntini, quod ille tum suo, tum reliquorum collegarum Septemvirorum, nomine apposuit, deinde annulo Archiepiscopi Magdeburgensis, per Germaniam primatis, & proprio ejus & aliorum omnium Ecclesiasticorũ principum loco fuit con-
55 signata. Postea verò, suam & omnium aliorum Principum politicorum auctoritatem adjecit, Georgius Palatinus Comes: deniq; suo jure, & Prælatorum omnium vice, subsignavit Henricus Abbas Schussenritensis, suo verò, & Comitum cunctorum nomine, notam addidit Adolphus Comes Nassovicus.
56 Postremò Imperialium omnium municipiorũ, suæq; civitatis gratiâ, consules & senatus Augustanus, characterem suum imæ ceræ impresserunt. Idem modus in reliquis conventionibus perspicitur, nisi quòd nonnunquam bini ex singulis ordini-
57 bus, suo & aliorum nomine signaverint. Sola verò ordinatio Cameræ, & pacis publicæ repetita constitutio, quam Carolus V. in Vangionum urbe, Anno 1521. renovavit, solius Impera-
58 toris Aquilam sustinet. Quid verò hic causæ? Novo consensu & obligatione, quæ jam ante inter Maximilianum Antecessorem, & status omnes inita iis de rebus fuerat, non opus erat,
59 neque idcirco nova signorum confirmatione. Cæsar itaq; sua auctoritate Imperatoria, per Cancellarium Imperialem, vicissim sancivit atque renovavit ea, quæ totius Imperii jam antè cõfirmata, & sigillis corroborata erant. Ex iis ergò, quæ hactenus ad eum modum ex publicis Imperii rationibus declarata sunt,

ſunt, perſpicuum eſt, neque Cæſareo ſigillo auctoritatis atque
juris quicquam detrahi, neque officium Cancellarii Imperialis
imminui, ſi decretis, quę conſenſu ordinum ſancita ſunt, & ob- 60
ligationibus publicis, majoris ſtabilimenti atque roboris cau-
sâ, ſtatuum ceræ & imagines ſimul adjiciantur. Nec enim ea 61
ratio eſt, quæ olim in Francia, cùm Caroli VI. Regis literæ,
non ipſius regis, ſed reginæ imaginem referrent, quòd nihil
ille, extra ſeſe conſtitutus, conſenſus & voluntatis haberet.
Sed, ut Bodinus ipſe de veterum Regum prudentiſſimorum *Bod.lib.1.de Rep.c.ult.*
Galliæ edictis & ſanctionibus teſtatur, quæ ponderis cauſa ap-
ponuntur, aliorum ſigilla, ſigillo regio nihil auctoritatis detra-
hunt. Atque eo modo ille, *exſtant*, inquit, *adhuc ad Dionyſii leges* 62
Philippi I. ac Ludovici Craſſi, quæ præ ſe ferunt Reginarum, Annæ, in-
quam, & Adellæ, tum etiam Roberti & Hugonis nomina ac ſigilla.
Multò minùs igitur obligatoriis Principum ſigillis tolli aut
impediri conſignationis Cæſareæ libertas & auctoritas pote-
rit, quam Imperator in omnibus aliis literis, edictis, mandatis, 63
conceſſis, privilegiis, atque cæteris negotiis, quę ordinum con-
ſenſum & obligationem non requirunt, per Cancellarios ſuos
fieri pleniſſima auctoritate jubet. His enim, quaſi ſolennibus,
cum verbis, ſigilla veterum etiam Imperatorum literis appo-
nebantur: *ſigilli, vel annuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus*, vel,
ut Caroli Magni ſtylus fuiſſe legitur, *de annulo noſtro ſigillari præ-* 64
cepimus. Qua quidem voce, univerſa ſigilli poteſtas, quæ per
Cancellarium exercetur, ad auctoritatem, & majeſtatem Im-
peratoris tota revocatur. Non autem prętereundum eſt, quod
Baldus Juriſconſultus ſcribit, antiquos Imperatores in ſigillis *Bald.conſ.278.*
circumquaque inſcriptum habuiſſe, his verbis: *Juſtè judicate*
filii hominum. Quæ ſententia ex Regis Davidis Pſalmo deſum- 65
pta, etiam in gloſſa *auth. de jud.* allegata reperitur. Atque hac
quaſi voce ſigilla ſua prudentes Imperatores uti, & Cancella-

66 rios alloqui voluerunt, ut meminerint ea, tanquam justitiæ di-
vinæ instrumenta, & sancta signacula, in manibus suis
versari, quæ maximum nefas sit iniquitati & falsitati atque in-
67 juriæ ulli protegendæ adhibere. Quin & sibi ipsis boni Princi-
pes sigilla sua obloqui & refragari voluerunt, ut si quid fortè
aliter, quàm ea, edicerent, nullius momenti hac ipsa ratione
haberentur, quòd divinæ sigilli sententiæ ac jussioni repugna-
Boër.dec.82.p.1.n.1. rent, *essetq; ipse sibi Imperator,* ut Boërius ea de re loquitur, *contra-*
68 *rius; quòd secus in literis consignatis scriberet, quàm sigillum præcipe-*
ret. Nec monimentum validiùs ad integritatẽ officii munien-
dam Cancellariis esse potuit, cùm ad sigilli sui mandatũ omnia
ea, quæ literis & signis confirmare juberentur, antea confer-
69 rent, & tanquam Lydium ad lapidem, examinarent, nihilque
omninò signandum susciperent, quod cum Imperatorii annu-
li præcepto non conveniret. Propterea verò, antiquo isto, an-
tea memorato, ritu, ad pectus usque de collo suspensum, sigil-
70 lum Imperiale ab Archicancellariis in publico conventu ge-
Aur.Bull.t.25. statur, ut hac illi ceremonia admoneantur, nihil eo signari, ni-
hil confirmari debere, nisi, quod intimo cordis sinu comple-
xum, atque totius animi sententia ratum & comprobatum
habere, quodq; nunquam refutatum, nunquam retractatum
71 ullo modo velint. Nihil enim indignius etiam in privatis scri-
pturis, quàm sigilli impressi auctoritatem infringere, fidemq;
earum rerum prostituere, quas nomine & charactere tuo mu-
nieris. Quod quidem tantæ turpitudini atq; pudori veteribus
72 Germanorum visum est, ut inter extrema opprobria habitum
fuerit, si quis sigilli sui fide non stetisset. Quocirca inter articu-
Rix.in Torn. los equestris nobilitatis relatum esse legitur, ne, si quis fortè si-
73 gilli fracti insimulatus esset, ad honores militaris exercitii,
quod Torneamentum appellarunt, admitteretur. Quod qui-
Sp.p.2.Spind. dem illustri documento extitit, nihil tam sanctè in omni ætate
servan-

ſervandum eſſe, homini præſertim nobili, quàm fidem earum 74
rerum, quas annulo ſuo & ſigno à majoribus accepto confirmaſſet. Quod etiam per imaginem mutam, ut de Lentuli ſigillo Cicero oravit, revocare quemq; debet ab iis literis, & tabu- *Cic.in Cat.3.*
lis conſignandis, quæ ruborem & detrimentũ afferre aliquando poſſent. Quàm verò periculoſum ſit ſcripturæ vacuas, pu- 75
raſq; chartas ſigillo conſignatas, & tradere alteri, & ab altero accipere, exemplo nobis eſt Britanniæ Ducis Procancellarius ille apud Cominæum noſtrum, qui legitur ejuſmodi ſchedas *Com.lib.1.com.*
ſui Principis ſigillo impreſſas habuiſſe, quibus, etſi valeret ingenio, non tamen ita uti potuit, quò minus in maximam indignationem & periculum non ſemel inciderit. Quanquã enim nonnullus earum literarum uſus in legationibus quibuſdam *leg.noſt.lib.1.*
eſſe poſſit, quemadmodum illud alibi librorum meorum ex- *c.2.*
plicatum dedi, tamẽ inconſultum eſt illud temerè foris, & qui- 76
dem in incerta rerum agitatione, nedum domi in negotiis publicis fieri. Nam tametſi, Baldo interprete, etiam Notarius, 77
cui, cùm ad Principem miſſus ſit, de re aliqua conficienda, alba charta, cum Univerſitatis ſigillo tradita eſt, nihil aliud ſcribere poſſit, & debeat, quàm quod tum natura negotii, tum volun- 78
tas civitatis, à qua ablegatus eſt, ferre videatur: tamen plurimum fuci, & doli, tanquam aliquo Gygis annulo, in literis eo modo committi poſſe, ſæpiùs compertum experientia fuiſſe legitur. Minus verò deſipientiæ eſſe videtur, cum iſto apud Herodotum Polycrate, precioſiſſimum Smaragdum in Ocea- 79
ni fluctus abjicere, quàm, qua fide, & diligentia Reipubl. ſigillum in cancellis & curiis pertractetur, inſuper habere. In eo enim cuſtodia maxima omnium opum & facultatum, in eo 80
juſtitiæ & publicæ fidei atq; auctoritatis conſervatio, in ea veritatis & conſtantiæ munimentum ſitum eſt. Quod quidem 81
Ludovicus XI. Galliæ Rex, etiam in ſupremo vitæ halitu, cùm

jam

Com.li.9.com. jam ex regni scena discedendum sibi esse animadverteret, animo secum perpendisse legitur. Inter alia enim, quæ successori suo filio, quàm diligentissimè provisa, & inprimis commendata esse volebat, sigilla regni eidem per Cancellarium mittebat,
82 mandato prudentissimoq; monitu addito, quæ cura, & quàm circumspecta ratio eorum per universi Imperii cursum esset
83 habenda. Est autem rebus & Imperiis nihil indignius, quàm de sigillis eorum idem prædicari, quod Polybius, atque ex eo Bodinus de veterum Grecorum fide proditum reliquit, cùm scripserit, Græcis, si vel centum numos aureos mutuo acciperent, auctuariis publicis decem, sigillis viginti opus fuisse, neque tamen propterea eos fidem colere potuisse. Contrà verò nihil
84 celsitudini & auctoritati principatuum atque regnorum accommodatius, quàm quod idem de Romanis homo Græcus testatum dedit, ad eorum fidem astringendam etiam unum
85 verbum sufficere. Quod quidem eodem modo de Germanorum majoribus, quàm rectissimè scriptores celebrarunt, quorum nuda promissa verborumq; obligationes pro sigillorum confirmatione fuerunt. Ex quo multorum Caroli Magni & veterum etiam aliorum Imperatorum literas videre est, rariùs
86 nec nisi majoris momenti, atque causæ, sigillo esse corroboratas, sed tantùm certa nota & charactere quodam, quemadmodum hodie notariorum signa esse solent, insignitas. At nostra ætas ceræ & signi sui magis prodiga, cum Tullii matre, quemadmodum ipse de ea hoc protulit, inanes quoque lagenas ob-
87 signare videtur. Sed quid rem istam pluribus? Morvillerius noster, sigillis ex collo suo suspensis, subscriptioni manum admovebit.

Polyb.lib.3. Bod.lib.5.de Rep.c.ult.

Cic.lib.16.Epist.fam.ad Tyr.

Cap.

CAP. III.

De subscriptionibus & recognitionibus.

NON autem subscriptio minoris firmamenti atq; roboris, 1
quàm subsignatio esse videtur, ex quo etiam subsignare, L.8.§.15.ff.quib. mod.pign.
docente Jurisconsulto Paulo, simpliciter est subscribere, Bu- Paul.l.38.ff.de
dæo verò interprete, subscribere idem est, quod ratum habere, V.S.
confirmare literas, idemq; sentire. Quapropter illud juris est, 2
ut qui chirographo subscribat, illudq; subsignet, eo ipso sese
obliget & obstringat, non secus, ac si illud manu sua ipse scri- Alc.d.l.39.
pserit, indeque subscriptionis verbum pro obligatione accipi,
doctores tradunt. Nec verò alio jure Cancellarii subscriptio 3
teneri videtur, qui tametsi alterius manu exarata sint ea, quæ
subscriptione sua notavit, hoc ipso tamen, quod subscripserit,
totam scripturam ejusq; sententiam comprobasse, & pro sua
agnovisse judicatur: *Ea enim vis subscriptionis existit*, quemad- Idem ad l.cum
modum idem interpres exclamat, *ut non modò omnia suprà scri-* stipulamur 125.
pta approbata & confirmata, verùm etiam propria manu subscribentis ff.de verb. sign. 4
esse facta censeantur. Quocirca subscriptionis causa plus videtur
in personam vinculi, & obligationis afferre Cancellario, quàm 5
consignatio. Tametsi enim utraque jussu, & mandato, & pro-
pter rationem officii fiat, per alteram tamen, quæ non proprio,
sed Principis sigillo perficitur, non quidem ejus, qui operam &
ministerium obsignationi præbuit, verùm illius, cujus aucto- 6
ritatem, & nomen sigillum complectitur, fides ad perpetuā con-
stantiam, & firmitudinem scripturæ devincitur. Subscriptio
autem nomine & manu propria peragitur, atque idcircò non 7
modò approbationem, sed etiam propriæ manus scriptionem
propiore quodam nexu, & jure obstrictam atque obligatam
tenet. Nisi fortè velis dicere eum non aliter, quàm vel nota- 8

.34.ff. de leg.2. & ibi Dd. rium & tabellionem, vel ut testem, subscripsisse, qui neq; ideò scripturam scripsisse, neque sese ad quicquam aliud, quàm ad l.6. C. de fideic. actæ rei probationem obligasse censetur, cui neque officium l.24.C. si cert. pet. suum, quod partibus præstat, fraudi & damno esse debeat. Verùm longè alia ratio subscribentis Cancellarii esse videtur, qui,
9 ut antea diximus, cor, oculus & manus Principis sui nominatur, qui moderari, & regere in rebus civilibus, & togatis, omnia consilia & actiones, omnia arcana regii pectoris explorata habere, & veluti gubernator, ab omnibus scopulis, & syrtibus navim avertere, ita regnantis impetum flectere debet. Non po-
10 test itaque ille non contra officii sui rationes impingere, seque fraude & dolo astringere videri, qui subscriptionem & comprobationem, atque auctoritatem suam iis rebus accommodat, quas, quantum in ipso est, neq; ullo modo scribi, neq; sub-
11 scribi oportebat. Hoc enim boni Principes quasi frenum quoddam potestatis suæ esse voluerunt, ut quæcunque sub nomine & sigillo suo scriberentur, præsertim ea, quæ inverecunda quadam, ut Cæsares ipsi conquesti esse leguntur, petentium inhiatione obreptitiò impetrari possent, antea à Can-
12 cellariis recognoscerentur, & diligentissimè perviderentur, recognita, & approbata simul ab iisdem subscriberentur. Qua quidem simili ratione & consilio veteres Christianæ pietatis l.8.C. de legib. Cæsares etiam sanxisse legimus, ut nihil sine consensu prudentissimorũ suorum Consiliariorum promulgaretur, quod for-
13 mam generalem, & legibus antiquis non insertam exposceret, quandoquidem, ut eorum verba sunt, *benè cognoscerent id, & ad beatitudinẽ Imperii, & ad gloriam suam redundare, quod quàm optimè prudentum consilio ita esset ordinatum.* Quamobrem à primis Francicis usq; Regibus hæc consuetudo in Imperio fuisse ap-
14 paret, ut non modò ipsi Principes manu sua id genus literas notarent, sed etiam eorum Cancellarius nomen suum iisdem sub-

ſubſcriberet, ſeq; recognoviſſe eas expreſsè teſtaretur. Illud
enim verbum in priſcis literis frequentiſſimè occurrit, & qua- 15
ſi proprium Cancellariorum exiſtit. Leguntur autem hac clau-
ſula diplomata donationum, privilegiorum, immunitatum à
Carolo Magno permulta relicta, *hæc auctoritas*, inquit, *firmior ut* 16
habeatur, vel, per tempora melius ſervetur, manu propria ſubter fir-
mavimus, & de annulo noſtro ſigillari juſſimus. Hîc in fine adje-
ctum eſt nomen, & verbum Cancellarii. *Wittigovo recognovi.*
Item alibi: *Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, & per tempora*
meliùs conſervetur, manu propria ſubter decrevimus roborare, & de 17
annulo noſtro ſigillari præcepimus. Claudit eas literas ſubſcriptio-
ne ſua Vicecancellarius: *Rado, ad vicē Rudberti recognovi.* Et alibi
in ejuſdem literis: *Giltbertus ad vicem Radonis recognovi.* Eodem
modo recognitas eſſe Ludovici filii ſucceſſoris literas cogno- 18
ſcimus. Ita enim illæ: *Et ut hæc auctoritas largitionis noſtræ per cur-*
ricula annorum inviolabilem atq; inconvulſam perpetuò obtineat fir-
mitatem, & à fidelibus noſtris, tam præſentibus, quàm futuris, ſeu etiā
à ſucceſſoribus noſtris à nobis facta veriùs certiusq; credatur, eam ma-
nu propria ſubterfirmavimus, & annuli noſtri impreſſione ſignari juſ-
ſimus. His nomen & verbum accedit Cancellarii. *Haliſachar re-*
cognovi, &c. Eadem Imperatoriæ ſubſcriptionis, & recognitio- 19
nis per Cancellarium factæ ratio, in Ottonis I. Cæſaris literis,
cùm ad Saxones clavus Reipubl. Romanæ perveniſſet, obſer-
vata fuiſſe perſpicitur. Illarum enim confirmatio his verbis
concepta extat: *Et ut hoc auctoritatis noſtræ præceptum firmum, &*
ſtabilē permaneat, annuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus, & manu
propria ſubterfirmavimus. Ludolfus Cancell. ad vicem Brunonis Ar- 20
chicapellani recognovi. Hæc itaq; & alia id genus plurima ſucceſ-
ſorum Imperatorum ſcripta documento nobis ſunt, antiquæ
fidei, & diligentiæ, cùm tantam curā veteres Principes decre- 21
tis, cōceſſis, edictis, atq; indultis ſuis corroborandis adhibuiſſe

videamus, ut non modò ea firmissimis sigillorum munimen-
tis, atq; inscriptionum suarum momentis validissimè consta-
bilierint, sed & præterea accuratæ recognitionis aciem per
Cancellarii industriam exercuerint. Incredibilis profectò na-
vitas! quantum enim occupationis atque tædii in solo subscri-
bendi officio situm sit, nobis ille aperuisse aliquo modo vide-
22 tur, qui è solio regni sui concionari solebat, *se certò scire, nemi-
*nem mortalium fore, qui, si exploratum haberet, quantum studii &
laboris atq; molestiæ solus subscriptionum labor rectè imperan-
tibus afferret, fasciam regalem in medio positam, Imperiiq; in-
signia & honores vel extremis digitis esset apprehensurus.
Ita certè esse nemo prudentum negabit? Quis enim non in-
23 telligit maximam ætatis partem, si eâ, qua par est, diligentiâ
subscriptiones potentissimorum Regum & Principum fiant,
earum occupationibus esse impendendam? Non itaque sine
...ur. in Imp. causa mirari posses Henrici IV. Imperat. subscriptiones, quas
24 ille eadem manu, quâ victoriosum gladium in sexaginta qua-
tuor præliis cruentissimis vibravit, literis suis apposuisse eo-
dem stylo & filo legitur. Sic enim illius diplomata loquuntur:
Freb. tom. 1. rer. Ger. *Et ut hæc nostra auctoritas stabilis & inconvulsa permaneat, hoc præ-
25 *ceptum inde conscriptum manu propria confirmantes sigilli nostri jus-
simus impressione insigniri: huic formulæ similiter Vicecancella-
rii recognitio subscribitur, *Sigehardus Cancellarius vice Sigefridi
Archicancellarii recognovi. Sed tamen, ut plurimùm in hac re
contingere solet, ut, quod in Hadriano Imp. correptum & cor-
rectum etiam fœmineâ prudentiâ esse scribitur, nō modò non
intellectis, sed illectis etiam libellis Principum manu subscri-
26 batur. Atqui ad ea, quæ inde exoriri possunt incommoda de-
clinanda, recognitionis remedium accessit; quæ in Cancellarii
27 fide & industria consistit. Est enim illud verbum singularis stu-
dii & diligentiæ, atque assiduitatis, neque aliud recognoscere;
quàm

quàm iterum atque iterum pervidere penitusq; cognoscere, & intelligere significat, quemadmodum ex pluribus Tullii locis observatu proclive. *Tull. lib. Fam. 12 Ep. 12. Or. 2. Ver. & pro Deiot.* Illa autem Cancellariorum recognitio, non dicis gratiâ, aut nudæ testificationis ergò, fieri putanda, sed maximè huic negotio necessaria est, ne fortè boni Prin- 28
cipes, ut triga Imperatorum rescripsit, nō concedenda importunis flagitatoribus tribuant, neve quicquam contra id, quod *Grat. Val. Theod. l. 1. C. de pet. bon. subl.* æquum, & legibus, ac pietati & Reipub. commodo consentaneum est, scribatur, confirmetur. Eadem autem vis & ratio ejus verbi est, quo hodie utuntur, cùm se revidisse scribant. 29
Quod etiam in cancellis Galliæ usitatum esse, prodit Tolosanus, ut regiis literis adjiciatur per Cancellarium hoc vocabulum, VISA, cum subscriptione, quæ quidem semper revisionem sive recognitionem sibi præsumit. *Greg. d. loc.* Nec enim quisquam creditur iis codicillis & literis, quas non legerit, recteque perpenderit, subscripsisse. *l. 2. ff. ad SC. Maced. Alc. in d. l. 126. §. 2 ff. de V. O.* Subscribit autem Cancellarius Magnus Galliæ, annotante Boërio, non nisi certis literarum & causarum generibus; ut sunt remissiones, sive, ut explicat Tolosa- *Boë. d. ad. n. 10.* 30
nus, abolitiones criminum, gratiæ, legitimationes, donationes, & id genus alia privilegia atque immunitates. *Tol. d. lib. 49. c. 29. n. 27.* Sunt autem in omnibus aliis dicasteriis & curiis per regni provincias sigilla, 31
sunt eorum custodes, sunt secretarii, tum in aliis, tum in magna illa Cancellaria, qui subscriptionis munere fungantur, & vices ac munia pro Cancellario magno impleant. *Tol. ibid. n. 26.* Ad eum enim ejusq; officium reliquorum omniū adminicula & operæ cunctæ referuntur. Quod autem ad hodiernum usum subscriptionum in Imperio attinet, eodem modo diplomata Cæsarea, pri-
vilegia, concessa, indulta, beneficia, & similia, non tantùm sigil- 32
li Imperatorii auctoritate muniuntur, verùm etiā manu propria Cæsaris subscribuntur. Quod quidem in clausula expressis verbis solet præscribi hoc modo: *Id, quod hoc diplomate, manu*

33 *nostra subscripto, & Cæsarei sigilli impressione munito confirmamus:*
vel brevius: *Harum testimonio literarum manus nostræ subscriptio-*
ne ac sigilli nostri Cæsarei appensione munitarum. Vidi tamen privi-
legia nonnulla ab augustissimo memor. Rudolpho II. subscri-
34 pta, in quorum clausula duntaxat sigilli, non itidem subscri-
ptionis mentio erat. Quod etiam in perantiquis quibusdam
diplomatibus observavi. Ita enim Henricus IV. claudit eas li-
teras, quas Guntherius vice Aribonis Archicapellani reco-
35 gnovit, datas in regia villa Triburia, anno Christi 1123. *Et ut hæc*
constitutio stabilis, inconvulsaq́; permaneat, sigilli nostri impressione
chartam hanc insigniri jussimus. Præterea autem Imperatoriæ
subscriptioni subjici solent aliæ, quarum altera Vicecancellarii
Imperialis, altera Secretarii aut Consiliarii interioris Cæsarei.
36 Ille vice ac nomine reverendissimi Archicancellarii Mogunti-
ni: alter ad mandatum proprium Cæsareæ Majestatis subscri-
bit. Quod verò decreta, & comitialia conventa attinet, alia at-
37 que alia subscriptionum ratio aliis atque aliis temporibus per-
spicitur esse observata. Quarti enim Bulla subscriptionem, uti
excusa exemplaria ostendunt, nullam habet: caret eâdem sub-
38 sequens tertii Reformatio: caret successoris primi Ordinatio
prima: caret secunda: caret itidem tertia, quæ est de pacis pu-
blicæ executione. Sed tamen in ea primùm novus modus ob-
ligationis & testificationis occurrit, qua nominatim Ordines
39 Imperii sese devinxerunt ad constitutionem servandam, dein-
de contestati sunt, consilio & consensu suo ordinationē istam
esse factā. Verùm illa singularis appendicula est, & à priori con-
stitutione separatim consignata, uti priore capite declaratum
est, Moguntino sigillo. Constitutio autem, sejunctim Imperia-
lem notam tenet. In neutra verò subscriptionis character cer-
40 nitur. Nec, quod sequitur, statuto de communi contributione
nomen ullum subscriptum, sed rursum novo quodam modo,
tum

Fr. tom. rer. Ger. in Chr. Laur.

tum Imperatoris Maximiliani, tum Electorum & Principum tam Eccleſiaſticorum, quàm ſecularium nomina præſcripta, ad conteſtandum conſenſum & obligationem eorũ, de ſtatuti 41
promulgatione; quæ & Cæſaris & Archicancellarii Moguntini ſigillo obſignata. Huic, ad formam prioris, ſeparatim itidem annexa eſt obligatio Cæſaris, de quadriennii remiſſione. Neq; verò deinceps, in omnibus Maximiliani conſtitutionibus & ordinationibus, ſubſcriptio ulla ſub fine literarum offenditur.
In Regimenti autẽ ordinatione, quæ inprimis Quinti Comitiis 42
conſtituta eſt, prima ſubſcriptio Imperatoris Caroli, & ad ejus mandatum proprium Alberti, Card. Mog. Archicancellarii extat. Quæ ratio in ſuccedentibus aliquot conſtitutionibus, ad eundem modum, retenta eſſe perſpicitur. Sed eadem tamen 43
viciſſim intermiſſa ad Auguſtanam uſq; conventionem anni trigeſimi. Quid verò ibi? Priori Imperatoris & Archicancellarii acceſſit Alexandri Sweiſſii ſubſcriptio. In reliquis ad Wormatienſe uſq; decretum, anni quadrageſimi quinti, finis omni nomine vacuus. At illud Carolus ſolus ſui nominis inſcriptione ſubſignavit; ſubſignavit idem ſolus ſequentis anni eodem 44
in loco habitam conventionem. In Auguſtana verò ſubſcriptione anni 48. cùm eodem legitur Sebaſtianus, Archiepiſcopus Mog. per Germaniam Archicancellarius. In ejuſdem loci & anni Ordinatione Politica, cum iiſdem Johan. Oberburger. 45
Eodem modo, Ulricus Zaſius Vicecancellarius, unà cum Maximiliano II. & Daniele Archepiſcopo, Auguſtanæ conſtitutioni ann. 66. ſubſcriptus. Atque cum iiſdem & Imperatore, & Archicancellario Zaſii ſucceſſor Johan. Baptiſta Weber, in Spirenſi conventu an. 70. Sed & idem, infra Imperatorem eundem, Politicæ Ordinationi Ratiſbonenſi ſeſe ſubſcripſit, cum 46
Erſtenbergero. Quo ordine infra Rudolfum Imper. II. Sigiſmundus Vieheuſer, & idem Erſtenberger, in ordinatione Politica,

tica,

tica, eodem loco ſancita ſubſcripti reperiuntur. At cur tam va-
47 riè, quæris? Quod priores attinet, quorum decreta ſubſcri-
ptionibus vacant, fortè illi, pro conſuetudine morum & tem-
porum, non opus eſſe putarunt, ut iis, quæ ſigilli ſui robore
confirmaſſent, pondus ſubſcriptionis adjiceretur, rati indi-
gnum eſſe fide priſca ſeculi ſui, ſuperflua comprobatione one-
rari. Atque illud etiam in aliis id ætatis Principum literis & di-
48 plomatibus videre eſt, quæ duntaxat ſigillis, omiſſa ſubſcri-
ptione nominis, quod in præſcriptione ponitur, confirmata
prodierunt. Qua quidem ratione etiā poſt reductam in uſum
ſubſcriptionem, tempore Quinti, ejusq; ſucceſſorum, multa
49 decreta ſine ſubnotatione iſta emanarunt. Nam & Rudolphi
proximi tria proxima comitia ejuſdem ſubſcriptionis ſolenni-
tate deſtituuntur. Niſi fortè in authenticis & originalibus, ut
vocant, ſcripturis manus exiſtat, quæ typorum incuria, aut
ignorantia omiſſa. Non autem exiſtimandum eſt jus & con-
50 ſuetudinem ſubſcriptionum, ætate Quinti, ſine graviſſima
cauſa eſſe ad exemplum vetuſtiorum Cæſarum, quorum ſi-
gna & manus paulò antè in medium attulimus, quaſi poſtli-
miniò revocatam. Nam tametſi propter legitimas conſen-
ſus & obligationis cauſas, ut ſuprà declaratum eſt, omnium
ordinum nominatim & viritim expreſſa arbitria, tum etiam
51 ſigilla, quæ tributim appenduntur, in conventionum & decre-
torū clauſulas unà conferantur, ſummæ tamen auctoritatis &
confirmationis loco eſt, quod Imperator univerſum comitio-
rum actum, quemadmodum præſcriptione majeſtatis & titu-
li ſui auguſtiſſimè auſpicatus eſt, ita viciſſim nominis ſui ſub-
ſcriptione perficiat, concludat & confirmet. Quid verò ſub-
ſcriptiones cæteræ? Moguntina manus, quæ idem decretum
52 ſigillo ſuo confirmavit, eidem ſubſcripſit: Rectè. Sigillum Ele-
ctoris eſt, quo & collegarum nomine ſignavit: calamus verò,

quo

quo subscripsit, ad officium Archicancellarii pertinet. Quo verò usu, quo fructu & fine illud olim & nunc fiat, & fieri debeat, jam antè declaratum est. Sed neque subscriptio, quæ ad mandatum proprium Cæsareæ majest. subjungitur, summæ potestati, ad quam subscriptionis jus unicè pertinet, auctorita- 53
tis quicquam subtrahit, sed confirmat potiùs eandem, & auget, atque summoperè illustrat. Tantò enim quisq; potentior & celsior majorq; habetur, quò, teste ipso Imperatore, majores atque illustriores illi sunt, qui mandata & jussa ejus suscipiunt. *Inst. Nov. 15. in pref. Dd. ibid.* Referenda autem illa verba mandati sunt ad ordina- 54
rium Arcicancellarii officium, quæ etsi interdum, ut in Augustana subscriptione, Anno 66. & in Spirensi, anno 70. non expressè addita sint, semper tamen subintelligenda erunt. Eodem verò refertur Vicecancellarii manus, quæ vices Archi- 55
cancellarii sui suscipit & explet. Quo nomine Ja. Jonam, Ratisbonensi decreto, An. 57. subscriptum, unà cum Cæsare Ferdinando leges: leges eundem subsequentis in Spirensis conventus subsignatione, leges cum eodem Imperatore Johan. Bapt. Weberum, in Augustano, anni sexagesimi quarti: leges 56
alibi alios, loco Archicancellarii subscriptos. Quorsum verò Zasium nostrum referemus, quem etiam suprà ostendimus, videri loco non suo consistere, in Augustana, anni sexagesimi sexti subscriptione? Quid ita verò? Ipse Archicancellarius cum Cæsare ibidem subscripsit. Non itaque ullus ibidem Vi- 57
cario locus. Se tamen ille infra eundem nomine Vicecancellarii apposuit. Sed eodem modo Weberum legis, in anno 70. Spirensi: legis Hallerum alibi eodem loco: legis Erstenbergerum, & plures. Quid rei? Speciali mandato Cæsaris recogni- 58
tionem & revisionem illi susceperunt, quam factam esse sua subscriptione testantur. Ita enim Zasius: *V. Vlrich Zasius D. Vicecancel.* Ita iisdem notis Weberus. Atque illud officium non

modò Vicecancellariis, ſed etiam Secretariis, & Conſiliariis
59 primariis, eadem ratione impoſitum fuiſſe, ex aliis ſimilibus ſubſignationibus advertere licet. Etſi itaque unius quidem paginæ ſint, non tamen unius generis ſubſcriptiones eſſe vides. Cæſarei enim nominis auctoritatem pro ſummo pondere primùm agnoſcis, à quo totius rei maximum momentum dependet,
60 perſpicis deinde conſilii, approbationis, honoris officiique rationes, ex ſubſcriptione Archicancellarii. Denique recognitionis ſtudium, diligentiam collationis, attentionem reviſionis, in hac, de qua poſtremò egimus, ſubſignatione intelligis. Optima profectò juſtitiæ & fidei tuendæ ratio! quam primi illi inſtauratores Imperii, proculdubio à majoribus ſuis acceptam
61 per longiſſima ætatum ſpacia reliquerunt. Contrà verò barbara Principis Moſcovorum gravitas, imò tyrannicus faſtus & inſolentia, quem ne ullas quidem ad Principes exteros, nedum ad ſubditos, miſſas literas ſua manu ſubſcribere ferunt;
62 multò minùs verò aliunde ſibi allatas manu ſua ſuſcipere. Præſtiterit autem illud malluvium, quod idem, quoties legatos externos admittit, juxta ſeſe aquis impletum poſitum habere ſolet, ut dextram aliorum contactu, uti ſibi ipſe perſuadet, fœdatam,
63 continuò rurſum abluat, huic etiam negotio, ſi fortè manus ſordes literarum refugiat, perpetuò inſervire. Sed nos barbaris barbariem ſuam relinquamus, & manu de tabula, quod ajunt, ſublata, ad ea, quæ ſupereſſe videntur, curſum noſtrum incitemus.

Chyt. in Moſc. lib. 1. Chr. Sax.

Heid. lib. 1. de bell. Moſc.

Cap. IV.

Laborum & honorum compenſatio.

QUorſum verò ulterius? an fortè ad lapides Siſyphi? Quin
1 potiùs pauliſper acquieſcimus, & uti Democritus olim dici-

dicitur juvenis Protagoræ sarcinam, cùm vecturas onerum
corpore suo factitaret, diligenter considerasse, ita nos similiter
eos, quos Cancellario nostro imposuimus, labores, velut qua-
dam in συνόψει, & sub uno fasciculo collustramus? Vix enim fa- 2
bulosa illa saxa sudoris tantū & molis habere videntur, quan-
tum laboris & oneris, quantum difficultatis, & molestię, hujus
officii provincia, vel in ipso limine, primoq; aspectu plenis qua-
si plaustris exhibeat. Et nunc equidem credam non joco, sed
seriò, & ex animi sententia, id quod res fuit, Sylvium locutum 3
esse, cùm ad Petrum Nexetanum scripserit: *Eras, quamdiu in* Sylv. Epist. 188.
Cancellario versabaris, tanquam mancipium, nulla tibi edendi, nulla
dormiendi certa hora fuit; non comites alloqui, non exire in lucem po-
teras. Ita enim certè esse videtur, quod jam antè quoque decla- 4
ratum fuit, officium Cancellarii tanquam stadium quoddam
Herculeum, *& Theatrum,* ut collega quondam meus, de vita Ferin. in v. Ioh. Heinz.
Cancellarii Hassiaci scripsit, *atq. concursus gravissimorum negotio-*
rum, laborum, curarum & periculorum existit. Quapropter mini-
mè mirum est, si laboriosissimum illud munus multi, cùm ad
istud honorificentissimè accersiti, & maximis præmiis, hono-
ribusque invitati essent, vehementissimè refugisse dicantur,
quando ἐκ γῆς τὸν πλόον; ut veteris Alcæi verbum est, ex littore, 5
& continente maris æstum aspexissent. Ex quorum numero
clarissimum Jurisconsultum Simonem Pistorium fuisse, suprà
cognovisti, qui in Professoria functione malebat perseverare, 6
& è suggestu publico Academicam pubem civilia jura docere,
quàm potentissimæ Saxoniæ Cancellarius audire. Quâ qui-
dem sententiâ complures alii fuisse leguntur, neque nomina
longè petenda essent, cùm vel ex antecessoribus suis Acade- 7
mia nostra ejus rei exempla proferre posset. Sed neque pau-
ciores nominarem, qui ad cathedram suam, è qua ad admini-
strationem hujus muneris progressi erant, ultrò dignitate sub- 8

 limio-

limiore relicta, vicissim sese contulerint. Quod similiter idem
Pistorius, non sine gravissimis consiliis, cùm invito animo ad
Cancellarii dignitatem abductus esset, posito secundùm isto
9 honore, fecisse, & in Academiæ tranquillitate ætatem ulti-
mã feliciter finiisse scribitur. Ac ut vetustis temporibus Simi-
lis ille in Adriani Imperatoris aula, suæ præfecturæ veniã con-
10 secutus, in prędium suum ex prætorio sese recepisse, sub extre-
ma senectute, legitur, in quo cùm septem annis quietè atque
tranquillè confectis decessisset, publico monumento testatus
est: Virum sese multorum quidem annorum fuisse, sed septem
Chyt.Ch.li.19. duntaxat annos vixisse: Ita trium ille Electorum Saxoniæ Can-
cellarius, Georgius Pontanus, suprema ætate in Academiam
11 Jenensem, tanquam in portum vitæ suæ se contulisse fertur,
summoperè gavisus, quòd laboriosissimi muneris clitellis,
tanquam Æthnæo onere, esset liberatus. Nec patrum, neque
12 nostræ memoriæ similia exempla desunt eorum, qui etiam Im-
perialis Cancellarii dignitate exuta, vel similiter in publica
suggesta, vel in villas suas, privatamq; sedem sese receperunt.
13 Alii etiam in latebras & claustra cœnobiorum, ex tantæ di-
gnitatis luce atq; splendore regressi fuisse dicuntur, inter quos
Lampertus de Borne, nobilis Alsatus, Caroli IV. Imperatoris
Cancellarius, præstantissimus id ætatis ingenii, & eruditionis
gloriâ prædicatur, qui tum hac functione, tum eidem adjun-
14 ctis longè maximis præmiis, & honoribus Episcopalibus reli-
ctis, in solitudinem Gengenbachensem, ex occupatissimi offi-
15 cii celebritate remigravit. Quod etiam prioribus seculis ante
ipsum Otto ille, quem suprà Cunradi Imperatoris III. Cancel-
16 larium nominavimus, fecisse constat. Passim verò præterea le-
guntur multorum Cancellariorum elegiæ, & gravissimæ que-
rimoniæ, quibus officii sui onera, & difficultates ipsi fuerunt
pro-

prosecuti. Ita enim de se ipse Megalopyrgicus ille Husanus exclamavit:

Obrutus assiduâ multorum mole laborum, 17
Vt variè curas erogat aula suas. Henr. Per. de v. Ant. p. 2.

Et inter nostrates alter de alterius vita ita cecinisse legitur: Eleg. 10. Clotz. de vit. Iohan. Heinz.

Cancellarii & hinc ampla in statione locatus,
Istud onus magno majus honore subit.

Quæ etsi ita sese habeant, ut jam antè pluribus declaratum est, attamen noster, qui Hercules ille, ut suprà nominatus, togatus, omni fortitudine indutus, & contra laborum ac molestiarum cunctarum tædia septus, atque undiquaq; munitus est, nolit 18
unquam oblatos ullos labores molesque fugere, sed ita sese ad impositi officii provinciam accommodet, ut cum Abderita il- Gell. d. loc.
lo adolescente, sub quovis etiam maximè impedito onere, facilè atque expeditè incedere possit. Nam, quemadmodum ille 19
lignorũ & caudicum, quos portabat, fasciculos, naturali quadam industria ita colligasse, breviq; vinculo universum ponderis acervum compressisse legitur, ut quasi Geometricâ qua- 20
dam ratione librari, atq; sine graviore bajuli oppressione contineri viderentur: Ita cunctas muneris laboriosissimi difficultâtes, atq; occupationum molestias, quibus, tanquam Promethi cathenis, constrictus tibi ipse videris, optima ratione, dili- 21
gentia, studio, tolerantia, cura & assiduitate, rectâ denique ordinatione, atque instituto, quàm levissimas tibi reddes. Atque hoc consilio, animique proposito fuisse videntur, qui tametsi quàm optimè cognitos & exploratos hujus provinciæ labores 22
haberent, omnesq; administrati muneris æstus aliquandiu sustinuissent, postquam, rerum occasione ita ferente, semel ab onere isto liberati atque dimissi, in quieta vitæ statione, ætatis reliquum cursum conficere potuissent, nihilominus sese ite- 23
rum, tanquam iisdem fluctibus & procellis, cùm secundùm,

cùm tertium, vocati forent, fortissimo animo commiserunt.
Atq; illi mihi Platonis virtutem in ea re imitati esse videntur.
Quid verò ille? Tametsi Siciliæ scopulos atque Charybdes in
24 aula Dionysii Regis esset non sine gravi periculo expertus, easdem tamen syrtes, cùm denuò accerseretur, nō dubitavit majore animi confidentia adire. Quod similiter multis cum aliis prudentissimis, tum prioris, tū nostri seculi viris, te quoq; no-
25 bilissime Jurisconsulte, Eberarte de Weihe, gravissimis rationibus fecisse videmus. Nec te unquam, puto, hujus suscepti instituti tui pœnituit. Ex quo enim tempore, cùm Holsatici Ducatus Cancellariatu relicto, ad celebritatem Academicæ professionis reversus, atque ex ea functione, ad aulica munia revocatus fueris, non profectò majori potuit honori atq; gloriç veteri Minoi fuisse, quòd in supremo Deorum concilio, multos
26 per annos, versatus diceretur, quàm quòd interea loci, in duorum serenissimorum, potentissimorumq; Principum Saxoniæ, & Hassiæ, qui fraternitatis vinculo hereditario conjunctissimi, consiliis longè celsissimis, eorumq; senatu inter primates maximam auctoritatem nomenq; sustinueris. Quid verò dicam, in quo loco, hic tuus repetitæ prioris fortunæ & nominis Cancellariatus, apud perillustrē & generosissimū Comitē Ernestū,
27 Holsatiæ, Schaumburgi, & aliorum Dominatuum præpotentem, consistat, cujus cum singulari felicitate & copia cōjuncta virtus & civilis prudentia, atque erga literas ac literatos gratia atque munificentia toto Imperio deprædicatur. Sed ut ad nostrum redeam, eum ad eadem vestigia sequenda, his & talibus exemplis invitatum volumus, cùm, teste Tullio nostro, *nihil*
28 *præclarius existere possit, quàm de Republ. velle quàm optimè quemque bonum mereri*. Nec verò ullum togatæ Reipubl. munus habetur, quod meritorum magnitudine cum hac amplissima functione contendat. Quod quidem sua sponte incitamento ex-

celsæ

celsæ virtuti esse debet, ut nulla aliorum præmiorum ratione
habita, emolumenti publici studium, spretis omnibus difficul-
tatibus & laboribus, etiã per saxa per ignes, ut ajunt, consecte-
tur. Atq; hoc inprimis illi spectasse videntur, qui etsi in lautio-
re fortuna nati essent, iisq; facultatibus & copiis abundarent, 29
quę ad domesticam tranquillitatem, & ad otium, remotum ab
omnibus muneribus, & occupationibus publicis, sumptuosè
alendum sufficere possent, maluerunt tamen rerum quoque
suarum cum detrimento, cùm ad patriæ labores accerseren-
tur, hoc & aliis gravissimis officiis humeros suos onerare. Sed
tamen & Hercules hic noster non sine Theseis suis est, quorum 30
studiis & operis labores & curæ ejus plurimùm subleventur.
Nam, ut in priscis illis scriniis, constituti erant proximi & mel-
loproximi, constituti adjutores & epistolares, ut Magistri in-
dustriam & sollicitudinem adjuvarent, ingentemq; operum
molem ministeriis suis, & adminiculis minuerent: Pari ratio- 31
ne modoq; Cancellarius hodiernus suas vices, ut diximus, ha-
bet, habet assessores, consiliarios, habet secretarios, habet de-
niq; scribarum complures manus. Quæ quidem laborum le-
vamenta & auxilia in omnibus benè constitutis curiis, atq; di-
casteriis habentur, eamq; ob causam in Gallię cancellis *adjuvæ*,
testante Tolosano, appellantur, quòd semper præstò esse, & *Tolos. d. c. 29. l. b. 47 n. 18.*
Cancellarii fasces adjuvare, & magna parte oneris eum releva-
re debeant. Ita vetus ille magister à proximis suis, tanquam à 32
Vicariis, sociam opem habebat, qui etiam Comites dispositio-
num propterea nominabantur, quòd pro magistro ordina-
rent, & disponerent plurima. Eadem ratione in Imperio, Vice- 33
cancellarius maximam partem subsignationum, subscriptio-
num, & recognitionum, aliarumq; functionum, ut paulò antè
declaratum est, administrat. Quod adjumenti genus etiam in *Tolos. d. loc.*
omnibus minoribus per Galliam Cancellariis, Cancellarius
Magnus

magnus habet, habet idem ſecretarios, qui ſubſcribendi onere
34 ipſum ſublevent. Et in Imperii principatibus ideò iidem ad
certa ſubſignationū genera ſigillum ſibi commiſſum habent.
Laus.de lit. & arm. Pulcherrimus profectò ampliſſimi officii orbis, quem Cancel-
larius, inſtar ſolis, auctoritate ſua moderatur, ut quaſi harmo-
35 nia, & concentus quidam in æquabili totius adminiſtrationis
curſu animadvertatur. Solet autem non rarò & æmulationis
Plut. in Them. & invidiæ, aliorumq; affectuum interjectu, conſonantia iſta
Hild.d.orat. plurimùm turbari, in qua re noſter Ariſtidis prudentiam imi-
36 tabitur, & quod de Albino prædicatū eſt, ad cancellos & curiã
iturus, boni communis gratiâ, quicquid in animo fermenti
erit, diſſimulabit, imò verò ne quidem contingi animum ſuum
ullis ejuſmodi nubeculis patietur, *mediis*, ut ille ait, *tranquillus
in undis.* Sed quid longiùs in hac veluti officiorum & laborum
officina ſubſiſtimus? Satis, ut arbitror, omnia, quæ eò perti-
nent, luſtravimus: ad ea itaque, quæ proxima ſunt, & quæ in-
duſtriam atque diligentiam laboremq; excipere, atq; amplecti
ſolent, progrediemur. Quæ verò illa?

Cap. V.

De honore & dignitate Cancellarii.

1 Vides contiguas honoris atq; dignitatis fores, vides aditus
Arc. & Hon. l. 14. C. de re mil. nullo alio itinere, quàm per laboris & virtutis veſtibula
patere. Quid verò in limine literarum? aureæ ſunt, &, ut agno-
ſco, manu Imperatoria inſcriptæ. *Honoris augmentum non ambi-*
2 *tione, ſed labore convenit ad unum quemq; devenire.* Præclarum
ſcitum! & ô felicem Rempubl. in qua omnis hac mercede di-
gnitatum, atq; honorum merx venit. Contrà verò vilis & me-
3 ritò abjecta dicenda curia, in qua, ut Sylvius ſcripſit, *non ſecun-*
Sylv. Epiſt. 166. *dum labores, moresq; & virtutes, honores expenduntur, ſed ut quisq;*
ditior

ditior & potentior, eò magis extollitur & honoratur. Non immeritò
autem huic,ut demonstratum est,laboriosissimo muneri, am-
plissimi honores & dignitates, tanquam jucundissima invita- 4
menta proposita sunt,ut eò majori studio,atque ardore animi,
quàm plurimi illud complecti,deq; Repub.quàm optimè me-
reri studerent.Sunt autem alii honores in externis, alii in inter-
nis officii ipsius adjunctis positi, quorum illi in cultu & obser-
vantia, in nominibus & titulis, in altioris atque dignioris loci 5
assignatione inter sedendum, standum & eundum, inq; aliis id
genus similibus ceremoniis, pompis & splendoribus consi-
stunt: hi verò amplitudinem muneris potestate aliqua & ju-
risdictione,jussione, atque mandato, aliisq; publicæ auctorita-
tis firmamentis munitam habent. Ad primum genus quod at- 6
tinet, Cancellarii officium tum nominibus magnificis & titu-
lis,tum sessionis & locorum prærogativis,in regnis & Imperiis 7
etiam externis longè honoratissimum esse cognoscitur. Eò *Aur. B.tit.3.*
enim pertinet,quod in Imperio Germanorum Archicancella- *Ant.Gam.de.x. Tol.d.c.29.*
rii,in Hispania Cancellarius Maximus,in Gallia & Polonia, ali- 8
biq; Magnus appelletur,appelletur idem,teste Boërio,illustris, *Crem.Pol.2.*
magnificus,amplissimus,& si qui alii hujus dignitatis sublimes *Boër.in add.d. tr.de auth.*
& honorifici tituli existunt. Insignis profectò honor nominis, *n.10.*
quod ob virtutem & meriti magnitudinem, atq; officii & di-
gnitatis excellentiam tribuitur! Quod quidem honoris genus 9
in veteri Republ. Romanorum longè maximum judicatum
fuit, multoq; honestius, in senatu, glorioso nomine insigniri,
patremq; patriæ cum Cicerone dici, quàm vel tropæis & sta- 10
tuis publicis decorari. Nec certè minor honos ille, quo Can-
cellarium Galliæ, Hospitalem, Hotomannus affecisse legitur,
cùm eum patriæ parentem à bonis viris dici, scripserit, nemi- 11
nemq; toto regno majorem amplitudine, neminem inter to- *Hot.in præfat.*
gatos illustriorem ipso haberi. Eodem honoris genere, Johan- *12 tab.*

Bud. in praef. Annot. ad lib. Pand. nem Deganajum, in eadem dignitate versatum Guilhelmus
Budæus, regius Secretarius, illustrissimum appellavit, non
12 quòd celsi generis familia esset ortus, sed quòd per omnes ætatis progressus, totidem honorũ civilium gradus, suopte nixu,
nullo manum porrigente scandens, non antè quàm ad culmen
honorũ evaserit, scandendi finem fecerit, atq; ita non fortunæ
beneficio, sed suo merito ad summam dignitatem pervenerit.
Maximus verò ille præterea Cancellariorũ honos, cùm Impe-
13 ratorum & Principum, ut suprà confirmavimus, amici, cùm
parentes, cùm potiora membra, & partes corporis, cùm mens
& animus, cùm corcula & præcordia eorũ appellentur. Quid
enim honorificentius dici, quid gloriosius nominari possit?
Nec verò nuda & inania rerũ illa nomina, & ad speciem duntaxat, atque ad pompam excogitata esse putandum est. Sustinent enim nõ modò officii & muneris amplissimi dignitatem,
14 sed etiam ostendunt, quo amore, & cultu, quo jure Principes
Cancellarios suos habere debeant, cùm veluti partes corporis
Aur. B. tit. 24. sui eos tueri atque propugnare debeant. Ex quo illud consequi
necesse est, ut si qua injuriâ fortè Cancellarius affectus sit, ea-
15 dem quoque Principi illata esse censeatur, possitq;, imò verò
debeat, non modò ipse, in actione ejus intervenire, sed etiam
principaliter, ut loquuntur, agere, eoq; magis, & severiùs, quò
Cancellarius pars dignior & propior omnibus aliis officiali-
L. 1. C. de domest. bus, consiliariis, & ministris habeatur. Nam & propterea similis sacrilegii pœna constituta est in eos, ut Imp. Valentinianus
& Valens rescripsisse leguntur, *qui honorificentiam non deferunt
iis, qui Principis purpuram contingere* (de primiceriis & domesticis, quorum loco hodiernus Cancellarius, ibidem loquuntur)
16 *digni sunt existimati.* Quod tamen eò semper intelligi oportet, si
Cyn. ad l. 5. si nõ conv. C. de Imp. & Dd. Iul. 1. ff. de off. ejus. vel officii & dignitatis publicæ ratione, injuria atque offensio
sit, inque iis negotiis & actionibus, quas nomine Principis sui
quisq;

quiſq; ſuſcepit,in quibus non ſuam, ſed ejus, cujus mandatum
& officium gerit, perſonam ſuſtinere dicitur. Abutuntur itaq;
illi maximè maxima hac dignitate & honore, qui etiam priva-
tas ſuas contentiones, & injurias, ſolo nominis umbraculo, 17
quòd videlicet Cancellariis factæ eſſe videantur, ad Principis
ſui auctoritatem,& interventionem, ut ajunt,trahere, illiusq;
ſub illuſtri ſcuto cœnum ſuum tegere, & contra adverſarios
privatarum actionum atque litium, publicæ poteſtatis arma
expedire velint. At illud nequaquam fieri oportet. Nec enim,
niſi in iis tantùm,quæ officium & dignitatem negotiumq; pu- 18
blicum attinent,pars corporis publici eſſe illi cenſentur. Inter
reliquas autem externi honoris ſpecies,ut eò redeamus, inpri- 19
mis conſpicua loci & ſeſſionis præeminentia eſt. *Dignioribus* *gl. in verb. al-*
enim in altiore loco ſedere convenit, uti cum juris gloſſa Dd. lo- *tiore, Inſt. de*
quuntur. Altior verò locus eſſe judicatur, qui Principis ſedi eſt *bo. poſſ. §. cumq;*
proximior. Qua quidem honoris prærogativa dignitas Can- *antea, & ib. Io.*
cellariorum ſeſe quàm maximè & efferre & præferre aliis of- *Fab. Bal. Ang.*
ficiis poſſe videtur. Nullibi enim ille non regnorum celſioris 20 *Fel.*
loci honorem obtinere cognoſcitur. Nam de Galliæ Cancella-
rio ſcribit Toloſanus,eum in omnibus curiis,proximam à Re-
ge,ſi affuerit,ſedem habere. Quod ante eum, ſuperiore ætate, 21
Montanus, Conſiliarius explicavit expreſſiùs his verbis: *Ad* *Mont. d. tr. de*
manum,inquit,*ſiniſtram regis, ſedet glorioſiſſimus Franciæ Dominus* *auth. n. 117.*
Cancellarius,omnesq; præcedit (Boërius ſenator addidit) *Archiepi-* *Bod. lib. 3. de*
ſcopos. Bodinus verò copioſiùs exponens eandem rem, Cancel- *Rep. c. 6. n. 321.*
larium ſcribit, *domeſticæ diſciplinæ ac judiciorum principem eſſe, mi-* 22
litaris verò diſciplinæ, ac bellicarum rerum arbitrum atq; moderato-
rem, qui etiam militum magiſter dicatur: uterq;,inquit,*utriusq; diſci-*
plinæ magiſter, in ſumma poteſtate conſtitutus, nec alter alterius Impe-
rio tenetur, ſed uterq; utriq; æqualis eodem gradu ac ordine incedit: ni-
bilominus magiſter militum dignitate ſuperior eſt, dextrumq; Princi-

pis latus occupat, Cancellarius sinistrum, ac ne quis putet eum ordinem
23 *Magistro militum tribui, quasi gladium Principis ad dextram præ se ferre teneatur, quoties locorum angustiæ non ferunt, utrumq; simul incedere, magister militum antecedit, deinde Cancellarius, quam præfectus prætorio sequitur.* Hæc ille: cui tamen testimonium Budæi eadem de re omninò repugnare scripsit Montanus, affirmans:
24 *Constabularium post Cancellariũ sedere, idq; testari Budæum seipsum*
Mont. d. tract. n. 107. *vidisse, in congregatione trium statuum, præsentibus ipsis paribus, quos dicunt Franciæ.* Cui sententiæ suffragari idem videtur, cùm scripserit, *solos legatos Imperatoris, & Regum Angliæ, atq; Hispaniæ præ-*
25 *cedere Cancellarium, quia Dominorum suorum personam repræsen-*
Luc. de Pen. in l. 13. duos C. de suscept. prap. & arc. *tent, qui eos miserint.* At multò clariùs Lucas de Penna, qui Cancellarium Franciæ *omnibus regni aliis officialibus præferri, & primo loco, post Regem sedere,* scribit. Sed utriusque testimonii diversitas fortè conciliari posset, si, cùm in pari, ut Bodinus asserit,
26 gradu & ordine utraq; dignitas constituta habeatur, dicamus videri diversis temporibus & locis nunc alterũ infra, alterum supra sedisse, & , ut in comitialibus Imperii sellis fieri vidimus, inter eos, qui de jure προεδρείας, præcedentiam vulgò nominant, altercantur, alternas sessiones, mutuasq; locorum vices suscepisse. Quod autem ad locum Budæi attinet, Montanus, quod
27 equidem miror, non videtur eum rectè perpendisse. Ille enim ibidem testatur, se potiùs contrarium vidisse, Conistablium videlicet, priori loco sedisse, proximeq; eum, ut etiam Bodinus asserit, Cancellarium. Verba regii secretarii hæc sunt: *In celeberrimo trium statuum conventu novimus magistratum militum, id est, constabularium, Principis ubiq; legatum in re quidem militari, primo loco inter magistratus sedisse, proximeq; eum Cancellarium.* Clarissima verborum sententia, quæ de illo consessu aliter, quàm Montanus, arripuit, expressè loquitur. Subjicit tamen ille: *Sed*
28 *illius,* inquit, *magistratus* (militum putat) *jam sublatum nomen esse vide-*

videtur, quo tamdiu Respubl. caruit. Itaq; Cancellariatus summum est hodie honorum fastigium, ultra quod nihil sperare licet homini qui- 29
dem privato & togato, quasiq; quoddam summa quaq; ambientis animi solstitium. Ab eo jam progressus nullus, sed qui se porrò commoverit, 30
regredi tantùm potest. Utut igitur illud sese habeat, ex eo tamen perspicuum est, id, quod hoc loco inprimis declaratum volumus, Cancellarii nimirum munus in Gallia summi loci & di- 31
gnitatis atque honoris haberi. Nec verò aliter in aliis regnis & principatibus. Nam & in regno Arragoniæ, ut doctores loci *Pet. de Bellug.*
ejus scribunt, Cancellarius ad dexteram Regis post primoge- 32
nitum sedet. Et in Lusitania, testante Antonio de Gamma, re- *Ant. de Gam. decis. Lus. 1. nu. 20. & 22.*
gio ibidem Consiliario, cùm præfectus prætorio, quem Rectorem Justitiæ nuncupant, ad dexteram Regis, in senatu, collo- 33
cetur, Cancellarius etiam minor ab eo proximum locum obtinet. Maximus verò, qui vocatur, honore præfertur omnibus aliis cujuscunque dignitatis & loci viris. Sic & in regno Polo- 34
norum in summos magistratus quatuor, quos officiales regni *Crom. li. 2. Pol.*
vocant, à principe Marescallo, proximus Cancellarius, deinde Pròcancellarius, teste Cromero, habetur. Quo verò loco Archicancellarii in Imperio Germanico constituti sint, ex iis, quæ suprà de conjunctione dignitatis hujus, cum Archiepiscopali, & Septemvirali fastigio exposita sunt, perspicuum esse potest. Instar regiæ profectò dignitatis in triplici isto maximæ celsitu- 35
dinis culmine! Quæ tametsi distinctas inter sese officiorum rationes habeant, possintq; à se invicem divelli, atque separari, minimeq; ita cohereant, ut Electoralis suffragii sublimitas, sine *Heig. p. 1. q. 4. n. 54.*
Archiepiscopali honore, vel Archicancellarii munus, sine utroque, tanquam vita, & corpus sine anima consistere non possit; attamen ea re visum fuit, majorum consilio, atque prudentiæ, quasi in unum corpus tria ista summæ dignitatis lumina conferre, ut eò illustrior alterius splendor ab altero efficere- 36

tur. Sed & majori contentionum occasioni prærepta per hoc
causa fuisse videtur, ne, cùm duo illa Imperii fastigia, Septem-
viralis atque Archiepiscopalis dignitas, ab Archicancellaria-
tu, vel vicissim illæ & à se invicem, & ab hac tertia potestate dis-
37 jungerentur, quarum neutra alteri suos fasces submittere, atq;
concedere vellet, perpetuus altercationum atque dissidiorum
fomes ex eo oriri & propagari potuisset. Quod quidem postea
accidisse etiam per Abbatem Archicancellarium Imperatricis
38 videmus, qui neutro aliorum, excepto Moguntino per Germa-
niam, inferior esse voluit, etiamsi uterque Septemviralem tra-
beam, summiq; sacerdotii apicem Archiepiscopalem, cum Ar-
chicancellariatu æquè conjunctam haberent. Turbas verò &
cædes publicas ejus rei causâ factas, suprà cognovimus. Ac vi-
de, quid Cancellarii nomen etiam in aliis præ se tulerit? Nori-
39 cum consessum, præsente Wenceslao Cæsare, rixis & tumulti-
Rebd. in Ann. sub an. 1299. Brusch. in Monast. bus complevit Cunradus, Eichstedensis Episcopus, quòd ad-
versus Episcopum Vangionum disputaret, sibi proximè seden-
di jus ab Archiepiscopo suo Moguntino, cujus Cancellarius,
instituto veteris Bonifacii esset, sine interjectu alterius, per ve-
tera privilegia deberi. Quæ quidem controversia insigni do-
40 cumento est, Cancellariorum locum, ab ævi prisci memoria, in
nullo non loco sublimem, & plerunque secundum fuisse. Quo
quidem sessionis gradu & altitudine tres illi Imperii Archi-
41 cancellarii, ita per dispositionem publicam collocati, ut præ-
rogativa sua cuiq; integra, & dignitatis lociq; ratio omnis prę-
judicii expers haberetur. Peculiari enim sede receptus Trevi-
rensis, è regione Imperatoriæ Majestatis vultum ejus semper
42 intuetur. Reliqui duo, summi Cancellariatus jure, in provin-
ciis quisque suis primùm à dextera Cæsarea locum occupant.
Quod ad eum modum Bulla Quarti prudenter instituit, ut
dissensionum atq; certaminum causæ ea ratione omnis impo-
sterum

ſterum tollerentur. Ex quo conjectu facile eſt, veterum ætates 43
non rarò gravioribus earum rerum contentionibus fuiſſe implicatas, cùm quiſque pro more & conſuetudine aliorum regniorum, ſui Archicancellariatus dignitatem loco ſuperiore ſibi vendicarent, quemadmodum ex annalibus etiam noſtris cognoſcere licet. Atque ea ratio dignitatis in Cancellariorum 44
ſeſſionibus, locíq; prerogativa, per Imperium, & regna alia obſervatur, ex qua officii ſumma dignitas & præeminentia perſpicitur, quo uti Baldus ſcripſit, *tanquam firmamẽti totius ſplendor in Imperiis eniteſcat.* In aliis verò ducatibus atque principatibus Germaniæ, tametſi eadem officii, pro cujuſque ditionis ſtatu, ratio exiſtat, aliter tamen atque aliter Cancellariorum dignitas, nunc hac, nunc illa in provincia, quantum ad loci prærogativam, in ſeſſionibus & proceſſionibus attinet, honoratur. Nam cùm plerunq; homines novi è plebeja conditione, 46
quos ingenii & prudentiæ commendatio evexit, huic muneri adhibeantur, locum illi non admodum ambitioſè quærunt, 47
qui prudenter rationes ſuas ita inſtituunt, ut declinatâ invidiâ, bonis ventis, quem ceperunt, curſum conficere poſſint. Nam, quemadmodum Lauterbachius, de Ducis ſui Cancellario his verbis prodidit, *tametſi ille verba Principis nomine faciat, & ad deliberandum negotia atq; cauſas ſtatibus proponat, tamen* (contra rationem dignitatis ſcriptori fieri videtur) *in principio & fine actus agmen comitatus claudit, cùm tamen idem ſigillum ducale, ut etiam ſecretarius in cauſis peculiaribus alterum, cuſtodiat, & claves curiæ, vel* 48
loci, in quo ſenatus habetur, teneat, nec minùs in nobiles quàm ignobiles Conſiliarios curam & jurisdictionem ſuam exerceat, ut abſq; ejus licentia, neq; conſilio abeſſe, neq; urbe egredi, neq; in prædium ſuum militare proficiſci audeant, &c. Hæc ille: ex quibus animadvertis au- 49
ctorem (qui ipſe Conſiliarius) mirari, atque adeò non nihil indignari, Cancellarium Ducum non in eo pro dignitate ſua haberi,

Cr. in Sax.

45 (beside: ſpicitur, quo uti Baldus ſcripſit, tanquam firmamẽti totius ſplen-)

Laut. de ar. & lit.

beri, quod cùm officii cæteras partes ma[illegible]es omnes administret, & reliqua potiora jura, atque pot[illegible]tatem muneris sui integram in omnes utriusq; generis Consiliarios, nedum in scribas habeat, non tamen itidem loci celsioris prærogativam in comitatu Principis obtineat. Verùm ad ista respondere potest
50 annotatio Hannibalis Scoti, Comitis Placentini, & in callidissimis Pontificis Sixti V. consiliis exercitatissimi cubicularii, quam ad illum Taciti locum asscripsit, qui libro 1. Ann. de Augusto in hæc verba extat: *posito Triumviri nomine Consulem se ferebat; Augustus*, inquit, *meritò nomen Triumviri deposuit, & reli-*
51 *qua nomina odiosa, ut Regis, & Principis, respuit: Novi Principes imitētur. Species enim, quæ nihil ad vim dominationis faciunt, sed tantum*
52 *odium, & invidiam conflant, sunt fugiendæ. Contrà complectenda ea, quæ principatum quàm maximè firmant.* Agnoscis veteris prudentiæ vestigium, cùm externæ pompæ omittantur, quò interna
53 rerum stabilimenta diligentius conserventur, quod etiam consultum novis hominibus in hac dignitate & munere esse videtur. Sunt autem in Cancellarii munere longè digniora illa altera, quæ ad potestatem & jurisdictionem officii referuntur,
54 quàm quæ in sessionum & locorum prærogativis atque ceremoniis versantur. Illa itaq; prudentes in oculis, hæc verò vulgus in digitis ferre solent. Atque ex eo sæpissimè contingit, teste Bodino, ut qui splendore externi honoris maximo afficiantur, omni tamen potestate, & interno auctoritatis robore (*Bod. de Rep. 3. c. 3. n. 284.*)
55 careant. Quo quidem honore Cancellarium Venetorum, quem ex plebe legi ante intelleximus, plurimùm cumulari idem scribit, omnis autem vicissim Imperii, & jurisdictionis expertem haberi. Non autem ad eum modum in regnis aliis:
56 Quantæ enim potestatis auctoritate Cancellarius Poloniæ sit, quanta idem non modò externa specie, sed multò magis internis Imperii & jurisdictionis viribus præpolleat, suprà etiam, ex

Cro-

Cromero, per sigilli jura explicatum fuit. Verùm de re ista etiam externi legati multum speciatim scripsisse leguntur, quos
inter Horatius Spanorchius, de Zamoscio Cancellario lo- 57
quens: *Apud omnes*, inquit, *tantam consecutus erat authoritatem*, Span. de int.
ut etiamsi Rex fuisset, majorē adipisci vix potuisset, tantum unusquisq; reg. Pol. in pr. prud. poli. Phil.
favorem, gratiamq; ejus ambiebat: quin imò jam videbatur Rex ne- Hon.
minem ad publicas dignitates, publicosq; reditus nominare, nisi quos ipse promoveret, & proponeret, &c. Quanquam autem tanta potestas & dignitas non tam ex Cancellariatu ejus, quàm ex Prætorii, sive ex generalis militiæ præfectura profluxisse, & ex singulari Regis gratia redundasse videatur: tamen & hujus offi-
cii auctoritas plurimùm momenti eodem contulisse potuit, 58
quod, teste Poloniæ scriptore, non modò omnibus secretariis, scribis, sed etiam sacerdotibus, concionatoribus, & cantoribus aulicis, præterea etiam Ecclesiasticis ceremoniis moderetur.
In Gallia verò eadem dignitas vim summi magistratus obti- Tolos. d. loc.
net, quæ priscis temporibus tanta cum potestate fuit, ut illam
modò auditam Zamoscianam in Sarmatia, quàm longissimè 59
exsuperasse videatur. Quid enim de Engerrano Cancellario, Paul. Æm. hist.
qui ætate Ludovici Hutini Regis floruit, proditum memoriæ Gall. lib. 8.
reliquit Æmylius? *Vnus omnia*, inquit, *posse, & solus dominari vi-* 60
debatur, neq; quisquam regiis literis obedire volebat, nisi epistola Engerrani addita dicto audientes esse juberet. Dictatoris, nedum Prætorio præfecti licentiam dixeris. Imò verò ille tanquam dementis curator, ne assem quidem passus est suo injussu à quæ-
storibus Regi numerari. Magnus profectò magnæ dignitatis 61
abusus! quam etsi nulli successores, quod neq; poterant neq; debebant, ad eum modum usurpaverint, tamē, *magna authori-*
tas, exclamat Petrus Gregorius, *magni Cancellarii in Gallia sem-* Greg. d. c. 29.
per extitit, qui ideò etiam Magnus Consiliarius Franciæ olim 62
dictus esse reperitur, quòd omnium consiliorum & judicio-

rum summa in eo consisteret, ac ut Budæus testatur, *omnis ma-*
gistratus honorum suorum fasces eidem submitterent. Nec minor
Poly.hist.Angl. lib.13. dignitas & potestas Cancellarii Anglici, qui, teste Polydoro,
paulatim effectus est supremus regni magistratus tanta aucto-
ritate, ut etiam in publicis comitiis, populo, coram Rege, con-
sultante, Regem ipsum roget, ejusq; sententiã expostcat. Nam,
63 cùm & ibi quatuor magna regni munera sint, in quibus, tan-
quam totidem columnis, universæ gubernationis moles nita-
Rel.de Reg. in Aur.Prax. Honor. tur, Magnus Cancellarius principe loco & auctoritate eluce-
scit, quem sequitur magnus Thesaurarius: deinde magnus
magister: postremò magnus Amiralius. Magna illa quidem, &
nescio, an majora ulla hoc officio apud Reges exteros esse pos-
64 sint: sed tamen minimè cum illa regali auctoritate Archican-
cellariorum Imperii conferenda. Eò enim illa augustior, quò
augustior ipsa Imperii majestas, & quò in eo libertatis jura am-
pliora. Quod quidem potentissimus ille omnium, qui à Caro-
65 lo Magno Imperatores fuisse celebrantur, Quintus agnovisse
videtur, cùm sese Regibus in Germania imperare crebrò di-
xerit. Etsi enim Archicancellarii plurima jura, eaq; maxima Se-
Heig.p.3.q.3. n.1. ptemvirali potestati, quæ inter omnia Imperii ἀξιώματα clarissi-
66 mo lumine præfulget, accepta ferant: non tamen etiam non
gravissimæ auctoritatis momenta in Archicancellariatus fa-
67 stigio nituntur. Quod vel ex eo animadvertere est, quòd omnis
ille præeminentiæ & supremæ dignitatis honos, quo terni isti
Ecclesiastici Suffragatores, per sanctionem auream cumulati,
& inter sese compositi esse leguntur, potissimè ad Archican-
cellariatum ejusq; jura, & usum referatur. Cui quidem digni-
tati etiam hoc accedere videtur, quòd cùm Moguntinus Ele-
ctor unà per Germaniam Archicancellarius existat, illud ho-
68 nori ejus tributum sit, ut, quemadmodum, vacante Imperio,
Septemvirale collegium cogere, ita etiam collegas convoca-
tos

tos in ſenatu ſententias ſuas, tanquam decanus collegii rogare
haberet, & ſi quæ præterea alia, quorum ratio ad Cancellarii 69
magis, quàm vel ad Archiepiſcopi, vel Electoris munus, perti-
nere cenſeatur. Atque ita quidem illa triplicis, non modò di-
gnitatis & honoris, ſed etiam poteſtatis & auctoritatis ampliſ-
ſima triga ad veteris illius Prætorii præfecturam, ejuſq; magi-
ſtratum aliquantò propiùs accedere videtur. Sed quid oculos 70
Morvillerii noſtri tantæ dignitatis fulgore præſtinguimus?
Propriũ Cancellariorum regnum in Cancellaria eſt, ejus illi & 71
clavem, ut antea audivimus, & clavũ habent, ibi jubent, man-
dant, præſcribunt. Atque illud de Gallici Cancellarii juriſdi- *Mont. de ant. Mag. Can. n. 8.*
ctione ſcribit Montanus his verbis: *Cancellario Franciæ,* inquit,
*omnes & ſinguli regii juſtitiarii, quocunq; nomine nuncupentur, ac
quavis auctoritate fungantur, ſubjicientur, & in dignitate atq; admi-* 72
niſtratione eo inferiores ſunt. Fines poteſtatis & cancellos vides,
ad quos ſeſe propriè autoritas hujus officii extendit, & his li-
mitibus Ducum & Principum prępotentium Cancellarii con-
tinentur. Quòd autem præterea in pleriſque regnis pomæria
eorum non modò patentiora, ſed etiam potentiora exiſtant, 73
id, ut exemplis declaratum eſt, vi ſummorum magiſtratuum,
& ratione aliorum munerum, quæ cum hoc officio conjun-
ctim poſſidentur, fieri judicandum eſt. Sed hos ſede altiore of-
ficii & honoribus relictis, ad cætera virtutis laborumq; præ-
mia pedem conferemus.

CAP. VI.

De præmiis.

QUanquam autem honores, de quibus dictum eſt, ipſi prę- 1
mia exiſtant, multoq; honeſtiora ſint, quæ in dignita-
tibus, in magiſtratibus, in Imperiis, in gloria, atq; lau-

psisse leguntur, *ut merentibus virtutum præmia tribuantur*. Cùm
autem in eorum distributione illi præferri jure debeant, qui, ut
leges loquuntur, *comparatione laborum alios exsuperare videantur*, l. 7. C. de prox.
non immeritò Cancellariorum officium summis semper præ- sac. scr.
miorū honoribus Reges & Principes prosecuti fuerunt. Qua- 10
propter sese vehementer excusasse scribitur Carolus Magnus, Laur. Chr. d.
ne ipsius culpa & negligentia illud evenisse putaretur, si fortè loc. 11
minus præmii Einhardo Protonotario obtigisset, quàm mu-
neris & laborum ratio postulare censeretur, idem verò, ut vi-
cissim merita ejus, atque servitia priora dignis præmiis repen-
deret, venia indulta gravissimæ offensæ, quæ extremam indi- 12
gnationem pœnamque meruisse dicebatur, ac ut fide pristina
magis magisq; obstrictum sibi hominem haberet, suam filiam
amplissima dote adjecta in matrimonium ei collocavit. Atq;
ea ratione ex malo principio, quod comicum verbum ea de re ipse
usurpabat, *magna est conflata familiaritas*. Subsequentibus verò 13
ætatibus videre est plerunq; Ecclesiasticas dignitates, & opu-
lentos Episcopatus, Cancellarii Imperialis muneri, tanquam
constitutum præmium, cessisse, ex quo suprà nullum ferè 14
Germaniæ Episcopatum esse dictum est, qui ex Imperii can-
cellis non unum atque alterum gubernatorem legatur conse-
cutus. Nominati ibidem Adeldagus, Cancellarius Hambur-
gensis sacerdotii antistes, & Hildepoldus Episcopus Worma-
tiensis, nominatus Otto, Bambergensis Pontifex. Quot verò
dicam Archiepiscopatibus Mœni & Coloniæ atque Treviro- 15
rum, ex horum numero potitos esse? Erat enim priore ævo ni-
hil frequentius, quàm ex hac dignitate successiones istas sup-
pleri, & Vicecancellarium Archicancellario substitui. Exem- 16
pla in Willegiso, in Reinholdo, in Philippo, in Christiano Ar-
chiepiscopis, aliisq; suprà memoratis habes. Cujus quidem rei
continuatione videtur tandem Archicancellariatus in iisdem 17

sedibus pedem suum fixisse, & cum eadem dignitate, tanquam
perpetuo præmio, coaluisse. Ex Imperialibus autem reliquis
Cancellariis, quàm plurimi in aliis Episcopatibus præmio isto
18 summoperè honorati inveniuntur. Ex quorum numero in ve-
Cat. Episc. Sal. teris Juvaniæ Archiepiscopatu, quem nunc Salisburgensem
nominant, Guntherius, quòd Henrici Pii Cancellariam admi-
nistrasset, & insigni eruditione id ævi præstaret, collocatus fuis-
se legitur. Quis verò justitiæ illum severissimum sacerdotem
Cunradum de Rabensburg, primum id nominis Herbipolita-
19 num Episcopum, non audivit, qui etiam propterea à nefariis
sicariis, cùm ad sacram ædem contenderet, inter eundum insi-
diosè trucidatus, quòd licentiæ veteri habenas dare nollet, te-
ste ipso lapide, qui è monumento illius hoc carmen effatur:

Hoc procumbo solo sceleri quia parcere nolo.

20 At ille servantissimus æqui antistes ex curia Henrici Impera-
toris VI. egressus erat, cujus consilia quàm optimè rexerat, &
Bud. ad d. l. 1. de off. præf. promus atque condus clementiæ atq; benignitatis principalis
fuerat, ut de Cancellarii officio Budæus loquitur. Ab eo enim
21 procul dubio divinum illud consilium profectum erat, quod
Imperator in urbe Brixia conservanda secutus esse scribitur.
Nam, cùm ille municipium totum funditus delendum, judi-
Bart. in l. 6. aut facta, ff. de pœn. cio constituto, testante Bartolo, decrevisset, mœnibus expu-
gnatis, civitati universæ pepercit, ne plebs innoxia sontium
22 atq; improborum pœnas unà luere cogeretur. Sed & reliquo-
rum antecessorum eodem nomine Cæsarum nemo fuit, qui
non eodem præmio Cancellarios suos affecerit. Habuit enim
quoque Bambergensis Ecclesia præsulem Hardewicum, qui
23 Henrici III. dicasterium, summa auctoritate administravit:
Sp. p. 1. sp. nob. lib. 11. habuit eadem ex eadem dignitate Suicherũ, quem antea Ro-
24 manum ad Pontificatum pervenisse cognovimus: habuit ex
eodem munere Wormatia Adelgerum: habuit ex Henrici II.
Can-

Cancellariatu, Archiepiscopale Parthenopes decus, Wolhar-
dum. Vis alios ex aliis? Nemetum Ecclesia dabit Cunradum 25
ejus loci ordine Tertium, qui, ut suprà indicatus, è Comitum
illustri genere, illustri Nomophylacis (quo nomine volunt *Bud.d.loc.*
Cancellariū Græcis dictum esse) officio apud Philippum Cæ- 26
sarem, & postea apud generum atque successorem ejus Otto-
nem persunctus erat. Dabit eadem Henricum ex eadem pro-
vincia, Wilhelmo imperante: dabit Rabanum, qui duorum 27
fratrum, Wenceslai & Sigismundi, Cæsarum curiæ præfuerat.
Nominabit eadem Caroli IV. literarum gloria & cultu nulli *Sp.de nob p.1. lib.11.*
secundi Imperatoris, Cancellarium Lampertum, longè doctis-
simum. Summâ præterea apud omnes id temporis Principes 28
auctoritate florentem, Johannem Eichium nominabit, Eich-
stadiensis Episcopatus, cujus ore facundissimus Albertus II.
Imperator fuerat. Sed quid pluribus veterum exemplis utor?
Patrum etiam memoria Lubecensis cathedra duos, Friderici 29
& Christiani III. Regum Daniæ, Cancellarios, magna laude
tenuit, Ditlevum illum Reventlovium, suprà itidem nomina-
tum, & Andream Barby, virum clarissimum. Quis verò non
audivit Caroli V. Imperatoris Vicecancellarium Balthasarem 30
Veldkirchium, in Hildesheimensi gubernatione constitutum, *M.s. Dar.Chr.*
summoq; dignitatis apice exornatum fuisse? Vidit etiam su-
periore seculo Hamburgum, ex humili loco intra mœnia sua
natum, Henricum Bergmejerum, commendatione ingenii at-
que industriæ ad Cancellarii Leoburgensis dignitatem perve-
nisse, vidit eundem ejusdem officii gradibus Raceburgensem 31
infulam summæ cum gratulatione hominum maxima con-
secutum esse. Maxima profectò pro maximis tanti officii one-
ribus atque laboribus præmia! Quid enim principali dignita-
te & honore, quid Pontificali opulentia majus dari possit? At-
qui hoc fine amplissima ista beneficia in sacris collegiis à pri- 32
mis

Car. M. in fund. Os[illegible]r. Crant. in Metr. lib. 1.

mis suis fundatoribus instituta fuisse constat, ut optimis literis alendis, & virtuti provehendæ adminiculo & subsidio præmioq; forent. Cujus quidem rei potuit tum quaq; aliqua ratio videri in eo habita fuisse, cùm non modò præclarè de Republ. meriti Imperatorum, Regum & Principum Cancellarii
33 atque Consiliarii, verùm etiam alii quiq; præstantes scientia literarum atque virtutum laude insignes viri, postquam Ecclesiæ & Reipubl. profuissent, absque omni imaginum atque insignium intuitu, maximis istis dignitatum atque opum præmiis, tanquam meritissimo senectutis viatico afficerentur. Nondum enim seculi spacium exactum est, cùm pleræque per Sa-
34 xoniam Episcoporum sedes, ut ex earum Catalogis videre est,

Chyt. in Metr.

à plebejæ originis hominibus, qui gradu eruditionis eò conscenderant, tenerentur. Etsi autem ea ratio nunc ævi videatur
35 magna ex parte esse sublata, uti ex Metropoli Chytræi, ea de re

Id. in proœm. d. lib.

vehementer conquesti, cognoscere licet, sunt tamē & alia præmiorum genera, quibus etiam veteres Gratiæ hujus muneris provinciam quàm splendidissimè exotnarunt. Imperatoris Sigismundi, ejusq; successorum, Alberti, & Friderici III. muni-
36 ficentia, verè Cæsarea, exterorum quoque literis deprædicata legitur, qua illi Cancellarium suum Sliccium fortunatissimum
37 reddiderunt. Quemadmodum enim Artaxerxes, Persarū Rex, Themistoclem Consiliarium suum, tribus opulentissimis oppidis, Magnesia, Myunte, Lampsaco, unà cum ditionibus atq; reditibus copiosissimis donasse celebratur; ita ille urbes plu-
38 res, inter quas Egra, Cubitum, Calesium, Goritium, cum felicissimis auri & argenti regionibus, præmio accepit. Sed & paulò antè mentio facta est, illustris illius conditionis conjugalis, qua, tanquam Pelops ille Homericus, à Jove suo idem fortunatus. Atque hæc licet tam insignia atque ampla præmia ha-
39 beantur, ut vix in eo genere ampliora dari possint, tamen Syl-

vio

vio videntur ejus opera & labores, iisq; adhibita industria & Sylv.Ep.108.
diligentia longè majora esse. *Quis enim,* inquit, *dicere potest Ca-*
sparem Cancellarium, quamvis ducem sibi conjugem copularit, di-
gnas laborum retributiones tulisse, qui jam trium Cæsarum Cancella-
rius fuit? Et paulò pòst idem ipsam fortunā introducit eadem
asseverantem: *Nam & ille Cancellarius, herus tuus,* inquit, *Caspar,*
minus, ut dicis, habet, quàm mereatur. Nec aliter de meritorum
magnitudine, quæ ex hoc, & similibus officiis, in Rempubl. re-
dundant, Ludovicus Pius Imper. sensisse videtur, qui facultati-
bus, atque bonis illis, quæ Carolus ejus parens, largissima ma- 40
nu dederat suo Einhardo, multò ampliora adjecisse legitur, at-
que possessionibus & prædiis, nemoribusq; & villis atque pa-
gis florentem ditionem & Comitatum similiter eidem donas- Chr.Laur.d.lo.
se. Hæc verò Cæsaris ipsius de ea re verba leguntur: *Proinde nos*
morem parentum nostrorum, Regum videlicet prædecessorum nostro-
rum, sequentes, volumus fidelem quondam nostrum nomine Einhar- 41
dum, de quibusdam rebus proprietatis nostræ honorare, atq; in sui juris
potestatem, liberalitatis nostræ gratia, conferre. Nec immeritò; quippe
cùm & fidelitatis obsequio & obedientiæ devotione hoc apud sereni-
tatem nostram dignè mereatur adipisci, qui totis jussibus usquequaq; 42
nostro servitio, nostris jussionibus fideliter parere studet, &c. Iisdem
verò de caussis, & quod non modò in virili ætate, dum vires an-
niq; sinebant, verùm etiam in extrema senectute laborum pa- 43
tientissimus esset, consiliisq; suis atq; studiis Rempubl. mirum
in modum adjuvisset, Lampertum Cancellarium suum Ele-
ctor potentissimus Brandeburgicus, *non ut ministrum* (verbis Hild.in orat.
scriptoris utor) *sed ut Imperator ille suum Vlpianum, amore singula-* 44
ri complexus esse, maximisq; præterea fortunis & divitiis cumulasse Ang.in Chr. Brand.
scribitur, *quæ, ut antea recitatum est, sæpenumerò etiam in invi-*
tum fuerint collatæ. Dignissima profectò præmiorum tantorum
ratio! Quid enim ex omnibus opibus, fortunæq; ludibriis esse

45 potest,quod cum divini consilii atque prudentiæ facultatibus, earumq; in Republ. usu, & inæstimabili utilitate conferri, digneq; iisdem rependi possit. Incredibile ferè auditu est,quan-
46 tas divitias veteres gentes, in donaria Delphica, cùm consultum atque sciscitatum Væjoris sui irent oracula, contulisse dicantur. Atque & Cancellarii domus, teste Budæo, totius principatus quoddam oraculum existit, cujus januã, atq; vestibu-
47 lum omni postulanti, omnibus horis, patere oporteat. Multò itaque æquius in eandem, tanquam in publicam consilii ædem, atq; oraculi civilis sedem, præmia quàm maxima libera-
48 lissimè conferri. Optimum verò Principẽ imitari in eo Deum oportet, & opibus atque Imperiis, ut rectè Bodinus exclamat, benè de Republ. meritos augere. Capitibus autem superioribus eandem rem nonnihil attigimus, ubi, minimè esse laboriosissimo officio præmia sua invidenda, dictum est: præterea additum est, convenientes autoritati muneris sustinendæ o-
49 pes, atq; fortunas esse debere, ideoq; tenuitatem idoneorum hominum, beneq; de Republ. merentium, esse necessaria ope & opibus sublevandam, ne in contemptum, ut fieri solet, per angustiam aliquam dignitas vocetur: *Permultum enim interest,* exclamat regius secretarius, Jurisconsultus prudentissimus,
50 *quis à quo magistratus* (de Cancellariatu Galliæ loquitur) *geratur: Etenim idem honor pro majestate contemptuq; gerentis, nunc sublimis & eximius esse, nunc, ut ita dicam, in ordinem coactus esse videtur. Quantos enim ex quantulis magistratus factos esse vidimus, interdum gerentium eos virorum claritate? Et viceversa in ordinem redactos eorundem obscuritate.* Atqui ut hac de causa eò facilius huic di-
51 gnitati suum etiam ornamentum in iis rebus constaret, tum hæc, de quibus dicimus, præmia, tum alia, quæ ex ipsius officii rationibus proficiscuntur compendia atque salaria constituta fuerunt. Quod simili modo in antiquis scriniis, non sine aurea qua-

Bud.d.loc.

Bod.lib.5.c.4.

Bud.d.l.off.præf. prat.

quadam messe, ordinatum fuisse, jam ante ostensum fuit. Huc 52
verò redeant illa, quæ antea de cupiditate cohibenda, deque d.l.1 ff.de petit. bon.publ.
modo in ejusmodi rebus tenendo disputata fuerunt. Etsi enim
præmia honestè quidem accipiantur, tamen inverecundum
est, si eadem molestè importuneq; flagitentur. Boni etenim &
munifici Principes, quorum expressissimam imaginem in illustrissimo, atq; celsissimo patriæ nostræ parente, clementissimo
Principe, Mauritio, summa cum voluptate & lætitia (diutissi- 53
mi temporis eam cœlestis auctor esse velit) intuemur, cum
Rege illo veteri Cyro, atq; humanissimo Imperatore Tito, vitæ humanæ delitiis, non possunt non esse erga suorum preces
promptissimi. Inveniuntur autem plerunque petacissimi Ly- Plut. in Lys.
sandri, qui bonitate eorum, & munificentia nimium abutan- 54
tur. Ejus enim nominis in aula Cyri ille erat, qui, quæ volebat,
omnia à Rege consequi poterat. Cui similes in veteri Francia
palatii magistros fuisse scribitur, quorum insatiabilis cupidi- 55
tas, non modò maximam bonorum, publicarumq; possessio-
num partem, verùm etiam summa majestatis jura, omniumq; Bod. lib. 5. de Rep. c. 4.
beneficiorum ac præmiorum gratiam ad se transtulerat. Verùm prudenti viro, non tam de cumulandis indies copiis cogi-
tandum, quàm rationes optimæ de rebus benè partis conser- 56
vandis, instituendæ. *Atq; ille beatus est*, uti aulicus magister ex Æn. Ep. 42. ad Casp. Slic.
Imperialibus cancellis, ad Cancellarium Imperialem scripsit,
*qui cupiditati terminum ponit, neq;, ut vulgò accidere solet, non conten-
tus præsente sorte, quò plus habet, plus expetat habere.* Nam non rarò 57
animadversum est illud evenire; ut, quemadmodum ibidem
idem testatur, *qui nimias poscat opes, is sibi excelsæ turris tabulatum
erigat, unde altius cadat, majoremq; det ruinam, quàm opinionem.*
Quemadmodum enim in opimioribus frugibus facilimè gur- 58
gulio & cantharides nascuntur: Ita invidia, & ex ea plurimæ Plut. de od. & inv.
aliæ pestes plerunque novas, & ex præmiis ingentibus acquisi-

Tac. lib. 17. An. tas divitias, comitari solent. Quandoquidē, teste Tacito, *mortalibus insitum est, recentem aliorum felicitatem ægris oculis intueri.*
59 Ex quo ut plurimùm contingit hisce fortunis, quod de Medi-
ceorum id ætatis maximè efflorescentibus opibus, Fridericus
Pereg. in conv. III. Imperator dixisse fertur. Quid verò illud? Cùm Romam
quæst. Cast. de iter habiturus Cæsar Florentinum agrum transiret, visis Co-
pr. Ger. vir. li. 5. c. 3. n. 5. sini Medicis possessionibus, quas ille, brevi intervallo, ex mini-
60 mis quàm maximas reddiderat: *Quàm multa*, inquit, *odia & convitia pertolerasse hominem oportuit, quantasq; adversitates exsuperasse, dum ad eum rerum statum pervenerit.* Quæ quidem causa
esse videtur, quare multorum amplissima præmia hortis Ado-
61 nidis similia esse appareant, quæ subitò, & uno nonnunquam
Plut. in Them. die parta, celerrimè iterum pereant. Quod enim Themistocles
magnis arboribus accidere dixit, ut cùm contra imbres & tem-
62 pestates viatoribus umbram præbuerint, nube præterita, ab
iis, quos ramis suis texerant, folia earum carpantur, frondesq;
amputentur: Idem sæpè multorum præmiis & opibus eveni-
63 re videtur, ut, quercu cadente, quivis incipiat, ex ea ligna colli-
gere. Solent autem præterea divitiarum atque possessionum
64 amplissimis muneribus, etiam ordinis & status dignioris præ-
mia adjici, quemadmodum in modò propositis exemplis ani-
65 madvertere licet. Nam & illorum præmiorum, quæ in nobi-
lioribus beneficiis, quæ appellantur Feuda, consistunt, ea ratio
Bart. in l. 1. C. esse dicitur, ut dignitatem, velut Bartolus loquitur, annexam
de dign. Tiraq. de nob. habeant. Qua ratione superiores illi duo, Einhardus, & Caspa-
c. 6. rus, Cancellarii, unà cum comitatibus, illustrem Comitum di-
66 gnitatem, & ordinem accepisse intelliguntur. Quanquam au-
l. 1. C. de prap. tem per se tam illustre Cancellarii officium sit, ut, quod suprà
l. ult. C. de exc. declaravimus, etiam nobilitatem ei, qui ipsum administrat,
tut. & ibi Dd. semper tacitè conferre intelligatur: Est tamen & antiquis Cæ-
sarum Imperiis nobilitandi benè meritos, præmioq; dignitatis
atq;

atq; honoris excellentiore afficiendi eos, qui tum in hoc, tum in aliis muneribus versati fuerint, consuetudo observata, & à temporibus Zenonis in Romana Republ. retenta. Quod quidem præmiorum genus eò videtur esse honestius, virtutique condecorandæ convenientius & splendidius, quò à quæstu & utilitate omni remotius, cùm sine ulla administratione, opumque & facultatum compendio tribuatur. Quandoquidem *omnis dignitas*, teste etiam Gallorum Politico, *utilitate elevatur.* Dignitas autem illa, quæ à Principe, qui, ut Baldus loquitur, quos velit, nobilitat, tanquā à fonte omnis civilis honoris proficiscitur, est ordinis ex plebejo statu evectio, quod fit per insignium & armorum, uti vocant, collationem, concessis unà privilegiis ordini usitatis. Quam quidem nobilitatis consequendæ rationem suprà diximus avidissimè solere etiam ab iis, qui jam antè literatæ dignitatis summis apicibus illustrati sint, ideò expeti, quòd, cùm illa personalis sit, neque ad liberos successores, si virtutes & literas easdem non complexi sint, derivetur, sperent in ea nobilitate, quæ per honorarios Principis codicillos, ut Zeno Imperator loquitur; conferatur, hereditarium sibi ornamentum, decusq; atque excellentiam perpetuam fore. Nec verò istud præmii genus non maximo loco habendum, si ultrò virtuti optimè meritæ concedatur, neque ambitiosis precibus, multò minus preciis sordidè quæratur. Nam & Marchicus ille uterque, quos archiater nobis descripsit, ab Imperatoribus nobilitatis insignia consecuti esse prædicantur, quibus acceptissimi atque carissimi erant. Sed quò minus, auctor ait, de Lamperto loquens, gloriam ille quærebat, eò magis eam assequebatur, eique prorsus in ea re accidit, quod Chrysostomus scriptum reliquit: *Honoris magnitudo*, inquit, *pro honoris dignitate vivere nolentibus, major fit supplicii accessio.* Eò autem spectant illa, quæ suprà de honorum cupiditate dicta sunt. Vulgi

Cunr. Lag. in Meth. jur. civ. p. 2.

67

Bod. d. loc.

68

69

70

l. 3. C. ubi sen. vel Clar.

71

72

73

Alb. de nupt. lib. 4. c. 15.

tamen aliud plerunque judicium ea de re esse solet, qui, ut Albericus Gentilis scripsit, cum Genensi illa muliere sentiunt,
74 non pennam, sed aliam rem esse, quæ nobilitatem pariat. Nec omnibus in regionibus ea consuetudo est, quæ in Anglia, eodem teste, ut, qui hodie de plebe ad dignitates Equitum, Baronum & Comitum educantur, omnium sententiâ pro nobi-
75 libus & Baronbus, atque Comitibus censeantur. Quapropter multi etiam, etsi sibi præmium istud honorificentissimè, ultrò & sine omni ambitu collatum habeant, tamen non ad statum
76 suum altiùs efferendum, sed ad virtutis suæ testimonium, posteritati relinquendum, inter κειμήλια, & ornamenta domestica, sine omni jactatione, cōclusum tenent, ne fortè in aliquem invidiæ fumum per novitatis lucem vocentur. Sed neque illud honorariæ dignitatis genus hoc loco prætermittendum est,
77 quod veteres comitivam appellasse videntur, atq; insigne præmium hominum eruditorum fuisse olim cognoscitur. Nam si qui viginti annos in urbe Constantinopolitana *publicam scientiæ suæ professionem exercuissent, atq; laudabilem in se probis moribus,* ut ea de re Cæsarum verba sunt, *vitam esse demonstrassent, si do-*
78 *cendi peritiam, facundiam dicendi, interpretandi subtilitatem, copiamq; disserendi se habere patefecissent*, novi illo honoris genere, cujus Constantinus Imperator institutor & auctor fuerat, afficerentur. Ejus rei vestigia in hodierna dignitate, quæ Comitis Palatini dicitur, reservata esse videntur. Est autē potestas Vicaria conferendi, nomine Principis, honores civiles, & literarios,
79 maximeq; perspicua est, in magistris, & doctoribus creandis, in Poëtis coronandis, in scutis & insignibus nobilitatis elargiendis, in ætatis venia danda, in legitimandis naturalibus, in arrogationibus, in natalibus & honoribus restituendis, reliquisque id genus exercendis regalibus, quę majora sunt, & ad palatium
80 solius Principis, unde Palatini vocantur, pertinent, ex quo,

l. un. C. de prof. qui in urb.

Euseb. in vita Const.

tan-

tanquam ex proprio penu suo, profluunt. Præmium profectò insigne maximæ potestatis, qua etiam summum Imperii judicium destituitur! At illud literatæ virtuti atque præstantiæ divina Imperatorum indulgentiâ atque gratiâ concedi solet. Data eadem potestas & quondam, & nunc etiam, instar amplissimi præmii, benè meritis Cancellariis atque Consiliariis. Quo nomine etiam Bartolus gloriatur, sibi eam dignitatem à Carolo IV. Imperatore, cujus à consiliis erat, honorificè tributam esse. Sed neque illustri genere nati Comites, majorum ætate; id genus honoris atque potestatis respuisse videntur. Nam ex antiquissima familia Hennebergensium Comitũ Bertholdus, ejus nominis decimus, qui Sapiens cognomẽto & Providus dictus, venustissimus Alemanniæ, uti in Annalibus veteribus legitur, Orator, atque trium Imperatorum Consiliarius, primusq; ex illustri illa domo, in illustrissimorum Imperii Principum ordinem, in conventu omnium statuum ad Mœnum, cooptatus, inter alia regalia ornamenta etiam hanc dignitatem Palatini Comitis, à Ludovico Bavaro Imp. consecutus esse legitur, ut non modò ipse, sed etiam ejus heredes eâdem per omnem ætatem uterentur, ita, ut quotannis singuli ejus familiæ duodecim naturales legitimare, & decem notarios creare possent. Res digna memoria, de tam egregio virtutis doctrinæq; præmio! quod tamen paulò pòst inter Sigismundi & Friderici III. imperium, teste Sylvio, adeò pervulgari ceptum, ut etiam ad mercatores, sordidasq; artes fuerit delapsum. Qua quidem indignitate promotus Cæsar Fridericus, dignitatis istius atque privilegii concessionem prorsus constituit submovere, cùm sibi persuasum haberet, eam Comitum creationẽ esse omninò inutilem. At nunc vicissim magnus eorum numerus in Imperio invenitur, testante Regnero Sixtino, Jurisconsulto, quondam hujus Academiæ nostræ Marpurgensis primario antecessore,

Sixt. de Reg. li. 1. c. 4. n. 17.

81 82 83 84 85 86

Bart. in tr. de arm. & insig.

Cyr. Sp. in Chr. Hen.

Sylv. Epist. 1.

Sixt de Reg. d. loc.

nunc

87 nunc Mauritiano Hassiæ Consiliario. Fridericus autem, judicante eodem ibidem Sylvio, *dum prohibere volebat id, quod fieri non debebat, id etiam vetabat, quod erat faciendum.* Sed quid de hac re agamus pluribus? Noster, tametsi neque hæc, neque alia id genus præmia consequatur, non minus tamen officii sui parti-
88 bus sedulò, & diligenter perfungetur, Catonemq; in ea re imitabitur illum Romanorum gravissimum. Quid verò ille? Cùm
C. de imag. & stat. in urbe undiquaque statuæ & monumenta (illa etiam quondam inter virtutum præmia erant) posita quàm plurimis plurima viserentur, solus ille inter optimè meritos omni eo hono-
89 re carebat. Interrogatus autem quî hoc fieret? Malle se, inquit, posteros sciscitari, quæ causa fuerit, quamobrem Catoni non esset, quàm quare esset statua locata. Præstantissima siquidem
90 præmia in præclara rerum gestarum recordatione, & optima muneris administratione sita sunt, quæ, uti Mecœnas Augu-
Cas. lib. 52. sto suo consuluisse legitur, non in ullis caducis cippis, non in imaginibus, non in aureis & argenteis muneribus, sed in animis hominum, perpetuaq; fama & egregia existimatione relinquuntur. Quid enim amplioris præmii, quid majoris gloriæ,
91 ex hoc officio reportari poterit, quàm ut, sempiterna omnium
Hild. in v. Had. Alb. temporũ prædicatione, illud tropæum meruisse dicaris, quod deberi Marchico illi Hadriano Cancellario panegyristes ejus scripsit, hoc elogio inscriptum: *Observatos cum civibus Principes.* Cedant omnes veteres illæ infulæ & trabeæ, cedant copiosissima municipia & oppida, cedant cætera opum & fortunarum precia, omnes deniq; immunitates, honores, & ornamenta cedant. Horum enim gratiâ, si fortè illorum, ut sæpè fieri solet, fortuna etiam meritissimũ prætereat, vir bonus à functio-
92 ne sua, quam patriæ & virtuti debet, nunquam discedit, nunquam missionem cum Einhardo illo poscit. Multò minùs verò noster à veteri statione ad aliam, majoribus promissis, & mu-

neri-

neribus illectus, sese conferet, more gregariorum militum, de 93
quibus in trivio canitur:

Venalesque manus, ibi fas, ubi maxima merces. Luc. Phras. 3.

Patrum ætate magnę glorię fuisse prædicatur, Francisco Burchardo, Saxonico Cancellario, quòd repudiatis amplissimis conditionibus, quas Henricus, Angliæ Rex, unà cùm Perisce- Luth. in conv. serm.
lidis aureæ honore, atque equestri dignitate, si sese regiæ fami- 94
liæ daret, ei offerebat, in antiquo officii loco maluerit permanere, quàm majoris præmii atque stipendii gratia missionem flagitare, & è ducis curia in regium palatium commigrare. 95
Quęstus enim & pecuniæ aviditas, nullius non officii & dignitatis accessum obscurare atque imminuere videtur. Sed satis de præmiorum rationibus, quibus missis, ad missionem mune- 96
ris, &, quæ præmiis è regione opposita sunt, ad pœnas descendemus.

CAP. VII.

De missionibus, commissis, eorumque pœnis.

QUemadmodum autem in veteris militiæ disciplina, mis- 1
sionum aliæ cum honore, cum ignominia aliæ erant: Ita tum in hoc, tum in cæteris muneribus eædem contingere solent. Illarum autem, quæ cum honore obveniebant, duo genera fuerunt, quarum una speciatim honesta, al- l 13 ff de mil.
tera causaria dicebatur. Illa vel finito bello, vel legitimo mili- Laz. lib. 4. c. 7. Reip. Rom.
tiæ tempore exacto dabatur, hæc, vel ob animi & corporis va- 2
letudinem, vel ob senectutis infirmitatem concedebatur. At- l. pen. C. de his
que ad eandem rationem hujus officii missiones fiunt, cùm vel qui non impl. stat.
Cancellariæ collegium totum tollitur, quemadmodum in 3
Gallia, ab anno millesimo centesimo nonagesimo, regnante Bud. d. loc. in l.
Philippo Augusto, accidisse legimus, cùm codicillis regiis id 1. ff. de off. praef.

temporis scriptis asscriptum fuerit, *vacante Cancellaria:* vel ejus
constitutio in aliam officii formam convertitur. Quanquam
4 autem huic administrationi nulla certi temporis meta præfixa
Tac.lib.20. Ann. habeatur, ut olim militiæ; cui viginti annorum spacium vaca-
tionis & immunitatis beneficia afferebat: tamen eodem mo-
do honestæ illæ missiones sunt, quæ, sive brevioris, sive longio-
ris temporis administratio sit, officii liberationem, bonâ, ut lo-
5 quuntur, cum gratiâ consequuntur. In eo autem genere non
solùm postulatæ, sed etiam delatæ missiones sunt. Solent au-
Sylv. de miser. cur. tem in novis successionibus plerunque administratores vete-
res dimitti, teste aulicarum rerum peritissimo Sylvio. Atque il-
Bod lib.4. de Rep. c.5. lud olim aviti moris fuisse in Galliâ accepimus, ut Reges, in-
6 eunte Imperio, omnes antecessoris sui, etiam patris, domesti-
cos, & familiares aulâ exegerint. Cujus consuetudinis exem-
Com. lib.9. plum à majoribus acceptum secutus Ludovicus XI. neminem
7 in statione prioris officii sui reliquerat. Quàm verò impruden-
ter, quantoq; cum incommodo, & detrimento Reipubl. illud
factum fuisset, rerum eventu, qui stultorum magister esse
dicitur, ipse edoctus, filio suo Carolo, inter alia suprema curæ
paternæ præcepta, magnoperè mandabat, ne quid omninò
post mortem patris mutaret, mittebatq; propterea Cancella-
8 rium suum, atq; alios duces, & ministros ad eum, ut, quemad-
modum abeuntes rogaverat, bonam & fidelem operam suc-
Hild. d. or. cessori navarent. Cancellarium Marchicū Hadrianum gran-
dem natu dicere solitum ajunt, *veteres ministros, ac veteres num-*
9 *mos esse patrifamilias in precio habendos.* Multò verò magis anti-
qua, verè antiqua consiliorum pectora, omni ratione & studio
in Reipubl. administratione retinenda. Nec verò imitandus in
10 re ista, qui alioqui prudentia & doctrina illustri fuit, princeps
Guic. & ex eo Hipp. de cons. Laurentius Medices, quem, sive hominū suorū fidei, sive con-
stantiæ diffideret, nullis Consiliariis diu iisdem usum esse legi-
mus.

mus. Cancellarii verò missio eò majore cum periculo Reipub. 11
est conjuncta, quò ejus officium rerum arcaniora complecti-
tur. Vidit hoc Carolus ille noster Magnus, qui propterea Ein-
hardum, tametsi id vehementer urgeret, essetq; gravissima e-
jus dimittendi causa, à se dimissum noluit, secutus Mecœnatis 12
illud consilium, quod Augusto datum legimus, cùm eum ad-
moneret, *ut quos fidos bonosq; in officio expertus esset senatores, perpe-* Dion.Cass.li.52.
tuò retineret, eosq; præmiis atq; pecuniis, si fortè opus esset, juvaret, quò 13
eos tantò magis sibi obnoxios & addictos redderet. Sed neque causa-
ria missione senis etiā umbra, quę hasta juvenis fertur esse vali-
dior, penitùs ejicienda, neque Appii cœcitas ab omni senatu 14
removenda, sed etiam è lectica prudentum, si qui valetudine
capiantur, rationes & consilia audienda. Extremæ verò ingra-
titudinis est, senectutem benè meritam, tanquā morticinium
aliquod relinquere. Quod quidē publico officio functis mul- Hut.in aul.
toties contingere solere, Huttenus Eques, aulicarum rerum 15
gnarus testatur, ut nō secus ac laboribus atq; ætate fracti equi,
& canes, emeriti senes projiciantur. De qua re conquestum es-
se intelligimus Husanum Cancellarium, suprà etiam appella-
tum, qui versiculo isti antea prolato, cùm causariam, ob æta-
tem & morbum, consecutus esset missionem, subjecisse hæc
legitur:

Triste, sed heu precium nactus sub fine laborum, 16
Expertusq; tuam, mobilis aula, fidem:
Qui mea fortè leges vestigia deditus aulæ, Hen.Pet.pa.2. de vit.priv.
Huc ades, exemplo disce docente meo,
Fidere, nec magnis ducibus, nec regibus ausis,
Ah, miser, illorum, quisquis adorat opes!
Sunt homines, magniq; duces, regesq; superbi,
Fallit in humanis spes sita præsidiis.

Legat illa noster & observet, ac si fortè immerito eadem acci-

dant, ab eodem Cancellario solatium atque remedium petat. Hoc enim idem epiphonemate suam illam supremam querimoniam conclusam nobis reliquit:

17 *Nulla salus ope mortali sperare salutem!*
Una via est uni fidere tuta Deo.

Quod etiam Cancellarius Lampertus, aulicus ille felix, suo symbolo monuisse videtur. Quod verò illud? *Iacta curam tuam in Dominum, & ipse te enutriet.* Firmamentum validissimum adversus omnem aulicam missionem, quæq; immeritis obtingere potest, ejectionem! Nam non rarò evenire solet, teste Jurisconsulto Schardio, ut optimi etiam, & meritissimi homines, per calumniam & invidiam, ex summa Principum suorum
18 gratia, quam sibi plurimis benefactis pepererant, in maxima odia, falsasq; suspiciones vocentur, atq; è summa dignitate & honore inhonesta missione in extrema vitæ discrimina dejiciantur, secundum illum Lucretianum versiculum:

Hild.d.or. *Sch in v.Petr. de Vin.* *Luc.lib.5.de rer.nat.*

19 *Namq; hos è summo,* inquit, *quasi fulmen dejicit ictos*
Invidia interdum contemptim in Tartara tetra.

Ejus verò rei exemplis omnium gentium historiæ abundare cognoscuntur, ex quibus pauca tantùm eorum, quæ ad hoc officium propiùs pertinent, in medium afferemus. Non autem ignotum est, quid in Philippi Regis Macedoniæ aula Arato Sicyonio, viro sapientia, justitia & moderatione insigni olim contigerit, cujus consilio quàm plurimas res feliciter & egre-
20 giè ille gesserat, qui non modò ex regio consulendi munere
21 deturbatus, sed etiã unà cum liberis veneno sublatus. Ita magnus ille Magister Ulpianus, quem instar parentis sui Imperator Severus diligebat, & contra impetum militum purpurâ sua tuebatur, ab Heliogabalo dignitate & officio suo, non sine ru-
22 bore exutus esse legitur. Papiniani autem sanguinem pro justitiæ defensione effusum, suprà ostendimus. Quis verò ex nostris

Plut.in Ar. *Lamp in Helio.* *Spec.jur.Sax.*

ſtris annalibus Burchardum de Mangenfeld, Quæſtorem palatii, & Cancellarium Ottonis II. Imper. etiam in carcere non cognovit optimè de poſteritate meruiſſe, in quo juris Saxonici interpretationes elaboravit? Nec deſunt, qui ſuſpiciones falſas fuiſſe arbitrentur, quibus Petrus de Vineis, apud Fridericum II. Cæſarem, in ultimam anguſtiam conjectus. Nec laudatiſſimum illud omnium Cancellariorum exemplum Hoſpitalius diu in optimè adminiſtrato munere conſiſtere potuit. Sed quis modus commemorationis hujus foret? Non opus eſt priorum ætatum annalibus, noſtrorum temporum memoriam tenemus, quæ quantam copiam illarum rerum ſuppeditare cuique poteſt? Pleriq; autem non alia cauſa, quàm quòd conſilii ſui benè perpenſi, & ad optimum finem deſtinati, eventu fruſtrati fuerint, resq; aliter, quàm putarant, ceciderit, nō modò ſine honore, verùm etiā in graviorem indignationē vocati eſſe inveniuntur. Qua ratione nihil eſſe poteſt iniquius, quandoquidem illud in Conſiliarii manu eſſe nequit, ut ſucceſſum conſiliis ſuis, quod ſolius Dei eſt, largiatur. Quapropter ab omnibus prudentibus viris etiam iis, qui vera Dei cognitione nulla præditi fuerunt, res iſta graviter reprehenſa, & extremæ injuſtitiæ condemnata fuit. *Sæpè enim videre eſt*, teſtante Salluſtio, *prava magis, quàm bona conſilia proſperè evenire, quia pleraſq; res fortuna & libidine ſua agitat.* Ex quo intelligitur, non eſſe conſilii eventu animum conſulentis æſtimandum, neq; quenquam propterea pejoris fidei habendum, quòd alea rerum optimè propoſitarum eum fefellerit, neque etiam idcirco alium melioris animi cenſendum, quòd feliciores exitus ſuada ejus ſortita fuerit. Ita fortuitus ejus conſilii ſucceſſus erat, cùm Caſparus Schoneich, Megapolitanus Cancellarius, Principi ſuo, Henrico Duci, jamjam equum conſcenſuro, & iter ad Schmalcaldianam confœderationem ingreſſuro, ne ſocietatem iſtam adiret, diſſuaſiſſet,

Lamp. de lit. & ar.

23

Scb. d. loc.

24

25

26

27

Sall in Cat.

28

29

Chyt. Chr. Sax. lib. 14.

30

eaq; ratione, bello Germanico paulò pòst infeliciter cadente,
ditionem illam à plurimis vexationibus conservasse prædica-
retur. Sed neq; contrà aliorum optimorum etiam hominum,
31 sententia reprehendenda fuit, qui pro libertate patriæ com-
munem opem rebus ferendam esse judicarunt, multò minùs
verò illi ideò accusandi erant, quòd fatum votis eorum repu-
gnasset, exitusq; consilii rationibus non respondisset. Quam
quidem sententiam, Germaniæ præceptor, Philippus, superio-
32 ri illi ætati & voce & scriptis clarissimis, quàm maximè incul-
catam voluit, adducta Curtii, auctoris gravissimi, exclamatio-
ne, qui *defuturi sunt*, inquit, *qui suadeant, si male suasisse periculum* Mel. ad Cam.
fuerit: quam idem his verbis expositam reliquit: *Licet quiddam* Ep p. 564.
sacrum, inquit, *consultatio sit, tamen eventum consiliorum nemo præ-*
33 *stare poterit, & consiliarii hoc casu puniri non debent.* Puniuntur au-
tem è contrario illi justissimis rationibus, & inhonestas missio-
nes ex commisso commerentur, qui speciosissima consilia infi-
do & malo animo, tanquam venena sub melle propinant. Ejus
34 generis illa erant, quibus majorum ætate optimi Imperatores,
ad expeditiones Palæstinas suscipiendas sub pietatis & relligio-
nis, summæque gloriæ prætextu, maximo cum totius Germa-
niæ, atq; adeò Christiani orbis detrimento instigabantur. Ejus
enim consilii summa huc omnis spectabat, ut Germania viris
& viribus suis exueretur, Imperiiq; decus atque dignitatem,
35 omni tandem exhausta robore, amitteret. Atq; eam rem Can-
cellarii illi Ligii, quos suprà ostendimus, omni ope & opibus
adjuvisse leguntur. Quid verò de illis consiliis & suasionibus
l.16. ff. de pœn. dicemus, quæ, Claudio Jurisconsulto affirmante, sceleris instar
habentur. Quemadmodum enim majora præmia, uti declara-
ta sunt, hujus officii diligentiæ atque fidei proposita sunt: ita
36 vicissim, si quæ in eo munere secus, quàm vel jurisjurandi re-
ligio, vel dignitatis ratio, vel officii fides & integritas postulare
videa-

videatur, agantur, severioribus etiam animadversionibus rectissimè vindicantur. Quod quidem ad eum modum gravissimis verbis Christiani Imperatores, Theodosius & Valent. ad Basilium, præf. Præt. scripsisse leguntur: *Gravior*, inquiunt, *pœna constituenda in eos, qui nostri juris sunt, & nostra debent custodire mandata*. Atque idem Imperator Theodosius eandem sententiam ad Paulinum præfect. Præt. repetitam dedit: *multò magis*, inquiens, *pœna digni sunt, quibus cùm plurimum honoris per nostram jussionem delatum est, occulto inveniuntur in crimine*. Nec aliter de re ista Canonici juris decreta judicarunt. Nam & Hilarius Pontifex ex Synodo Romana scripsisse legitur, *reatu majore delinquere illum, qui potiori honore perfruatur, & graviora fieri peccatorum vitia sublimitate peccantium*. Similiter statuit Urbanus III. *tantò graviùs quemq; vindicandum, quantò majore præemineat dignitate*. Nec prætermittenda hoc loco illa veterum Meliorum vox ad Athenienses, quam ex profanis scriptoribus Thucydides nobis reliquit, dignam, quæ in Repub. Christiana omnium dignitatum & officiorum portis inscribatur: ὅσῳ καὶ ἐπὶ μεγίστῃ τιμωρίᾳ σφαλέντες ἂν τοῖς ἄλλοις παράδειγμα γένοισθε. *Quò majores*, inquiunt, *cæteris estis, eò majori exemplo, si labemini, eritis pœnarum magnitudine*. Hac verò sententia multi etiam priscis temporibus ex altissima aulici honoris sede sese ipsi in acerbissimas mortes præcipitarunt, qui gratiâ Principum suorum abusi, concessi muneris potestatem maximis sceleribus & flagitiis astrinxerant. Seianus potentiâ apud Tiberium quantâ erat? At illum perfidia & perduellio in Gemonias traxit. Eadem Cleandrum, qui cùm cretatis, ut Plinius loquitur, pedibus Romam ingressus esset, ad tantas dignitates, Commodo imperante, qui cùm adoleverat, pervenit, ut præfecturam summam militum obtineret. Eò verò felicitatis & potentiæ ex infimo loco Plautianus apud Severum Imp. progressus erat, ut affinitate proxima cum

Margin notes: l. un. C. de cond. — 37 — l. 8. C. de Ep. & Cler. — 38 — C. quia sanctitas, c. nulli, ibi gl. dist. 19. — 39 — c. 12. de jur. — Thucyd. lib. 5. — 40 — 41 — 42 — Pl. lib. 35. c. 18.

43 cum Imperatoria domo conjungeretur, postquam ejus filiam
suo filio Cæsar in uxorem tradidisset. Sed eundem superbia &
inexplebilis opum, atque regnandi cupiditas in exitium, quod
benefactori suo Cæsari ipsi genereq; paraverat, demersit. Atq;
hi, & complures horum similes alii, in eo loco fuisse videntur,
in quo antea Cancellariorum dignitatem in regnis hodiernis
44 versari ostendimus. Quid autem pravum consilium, & annuli
regii abusus efficere possit, literæ sacræ in isto Persicæ aulæ
Hammone nobis ob oculos posuerunt. Ejusdem verò homi-
nis pœna, cùm in furcam eandem esset actus, quam alterius in-
nocenti capiti figi jusserat, divinæ ultionis illustri monumento
Hor. lib. 3. od. 2. est, quæ, ut etiam profanus vates cecinit, *pede claudo rarò solet de-
serere antecedentem scelestum.* Justissima verò talio! cùm, qui in-
45 strumenta sævitię & iniquitatis omnis fuerint, cum Perillo isto
veteri tormentorum inventore, iisdem, quas aliis excogitave-
rant, machinis pereant. Cujus rei insigne exemplum in illo
Gallico Regis undecimi malo Consiliario Belvensi Episcopo &
46 Cardinali, apud auctorem nostrum, proponitur. Quos enim
Com. lib. 10. com. ille ad alios excruciandos invenerat horribiles atque immanes
carceres, in eos ipse primus à Rege conjectus, quindecim an-
norum situm ac squalorem sustinuisse legitur. Possent quidem
ex superiore memoria complura etiam hujus officii exempla
proferri, sed malim tristissimarum rerum recordationem à re-
motioribus regnis peti. Suevicus autem ille, suprà nominatus,
Plut. de vit. pud. Perse, Perseo illi veteri longè dissimilimus, qui, teste Plutarcho,
47 omnia secundum jus agebat, pudoremq; in cunctis negotiis
declinabat, pro multis exemplis unus esse potest. Mortalium
etenim infelicissimus multas mortes pro una morte sustinuisse
Nic. Pap. c. præcipuè, 11. q. 3. scribitur, secundum illud, quod veteris Epistolæ ad Lotharium
Imperatorem, à Pontifice missæ, sententia de Prælatorum pœ-
48 nis constituit: *Scire Prælati debent,* inquit, *quòd si perversa unquam
per-*

perpetraverint, tot mortibus digni sint, quot in subditos suos perditionis exempla transmiserint. Quas enim ille in officio suo pauperum precibus & supplicationibus obturatas habuerat, auribus fuit per supplicium mutilatus: quibus sententias injustas 94
scripserat, crimen falsi commiserat, mandata iniqua signaverat, quibus munera juris & æqui pervertendi gratiâ acceperat, manus & lacerti rota contusi: pedes quoq; & tibiæ, quibus justitiæ fundamenta conculcaverat, miserrimo modo confractæ: deinde & collum, ex quo signũ regiũ pependerat, quo ad omnia edicta nefaria confirmanda abusus erat, reste ligatum, humeri trajecti, pectus transfossum: caput deniq;, ex quo consilia crudelia emanarant, ferro amputatũ: postremò cor ipsum, tanquam omnium pestilentium cogitationum puteus, ex imis visceribus, toto corpore in quatuor partes dissecto, evulsum. Horrendum profectò auditu, nedum visu exemplum! quod tamen, tanquam Phlegiæ istius Virgiliani concionem, omnibus, qui in administratione juris & æqui versantur, quiq; sigilli 50
publici fidem commissam sibi habent, inculcare videtur:

Balt. Russ. in Chr. Mich. Sax. ex eod. in Imp. An.

Discite justitiam moniti & non temnere divos.

Sed quid de corporis pœnis loquor? Animæ supplicium eò gravius est, quò diuturnior sempiternitas ejus habetur. Atqui id genus vindictæ durissimum, non pauci etiam in hac vita, 51
cùm in lectulis suis mollissimis spiritum emitterent, cùm illo Gallico Cancellario, quodammodo prægustâsse dicuntur. Ille enim, cujus quoq; antea meminimus, Olivarius, tametsi inju- 52
stitiæ & immanitatis suæ pœnas in hac ætate nullas expenderit, cùm omnia ejus dicta & facta à Dei & justitiæ inimicis comprobarentur, ipse tamen suam sævissimam conscientiam effugere nullo modo potuit, quin eadem judice, sibi certâ viâ ad inferos cruciatus eundum esse, novissima voce, in extremo mortis articulo, non sine vehementissimo tremore exclamasse

Amb. tum. in hist.

 audi-

auditus fuerit. Miserrima brevissimi ævi dignitas, quæ cum sempiterna indignitate, atq; supplicio commutatur! Cogitet semper de his & similibus aliorum eventibus noster, atque ita omnes totius officii sui rationes instituat, ut quod hodie mo-
53 neta quoq; quorundam Principum monere videtur, *rectè faciendo neminem timeat*. Nam, tametsi, nescio, quo fato interdum bonis quoque viris accidere soleat, ut sine omni sua culpa in
54 odium atq; invidiam multorum vocentur, qui vel virtutem & integritatem eorum, vel etiam felicitatem & successum æquo animo ferre nequeant: atque propterea, quod Hospitali,
55 Cancellario juris servantissimo, obvenisse dictum est, officii sui administratione atq; honore exuantur: Attamen *ipsa factorum egregiorum conscientia amplissimum*, Tullio rectè asseverante, *virtutis præmium est sapientibus, vitaq; benè actæ, atq; multorum benefactorum recordatio jucundissima existit*. Magnanimi autem & fortis Principis est, non continuò eum, quem multitudo,
56 tanquam noctuæ oculus, virtutis fulgore prælucentem, tolerare nequit, ab officio & è conspectu atq; luce Reipubl. amovere, sed cum illo Romano Imperatore Ulpianum suum contra populi fremitus & inimicitias omnes tueri. Atqui M. Aurelius in illo libro, qui Horologium Principum inscriptus est,
57 his verbis introducitur: *Ego*, inquit, *ex quo intellexi, quid esset Rempubl. gubernare, hoc semper habui infixum animo, ut nunquam domi meæ haberē aliquem, simul atq; illum odio esse civitati animadverti*. Rectè quidem: sed ille de isto hominum odio loqui in-
58 telligendus est, quod ex causis iniquæ administrationis, & pravorum morum nascitur, cujus rei ratio provido Principi nunquam est negligenda. Cùm verò cœco quodam impetu temerè affectus ferantur, opponendum illud Imperatorū verbum est, *vanæ voces populi non sunt audiendæ, neq; eorum sermonibus credendum, quando aut noxium crimine absolvi, aut innocentem condemnare*

Cic. in trag. Id. de sen.

Gene. in Hor. pr. lib. 3. c. 58.

Diocl. & Max. l. 12. C. de pæn.

mnare desiderant. Sæpè tamen ita res & tempora ferunt, ut con- 59
sultius sit prudenti bonoq; viro odiis hominum etiam injustis,
maloq; quasi loci genio, cedere, atque ultrò missionem pete-
re, quàm cum Socrate, ut apud Platonem est, φθόνῳ ϗ διαβολῆ, *in-* 60
vidia & calumnia consumi, seq; cum Principe ipso in discrimen
aliquod abducere. Quod quidem si exemplo aliorum Philip-
pus Callimachus in Polonia, tempore Alberti Regis, cujus in-
tima familiaritate utebatur, fecisset, facilè sese ab eo exilio, in 61
quod odio nobilitatis, de quo suprà dictum est, pervenerat, ex-
pedire potuisset. Etenim ille in tanto amore & precio apud
Regem erat, ut etiam ipse Princeps supremo monumenti ho-
nore & elogio memoriam ejus prosecutus fuerit, carmenque
mortuo scripserit, cujus extremi versus his verbis leguntur:

Æneus hic lapis est, mors ænea, & æneus ille, 62
Qui legit hæc siccis tristia verba oculis.

Sed quid summa ista gratia contra odium valebat? Purpura re-
gia ferocissimum impetum avertere à capite tam dilecto non
poterat. Nec verò solùm domestici odii flamma, verùm etiam
externæ simultates pesti esse solent. Exemplo est Florentino-
rum Cancellarius Collenutius peracri ingenio, ut Jovius eum *Iov. in elog. doct.*
prædicavit, & studiorum, rerumq; omnium erudita notitia, *vir. c. 36.*
perornatus. Cùm enim Pisaurensium tyrannum Johannem 64
Sfortiam, deprehensis quibusdam literis, offendisset, ille dissi-
mulato odio, hominem ad sese amicitiæ specie pellexit, eaque
fraude comprehensum in carcere sustulit. De quo facinore do- *Fer. Bal. apud*
ctissimorum hominum judicia versibus expressa, etiàmnum in *Iov. in elog. d. lo.*
manibus nostris versantur; quos inter Balamius:

Ignoscit Collenutio, inquit, *tyrannus mox illum necat:*
O scelus nefandum, vincens sævitiam Neronianam.

Sępenumerò autem observatum est illud in hoc munere sum-
mis viris contigisse, quod proverbiali versiculo circumfertur,

 ut,

65 ut, *cùm delirent Reges, plectantur Achivi.* Quid verò illud? Si quæ
fortè æmulationes, inimicitiæ, & litiga inter Principes interce-
dant, ex quibus offensiones graviores oriuntur, omnis plerun-
que earum rerum culpa in Cancellarium, tanquam consilii
cuncti moderatorem, conferri solet. Hinc verò multorum fi-
des & diligentia in periculum venisse legitur, quòd, cùm du-
66 biis rebus opitulari, & pro salute sui Principis atq; Reipubl. ex-
trema quæq; subire aggressi fuissent, illis res ea capitali fraudi
apud animi impotentes inimicos fuerit. Atq; ea re inter alios
Hieronymus Moranus, Ducis Mediolanēsis, Francisci Sfortię,
Cancellarius, patrum ætate, cùm pro fide officii omnia ea age-
67 ret, atq; consuleret, quæ ad heri sui atque principatus salutem
Fronsb. in Com. lib. 3. pertinere videbantur, insidiosè ab Antonio de Leva captus, &
capitis damnatus erat, à qua tamen immani sententia, cùm
fortè extrema inopia ærarium Mediolanense laboraret, oblata
ingente pecuniæ vi, cervicem suam liberavit. Sed huic & simi-
libus exemplis opponendum illud, quod summæ gloriæ atque
68 laudi Magno illi Macedoniæ Regi vertitur, qui cùm strenuum
adversarii sui ministrum cepisset, atque ex eo quæsisset, quam-
Pl. in Ap. obrem tantis viribus adversus ipsum contendisset; ille, *si tuus,*
69 inquit, *fuissem, eundem in rebus tuis vidisses.* Macedo, voce viri
collaudata, præclaris muneribus affectum ex inimico amicissi-
mum sibi reddidit. A præceptore scilicet ille suo didicerat,
70 quod & naturalis, & civilis juris magistri docent, æquissimum
esse, nemini suam fidem atq; officium debere esse detrimento.

Sed nos, aulæo complicato, cancellos nostros claudimus,
relicto in curiarum omnium foribus regii illius Persiæ Consi-
liarii divino oraculo, quod universæ hujus administrationis &
officii finem metamq; exoptatissimam complectitur: *Qui dor-*
Dan. c. 9. *miunt in terræ pulvere, evigilabunt, alii ad vitam æternam, alii in op-*
probrium, ut videant istud perpetuò. Qui autem docti fuerint, fulge-
bunt

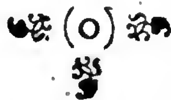
bunt quasi splendor firmamenti, & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. In qua sententia verbum Hebræorum forense, *Mazdike herabdim*, doctores & magistros justitiæ notat, qui jus & æquum populo dicunt, & justitiæ cursum in omnibus causis promovent. Quo intellectu etiam Cancellarii nostri munus comprehenditur:

Hic ergò officii commissi terminus atq;
Vnicus est vitæ scopus, in quem figere cunctos
Et sensus animi debemus & intima cordis.

Libet enim his versibus, quos Johannes Fichardus, Jurisconsultus, & in Imperiali urbe ad Mœnum Syndicus, anno ætatis suæ sexagesimo sexto, scripsisse legitur, huic operi finem atque coronidem imponere. Faxit summus ille nostrûm omnium in cœlesti curia Cancellarius, Dei Filius, qui omnes nostras preces, vota omnia, atq; desideria Patri suo, altissimo regum cunctorum regi humanissimè offert, ut, quod ille olim muneris sui administratione liberatus, villæ suæ portis inscriptum habuisse dicitur, nemo non Cancellariorum verè sibi tanquam omnium officiorum & laborum carmen epinicion, quàm lætissima voce accinere atq; applaudere possit: Hen. Pet. p. 2. de v. priv.

Inveni portum, spes & fortuna valete.

FINIS.



INDEX CAPITUM HUJUS LIBRI.

INDEX

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Numerus prior folium, posterior marginem notat.

Maria-

Ste-

FINIS.



Pauca sub prælo luxata.

Fol. 2.n.6. pro socro, lege socco. 4.n.2. proprias, &c. propriis, &c. 5.n.6. traditioni credas, tradi homicidas. 21.n.5. composita, compositam. 83.9. Imperatoris, Imperatores. 87.31. intelligant, intelligat. 104. Julianus, Julius. 170.147. filium, filiam. 294. 47. Baronbus, Baronibus.

